

12 | 2011

популярний літературно-художній журнал

Літературно-художній журнал «Літературна Академія»

ГОГОЛІВСЬКІ
ЖАХИ.
РЕІНКАРНАЦІЯ

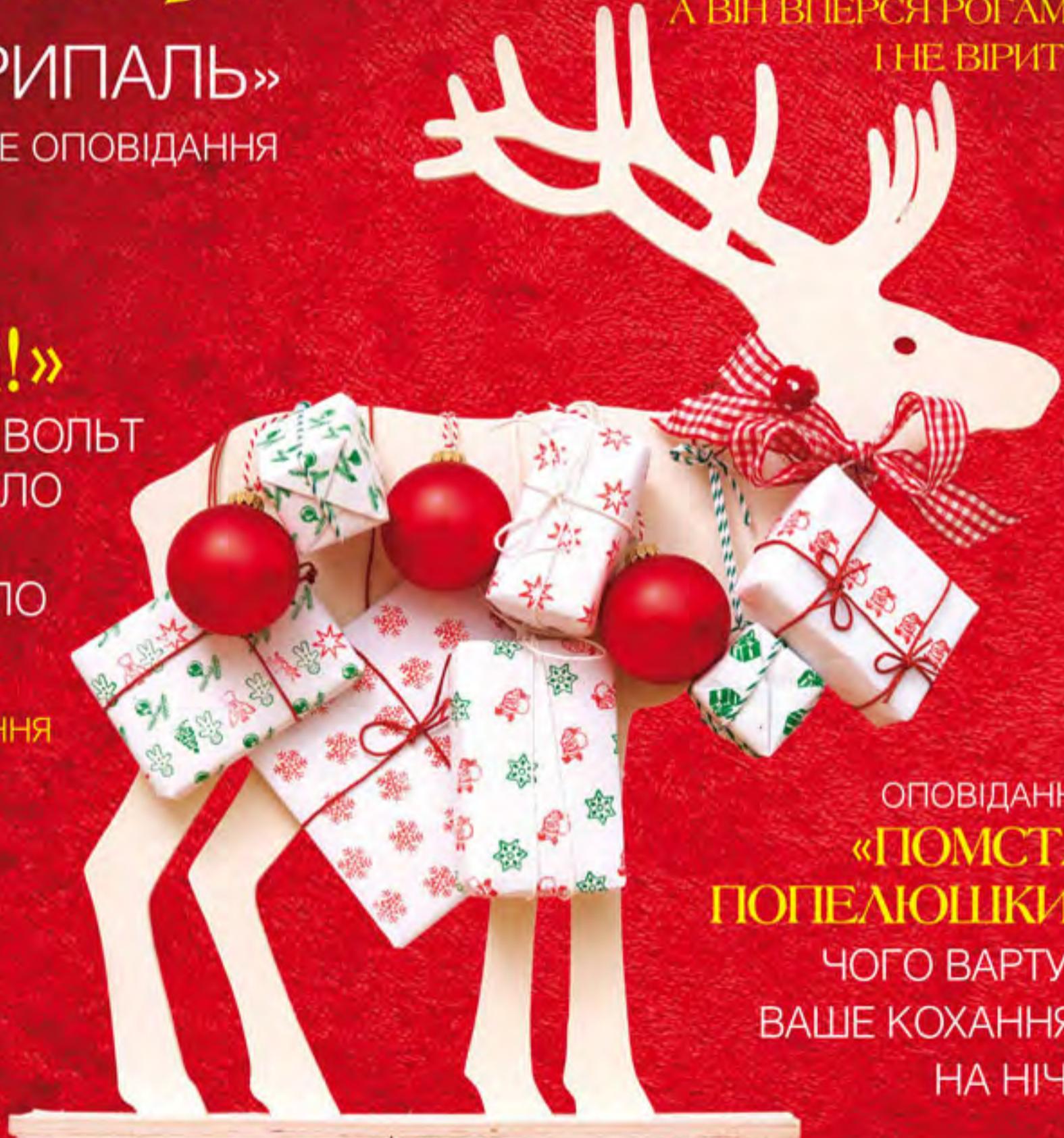
«СКРИПАЛЬ»
МІСТИЧНЕ ОПОВІДАННЯ

«ОЙ!»

200 000 ВОЛЬТ
ПРОЙШЛО
КРІЗЬ
МОЕ ТІЛО

ПІКАННЕ
ОПОВІДАННЯ

ГУМОР
Я КАЖУ ЙОМУ,
ЩО НЕ ЗРАДЖУЮ,
А ВІН ВПЕРСЯ РОГАМИ
І НЕ ВІРИТЬ!

ОПОВІДАННЯ
«ПОМСТА
ПОГЕЛЮШКИ»
ЧОГО ВАРТУЄ
ВАШЕ КОХАННЯ?
НА НІЧ...

РОМАНТИКА СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ
ЗБЕРИ СВОЮ ІСТОРІЮ МИСТЕЦТВА

МИСТЕЦЬКА МАЙСТЕРНЯ
ВИПУСК 5

Не вибивайтесь із сил, не вистоюйте годинами в черзі,
щоб із боєм дістати собі останній примірник «Дніпра».
Відкрийте сторінку 177 і дізнайтеся, як передплатити
чи де придбати журнал

Відмінні риси в натальній карті людини, що вказують на професію «юрист»

стор. 144

пікантне оповідання

«ОЙ!»

Ось воно, це довгождане бла-
женство! Уже на підході! Іще кіль-
ка «так-так» головою, і я вибухну
феєрверком миттєвого щастя й
заллю Всесвіт рікою свого тіла.

стор. 090

стор. 116

«УВАЖНІШЕ ПРИДИВЛЯЮЧИСЬ ДО СВІТУ (КЛОД СІМОН)» НОБЕЛІВКА-1985

Читання може настільки переплітатись із життям самого читача, що годі вже буде розібрati, де кінчается текст, а де починається реальність. Коли читач доходить до останньої сторінки, на цьому все не закінчується, гру можна продовжити, варто лише уважніше придивлятися до світу, що оточує нас.

стор. 140

ПЕРЕДСВЯТКОВІСТЬ ГРУДНЯ не могла не відбитися на змісті «Дніпра». ЧАС, КОДИ все та ВСІ живуть одним – ПЕРЕДЧУТТЯМ СВЯТА – вимагає від нас зробити очікування цього торжества якомога комфортнішим, цікавішим і непомітнішим.

Тому ПЕРЕДНОВОРІЧНИЙ «ДНІПРО» динамічний, захопливий, пригодницький, романтичний...

Нарешті стало відомо, хто ж убив прекрасну дружину нотаріуса й спланував цькування бідного детектива Гойко. Хто б міг подумати, що все відбудеться САМЕ ТАК і що за цим стоять ТАКІ люди – «Безкрилі птахи» (стор. 056).

Талановите продолження традицій містичного Гоголя – оповідання Олесі Гулько-Козій «СКРИПАЛЬ» (стор. 002), прекрасний іронічний детектив «ЧЕТВЕРО. НІЧ. МІШОК ГРОШЕЙ» Івана Кідрука (стор. 030), непередбачуване своєю розв'язкою психологочне оповідання «ПОМСТА ПОПЕЛЮШКИ» (стор. 046) киянина Юрія Муляра та пікантна історія першої «любові» Павла Довганя-Левицького «ОЙ» (стор. 090) – це той захоплюючий, мінливий світ, перебування в якому дозволить вам не просто вбити

«Письменники довкола ялинки»

Протягом ХХ століття в письменників, як і в іхніх читачів, не було аж так багато варіантів святкування. До того ж ритуали формувалися поступово, із часом, і колись давно ялинка була різдвяною, а не новорічною, подарунки діткам носив Святий Миколай, а сивий довгобородий дідуган Морозенко дихав лютою хугою, кусав за пальці, а в кращому разі ма-лював на вікнах розкішні вітражі.

«П'яні розмови»

Усе було просто – він був галантним, мабуть, через свою невпевненість. Я вирішила, що буду з ним, поки не знайду когось кращого.

стор. 028

«ЧЕТВЕРО. НІЧ. МІШОК ГРОШЕЙ»

Хлопці метнулися до водія, бризнули з балончика, засідили в ніс ще одному з охоронців, вихоливши перед цим із його рук тугенький експедиторський мішок.

стор. 030

ЗМІСТ ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНЬОГО ЖУРНАЛУ «ДНІПРО»

ПРОЗА

ОЛЕСЯ ГУЛЬКО-КОЗІЙ <small>историчні літературні</small>	«СКРИПАЛЬ»	002
АННА ЗОЛОТНЮК <small>життєві історії</small>	«П'ЯНІ РОЗМОВИ»	014
СВЯТОКІВСІЙ ЦІОДЕННИК		
ЕГОР КОНИК «ДУХ СВЯТА»		018
ОЛЕНА КІЦАН «НОВИЙ РІК»		020
МАРІАМ АГАМЯН «ПОСПІХ»		021
ОЛЕГ СУБЧАК «СВОЯ ЯЛИНКА»		022
ВІТАЛІЙ ДЕРЕХ «ЯЛИНКОВИЙ АНГЕЛ»		024
ПЕТРО ЗАЛЕВСЬКИЙ «ДОБРЕ СЕРЦЕ»		026
МАРИНА СОКОЛЯН «ДУХ СВЯТА»		028
ІВАН КІДРУК <small>персональні діяльності</small>	«ЧЕТВЕРО. НІЧ. МІШОК ГРОШЕЙ»	030
ЮРІЙ МУЛЯР <small>сучасна історія</small>	«ПОМСТА ПОПЕЛОШКИ»	046
ТАМАРА ШЕВЧЕНКО <small>драматичні</small>	«БОЖЕВІЛЬНА»	054
НАЙКРАЩІ ІНОЗЕМНІ ДЕТЕКТИВИ		
ХОСЕ ХАВ'ЄР АБАСОЛО <small>драматичні</small>	«БЕЗКРИЛІ ПТАХИ»	056
<small>Із відповідної</small>		
ПАВЛО ДОВГАНЬ-ЛЕВІЦЬКИЙ <small>драматичні</small>	«О!»	090
ТЕТЯНА КУЗЬМЕНКО <small>міська проза</small>	«ЯКБИ НЕТИ, МІЙ ЛЬВОВЕ»	094
ЛІЛІЯ ЧОРНА <small>драматичні</small>	«НЕПРОФЕСІОНАЛІЗМ»	096

МИСТЕЦЬКА МАЙСТЕРНЯ

ЮЛІЯ АНДРУЩЕНКО та ОЛЬГА БУР'ЯН <small>стаття</small>	МИСТЕЦТВО СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ	120
«ЦЕ ВЗАГАДІ ОКРЕМА ЧУДЕСНА ІСТОРІЯ...»		
<small>інтерв'ю з ТЕТЯНОЮ ДАВІДЕНКО</small>		124

ТЕАТР І ДРАМА

АННА ЛІПКІВСЬКА <small>проблемна стаття</small>	«ДЕ БЕРУТЬСЯ СЮЖЕТИ»	100
ГАННА ЛЕГКА <small>актуальна п'еса</small>	«ГАЗОВИЙ КОТЕЛ У КРЕДИТ»	104
«ДІВНА МАЛІЯ СЛОВА» <small>інтерв'ю з АНАТОЛІЄМ ПАЛАМАРЕНКОМ</small>		110

ДО ВУС

ДОДАЕМО У СВІЙ ОСОБИСТИЙ СЛОВНИЧОК		
СИНОНІМИ «ДО ВУС»		150

НОБЕЛІВКА

АНАСТАСІЯ СОКОЛОВА <small>сага</small>	«УВАЖНІШЕ ПРИДИВЛЯЮЧИСЬ ДО СВІТУ (КЛОД СІМОН)»	140
--	--	-----

НА ЗАВЕРШЕННЯ ДЛЯ ГАРНОГО НАСТРОЮ

«ДНІПРО» ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІЙ ЖУРНАЛ

ГУМОР

ВАЛЕНТИН ЛІПЧИНСЬКИЙ <small>життєві історії</small>	«ГРІШНИК І БАБЦЯ»	005
ПРИКОЛЬНІ ПРИГОДИ ПИСЬМЕННИКІВ		015
СТОРІНКА КВН		016
ОЛЬГА ДЯЧЕНКО	«ТРОШКИ ГУМОРУ»	

КРИТИКА

ДМИТРО ДРОЗДОВСЬКИЙ <small>художні</small>	«ЧИ МОЖЕ КНИЖКА ЗМІНИТИ ЛЮДИНУ?»	128
ОЛЬГА ПАЗЯК <small>художні</small>	«ВТЕЧА ЗА МЕЖІ ФОРМИ»	132
ВОЛОДИМИР ДАНИЛЕНКО <small>художні</small>	«ТІНЬ ГОГОЛЯ НАД УКРАЇНОЮ»	138

ПОЕЗІЯ

СУЧASНІСТЬ		
ІВАН ВЕСНЯНИЙ «Для вас!»		008
СТАНІСЛАВ БОНДАРЕНКО поема-кліп		
«Нічна розмова з Європою» (уривок)		019
ВОЛОДИМИР ЯРАЦЕВ «Вважаєш ти...»		034
ТАМАРА ШКІНДЕР «Зима вдягнула пуховик»		034
ІРИНА КОРНІЄНКО «Зима»		039
ОЛЕСЯ ЖИТКОВА «ВИ-ТИ-МИ»		049
ПАВЛО МАРТИНЮК «Ta зима»		049
ІРИНА ШИНКАРУК «Сленгові відчуття»		050
НАТАЛКА САНДЕРЕЦЬКА «Зима»		050
ЄВГЕН БАБАНІН «Зима»		062
ОЛЬГА ВАЛЕНТЬЄВА «Салат «Зимовий»		062
Н. ІЛЮЗІЯ «Зима!»		062
БОГДАНА ТОКАРЧУК «Зима»		073
ВІКТОР НАГОРНИЙ «Не починається зима»		073
МАР'ЯНА РУДЕЙКО «...зима...»		095
ЮЛІЯ РАДЧЕНКО «Застуджена зима...»		095

ДАУ «ЕДИ» ЛІТЕРАТУРНИЙ ПРОЕКТ		
КАТЕРИНА ОНІЩУК <small>фото</small>	«Портрети київських дерев»	025

СУВІЄРКИ		
ОЛЕКСІЙ ЛИСИЦЬКИЙ «Самотній»		023
ГАЛИНА ЛИТОВЧЕНКО «У Лагіч за хурмою»		027
ВЛАД БУГАЙЧУК «Крізь браму сутінок...»		029

КЛЮЧОКІ		
		098

МОЛОДНЯК

ЯРИНА ЦІМБАЛ <small>загальні жунци «Дніпро»</small>	«ПИСЬМЕННИКИ ДОВКОЛА ЯЛИНКИ»	116
---	------------------------------	-----

АСТРОЛОГІЯ

ОЛЕНА БАРАНЕЦЬ <small>стаття</small>	«АСТРОЛОГІЯ ДЛЯ ЮРИСТІВ»	144
ПОЕТИКА Й ОБРАЗНІСТЬ В АСТРОЛОГІЇ		149

ЮРІЙ ЮЩАК гумористичне оповідання «БДЖОЛИ»

156

ЕКСКЛЮЗИВНО, лише В ЕЛЕКТРОННОМУ ЖУРНАЛІ

ПОЕЗІЯ РОСІЙСЬКОЮ

РОМАН КРУЧИНИН «Попозирий же мне обнаженно...»		159
ВЛАДИМИР ЦАРКОВ «Летает снег»		159
ВАДИМ ШАРИПОВ «Солнца нет»		160
СЕРГЕЙ БОНДАРУК «Мужское...»		160
МАРК ДУБИНСКИЙ «Рассеянное»		161
СЕРГЕЙ ШВЕДЧИКОВ «Зимняя сказка»		161
АНАТОЛИЙ ЯГУДИН «Римские каникулы»		162
АЛЕКС ВАСИЛЕН «Кривой Рог»		163
ЛЮДМИЛА ГАНЯК «Взять урок рисования»		164
ОЛЕСЯ ЕМЕЛЬЯНОВА «Бенефис. Басня о похвале»		165
ОЛЬГА СУБАЧЕВА «Молчанка»		166
ЮЛІЯ АНДРЕЕВА «Скора»		166
МИХАІЛ ЛІТВІНЕНКО «Евгений Юхнича...»		167
ВЛАДИМИР ПАСТОЧКИН «Інтернетная любовь»		168

ПРОЗА РОСІЙСЬКОЮ

ДІАНА ЛУНІНА «УСНУТЬ И ВІДЕТЬ СНЫ»		173
ВЛАДИМИР НАЛІВАЙКО «О потерях и прочем»		168
ТАТЬЯНА ІЛЬЧЕНКО «Неотправленное...»		169
ВЛАДИМИР НАЛІВАЙКО «О качестве жен»		169
ОЛІВІЯ КАЛЛІО «Запах женщины (отличие от мужчины)»		170
ТВОЙ ЛЁШКА «Живанши или запах счастья»		171
АННА ІЛЛАРІОНОВА «Положиши мягко ты ладони»		
АЛЕКСАНДР ЯНУШЕВСКИЙ «Поэт, милейший мой дружочек»		172
ЛЮТЫЙ КУЗНЕЦ «Пародия (Е. Юхнича «Вечером на лавочке»)»		172

Скрипаль

містичне оповідання

Рейсовий автобус привіз у Катеринівку молодого чоловіка. На плечі в нього висіла величезна сумка. А в руці він тримав футляр зі скрипкою. Його розгублене інтелігентне обличчя поверталося на всібіч. А потім його великі й палахкотливі очі, які могли належати лише людині, котра фанатично захоплювалася музикою, зупинилися на кількох селюках. Вони голосно про щось галайкотіли й ще голосніше реготали. Корній, не роздумуючи, попрямував до них.

— Вибачте. Я ваш новий учитель музики.

— Хочеш мене навчити грati на скрипці? — поцікавився здорованим татуюванням на руці.

— Я викладатиму музику в школі, — делікатно поправив себе Корній.

— А від нас тобі що треба? — запитав той, що сидів на підводі, тримаючи віжки, — ми в хор записуватися не будемо. Навіть не благай.

Усі голосно зареготали, однак це ніяк не вплинуло на скрипала, і він знову заговорив:

— Ви не підкажете, у кого можна зняти кімнату. Бажано з харчуванням. Я холостяк. У іжі не вередую. Може, є в Катеринівці якесь самотня бабуся.

— Дивись, Іване, — вигукнув Василь, кивнувши на скрипала, — схожий на порядну людину. А виявився збоченцем. Шукає самотню бабусю.

Натовп сільських чоловіків сколихнув голосний регіт.

— Ви не так усе зрозуміли, — Корній поставив сумку на землю й приготувався довго пояснювати чоловікам, що він не збоченець, а волє жити в самотньої бабусі лише тому, що не хоче никому заважати. Тому в будинки, де проживають великі родини, не проситься.

— Усе вони правильно зрозуміли! — урвав його вусатий Олександр. — Жартують. Ну що, хлопці, допоможемо чоловікові?

— Можна й допомогти, — відказав Василь, — але до кого його направити?

— А давайте візьмемо його із собою до баби Катерини. А що? Вона самотня. Будинок у неї великий. Стара ночами боїться. Каже, що в грубці чорт завівся. Свистить усю ніч і завиває.

— То вітер, — пояснив Іван.

— Не наша це справа. Баба Катерина ставить трилітрову банку самогону за те, що ми приїдемо чорта виганяти. Чорта виженемо — банка самогону. Привеземо квартиранта — друга банка самогону.

— Як тебе звати? — поцікавився Олександр.

— Корній! — відрекомендувався скрипаль.

Чоловіки по черзі потиснули йому руку й привітно всміхнулися.

— А заграти можеш? — запитав Василь. — Майже п'ятдесят років прожив, а скрипки ніколи не чув.

— Можу, — погодився Корній.

Уявивши скрипку, Корній відчув шалене напруження, ніби кров, пульсуючи, ось-ось порве жили й вихлюпнеться на катеринівську землю. Він зізнав, що треба спанувати себе, щоб жодна

фальшиві ноти не вразила вух його слухачів. Звісно, вони звичайні сільські люди й не дуже тямляться на класичній музиці, але ображати їх слух Корній усе одно не хотів. На жодному зі своїх скромних концертів у рідному Хмельницькому він так не старався. З великою повагою скрипаль ставився до своїх випадкових слухачів. Корній одухотворено заплющив очі, на мить затамував подих, вишуканим, навіть театральним, рухом заніс смичок над скрипкою, пристрасно змахнув головою, злегка стріпнувши темним волоссям — і інструмент ожив у руках майстра, видихаючи плетиво з милозвучних нот. У стані шаленого екстазу музикант змушував свою скрипку тонко й проникливо звучати, а випадкові перехожі, котрі, можливо, уперше почули класичну музику, почали підходити до скромного маestro. Корній невгамовно, раз по раз водив смичком по струнах скрипки, рука митця одноманітно рухалася: вгору — вниз, вгору — вниз. Голова то нерухомо застигала, то, експресивно б'ючись у конвульсіях, намагалася злетіти з пліч. І так — аж поки остання нота не завершила композиції. Корній розплющив очі й побачив: стоїть він в оточенні вражених людей, котрі щиро йому аплодують.

— Дякую, — тихо сказав він і, як це робив на концертах у філармонії, низько вклонився.

— Хто він? — запитала тітка Олена. — Видно, що містянин.

— Це наш новий учитель музики, — відрекомендував його Іван. — Корній... Як по батькові? — запитав, повернувшись до скрипала.

— Кирилович, — тихо відказав маestro.

— Корній Кирилович! — оголосив Василь.

— Де ж ти житимеш, Корнію Кириловичу? — випхалася з натовпу тітка Олена, помітивши величезну сумку біля ніг скрипала. — Квартирку ще не підшукав? Може, до мене?

Іван, відсторонивши оглядну Олену, одразу заступив скрипалає спиною.

— Корній Кирилович уже винаймає квартиру в бабі Катьки Ляшихи.

— До школи далеко, — вигукнула Олена, не втрачаючи надії перетягнути скрипала до себе, — і до клубу також далеко. А він молодий...

— Молодий, — погодився Василь, — тому ця відстань його не лякає.

— У мене воду проведено. Ванна й туалет у будинку, — не здавалася Олена.

— Ми бабі Катерині також воду до хати проведемо. До зими ванну й туалет зробимо. Саме ідемо домовлятися, — збрехав Іван, аби тільки в настирливої Олени відбити скрипала.

— Як знаєш, хлопче, — звернулася Олена до скрипала, — ось ці тебе не навчать, як правильно у світі жити. Вони лише самогон хлебати вміють.

— Мовчи, Олено, ніби ніхто не знає, чому ти Корнія Кириловича до себе на квартиру кличеш. Хочеш улаштувати життя своєї доньки. Але ж твоя Надія така сама пузата й цицьката, як і ти. А в Корнія Кириловича особливий, дуже тонкий і багатий внутрішній світ. Йому потрібна музика, яка б разом із ним літала. А яка з твоєї Надії музика? Вона більше на танк схожа. Хіба з такою дупою злетиш? — втрутівся вусатий Олександр.

Василь підійшов до скрипала й узяв його сумку, закинув її на підводу й голосно мовив:

— Продано! Аукціон завершено! — а потім звернувся до скрипала: — Сідай, Корнію Кириловичу. Відвеземо тебе до твого нового дому.

— Баба Катерина давно просила чорта з хати вигнати. Заразом і квартиранта їй підкинемо, — пробубонів Василь, — погуляємо сьогодні, хлопці.

— Погуляємо, — погодився Олександр.

— А як чорта виганяють? — запитав скрипаль.

— Побачиш на власні очі, — таємниче відповів Іван.

— Ти, хлопче, у своєму місті геть від життя відстрав, — засміявшись Василь і пильніше придивився до скрипаля, примружив хитрі очі, насупив густі брови, а потім додав: — Але ми тебе швидко в курс справи введемо. А що, хлопці, нехай із нами чорта виганяє?

— Авжеж! Іще жодного чорта не випроводжали з оселі під таку гарну музику, — булькнув Іван.

— Давайте заїдемо до голови сільської ради.

— Без Варlamовича ніяк, — погодився Олександр.

Гнідий коник жаво тягнув воза й сам повернув на вулицю, де жив голова, а потім, минувши кілька будинків, зупинився. Іван незграбно совався у возі, шукаючи щось у кишені, а потім витяг мобільний телефон. Цифри були стерти, корпус усміхався глибокими тріщинами. Корній навіть не міг уявити, що цей телефон може працювати, але, коли Іван почав розмовляти з Варlamовичем, скрипаль повірив у диво.

— Варlamовичу, виходи! Ми біля твоого двору. Пойдемо на виклик.

Менш ніж за п'ять хвилин на вулицю вискочив Варlamович. Він потис кожному руку, і Корнієв також. Близько півгодини в чоловіків пішло на те, щоб пояснити голові сільської ради свої наміри. Усі вони, здавалося, забули про те, що з ними був Корній, голосно й нестремно сміялися, і не було ім ніякого діла до того, що на возі сидить скрипаль, котрий над усе хоче нарешті дістатися до будинку, у якому винайматиме кімнату.

— Я не можу поїхати з вами, — тихо сказав Варlamович, — моя Ліда ще позавчорашньої поїздки не пробачила.

— Не маєш права відмовлятися! — вигукнув Іван. — Ми тебе обирали. Баба Катерина за тебе голосувала й інших агтувала. У день виборів, між іншим. Ризикувала. А коли в неї без дозволу прописався нечистий, котрий сидить день і ніч у грубі, ти відмовляєшся їй допомагати? Де ж правда? — жартома допитувався Іван.

— Не по совіті, — підтвердив Василь, — виборців не можна забувати.

— Як без голови сільської ради чорта виселити? — запитав Олександр. — Без тебе не маємо права.

Варlamович кисло скривився. Одразу було видно, що іхати він хоче, але й Ліди боїться. Він почухав потилицю, наче першокласник, різко ворухнув плечима під чорною шкіряною курткою, а потім вискочив на воза.

— Мершій поїхали, поки Ліда корову доїть. Ти хто? — голова раптово повернувся до Корнія, котрий розгублено кліпав очима.

— Відповідай! Коли влада запитує, — пожартував Василь.

— Я вчитель музики.

— І щоти, такий молодий, забув у нашому безперспективному селі? Городянин?

— Так. Проживаю в Хмельницькому.

— Чому ж у село потягнуло? — не вгамовувався Варlamович. — Може, ти від когось уткаєш?

— Так! Тікаю, — одразу зізнався скрипаль, — матір надокучає. Знайшла мені наречену, доньку бізнесмена, і намагається нас звести. Набридло слухати вечорами, яка Таня гарна, молода й багата.

Валентин АГРІНІСЬКИЙ, м. Хмельницький

ГРІШНИК І БАБЦЯ

Потрапив грішник (звісно!) в пекло,
Невдовзі там — до всього звік
І так у пеклі тім притерся,
Що став чортам як помічник.

Одним дровець у піч підкине,
А тим пательно чимсь змастить...
Та час, однак, все швидше ліне,
І вічність там пройшла — за мить...

І ось гріхи його — прощені,
Він на добу на Землю йде,
В час «Ікс» — вернутися повинен,
Хай був тоді б — а хоч би де.

А грішнику — так в пеклі добре;
Знайомих, друзів — тъмуща тъма...
Вернутись хоче — і хоробро
Грішить ну просто без гальма:

Пиячить, палить і гуляє
З жінками цілий день і ніч..
Та бач — до півночі встигає
Лиш на таксі добрatisь встріч.

Аж раптом — бабця край дороги
Їм голосує, бо спішить...
Таксі спиняє він... Й небогу
В кущах гвалтує — а за мить

Помчав до ангела... У кущах
Той зустрічає козака
І каже: «В рай!» А той: «За віщо???

Грішив я так — ха-ха-ха-ха!»

Всміхнувся ангел, сівши скраю:
«Ти в пекло прагнув? Хи-хи-хи...
Тобі ж та бабця — пам'ятася? —
Враз відмолила всі гріхи!»

* В кущах — можуться ніч усмії кущі.

** У кущах — можуться ніч усмії робітні кущі.

Історія

— Не хочеш одружуватися?

— Ні!

— Молодий, а такий розумний! — вигукнув Олександр. — Аби нам у твої роки твій розум — були б ми вільними. Не довелося б Варламовичу від Ліди втікати.

— У Катеринівці дівок багато. Обереш собі найкращу, — сказав Іван, — ти в наступні роки будеш першим парубком на селі. Варламович тобі концерт у клубі організує. Чи не так, Варламовичу?

— Організую, якщо грає гарно.

— Наче по душі смичком водить, — похвалив Корнія Василь.

— Буде концерт — обіцяю!

Раніше Корній не знався з такими колоритними людьми. Де б йому з ними зустрітися. Жив у Хмельницькому. Спілкувався лише з колегами, котрі були причетні до сфери його діяльності. Нові знайомі подобалися Йому. Хоч як дивно, але скрипаль, котрий завжди почувався ніяким в товаристві далеких від музики людей, відчував себе серед цих сільських чолов'яг своїм. А він уже вважав себе закомплексованим і нецікавим, і його почали мучити неприємні переживання, які змушували морочитися й страждати. Здавалося, ніби в нього відсутні ті якості, які є в кожній пересічній людині, — уміння спілкуватися, майстерність зацікавити собою представниць протилежної статі. Він боявся другої сторони своєї особистості. І цей страх почав керувати його діями й впливати на життя. Корній дедалі частіше уникав спілкування з людьми й знаходив розраду у скрипці. Це помітила і його мама. Вона швидко знайшла вагітну Лізочку, від якої відмовився наречений, і почала нав'язувати її. Так, наче була переконана в тому, що її син нікчемна й ніколи не зможе знайти собі дівчину сам. Аби довести протилежне, Корній влаштувався вчителем музики в сільську школу. У Катеринівці він вирішив шукати шляхи до подолання своїх комплексів. Тут йому ніхто не заважатиме зануритися в самопізнання, вивчити свої почуття й думки. Раніше Корній страшенно боявся знайомства й спілкування з новими людьми. Переймався враженням, яке справив на них. А тепер, уперше в житті, сидів на підводі із сільськими чолов'ягами, з котрими у нього не було нічого спільногого, і почувався своїм. Він бачив увагу й інтерес із іхнього боку. Корній вперше відчув себе цікавим.

У сутінках скрипаль устиг розглядіти, що Катеринівка — мальовниче село, здавалося, воно завмерло, з дореволюційних

часів тут нічого не змінилося. Колгосп уже встигли розграбувати: ферму розібрали на цеглу, трактори й машини або продали, або здали на металобрухт — ніщо не вказувало на колишнє існування радянської влади й колгоспу в Катеринівці. Начебто Велика Жовтнева на чолі з Володимиром Іллічем обіїхала на бронетранспортері Катеринівку стороною. Чистий погляд скрипала став замисленним і зачудованим, дихання почастішало. Він вдихав вечірнє повітря на повні груди. Здавалося, легені ось-ось не витримають навантаження й луснуть — Корнія це зовсім не лякало. Ось як вони насправді — сільське повітря!

Біля цегляного будинку, обгородженого дерев'яним парканом, підвода зупинилася. Тут жила баба Катерина. Сільські чолов'яги швидко повискали з воза, Корній усе ще роздумував над тим, як без шкоди для здоров'я вибратися із цього транспортного засобу, а потім просто зістрибнув — виявилося, нічого складного в цьому не було.

Баба Катерина хутко накрила на стіл. Спершу на клітчастій скатертині з'явилася трилітрова банка чистого, наче слюза новонародженого, самогону, щоправда, дно банки було встелене зібрювкою — споконвіку Ляці, до роду яких належала стара Ка-

терина, настоювали горілку на цій траві. Такий дурман виходив, що збивав із ніг найдужчих катеринівських козаків і відбирав у них пам'ять. На ранок ніхто не пам'ятав самого гульбища, лише розквашені пики вказували на те, що забава й справді вдалася на славу. Потім на столі опинилася величезна таріль із потрісканою емаллю, яка, схоже, була не молодшою, аніж господиня дому. Баба Катерина не знала точно родоводу цієї розкішної тарелі, проте пам'ятала її з дитинства. Отож — стародавня річ. На тарелі — гора домашньої ковбаси, зробленої з кабана Кіндрата, якого минулого тижня зарізав Василь. Після ковбаси на столі з'явився холодець — запахло в кімнаті часником так, що гості почали слину ковтати. А в скрипаля й зовсім у голові запаморочилося — він навіть поснідати не встиг. Валерія Петрівна, його мама, до останніх секунд не відпускала сина в Катеринівку. От тепер скрипаль дивився на холодець і ковбасу так, наче з малку не єв нічого подібного. Потім баба Катерина поклала на скатертину величезний буханець житнього хліба, спеченого на черені — розтрісканого, кострубатого, але м'якого й свіжого. Як підозрював скрипаль, дуже смачного. Іван ухопив ніж і почав різати чудо-буханець. Величезними окрайцями. Коли баба Катерина принесла відварену картоплю, розрізану навпіл, Корній збагнув, що в господині восени був добрий урожай — такої великої картоплі він у своєму місті ще не бачив.

Нарешті сили за стіл. Голодні. Олександр налив усім по повній чарці самогону, настояного на зібровці. Корній із жахом дивився на свою чарку. Невже йому доведеться випити цей дурман? Аякже! Поки почне відмовлятися... Поки його вмовлятимуть... А їсти хотілося немилосердно. Випили. Кілька секунд скрипаль вишукав очима виделку й закусочну тарілку, але коли побачив, що хлопці похапали ложки й накинулися на холодець — забув про міське виховання й собі взяв ложку. Хлопці по величезному окрайцеві хліба — і він. Хлопці по цілому кільцу ковбаси — Корній також.

— Молодець! Наш хлопі! — похвалив його Іван.
— Я взагалі спиртного не споживаю. Це лише з поваги.
— Закусуй добряче, — порадив Василь, — у баби Катерини самогонка міцна.
— Може, тепер ви мені розкажете, кого до мене привезли? — поцікавилася господиня.
— Квартиранта, — пояснив Олександр, — він у школі викладатиме музику, а жити буде у вас.

Про платню завтра домовитеся...

— А що про неї домовлятися? Грошей мені не треба. Води принесе. Дрова порубає. Може, плота якого полатає. Та й нехай живе! — відказала баба Катерина.

— Він холостяк. Отож готувати нікому, — сказав Василь.
— Не бійтесь! З голоду не пропаде.

— Його звуть Корній Кирилович, — шанобливо представив скрипаля Іван.

— Можна просто Корній, — скромно запропонував Кирилович.

— Ніякого просто! — вигукнув Олександр. — Корній Кирилович — талант! А талант поважати треба.

— Ну що, хлопці, коли вже формальності владнали, наливайте ще по одній, а потім будемо братися до справи. Будемо виписувати чорта із цього будинку, — озвався голова сільради, котрий стільки часу мовчав, тому що ніяк не міг упоратися з кільцем ковбаси. Замучився. Але доїв.

— Краплю випити... Не зашкодить... Щоб чорт боявся... — змовницьки, оглянувши компанію, прошепотів Василь. — Наливай, Іване. У тебе рука легка.

Іван Весняний. м. Трапівка

ДЛЯ ВАС!

А Ти знаєш, що Ти — майбутнє!
Твоє слово — це вічний урок.
Ти у слові безмежний, могутній,
Ти у часі як ангел, пророк.

Тобі другом зосталася тиша!
Невід'ємна частина — перо!
Бо Ти геній, творець і не лише,
Ти ідеями світ розколов!

Ти посів зерно у поезії,
Розірвав нею пастку тенет,
Ти пройшовся по кінчику лезвії,
Ти мудрець, Ти пророк, Ти... поєт!

Іван налив,

Випили. Помовчали.

— Мало! — вигукнув Олександр. — Іще по одній!

Знову випили. Стало веселіше. Поговорили про місцевих дівок. Покурили. У невеличкій кімнаті було вже видимо-невидимо диму. Сивого. Ідучого. Задушливого. Такого, який віддає курці цигарок без фільтру. Скрипаль і баба Катерина кашляли. Але коли Корній запропонував розчинити віно, баба Катерина пояснила, що робити цього не варто. Бояться нечистий чоловічої лайки й диму від цигарок. Лайки також вистачало. Коли говорили про дівок, без матюків не обійтися. Якби в грубій справді жив чорт — вискочив би неодмінно. Несподівано всі стихли й перезирнулися. Десять у грубій нечистий дух виводив свою моторошну співанку. Під впливом самогону розум чоловіків трохи потьмарився, і вони почали вірити в те, що в грубій справді сидить чорт.

— Хіба я вам не говорила? — шепотіла баба Катерина. — А ви мені не вірили. Думали, баба геть із розуму вижила. Неправда. У свої вісімдесят шість я ще на розум не жаліюся.

— Цить, бабо, — урвав і Варламович, — як голова сільради тобі наказую.

— А мені що голова, що дупа — однаково! — махнула рукою баба. — Якби я до сільради із цим питанням звернулася, ти б мене засміяв. А тепер сам чуєш.

— Боюся, мирно це питання вирішити не вдастся, — замислено пробубонів Іван, — неси свою рушницю. Вона на возі в соломі скована, — звернувся він до Олександра.

Олександр вийшов надвір і попрямував до воза. Упевнено. Аж раптом порив вітру здер із надщерблена молодого місяця хмару — стало неприродно світло. Принаймні так здалося Олександрові. Захмелілому. Вітер завив, і старий горіх зі спаленим громовицею верхом, що стояв посеред двору, загрозливо затріщав і моторошно скрикнуло якесь нічне створіння — чи то птах, чи то тварина, несамовито загавкали чи то на іншій вулиці, чи то в іншому селі собаки. Олександрові здалося, ніби вмить у його жилах висохла кров. Замість неї судинами поповз страх, дістався мозку, почав хутко згризати його — Олександр, відчувши гострий біль у голові, кинувся до хати.

— Де рушниця? — запитав Іван.

— На возі, — відповів Олександр.

— Чому ж ти її не приніс? — поцікавився Василь.

— Там нечиста сила!

— І який вона має вигляд? — запитав Варламович.

Усі, окрім скрипала, зареготали.

— Не вірите? Бабо, ти хоч сама не відъма? Може, заманила нас до себе, щоб душі наші згубити? Не вірите? Ідіть по рушницю самі.

Хлопці обступили Олександра. Варламович хотів підкинути якийсь жарт, аж раптом у грубій знову щось завило.

— А ходімо всі разом, — запропонував Варламович.

— Я з вами! — вигукнула баба Катерина. — Страшно залишатися наодинці з тим, хто в грубій сидить.

— Чому наодинці? А квартирант?

Усі подивилися на скрипала, котрий заснув на лаві біля столу.

— Який із нього захисник? — запитала баба Катерина.

Усі рушили до порога.

— Стояти! — несподівано заволав Олександр. — Ми своїх у біді не лишаємо. Раптом чорт із груби вилізе й скрипала задушить? Беремо його із собою.

Василь з Іваном підвели скрипала, котрий не випускав із рук скрипки.

— Талант! — вигукнув Варламович. — Навіть уві сні зі скрипкою не розстається. Але ми її в нього заберемо, — промовив голова, витягуючи інструмент із міцних обіймів скрипаля, — щоб не пошкодити.

Повиходили на поріг. Прислухалися. Придивилися. Нічого особливого. Ніч як ніч. Вітер як вітер. Місяць як місяць.

— От дурні! — не стрималася баба Катерина. — Беріть рушницю — і за роботу! Трилітрову банку горілки випили, а воно в грубі як вило, так і виє.

Олександр насторожено жмурився, а потім, переконавшись у тому, що небезпека минула, кинувся до воза й почав лихоманливо нишпорити в соломі тремтячими руками. Страх минув лише після того, як рука натрапила на щось холодне. Це була вона. Рушниця. Як-не-як, а зброя. З нею не так пачно.

— Ось вона, рідненька! — вигукнув він і побіг до порога.

Товариши, баба Катерина й скрипаль, котрий був у напівпритомному стані, чекали на Олександра біля будинку й мовчки стежили за ним. Мабуть, кожен потай зітхнув із полегшенням, коли кремезна статура Олександра почала наблизатися до них. Він був найвищий серед своїх друзяк. І ніколи не був боягузом; Але ця ніч його добряче нажахала. Оповідки про нечисту силу завжди викликали в нього незбагненне відчуття страху. Він ніколи й нікому не зізнавався в цьому. Цей страх невідступно тягнеться за ним іще з дитинства. Його баба полюбляла лякати неспухненого онука відьмами. У ліс не ходи — там відьми. До озера теж зась — водяний утопить. А коли свистів за вікнами буревій, бабця завжди казала, що це відьми з лісу поприлітали й дують у комин — малий Олександр навіть у туалет вийти боявся. Терпів скільки міг. А потім просив діда, щоб той провів його до заповітної дерев'яної будки.

— Хутчіше! — підганяв його Іван. — Нечистий із груби втече.

Знову ввійшли до будинку. Затягнули скрипаля. Поклали його на ліжко. Корній скрутився калачиком, щось пробурмотів, а тоді солодко засопів. Решта юрмилася навколо груби. Витя й сичання не затихало, а лише становало голоснішим й наполегливішим. Товариство так насторожилося, що було чутно пришвидшене дихання кожного. Нарешті Олександр зважився. Обережно почав відхиляти дверцята груби. Баба Катерина відразу ж відскочила до образів, упала перед ними навколошки й почала хреститися, читаючи молитву.

Пролунав приголомшивий постріл. Плита, умурювана в грубу, задзвеніла. Фаєрки підскочили. А далі з груби вирвалася кішка. Одразу на ліжко вискочила й біля скрипаля вмостилася. Потім із розтрісканої груби сажа посыпалася.

— Іроди! Ледь Мурку не застрелили! Грубу розвалили! — вигукнула баба Катерина.

— Бабо, — відповів Олександр, — хіба ти не чула, що твій чорт по-котячому виводить?

— Я вже стара й дурна, — виліплювалася Катерина, — а ви молоді й розумні. Невже не могли здогадатися?

— Хіба ти, бабцю, не помітила, що твоя кішка зникла? — поцікавився Іван.

— Так весна ж надворі. Вона щороку о цій порі зникає. А потім кошенят приводить.

— Тепер треба стрес зняти, — озвався Варламович.

— Усе випили, — відповів Василь.

— Став, бабо, другу банку, — наказав голова.

— Більше немає, — швидко заговорила стара Катерина.

— Брешеш, — звинуватив Олександр. — На похорон горілку маєш?

— Так то ж на похорон... Могилу копати треба. Нести труну потрібно. А без горілки цього ніхто не зробить.

— Не переживай, Сидорівно. Сама собі могилу не копатиш. І труну із собою не нестимеш, — зареготав Іван.

— Ми тебе без горілки понесемо й закопаємо. Коли помреш, звісно. Давай краще, поки жива, з нами чарку вип'єш, — за-пропонував Василь.

— А як лихо прийде несподівано, поховаємо тебе за кошт сільської ради, — пообіцяв Варламович. — Неси швидше банку. Від напруги ми геть тверезі зробилися. А як не принесеш, — почав погрожувати голова, — завтра вранці з дільничним прийду. Усе одно конфіскую. Ще й штраф заплатиш.

Баба Катерина поставила на стіл ще одну банку горілки. Сивуватої. Без зібровки. З підозрілим осадом на дні. Але на це вже ніхто уваги не звертав.

— Глядіть, — Іван кивнув головою на скрипала, який спав, — а Мурці наш скрипаль сподобався. Кішка тулилась й воркоче. Як хитра дівка, котра зазнала сільського життя, а потім знайшовся старий бізнесмен, який повірив, ніби вона й справді може його кохати, і щодня возить її по салонах краси, ресторанах і казино.

— Не подобається мені це, — прошепотів Олександр тихо, щоб господиня його слів не почула. — Кажу вам: стара — відьма. Я відразу це відчув. Якось не по-котячому вона до нашого скрипала залицяється. Треба будити хлопця. Самим ушиватися з будинку й скрипала забирати.

Усі покосились на ліжко. Уже ніхто не закусував. Лише пили.

— Може, і правду Олександр говорить, — тихо підтримав його Варламович. — Недарма й будинок люди стороною обходять. Колись у Катерини була дочка. Вродлива! Коли Поля була дівкою, полюбила хлопця — Віктора Барабаша. Але він одружився на міській кралі. Що далі? Ви молоді. Не пам'ятаєте цієї історії, — Варламович, хильнувши, продовжив: — Лихо сталося в молодій родині Барабашів. Діти одне за одним народжувалися хворими, а потім помирали. Дружина Віктора збожеволіла. Потрапила до психіатричної лікарні. Молодий Барабаш повернувся в село. Чорний. Замучений бідою. Почав безбожно випивати. Поля знову до нього підходить почала. Але Віктор назвав її відьмою й відштовхнув. Згорів Віктор. Чи то від горя, чи то від горілки. Поховали його на кладовищі, що за Катеринівкою тягнеться. За кілька днів знайшли на його могилі мертву Полю. Вени собі перегризла — перегризла, — наголосив Варламович. — Судмедексперт такий висновок зробив.

— Оце так історія. Чому ти, Варламовичу, раніше нам цього не сказав. Ми б ніколи в цей будинок ногою не ступали, — здригнувшись, відказав Іван. Хоч до числа ляклих себе ніколи не вписував. Він був плутягою й крутієм. Спритнішим за нього міг бути лише сам чортяка. Так говорили люди. Ніхто й ніколи не міг виграти в нього в карти. Ще нікому з них, хто ризикнув випробувати його скажений норов, не вдалося уникнути Іванової науки. У протиборстві на кулаках йому не було рівних. До церкви Іван не ходив навіть на Великдень. Отже, нечистий міг назвати його своїм братом. Але навіть його тіпнуло, коли почув про Полю.

— Забулося, — віправдовувався Варламович, — лише тепер у голову бахнуло.

— Тікати треба, — промовив Василь, котрий також добрячим палисвітом у Катеринівці вважався. Він був гуцулом. Прийшов колись у село будинки штукатурити. Одружився. Залишився. Стобреха. Ніколи й нікому правди про себе не говорив. Брехло брехлом, а люди його поважали. Умів він народ розвеселити. Була в нього одна вада — охочий був до чужих жінок. Про це всі чоловіки знали. Сміялися з його байок, навіть не підозрюючи, що цей шельма про іхніх дружин розповідає. — Тікати треба, — нагадав їще раз і за кашкетом потягнувся.

— Про що ви там шепочetesя? — несподівано запитала баба Катерина, яка раптом із-за спини Варламовича визирнула.

— От що, бабо, іти нам час, — відказав голова, — ти тут усе одно сажу змітаєш. Квартиранта ми забираємо.

Стара Катерина люто блимнула очима й вигукнула:

— Квартиранта не віддам! Чого б це?

— Скрипаль — людина інтелігентна. А у тебе в будинку бруд, — Варламович показав рукою на встелену сажею підлогу. — Прокинеться вранці серед бруду. Утече до міста. Де я іншого вчителя музики знайду?

— До ранку я все вимию й винищу, — і біля ліжка стала, на якому Корній із кішкою спав.

— З дороги! — вигукнув Олександр і навів рушницю на бабу.

Стара Катерина взялася кривими пальцями за боки. З місця не зрушила.

— Не віддам! Він мені потрібен.

— Навіщо? — поцікавився Василь.

— Нетвоє діло, — вигукнула й на голову накинулася. Почала дряпати обличчя й кусати за руки.

— Хлопці, допоможіть! Стара шельма! Відьма... — стогнав п'яний голова. — Вона нам чогось у горілку намішала. У мене геть сил немає, — бубонів Варламович. — Щоб я самостійно не міг зі старою бабою справитися?

Накинулися на неї всі. Скрутили. Зв'язали. Кинули в сажу. А потім збудили скрипаля. Корній здивовано дивився на розгромлену грубу. Щось запитував, але Іван утиснув йому в руки скрипку, а його сумку закинув собі на плече. Василь з Олександром потягнули скрипаля з будинку.

Надворі вони всі зітхнули з полегкістю. Навіть скрипаль, котрий нічого не знати, усі компанія рушила до хвіртки. На вулиці стояв рятівний віз. Хвіртка, яка відгороджувала від них підводу, несподівано зарипіла пронизливим вереском.

— Кішка, — прошепотів скрипаль, — мабуть, я добряче п'яний. Мені здається, ніби вона такої висоти, як хвіртка.

— Хлопці, — сказав Іван, — мені здається, ніби у неї очі вогнями горять, — м'язи його обличчя напружилися, а впевнена хода поволі перетворювалася на сповільнене просування.

— Я бачу те саме, — зізнався Василь.

— І я. Може, це біла гарячка? — запитав Олександр.

— У всіх разом? Такого не буває. Стара Катерина дурману в самогонку насипала.

— Непорядки в твоєму селі, Варламовичу, — спробував по-жартувати Іван, — ночами по Катеринівці нечиста сила розгулює, а ти нічого із цим робити не хочеш. А ми, між іншим, твої виборці. Ти мусиш нас захищати.

— Я не знаю, як себе захистити, — тремтячим голосом відказав голова сільської ради, — як же я вас захищатиму?

— Мобілка є? — поцікавився Василь.

— Є!

— Дзвони в район, — сказав Василь.

— Не буду! Там ніколи не повірять у те, що я стою у дворі старої Ляцьких, а біля хвіртки вмостилася велетенська кішка і не випускає мене з обійстя.

— Дзвони в міліцію, — наказав Олександр і навів рушницю на голову сільради.

— Вони, замість наряду міліціонерів, пришлють швидку зі Скарженець і санітарів. Заметуть нас усіх у дурку!

Василь поплескав Олександра по плечу. А потім сказав:

— Опусти рушницю. Варламович — чоловік розумний. Він вірно говорить.

— Я теж, — тикнувши, промовив скрипаль, — не хочу в дурку.

Вони довго юрмилися посеред двору, не насмілюючись підійти до хвіртки близче, а за ними спостерігали два величезних очиська. А десь там, за дверима будинку, розкотисто, наче з того світу, завивала стара Ляцька, намагаючись вилагати пощади, і вони водночас глянули на хату. Вона височіла на невеличкому пагорбі. Подвір'я в старої Катерини було нерівним, тому, здавалося, вона зловісно нависає над ними.

— Цій кішці скрипаль потрібен, — здогадався Варламович.

— Ні! Я не потрібен їй, — розгублено прошепотів скрипаль і почав задкувати, притискаючи інструмент до грудей.

— Не бійся! Ми тебе не віддамо. Діставай скрипку й грай, — наказав Іван.

Скрипаль, котрий умить протверезів, дістав інструмент. Почав грati. Кішкоподібне створіння розслабилося. Лягло біля хвіртки й поклало величезну голову на мускулисті лапи. Замурчало. Перевело погляд на скрипаля й уже нікого іншого не бачило.

— Хлопці! А тепер по одному — через паркан. Будемо до воза пробиратися. Тільки обережно. Тихо, — повчав Варламович.

— А скрипаль? — поцікавився Іван. — Ми своїх у біді не залишаємо. Не дамо цій тварюці зжерти вчителя музики. Він наших дітей може чогось путнього навчити. Та й хоч і городянин, а хлопець компанійський. Він цю пригоду на все життя запам'ятає.

— Кожен з нас її на все життя запам'ятає, — буркнув Варламович, — нікого ми в біді не залишимо. Грай, сину, і уважно мене слухай, — прошепотів Варламович на вухо Корнєві, — зажди, поки ми на воза повискаємо, потім під'їдемо до криниці. Там у паркані лаз є. Я точно знаю. Стара Лящиха приходила в сільраду на дітлахів жалітися. Мовляв, виламали в паркані дошки, улаштували перелаз. Яблука крадуть. Отож, сину, уважно слухай. Коли побачиш воза біля криниці, — Варламович запнувся від напруги, а потім, утерши рукавом спітніле чоло, продовжив: — поступово, задом, щоб з цієї тварюки очей не спускати, пробираїся до криниці. Тільки ж грati, грati не припиняй. Дивись, як їй подобається слухати. А далі — як Бог даст! Вистрибнеш на воза.. Кажу ж, як Бог даст, — зітхнув Варламович і по-батьківськи поцілував скрипаля в потилицю.

Спершу через паркан переліз Василь. Потім хлопці допомогли подолати цю перешкоду Іванові, котрий мав ваги зо сто кілограмів. Як не намагалися тихцем вибратися — не вийшло. Дошка — скрип, скрип. Таки тріснула, оголивши цвяха на гнилій латі. Саме на нього й втрапив Варламович м'яким місцем. Заверещав. Чоловіки вхопилися за голови. Що зараз почнеться! Страховисько зжере спершу скрипаля, потім Варламовича, котрий усе ще не може штанів від цвяха одірвати, а вже після дістанеться до них, а на десерт умне гнідого.

— Хлопці, мене якась сволота тримає, — у відчай прошепотів голова.

Добре, що скрипаль тя-

мущим виявився. Заграв так, що, мабуть, у сусідньому селі було чути. А Іван тим часом ухопив голову сільради за сорочку й рвонув на себе. Почувся тріск. Штани розпоролися від стегна до самого низу. Коли Варламович гнав до підводи, його крива й біла нога, що виглядала раз по раз із розпірки, слугувала для інших маяком.

Здавалося, ніби скрипаль уже видихся: час від часу він поглядав на вулицю й шукав поглядом підводу, та варто було тварюці підвестиця й незадоволено рикнути, як граційне тіло скрипаля виструнчувалося, а рука віртуозно працювала смичком — кішка втихомирювалася. Лягла. Замуркотіла. Нарешті стомлений музикант побачив, що навпроти криниці стоїть віз. Корній почав маневр: не припиняючи грati, позадкував до криниці. Кішка-монстр почимчикувала за ним. Спершу скрипаль подумки лічив кроки. Але коли наблизився до криниці, Корній перечепився через корито зі смердючою водою, у якому вдень полюбляли полоскати свої брудні лапи Лящисині гуси й качки. Упав — грас. Підвівся — грас. А воно слухає. Тільки підходить усе біжче й біжче. Нарешті — криниця. Навпроти перелазу віз

стоіть. Криниця чомусь з усіх боків полином поросла. Мабуть, баба Катерина нею не користувалася. Скрипаль на мить занурився у зарості полину. За інших обставин він би не виходив із заростів, аж поки словна не насолодився б цим терпкуватим і гірким запахом, що дурманив і без того захмелілий мозок. Він вибрався з поросту. Підійшов до воза. Гра стихла. Маestro вибирався на воза. Одним стрибком монстр перестрибнув полин. Але Іван уже хльостав гніду конячину, котра й без батога перла так, що могла б літака перегнати.

— Грай! — наказав голова, тримаючись за стегно. — Грай, сину! Інакше воно нас пожере. Олександре, на біса тобі рушниця? Стрілай!

Олександр вистрелив кілька разів. Тварюка жалібно заскачувіла, але не зупинилася.

Уже в центрі села вони помітили, як почав займатися світанок. Почувся рятівний спів когутів.. Величезна кішка впала за мертвого. А потім на очах зляканих чоловіків почала перетворюватися на небаченої вроди дівчину.

— Це вона, Поля, — прошепотів Варламович і перехрестився, — дочка Лящихи. І навіщо мені труп посеред села?

— А може, ми ті у воду? — розглядаючи мертву Полю, запропонував Іван.

— Вродлива.. — прошепотів скрипаль, і йому здалося, ніби скам'янілий вираз обличчя змінився легенькою, ледь помітною усмішкою. Скрипаль перехрестився й відвернувся. Потім уяв скрипку й заграв для Полі востаннє. Чому він її пожалів.

— Не пілікай, — урвав його заклопотаний голова. Тепер йому було не до душевних мелодій, що витікали з-під смичка маestro.

Скрипка стихла.

Могила Поліна виявилася відкритою. Усе списали на акт вандалізму. Винних не знайшли. А жителі села Катеринівка, що сковалося в мальовничих подільських лісах, так і не збегнули, чому похована багато років тому покійниця має такий гарний вигляд.

Стара Лящиха кілька місяців поспіль бродила селом і розповідала, як усе було насправді: після того як схоронила вона доньку вперше, прибілася до її двору чорна кішка. Усе до хати просилася. Впустила Лящиха приблуду. Так і жили вдвох. А однієї ночі перетворилася кішка на Полю.

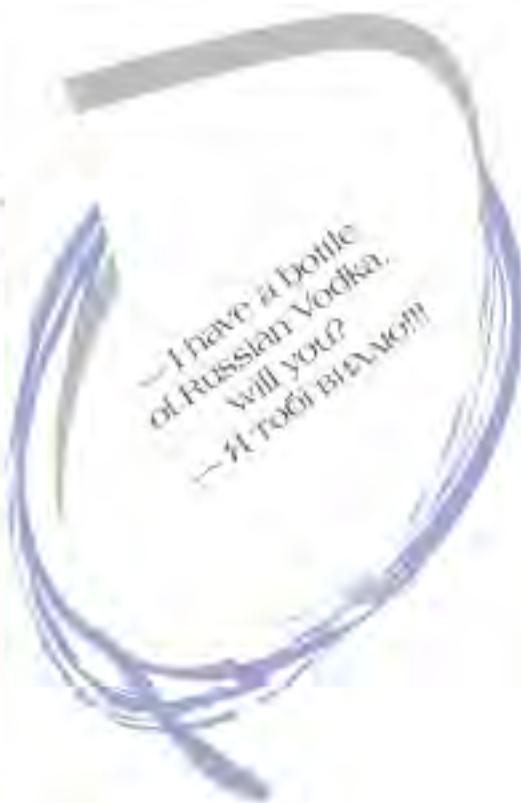
І пожалілася матері на Віктора. Не хоче кохати її Віктор навіть на тому світі. Усе дружину свою виглядає. Самотньої було. Не знала стара Лящиха, як біді зарадити. Але Поля сама все розповіла: коли приїде скрипаль, із ким заговорить у Катеринівці. Стара Катерина зробила все, як дочка звеліла: закликала хлопців для того, аби чорта з груби вигнали.

Ніхто в селі Лящисі не вірив. Співчували всі. Двічі дочку хоронити.. Хіба голова й серце витримає? Поспівчували й у божевільню візвезли.

Концерт скрипалеві голова сільради таки влаштував. Велики зал у сільському клубі ледь умістив усіх охочих.

Навіть із райдерджадміністрації представники приїхали. Але головний слухач сидів на підвіконні — чорна кішка.

Софія Марія Біркерт

П'ЯНІ РОЗМОВИ

оповідання

— Можна з вами познайомитися? — почула чоловічий голос збоку. Невже не можна вигадати щось цікавіше? Але хлопець ніби так нічогенький. Гарразд, подивимося, що з цього вийде.

— Спробуйте.

— Мене звати Тарас, а вас як?

— Людмила.

— Знаєте, Людмило, у нашему знайомстві є щось цікаве — ми зустрілися на мосту. Я не часто знайомлюся на вулиці, точніше — це зі мною вперше. Просто зрозумів, що якщо не відважуся, то потім жалкуватиму. Знаєте, як це буває?

Я пробурмотіла щось незрозуміле, мовляв, так, звісно, знаю. Та таки справді знаю, але менше з тим.

Тарас виявився з тих чоловіків, про яких так і хочеться сказати: на безриб'ї і рак риба. Але я почала з ним зустрічатися.

Усе було просто — він був галантним, мабуть, через свою невпевненість. Я вирішила, що буду з ним, поки не знайду когось кращого. Наші стосунки були доволі млявими. Хоча, на його думку, усе так і мало бути. Я користала з того, що не проводила вечори сама. Крім того, у Тараса виявилося багато цікавих та менш закомплексованих друзів. Особливо один із них — Ігор. Він був веселим та говірким, але завжди ніби далеким. Дарма що подобався мені, я не робила жодних кроків йому назустріч.

Одного разу Тарас пішов на парубочий вечір. Когось із його компанії зі слізами проводжали в інший світ нехолостяцького життя. Мені не подобалися такі посиденьки, але, звісно, відпустила та благословила його.

О другій ночі задзвонив телефон. То був Тарас. Намагався зв'язати кілька слів і пояснити, що він мене недостойний, та на дворі чудова ніч і чому б нам не прогулятися, що поруч із ним більш достойний хлопець, і зараз він зі мною поговорить. Отже, ніс усяку дурню. А позаяк я ще наполовину спала, то не заперечувала нічого. За мить я почула в слухавці приємний низький баритон. Хлопець вибачався за поведінку та слова свого не зовсім тверезого друга, казав, що вони тут всі трохи веселіші, ніж треба. А ніч справді гарна. Ми розговорилися. Мій сон кудись подівся. Хлопець на тому кінці дроту говорив та говорив. Розповідав про повітря, яким приємно дихається, про матоли, які саме зараз просто неймовірно пахнуть, про те, яке гарне озеро. І що його друзі вже розійшлися, мій коханий зник у незрозумілому напрямку, а він з його телефоном залишився на набережній. І йому зовсім не хочеться нікуди йти. Бо добре неспішно прогулюватися та розмовляти. Мені було приємно чути його голос. Ми розмовляли до ранку. Він розповідав про свої мрії, я — про свої.

Нарешті парубок запитав, як мене звати. Виявляється, він не знат, із ким його познайомив Тарас. Я не впізнала його голосу. Коли з'ясувалося, що це був Ігор, настала пауза. Аж ось мій нічний співрозмовник запитав, чи може мені зателефонувати якось іще. Я відповіла, що так, звісно. Тепер, щоправда, ми обоє знатимемо, з ким розмовлятимо.

Наступного вечора я чекала його дзвінка. Наші розмови стали для мене бонусом за цілий день. З Ігорем було так цікаво! Він розповідав багато нового, питав мою думку, був неординарним.

Номінально я продовжувала зустрічатися з Тарасом. Практично я була для нього чужою.

— Пам'ятаєш, — сказала я йому врешті-решт, — ми зустрілися з тобою на мосту. У Петербурзі мости на ніч розводять, тож з

одного боку річки не потрапиш на інший. Та розмова, яку ти сам спровокував, розвела нас так само.

— Знаю. Я зробив це навмисно. Я не знат, як безболісно розлучитися з тобою. Давно помітив, як ви з Ігорем дивитеся одне на одного. Ось і підсунув йому телефон. Я ж не такий дурень, як ти про мене думала.

Незабаром ми з Ігорем одружилися. Із Тарасом та його дружиною ми часто зустрічаємося на пікніках. Жарт про п'яні розмови став улюбленим. ■

ОЛЕГ СУХИЙ/ІЛЛЮСТРАЦІЯ

ЯНІСА Т. ПРИГОДИ

Швейцарська галантність

Розповідь ця від Яніса Т. — чоловіка знаної латиської письменниці Марі З. Якось Мара запросили на виступ до Швейцарії. Вона піхала з Янісом — готель забезпеченено, а транспорт знайшовся якийсь дешевший. Щодо гонорару все було невідомо до самого кінця: дадуть чи не дадуть? Українці в день відльоту Мара з Янісом «підбили бабки»,

повинікібрали з усіх кишень дорогі монетки-франки й побачили, що лишилося їх небагато. Та все ж тієї суми вистачило з'здити автобусом до найближчого великого міста й випити там кави. А інак на Ригу мав відлітати аж пізно ввечері. Повернувшись до готелю, Яніс і Мара спакували речі й уже чекали автобуса в аеропорт, коли до них підійшов представник організаторів. Він привітався й простягнув Марі відомість на отримання гонорару, і то чималого. Мара з радістю підписала папірець. Службовець люб'язно всміхнувся, галантно вклонився Марі й урочисто вручив конверта з банкнотами... Янісові.

— Ось тому Мара мене більше нікуди не бере... — закінчує свою розповідь Яніс Т.

СТОРІНКА

КВК

У Вірменії на пачках
сигарет написано:
«Папа взнає — убє!»

(«Гуда-сюда»,
м. Сімферополь)

Після поїздки на
Євробачення співачка
Альоша заробила пошану,
і тепер вона Олексій
Володимирович.

(«Гостиниця Київ»,
м. Київ—Київський Ріг)

До бабці на Різдво
пріїхали три онуки —
один гот, другий емо,
третій горіх. «Вертеп
прийшов», — подумала
бабка.

(«VIP», м. Тернопіль)

Учора партію горілки
без акцизов викупили
менти без посвідчень.
(«...И вратарь», збірна
Соснового Бору)

(збірка
Алагомінова, м. Київ)

«Я не винен! Я не
винен! Я не крав
сумочку», — кричав
чоловік, стріляючи в
поліцейських.

(«Бомба», м. Маріїв)

Учора було пробне
відключення опалення
якщо вам сподобалося /
відправляйте коротке текстове
повідомлення зі словом
«степло» на номер вашого
ЖЕКУ

(«Хоба і Зерів», м. Рівне)

Науковий факт. Діти,
зроблені у кущах,
не бояться протягів.

(збірка
Алагомінова, м. Київ)

Цікаве
спостереження.
Червона шапочка у
холодній воді — синіє.

(«Бомба», м. Маріїв)

Ніжний метелик Любка,
страждаючи лунатизом,
не зовсім розуміє, звідки в
ней вранці беруться гроши.

(збірка КЛІ, м. Київ)

Онуки 120-річної
бабусі пенханули й
виřили самі купити
квартиру.

(«Перша столиця», м. Харків)

Вийшов з друку
перший номер
українського
«Плейбон» — журнал
«Голяк»!

(«Платата № 6»,
Ужгород—Вінниця)

Лліл набридло, що все в
родині вирішують батьки:
вона випила батькову горілку,
накурила на кухні й запросила
всіх пацанів із двору. Шкода,
що Лліл сьогодні 45 і міняти
цю в житті надто пізно.

(«Простименімама»,
м. Дніпропетровськ)

Я — касир у студентській
Їдалі. Гречана каша в
нас коштує 26 копійок.
Але я дивлюся в очі
студентів і кажу їм:
«4,80», «Рексона»: брешу
і не пітнію,

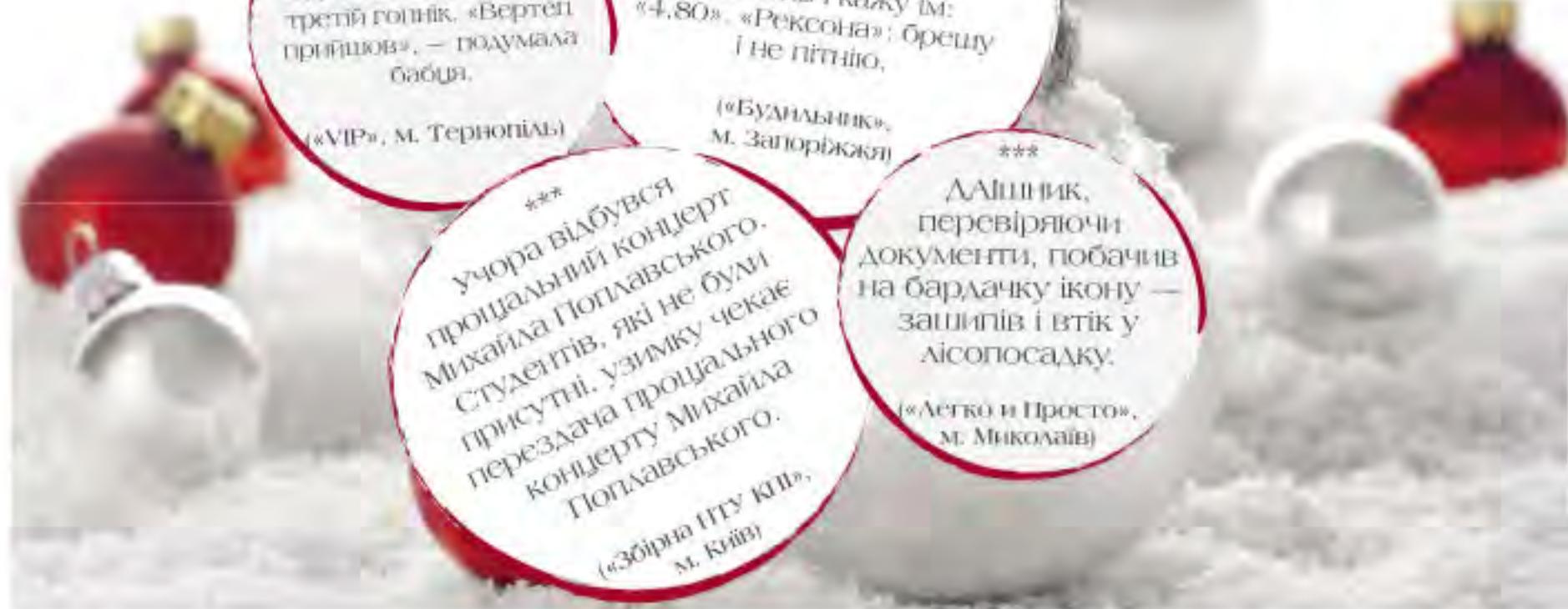
(«Будилінк»,
м. Запоріжжя)

Учора відбувся
процесійний концерт
Михайла Поплавського.
Студентів, які не були
присутні, узимку чекає
перездача процесіального
концерту Михайла
Поплавського.

(«Збірна КЛІ»,
м. Київ)

Діашник,
перевіряючи
документи, побачив
на бардачку ікону —
зашипів і втік у
лісопосадку.

(«Легко и Просто»,
м. Миколаїв)

Святковий щоденник

час наближення **НОВОГО РОКУ** – час **надій і клопотів**.

Цей період **наповнений** чи не найбільш
інтенсивною передсвятковою метушнею.

А ЯК ІНАКШЕ? Усі бігають, вирішують свої проблеми, поспішають
на закупи, викидають старі речі, позбуваються старих знайомих...

ДУХ СВЯТА вже витає в повітрі.

ДУХ СВЯТА

тягнули через них санчата, і чисте та морозне повітря влетіло в під'їзд. Воно цього довго чекало. Та тепер, уже трохи нагрівшись та набравшись запаху медових коржів та давленого в холодець часнику, воно із зацікавленням стало підніматися вгору. Піднявшись майже під саму стелю другого й останнього поверху старого будинку, воно на хвилинку зупинилося та прислухалось.

Із відчинених дверей квартири, зі старого радіо, що висіло над холодильником, залунав вальс. Так, саме вальс, вальс «Квітів» із балету «Лускунчик» Чайковського. Автору за це платити не треба, тому на місцевому радіо в новорічні свята його навіть не вимикали.

Почувши це, повітря під стелею заметушилося, воно розуміло, що треба щось робити, та не знало, що саме. Раптом дядько Петро відкрив квартиру і звідти в під'їзд вилетіло інше повітря. Вони ніби вклонилися одне одному, і нове повітря додало аромату чищених мандаринів, смаженої ковбаси та печеної качки. І тепер усе одночасно: медові пряники, часник до холодцю, печена качка, чищені мандарини — закрутилося в танці під вальс «Квітів» із «Лускунчика».

Стало жарко. Дядько Петро запалив цигарку та відкрив кватирку на другому поверсі. І тепер все те повітря... Не зупиняючись... У танці... Про всякий випадок, а швидше для солідності, зірвавши з дядька Петра ще й аромат його святкового одеколону «Шипр» та прихопивши синій дим його сигарет, вирвалось у двір, на простір. Але тут той аромат та музику підхопив холодний зі снігом вітер і поніс до іншого такого самого старого будинку. Той додав щось своє. Потім далі — старою вулицею. А потім і взагалі над таким самим старим, як і все це, робітничим селищем.

Та це тільки аромат і трошки звук свята. А от дух свята — це щось більше, і в кожного воно своє... І в неї, виходить, є теж своє... Яке?

Він та вона жили в одній із квартир цього старого будинку, жили давно, від самого народження. Сьогодні він їще не прийшов із роботи, вона ще раз обвела поглядом кімнату та, повернувшись на кухню, стала неспішно й обходити, шукаючи місце для відпочинку.

Іхні стосунки були доволі прості, а тому вони майже ніколи не сварилися й не сперечалися. Вона взагалі була спокійною та вихованою, а тому не розуміла, чому в інших квартирах сперечаються через такі дрібниці. Звідти ж часто чулося таке: «Ви колись навчитеся хлібницю закривати на ніч?» «Нінко, ти чого знову посуд не помила?» «А сміття я за вас викидатиму?» «Ти диви які... їм тільки гуляти!» З другого боку чулося: «Миколо, я тобі що сказала, збери шкарпетки. Чи я маю їх постійно збирати?» «Сашко, ти б після себе підлогу підмів, живеш — як свиня ота!» Чого вони так кричали, вона ніяк не могла збагнути. Що в цьому страшного?

До нього теж часто приходили друзі, пили пиво, а іноді й щось із більш складною формулою. Та вона ніколи на це не скаржилася. І на ту повну мийку брудного посуду, і на ті крихти на під-

лозі. Вони ж чоловіки! Нічого страшного: колись те все прибереться, а вона йому в цьому завжди допоможе. Він же взагалі зникає часто та надовго, а що відєш — така робота. Та це й не засмучувало, а що ж... Як треба — то треба.

І все було б нічого в їхньому спільному житті, якби він іноді не приводив жінок. От із ними вона ніколи не сходилася, та що там не сходилася! Коли іхні погляди зустрічалися, це завжди закінчувалося з іхнього боку істерикою та криками: «Як із такою можна жити?! Ти коли вже й звідси виженеш?» Та з цим вона теж якось змирилася. Ну а що поробиш, коли вона ім не подобалася? Головне — йому подобалася.

А він і справді тільки всміхався, мабуть, тому що зізнав: поки вона тут, усі інші будуть ненадовго. Він любив свободу, а виходить, і й, і вона це розуміла. А ще вона розуміла, що все колись скінчиться. Бо вони — це вони: довгі ноги, красиві личка, гарні зачіски, яскраві шуби... А що вона? І хоч у неї теж була шубка, але якась сіра та дешева.

Та головне не це. Що справді її дратувало, і дратувало сильно, аж до болю — це коли він зранку казав тим жінкам, які її ненавиділи та хотіли вигнати: «..Ну мишеня, ну мишенятко.. Ну добре.. Ну не сердься, чуєш.. Мишенятко.. Приходь завтра!» Спочатку вона думала, що він помилляється чи просто думає про неї і так каже на інших. Та виявилось, що це не помилка. Так, не помилка, і саме її ім'ям він називає тих жінок. Тому зранку вона не виходила, щоб цього не чути та не краяти собі серце. Бо це саме вона була тою мишкою, тою простою сірою мишкою, яка від народження жила разом із ним у його квартирі, у цьому старому будинку, десь там, у нірці за газовою плитою.

Часи йшли, і тепер у цьому будинку вже не було, як раніше, звідкись діти поїхали, а звідкись, навпаки — батьки в село. Здебільшого то пара пенсіонерів із собаками, то одна пенсіонерка, зате з десятком котів. Хоч, правда, жила молода пара з дітлахами, рибками та папугою. А в цій квартирі жив холостяк — він не міг завести кота чи собаку, бо часто бував у відрядженні, а ось вона, мишка, йому підходила, бо була цілком самостійною.

Та свято наближалось. І старий будинок теж його хотів та чекав. Він хотів, щоб, як раніше: щоб по табуретці з кожної квартири на площадку, а на них — трохи закуски та пляшка, а потім баян — та на вулицю й до ранку. А зранку — щоб дітлахи з лантушками, та: «Пані господине та пане господарю..» Щоб старі сходи аж затріщали від навантаження, а на них два куми тільки й встигали піднімати оту тарілку, що стояла поміж них, а в ній — огірчиком кружечками та сало шматочками, та дві чарочки. А дітлахи — то вниз, то вгору. І щоб дим — аж стелі не видно, а сусіди — анічичирк, бо свято, а у свято всі люди однакові, як ті будинки та вулиці цього старого робітничого селища..

Станіслав БОНДАРЕНКО. м. Київ

...Поки я пішки спускався з Ейфелевої вежі,
звідки так солодко проглядають скибочки
акуратно розрізаних радіальних вулиць,
випурхнув із душі цикл віршів,
і саме те довгошиє створіння Ейфеля
назвав тоді: жовтий паризький жираф —
здается, що й Аполлінер позаздрив.
А добрий знайомий, поет Олжас Сулейменов,
який десять літ в Парижі — послом при ЮНЕСКО,
почувши, скопився за голову і зізнався:
«Це ж треба — чи не щодня проїжджаю поряд,
та лиш тепер зрозумів: жираф там таки насправді!»

(уривок із філософської поеми-кліту
«Інчна розмова з Європою»)

І воно справді наблизалося.

А вона, мишка, зараз сиділа на підвіконні кухні, та, дивлячись, як летить пухнастий сніг, чекала його й теж мріяла, а можливо, просто знала. Що скоро майже з місяць усе буде добре. На кухні на столі в тарілочках будуть недоідений шматочок торта й сохнутимуть сир із ковбасою на хлібі. Бо чого його викидати чи ховати? А раптом куми зайдуть... А у вас усе готово. Дітлахи обов'язково наховають печива під подушкою, і воно неодмінно звідти впаде на підлогу та закотиться в куток. І коти, зарази, тепер найдженні кістками від холодцю, на неї, мишку, навіть не глянуть, бо свято.

А ще їй дуже хотілося головного. Коли вночі вони всі заснуть, тихенько залізти на ялинку, хоч невисоко, до половини.

І кимось себе відчути, а може, просто дихати її ароматом, бо, може, то і є дух свята... А вона таک любить наближення святкувань.

НОВИЙ РІК

заздалегдь. Затридні. Першим пунктом у списку необхідних справ було святочне меню. Як не крути, жінка повинна вміти готувати: розморожувати заморожене, мити непромите, розфасовувати фасоване. І тут без стандартів не обйтися: п'ятдесят страв – і всі намертво поховані під курганом майонезу. А славнозвісний «колів'є» зазвичай бере на себе ще й функцію подушки безпеки для налитого, як яблуко, обличчя (у народі – синій налив).

Але можна відійти й від традиції, і від кухонної плити, зготувавши коханому щось із афродизіаків. Коханий? Це хто? Нова дійова особа, вигаданий персонаж, матеріалізація власного бажання, або ж... – дівчина, а ти не замріялася? У голові відразу зринає гарячий шоколад, креветки (у народі – крабові палички) у винному соусі, ванільні десерти. Результат не забариться: коли коханому не буде чого їсти, йому таки доведеться зайнятися чимось іншим (судоку?).

Дівчині хотілося, щоб цей Новий рік був особливим. Бо вже починаєш звикати до його шаблонності, коли святочний настрій псується швидше, ніж догорить бенгальський вогник. Їсти – пити – їсти – пити... а після благословення президента взагалі зійти з рейсок переповненим товарняком. Хто ж недобрав удома, мчить на повних вітрилах у пошуках щастя (синього птаха чи зеленого змія) до ялинки в центрі міста, де шабаш уже в самому розпалі. Таке відчуття, що скринька Пандори відкривається щороку в ніч із тридцять першого грудня на перше січня. На волю виходить уся нечиста сила, а потім кожен джин хоче самотужки запхатися до своєї пляшки.

Саме цієї ночі половина осіб прекрасної статі розуміє, що тягати за собою цноту стає непосильною ношею, а тому треба позбавитися її якнайшвидше. Новорічна ніч априорі сприяє романтиці, а перший-ліпший, хто запросить на обряд ініціації в Снідурочку, буде щонайменше принцом.

Ні, ні, ні – це все не для неї. Цей Новий рік буде інакшим, цей Новий рік буде святом, а не нокаутом по всіх органах, актом дефлорації, Вальпургієвою ніччю. Вона не витратить увесь день на нарощування нігтів, яскравий вечірній макіяж (пере-

творення людини назад на мавпу) і приміряння сто п'ятнадцятої сукні з декольте, глибшим за Маріанську западину. Ні, вона не дозволить принести себе в жертву Чорному драконові.

У Каміли визрів новий план. І головне не те, що це план, і план новий, а те, що думки в її білявій голівці врешті-решт урятувалися від протягу, збились у зграю, бо так легше вижити у ворожому середовищі. Дівчина купить безліч сувенірів, іще більше солодощів і навідає в новорічну нічтих, кому це особливо необхідно, тих, які (вона знає) будуть самотні...

Але вона подарує їм дзвінок у двері, а значить, надію, усмішку... Чи хтось із вас замислювався колись, що несе в собі дзвінок у двері для самотніх людей, для тих, хто в Новий рік у спортивних штанях чи халаті на розстеленому дивані бореться зі сном (чи то сон бореться з Вєркою Сердючкою з телекрана)?

Чи хтось із вас хоче бути цією людиною в халаті на дивані? І я – ні. Хочу, щоб коли приде Каміла, стіл був накритим, пахло мандаринами й тушкованою качкою з яблуками, щоб подарунки тіснилися під ялинкою, а не під пластмасовою розчепіреною парасолькою в брудному відрі.

У мене залишилося дуже мало часу, щоб подати собі руку, вивести з тунелю депресії, зробити всі необхідні приготування й чекати на дзвінок у двері. І якщо там хтось усього лише помилиться адресою, він подарує мені надію...

Чорного дракона треба годувати чорною ікрою, чорними маслинами, чорним-чорним шоколадом і музикою Боба Марлі. Тому мушу встигнути в магазин.

ПОСПІХ

Я мушу встигнути до магазину. Інколи я так поспішаю туди, так стараюсь устигнути, що зовсім перестаю думати, нащо до нього спішу. Заходжу, стою біля полицець із продуктами та співчуваю ім.

Дивлюся на них і не згадаю, що я хотіла купити.

Бо спішу туди я завжди, але завжди за чимось іншим. З магазином, до речі, так само, як і з вошами: коли думаєш про воші — свербить голова, коли думаєш про магазин — одразу хочеться щось з'ести.

Чи купити.

Але що?

Безпрограшний варіант — придбати масла. Масла багато не буває. Ним можна мастити шкіряні черевики, і вони блищатимуть, його можна намазати на хліб, і воно насичуватиме організм вітамінами й жирами. Або ж прийде до тебе гость і запитає:

— А чи є в тебе масло?

А ти йому:

— Звісно, є!

Або й нічого не казатимеш, просто, скромно сяючи, відкриєш холодильник — а там масло на маслі тіснить масло в масничці.

Сьогодні взялася розсудити логічно, усебічно разглянути причини, що змушують поспішати до магазину. Не йти, не прилагідно заходити, не навідуватись, а поспішати.

Причина перша — магазини зачиняються.

Причина друга — я хочу їсти.

Третя — так легше впоратись із попередньою справою, поспіх — це завжди поважна причина. Так, коли зустрічаються люди, не приємні одне одному, то їх завжди рятує ввічлива дистанціювальна фраза з використанням слова «поспішаю». Як от:

«З радістю б побалакав, але поспішаю...»

«О, це ти? Але ж поспішаю, так поспішаю...»

«Яка прикість, що я поспішаю...»

«Ти, певне, поспішаєш...»

Поспіх — річ дуже корисна. Він має ще одну, активно використовувану громадянами функцію — виправдану. Нічого не зробила людина, нічого не встигла, нікому не допомогла. Чому? Тому що поспішала. А через кого? Через того поганця, котрий її квапив. То хто в усьому винен? А хтось там.

Я знов у магазині в переддень Нового року. Вирішила зробити подарунок усім продуктам, термін придатності яких добігає кінця. Я купила їх усі.

І мариновані огірки, до 2011 року придатні, і плавлені сирки, і сирки в шоколаді, майонез і бісквіт, шоколад і йогурт, сік і лимонад. Касири дякували мені, вантажники кланялися, охоро-

нець із повагою обшукав мої сумки на виході й захоплено відпустив додому.

Додому ж я потрапила не одразу. Тому що магнітний ключ лишила вдома. А було пізно. Я завжди пізно повертаюся звідти, куди поспішала. Вахтер сказала, що в будинок мене впустити не може, бо не для того вона наймалася. І що ключ магнітний не важкий, тому слід би його брати із собою.

Якби ви знали мене особисто, то зрозуміли б, що цей випадок із вахтером автобіографічний і нічого в ньому цікавого немає, але ви мене не знаєте, тому вважайте це вимислом і спробуйте зрозуміти, що я хотіла цим сказати. І зробіть це якомога швидше, бо світанок уже наближається. А сонце ж нас не чекатиме. Я так вахтерці й кажу: «Сонце ж нас не чекатиме!» А вона: «Саму шапку бачу, дивіться в камеру!» Я дивлюсь у камеру й кажу:

— А сонце ж нас не чекатиме...

Петро викурював 20 цигарок за день, а Микола курить 15. Питання: чи не бентежить Миколу, що йнформація про Петра згадується в минулому часі...

Фото: УМВС України в Харківській області

СВОЯ ЯЛІНКА

Сонце ж нас не чекатиме.
А брат і не думає зупинятися.
Зробивши долонею дашок над очима, я глянула на захід. Мета нашого походу — зелена гора, один із небагатьох куточків відновленої екосистеми — ок-

самитово темніла зовсім поруч. Проте так само близькою вона здавалася й три години тому, коли ми зійшли з монорейки.

— Павлику, — якомога спокійніше мовила я, — може, повернемося, доки не стемніло?

Брат сердито зиркнув на мене.

— Якщо хочеш — повертайся!

І пішов далі. Віслук упертий.

Поправивши за плечима рюкзак, я поплелася слідом. Приблизно годину ми йшли вздовж берега говіркого струмочка, а коли зійшли на полонину, укриту бурою високою травою, сонце сковалося за обрій. Уже в сутінках, коли тіні гір злилися й темрява затопила долини, перед нами зненацька з'явився великий білий вказівник: «Карпатський заповідник-розсадник». І ніяких тобі огорож чи парканів, жодних застережень. Тільки темна стіна щільно посаджених дерев, у кронах яких шипів холодний зимовий вітер.

— Я ж казав, що нас ніхто не зупинить, — у братовому шепоті відчувався тріумф. — Ходімо?

І ми перетнули межу заповідника.

Не знайти слів, як це було приголомшливо, незвично, чарівно опинитися серед справжнього лісу. Усвідомлювати, що тебе оточують живі зелені велетні, вдихати терпкувато-солодкий аромат живиці, відчувати якимось шостим чуттям, як рухаються стовбурами живильні соки. Я була ніби гостею в древньому таємничому палаці, де склепіння губилося в темряві десь даліко вгорі, а з невидимих закутків от-от з'явиться моторошний привид.

— Колись, іще до потепління та кризи, уся Земля була вкрита лісами, — зачаровано розповідав Павлик, торкаючись руками шорстких стовбурів. — Екосистема підтримувала себе сама, без усілякого втручання. У цю пору, перед Новим роком, тут, у Карпатах, було так холодно, що падав сніг. Тут було повно снігу, аж по пояс. Так багато, що можна кататися на лижах. Як на Олімпус Монс.

Я одразу уявила собі це біле покривало, м'яке, ніби вата. Гори, сповиті серпанком хмар, чисте блакитне небо, золотий диск сонця.

— Мабуть, тоді всі люди були щасливими, — промовила я, розтираючи між пальцями липку пахучу живицю.

— Це точно, — обізвався брат. — Полю, як тобі ця гаявинна?

— Та нічого.

Він скинув свій рюкзак, приєднав балончик з азотом до надувного намету, і за хвилину ми вже мали прихисток на ніч. Простеливши карімат, я поклала на землю ліхтар, увімкнувши мерехтливий режим. Жовте тремтяче світло розігнало морок, стало видно, як хитаються евишині верхівки смерек.

— Тримай!

Павлик простягнув мені термічну банку із соєвим пюре, досить було відкрутити кришку, як звідти дихнуло гарячою ароматною парою. Ми повечеряли, але спати не хотілося. Сиділи мовчки, дослухаючись до шуму вітру.

— Я б хотів жити років двісті тому, — сказав мрійливо Павлик. — Мати свій будиночок просто серед зелених високих де-

рев, оточений живоплотом, і щоб...

Раптовий шум примусив нас здригнутися. Щось рухалося в гущавині, хрускіт глици та сухого бадилля видавав присутність у темряві живої істоти. Швидкі кроки то наближалися, то віддалялися. Павлик схопився на ноги, у його руці з'явився чималенький замашний дрючок. По правді кажучи, у мене аж руки скололи від переляку.

— Хто там? — запитала я, сковавшись за братовою спиною.

— Не знаю, — пошепки відказав він, вдивляючись у Чорноту лісу.

Шарудіння поволі переміщувалося праворуч, аж раптом невідомий звір кинувся тикати, а ззаду, з-за наших спин, почулося голосне собаче гавкання. Зненацька на гаявину вискочив великий рудий пес і побіг просто на нас. Тут у мене остаточно здали нерви, і я з усіх сил заверещала. Від несподіванки собака різко загальмував. Павло, миттю опинившись між нами, замахнувся на пса дрючком, а той, присівши, погрозливо загарчав, вишкіривши гострі білі ікла. На довершення всього цього божевілля звідкись на гаявину вибіг чоловік у захисному комбінезоні, засліпивши нас ліхтарем.

— Хто тут? Ані руш!

Німа сцена тривала секунд п'ятнадцять. Ліхтар опустився.

— Хлогче, повільно відступай! Рудий, фу!

Павло, відпихаючи мене, став задкувати, поволі опускаючи помаку. Пес, продовжуючи шкіритися, кілька разів гавкнув. Щоразу, як із його пащі виривалися ці різкі звуки, я вся здригалася.

— Рудий, тихо! — незнайомець поклав долоню псові на шию, і той миттєво принишк. — Що ви тут робите, молоді люди?

Від його спокійного голосу мені одразу стало легше.

— Гуляємо, — процідив крізь зуби Павло.

— Нічогеньке ж ви місце для прогулянки вибрали! — аж присвистув незнайомець. — Це заповідник, а не парк, туристам тут ходити заборонено.

— А де це написано? — продовжив відповісти Павло.

Незнайомець не сказав ані слова, тільки повів променем ліхтаря в бік намету.

— Бачу, ви непогано підготувалися, проте не місце дітям у дикому лісі серед ночі. Ходить краще до мене, переночуєте, а зранку, хочете чи ні, я вас випроводжу. Такі правила.

Оселею незнайомця виявилася науково-дослідницька станція, що знаходилася ледь не на самій вершині гори, Олекса, так звали єдиного її співробітника, заварив нам міцного чаю, а до нього подав сухі галети з медом. Поки приходили до тями після бурхливого знайомства, я встигла подружитися з Рудим (так Олекса називав свого чотирилапого помічника). Шматок галети, як виявилося, дуже при цьому допоміг. Коли напруження трохи спало, ми стали сміялися, а пес лизав мені долоні.

— Ох, і налякали ж ви мене! Сиджу на веранді, не спиться. Раптом Рудий зривається й біжить кудись. Ну, думаю, знову зайця почув...

Павло від здивування порснув часем.

— Зайця?

— Так, це ссавець такий, іх тут чимало. Так от, зривається Рудий, зникає, аж тут чую — крик нелюдський, ледь не посивів з переляку. Біжу вниз, лечу, можна сказати, аж тут — ви...

— А звідки у вас собака? — перебив його Павло, насмішкувато позираючи на мене.

— Та прибився. Не вірте, що там про них говорять. Часи вже не ті, вже немає тих зграй голодних тварин, які нишпорили пустощами й наводили жах у часи кризи. Настала пора берегти те, що залишилося. Собака — створіння розумне. Будеш до нього добром, і воно тобі добром відплатить.

— А хто ці люди? — спітала я, вказуючи на об'ємні фото, розвішані на стінах вітальні.

— А це ті, хто двадцять років тому починав створювати за- повідник. Я, Марк, Сем, Тамі, Божена.

— Ви із Сем постійно поруч...

Олекса зашарівся, і я подумки вилаяла себе за нестри- маність.

— Так, тоді ми були разом. Проте вона не змогла звикнути до си- ли тяжіння Землі, вона ж селенітка, тож повернулася назад, у космос. А я не зміг покинути рідну планету. Так і розійшлися. Шкода, звісно...

Запала зніяковіла тиша.

— Та годі вже балачок, ходімо спати.

По правді сказати, у мене вже очі злипалися.

А зранку нас розбудив невгамовний Рудий. Павлик кинувся гасати з ним по лісу, я ж ніжилася на веранді з чашкою чаю, спостерігаючи, як здіймається над обрієм у мутному жовтому смогу розмита куля сонця. Кажуть, якщо дістатися висоти у п'ять кілометрів над рівнем моря, то небо стає блакитним-блакитним. Що ж, думала я, сходження на ті гори в мене ще попере- реду. А за годину прилетів викликаний Олексою коптер і забрав нас додому.

— Прощавайте, Карпати, — тихо мовила я, коли гори розта- нули на горизонті. — Шкода, Павлику, що нам так і не вдалося діста-ти ялинку.

ІЮЛІАНІ ВРІМУ

Олексій ЛІСИЦЬКИЙ, м. Судак

САМОТНІЙ

Жевріє Аю-Даг на небосхилі,
Шепоче море, проводжа весну,
Забути погляд твій не в моїй силі,
Я вже душою більше не засну!

Вдивляюся у схили Аю-Дагу...
Чомусь здається, не забула ти,
А серце мучить за прекрасним спрага,
А серце знов кохає в самоті...

Невже усе життя лише чекати,
Невже цю відстань не перемогти?
Самотність владно кидає за грati...
Далеко Аю-Даг...
Ще даліти...

Брат у відповідь засяяв пе-реможною усмішкою. Поліз ру-кою за пазуху й витяг контейнер для зразків. На грудочці землі зе-ленів маленький паросток, схожий на поламану парасольку. Це була справжнісінка маленька смерічка!

— Ти!.. Ти!..

— Звісно, це не зовсім те, що ми хотіли. Олекса ка-зав, що розсіватися його де-рева почали зовсім недавно, тож усі дво-ї трирічні деревця в нього на обліку. А за парост-ками він не стежить. Ми по-садимо її в гідропонний бак і матимемо на кожен Новий рік свою найсправжнісінку живу ялинку.

— Ти!.. Ти — найкращий брат у світі!

— Звісно, я знала це завжди. І завжди знатиму, що для нього немає нічого неможливого.

І завжди дивуватимусь, як це йому вдається.

ЯЛИНКОВИЙ АНГЕЛ

Я завжди дивувався, як це йому вдається. Виходити сухим із води. Пахнути трояндами, вилізши з каналізації. Напитися під час зустрічі товариства анонімних алкоголіків чи навіть відсвяткувати Новий рік, не ковтнувши шампанського й не з'ївиши жодної рибинки із банки шпротів.

Уявіть – жодної рибини й жодної навіть бульбашки шампанського! Це була передноворічна пора, і до неї Іва готувався особливо старанно.

Але облишмо передноворічного Іву. Краще я вам розповім про першу зустріч із ним.

А зустріч ця була не так давно. В осінню ніч, яку в Америці називають Геловіном, я повертається зі своїм одногрупником додому й жалівся йому на дурнуватих замериканізованих підлітків. Вони ходили в костюмах упирів, зомбі та привидів і думали, що лякають людей.

– От подивися на них, – скімлив я. – Це ж ми колись колядували, засівал...

Я обірвав свою нудну лекцію на півслові, бо на бордюрі біля під'їзду сиділа дивна істота. Її чорне волосся зовсім не контрастувало із зеленим обличчям. А за спиною виднівся зелений панцир із кольоровими вкрапленнями. Сиділа вона, сумно утішивши очі в землю.

Я підійшов та нахилився над нею – істота не ворухнулася. У ніс ударив сильний запах медикаментів. Зеленка. На обличчі звичайна антисептична зеленка, яку продають в аптекі. Торкнувся рукою панцира. Пластикові квіти. Переді мною на бордюрі сидів юнак із намощеним зеленою обличчям у якійсь зеленій піжамі та з похоронним вінком, причепленим за спину.

– Хто ти? – запитав я.

– Мікеланджело, – відповів хлопець. – Ніндзя-черепашка.

Я хотів було засміятися. Точніше, я навіть сміявся, але жоден мімічний м'яз чомусь не скорчився в судомі сміху.

Тут я почув шум двигуна, а на стінах будинку замиготіли сині та червоні вогні. У двір повільно в'їджав міліцейський «бобик». За мить «черепашка-ніндзя» склався в панцир. Із якоюсь дивовижною спрітністю він заховав голову, руки й ноги під похоронний вінок. Схоже було, ніби на асфальті вчора когось похвали. Лежить собі ніби підпертий чимось вінок, і вітер розвіває на ньому чорні стрічки.

Патрульна машина під'їхала до нас. Міліціонер на пасажирському сидінні відчинив віконце й висунув свій писок.

– Ваш вінок? – запитав він стомленим голосом.

– Мій, – невпевнено відказав я. – Бабці несу.

– Ідюта із зеленим писком не бачили? Він має бути десь тут.

– Бачив. Ось туди побіг. В інший бік.

Коли міліція поїхала, ніндзя-черепашка почав повільно висовувати з-під панцира свої кінцівки. Останньою кінцівкою виявилася голова, яка тепер була не тільки зеленолиця, а ще й вимощена болотом.

– Ти врятував мене, і тепер я в боргу! – заявив черепашка. Як з'ясувалося, його звали Іва. Що він накоїв тої ночі, я не відаю. Але точно знаю, що перевдягнуті у вампірів підлітки такого жаху до цієї ночі ще не відчували...

І ось наближалося ще одне свято – Новий рік. Цього разу Іва вигадав іншу забавку.

Він покликав із собою і мене. Просто зайдов до моєї кімнати. Поклав на столі велику чорну сумку. Витягнув із неї довгу міцну мотузку, білі крила, виготовлені з дроту та простирадл – такі, як використовують у шкільних виставах, помаранчеву жилетку, гучномовець та сигнальний освітлювальний вогонь – хімічний факел, який ще полюбляють запалювати на футбольні фанати.

– Підеш зі мною, – дуже серйозно сказав Іва. – Так я тобі віддячу за те, що не здав тоді мене міліції.

– Та добре, – знизавши плечима, відповів я. Хоч зовсім не тямив, чим мала бути мені вигідною ця витівка. Утім, чим більше я дізнавався, що ми робитимемо далі, тим більше сумнівався в тому, що це справді можна назвати подякою.

Ми пішли на центральний міський майдан. Тут стояла ялинка, іздили карети із конями та Дідами Морозами. Було вже темно, і всі були якісь достатньо п'яні, тому на нас ніхто не зважав. До Нового року залишалося кілька годин. Я одягнув помаранчеву жилетку комунальника. Іва зняв із себе майже весь одяг – залишився в білих джинсовых шортах. Я прив'язав до кінця мотузки патика, дочекався, коли увагу всіх людей відверне черговий феєрверк, і запустив палку з мотузкою понад ялинкою. Палка впала з іншого боку святкового дерева, а мотузка звісилась донизу із міцної гілляки майже на верхівці ялинки. Іва обв'язався краєм мотузки, а я прив'язав інший її край до карети, запряженої двійкою білих коней. Карета рушила, і Іва злетів до вершини ялинки. Коли вже був угорі, відрізав ножиком мотузку і просто

сів на гілку. Черкнуло кільце сигнального вогню, освітивши голого ангела на верхівці ялини. Скрготнув гучномовець, і Іва, осяяній червоним яскравим вогнем, почав співати «Свята-а-а ніч, тиха-а-а ніч». П'яний натовп, ошелешений видовищем, узявся підспівувати: «Я-я-я-ясність б'є із зі-ї-ірниць!» — кричали сотні ротів. Натовп співав, а десяток міліціонерів уже бігли, вимахуючи дубцями, у напрямку прикрашеної ялинки з голим янголом на верхівці.

Я ніколи не розумів, як це йому вдається — виходити холодним з вогню...

Гілка, на якій сидів Іва, обламалася, і він пролетів через усю пухнастість прикрашеної ялинки, збивши дорогою кілька десятів гірлянд та пластикових куль. Ангел гепнувся врешті в сніг, відкотився й залиш під карету, яка чекала на клієнтів.

— Рушаймо! — крикнув я до погонича, заскочивши на переднє сидіння, і простягнув йому купюру.

Копита цокотали, залишаючи позаду розлючених міліціонерів, а крила ангела волочилися по брудному стоптаному снігу.

— Ну, і як ти мені віддячив? — запитав я Іву, коли той виповз із-під карети та впав, смиючись, на сніг.

— Почекай, я ще не від-
дячив, — сказав він. — Я це все
неспроста роблю. Від сорому у
мене з грудей виростає світля-
на квітка.

Іва одягнув сорочку та штани. Узувся. Тоді розстебнув на сорочці гудзики, і з його грудей почало бити ніжне світло. Промені клубочилися та горнулися, ніби пуп'янок троянди. Клубок світла все ширився та більшав. Світляні промені стали формувати пелюстки, стебло та листя. Квітка досягла розмірів капустини. Іва обхопив її обома руками та вирвав із грудей.

— Тримай. Лише таке може бути подякою за те, що

REFERENCES AND NOTES

Категория ОШПУК в Азии

Любимые грибы и грибники
Любимые грибы и грибники любят
Природу, любят природу и любят

ІЗ НИКЛУ «ПОРТРЕТИ КІЇВСЬКИХ ДЕРЕВ»

1. (верба, до якої привела Ліна і яку дуже хотілося показати Сашкові)

Ти бачиш дерево. Вербу. На ній – дзвіночки.
У тих дзвіночках споночілий Київ
увесь вміщається. Тх три. Вони із глини.
Калатають... Три гілки, мов жердини, –
поголені, нагі. Цей очманілий,
вівторковий, не наш, розлучний Київ
у трьох тільцях крихких. Мотузка в'яже
кору і глину, круг якої сажа
лютневих сутінків обвинулась, як змії...
Ти бачиш дерево. Вербу. На ній – дзвіночки.

3. (дерев'яна скульптура на вулиці, назва якої не втрималася в пам'яті)

Ця балерина тут уже з десяток років.
Цей мертвий пень. Оця колись-верба,
коричнева, крихка. Її губа
так по-дівочому прикушена. Сорока
сидить, як ангел, в неї на плечах,
вістує апокаліпсис без сурми,
занадто мляво. Небо суне смурно
на них обох. Ганяють у квача
попід бордюром три листки тополі,
що по сусіству й досі ще росте –
стара, розлога, кольору лате –
І їй так личить тут стояти голій.

Не зрадив, коли це зробити було так легко, — мовив він. А руки тримтили. А дротяні крила лежали на брудному снігу. А погонич карети плонув на землю, перехрестився, ляскнув батогом і, вилаявшись, поїхав геть.

— Ну чого він так, — розчаровано сказав я. — Завжди ж можна порозумітися.

ДОБРЕ СЕРЦЕ

новорічної прянди крізь перемерзлу шибу вітрини:

— А смоли б ви напилися!..

То, я вам правду скажу, оте ранкове Клавчине «викання» не є вельмишановним проявом до моєї скоцюбленої в похмільних випарах персони, а найпершішим сільським «лікарством» — для мене та моого кума. Проте після годинних словесних поневірянь Клавине метке око втомлюється лупати на нас близкавицями, і її, неперед відомо, добре серце таки починає танути в широкополій пазусі:

— І щоб ноги вашої тут більше!..

А я знаю, що в таких випадках Клава бреше. Бодуже скоро буде виглядати нас у всі вікна, аби ми врешті в переддень Нового року змилувалися над її отєю секундою щиросердністю та повернули борг за рятівну «досвітню» чвертку.

І скажіть мені тепер, чи можна в цьому житті дійти згоди? Та з ким хоч і про що хоч! Якщо вже Клавуся і та-а... Добра її душа! Ну можна, можна домовитися! Але тільки не з отим бездушним створінням, котре з весни поселилося в моого кума. Бо такої нахаби ще світ не бачив! Аби напролом: ти його в двері, а воно тобі у вікно! Я-то відразу примітив, що кумів пикатий квартирант має дуже неважняцьку звичку — пхати свого тупорилого носа по чужих стромах. А іх, тих «стромів», у кожному обійті — достобіса. І особливо влітку. Це тепер усе, що «на очах», снігом притрусило-примело. А тоді ж... Сонечко пече, люди по роботах — на полях-огородах, у дворі — ні души, село наче вимерло, а воно ж тобі шарити! Неначе скарби які шукає, і то риє тим носом, риє... Бодай би йому... Хай би вже лише кумове добро перевертало догори дригом, то я би й мовчав.

А то ж масштабна наволочка трапилася! Охопила весь куток, калюжу — і ту прискіпливо перевірила. Та грець би її взяв з тією калапецею, хіба мені шкода не моого болота?

Так же якось надвечір (і не втомиться, га?) добралися кумова напасть до моого садочка — ну там тобі яке яблучко підбере, грушечку, широченьку спинку об стовбур чухне... Потягло, знаєте, на вітамінізовані корми. Та й тоді я їй особливо не перечив. Ну, буркну там щось для годиться. Правда, дуже скоро вчепилася «кумова радість» до молоденької яблуньки на предмет її коріння, і то так завзято, що ледве я її прогнав. Але коли вже взяла принада, то взяла...

Не встигнеш оком кліпнути, авонотобі безусякого «здрасьте» — і в садок одразу, та до яблуньки. Якби ж не кумівство, то летіло б те нахабне плем'я під три чорти з моого садка, і кум не порятував би. Причому дуже голосно летіло б. Та, як-то кажуть, не довго музика грала, бо й мені терпець урвався. Хоча «Бог терпів і нам велів», але не в таких печальних випадках:

— Обжерлося!.. Подохло!

Я прожогом улетів до кума на веранду, де той по обіді на диванчику «зав'язував сало». Накрившись для годитися районною газеткою.

— Га?! Куди?.. — спросоння похопився читака, підхоплюючись з ум'ятого дивана.

— Барилі — капут!

— Так те-е... — солодко потягся кум. — Іще поки не Різдво... Який капут?

— Мальований! — випалив я. — У мене... У садку! Прямо під яблунькою! І... я махнув рукою, направду не знаючи, чи співчувати кумовій згубі, чи радіти. Бо таки бешкетом на кутку поменшало.

— Казав: защіпку на хвіртку причепи. Казав? — тарабанив я услід широким кумовим крокам. — На хвіртці... Добігався!

Кум раптом зупинився і рвучко повернув до мене голову:

— У тебе, кажеш? У садку?

Я німо кивнув, судомно ковтнувши слину.

— І захолос уже?

— М-гу... Не знаю. Не торкався...

— Зовсім? — сусід хижо примружив око. — Та невже?

— Зовсім... — проволік я. — Куме, та невже ти думаєш, я...

— А ти що — святий? — наїжачилася широкоплеча постать, вища за мене на добре вухо.

— Та щоб я на Барила... руку підняв, — у моїх грудях важко кавкнуло серце, аби наступної миті гепнути з переляку в лівий чобіт. І таки б телепнуло, якби саме на той Мент ми не підійшли до неживого. Барило витягся на свіжо поритій землі, саме біля вивернутого Коріння молоденької яблуньки. Кум із тієї розпукі копнув носаком лежачого під бік:

— І що тепер... Падаль.

Я знізав плечима, потайки радючи, що, здається, мене ніхто тут винуватцем «наглої кончини» товстого не вважає. Навіть удається видушити зі свого чоловічого характеру скупу слізозу...

Та раптом сталося те, що словами описати складно, — Барило чхнув, а правильніше, кувікнув, і то якось так неприродно, з таким ото веселим вихилясом.

— Туди твою... — кум роззвив рота та шкрябонув потилицу, — що це з ним?

— П'яній, — я нахилився до свинячого рила, з якого відчайдушно перло спиртякою. — В отрубі. Повному.

— Так хто це йому наливає? — витріщився кум, і чогось глипнув у бік генделя. Видно, пригадав наші «слізи» в безгрошіві.

— Хто, хто? Клавка! — збовтнув я, сплюнувши на землю:

— Проспиться, сам прийде, — підсумував кум, іще раз копнувши кабаном чоботом.

— Е-е-е, ні! — наїжачився я, згадавши недавні кумові підоози. — Іще тільки тут мені п'яних свиней не вистачало! Забираї!

— Та як я його? — спантеличився сусід. — У рядогу чи що?

— У тачку! — прийшов я на поміч. — Ондечки стоїть, за повіткою. Грузи!

Я показово рушив по кабролет для Барила, звісно, для сміху, бо для хряка найкращим виходом був би в цей час добренний дрин — та міси по чому бачиш!

Лише ми наблизилися до повітки, як від побаченого в мене раптово відібрало язика: поблизу тачки валявся перевернутий алюмінієвий бідон, у якому стояла на осонні бражка. Учора стояла, позавчора стояла й сьогодні вранці — теж. На свята поставив. На Новий рік. Ех... Я поглянув на калюту біля отвору, на сліди свинячих ратиць...

— Він... Усю брагу... Вицмулив!

— Га-а-д... — протяг кум, із жалем приглядаючись до мокрого проспиртованого місива. — Хоч би трохи залишив.

— Ага, із ним домовишся! — я поставив пустий бідон під стіну. — Чи це тобі Клавка?

„Отак із Барилом ми стали явними ворогами. Чекаю не дочекаюся зимових свят. Піде на шкварки. На закусь. Правда, доведеться, завдяки Барилу, знову до Клавочки — по «шампанське». Думаю, вона не відмовить. Запише в борг. Де подінеться? У неї серце добре... Особливо, коли свято наближається.

Галина Антонченко, с. Віліне

У ЛАГІЧ^{*} ЗА ХУРМОЮ

Доки з пр не спустилась зима,
Та доступні ѹще перевали,
У Лагич, де солодка хурма,
В кам'яні завітаю квартали.

По хиткому канатнім містку
Я, примруживши очі від страху,
Подолаю щілину горську
Та й піду по Шовковому шляху.

До Кавказу стрімкої гряди
Я прикована поглядом пильним.
Тож і намір, скажу, як завжди —
Нетакий уже і меркантильний.

Зачаровують звуки струни
На спокійному древньому тарі,
Прагне вражень душа, не хурми —
Е хурма і на нашім базарі.

Б'ється в скелі, мов загнаний птах,
Перестук від гарячого горну.
Я знайомого мідника дах
Відшукаю в міжгір[†] проворно.
Задивлюсь на роботу майстрів:
В іх руках молотки та стамески,
Вгамувавши потуги вітрів,
Вибивають рясні арабески.

Все ж..., плодів я найперше візьму,
Бо у лавці тісній Рашад-бека
Про солодку забуду хурму
Та всі кошти потрачу на глеки.

^{*} Високогірне селище-станиця Лагич (Лагіч) знається на окраїні Демерджі-тала, сховане між горами з величезними лісистими склонами.

ДУХ СВЯТА

Коли наближається свято, надто ж усезагальне, таке, як Новий рік, особливо актуальним стає поняття долі. Тої, що відома своєю іронією. Тої, від якої не втечеш. Тої, котрої насправді не існує.

Так, я в долю не вірю. Не вірю і дива, які відбуваються строго за графіком у Новорічну ніч. Зі мною ніколи нічого екстраординарного на свята не траплялося, якщо не рахувати перегляду аніме в оригіналі, піття пуншу з акваріума чи розбитої склянки, через яку я порізала пальчик і захлюпала кров'ю околиці. Упевнена, що в кожного щось таке та й знайдеться в архіві. Але, власне, подібні приключки свідчать не стільки про долю, скільки про характер задіяніх осіб. От, певно, мої звичаги говорять про мою культурну відкритість та національну свідомість (окропити кров'ю Майдан Незалежності – то ж, як не крути, політичний жест!). Так само промовистий і будь-який новорічний сценарій – від рубання олів'є до повного ігнорування нагоди. Один мій знайомець, приміром, пишається тим, що ніколи Нового року не святкує, – плягає раненько сплати, та й по тому. Можете собі уявити, що то за веселун.

Підступність нашої уяви про долю ще й у тому, що її чудеса суворо обмежені за змістом. Як правило, ідеться про Доленошу Романтичну Зустріч. Усе інше – чарівна знахідка, приміром, виправлення кривди та покарання лиходіїв – грає роль здебільшого допоміжну. От як у казочці про Лускунчика – якби не зустріч Марі та Принца, казка перетворилася б на гротескну соціальну драму про повалення військового диктатора. Ніби в новинах такого мало. Що ж до тих, хто вже пережив свою ДРЗ, то їхнє завдання в Новорічну ніч – святкувати те, як ім пощастило, навіть якщо пощастило не дуже сильно.

Кажуть також, що очікування дива на Новий рік дозволяє нам знову відчути себе дітьми, знову пережити той прекрасний стан, коли майбутнє обіцяє купу можливостей, і ти цим обіцянкам віриш. Звісно, стан цей приемний. Лише досягається він щороку більшою кількістю шампанського, а це ж, як відомо, для здоров'я не комільфо. Особливо, якщо це шампанське – горілка.

Отже, повторюю, у долю я не вірю. Але вірю у віру. Тобто в ефект плацебо. Не дивно, що назва цього медичного феномену походить із Біблії (Placebo Domino – «Потішу Господа», ідеться у псалмі), адже суть його саме у вірі пацієнта у зцілення – вірі, яка спроможна творити дива. У давні часи лікарі зумисне фарбували свої порошки в ядучий колір і додавали гіркоти до мікстур – адже тільки так пацієнти згодні були вірити в дієвість ліків. Не гребують цими ефектами й сьогодні – купа ліків насправді не робить нічого, окрім того, що дає надію.

І от в ефект плацебо я цілком готова повірити, адже, виходить, ті дива, які з нами трапляються, ми творимо самі, навіть якщо робимо це несвідомо. Часом, правда, ми не відчуваємо жодних сил до чародійства, і тоді нам потрібна допомога.

Саме така-от історія відбулася з моєю знайомою. Називемо її Гая. За кілька місяців перед святами вона пішла зі своєї бухгалтерської посади, бо її дістало все – і дурні колеги, і люта податкова, і приїждже начальство, яке не розуміє логіки цієї держави, і держава, яка не розуміє ніякої логіки взагалі. Словом, сталося в людини цілковите професійне вигорання. Гая нікак не могла знайти іншу роботу – бо в неї починалася гікавка від одного тільки вигляду таб-

лички на екрані, а ніякот іншої спеціальності вона не мала. Однак у віці 30+ перекваліфікуватися не так уже й просто. До того ж незрозуміло – у кого, бо так чи сяк на певному етапі виникає перед очима або табличка, або податковий інспектор.

Оточ у Галі почалася неабияка життєва криза, поглиблена відсутністю грошей і перспектив. Вона припинила ходити в гості, посварилася з друзями, кинула готувати й фарбуватися. Одне слово – депресія. Який уже тут Новий рік із його чудесами! Коли брат (назвемо – Коля) запитав у Галі, що їй подарувати на свято, та роздратовано відповіла: «Подаруй мені інше життя».

Звісно, Коля хрещеною феєю жодного разу не був. Він був дизайнером, проте з децидою часу та натхнення, тож і на сестрині вибрики відповів на свій манер. А власне – намалював їй це життя.

Намалював, правда, сказано голосно, ну бо те, що роблять нині дизайнери, найчастіше називається «фотожаба», інакше кажучи – монтаж. Отже, Коля перебрав сестрин архів і створив нову серію фотографій: ось, наче Венера Боттчеллі, постає вона, осяяна славою, на морському березі; ось – розкошнє з подружками в турецькій бані Енгра, ось – пиячить на колінах у Рембрандта, ось – разом із Далі допомагає Колумбові відкрити Америку... Словом, розважається що є сили – і то стильно й зі смаком, бо брат Коля – справді непоганий дизайнер. Особливо гарно вийшла Саскія – наша Гая один в один.

Не знаю, що саме подумала Гая, діставши такий новорічний подарунок. Але пізніше, як уже розказувала про нього, демонструючи друзям альбом, то звучала в її словах така ніби ніякова гордість. Або навіть уже й ніякове марнославство. Ав-же! Таке пережити, з такими

людьми зазнайомиться — не всякому випадає! Отож, коли після свят вона вчоргове переглядала сайти з вакансіями, оце саме Марнославство змусило її зателефонувати до контори, куди вона ну ніяк не підходила — ні за досвідом, ні за фахом. А власне, до туристичної агенції. І якось так уже, слово за словом, познайомилася з їхнім директором, показала йому, як правильно відкривати Америку, добряче дядька розвеселила, і той уявив-таки Галю на випробний термін. Отам уже й придалася її бухгалтерська присіплівість. Нині Галя планує маршрути для індивідуальних подорожей, а розбуди її посеред ночі — та й тоді детально розкаже, яким автобусом, приміром, добиратися з Лієшаута до Айховена. Дарма що сама там ніколи не була — адже ж оті мільйони, які рахувала на попередній посаді, вона так само ніколи не бачила. Ну а дійсність, як ми вже знаємо, дуже часто — питання однієї лише віри.

Так от, цікаво, а чи змінив би що братів подарунок, якби зроблений був звичайного, буднього дня? Гадаю, що ні. Гадаю, що й подарунка не було б як такого. Якось так ми влаштовані, що для зцілення нам потрібні кольоворі пігулки, або танці з бубнами, або новорічні прлянди. Тільки тоді ми згодні повірити в можливість змін.

І, може, саме в тому й полягає те, що ми трохи патетично називаємо — « дух свята». ■

ПІВЕЗІЯ КРІМУ

Влад БУГАЙЧУК, смт Красногвардійське

Крізь браму сутінок йдуть жовті тіні,
в руках тримають запальнички снів,
із вікон степу аромат полину
тече волоссям золотих голів,
що впали з неба електричним світлом
у посуд ночі — п'ятий океан;
крадеться мляво монотонність вітру,
у вусі світу звуковий туман.

Картини цих ночей завжди зі мною
блукають по стежках мого життя.
Я маю бритву — гостру, наче зброю,
що віршем голить стиглі відчуття.

— бабуся в магазині:
— Доню, а ота он рибка
— свіжа?
— Бабусю, та вона ж живе
— Та я теж нібито живе,
то й чо?

ЛЮДА ЧУДІДЕЛЛ, м. Київ

ЧЕТВЕРО. НІЧ. МІШОК ГРОШЕЙ

іронічний детектив

1

День стояв літній, привечоровий, він іще не згас, але вже був насичений розмаїттям плодів сільської господарки, гарячого кохання, юнацьких мрій і дзвінких крадіжок. Найгучніший грабунок щойно вчинили троє парубійків — із глухого села Молотилки — Іван, Митько та Гриць. Повернувшись із армії чи ще звідкілясь, не знайшовши путівкою роботи в селі, не

відчувши прихистку й у місті, де настирливи ракетири та інші навколоринкові пройди вже суворо розподілили: що, де й кому, хлопці надумали вдатися до власного скороспілого заробітку. Шлях до того заробітку ім підказали бравурні кінобойовики та бульварні друковані бестселери, якими рясно торгували на всіх кутках і закапелках. Ось іхній сценарій, який вони ретельно запланували зреалізувати під кінець цього літнього дня, коли з торгових точок вивозять денну виручку. Під час зупинки біля однієї приміської шопи інкасаторської машини — допотопного «уазика» — хлопці метнулися до водія, бризнули під ніс із балончика, зацідили під носа ще одному з охоронців, вихопивши перед цим із його рук тугенський експедиторський мішок. Третьому охоронцеві, а це виявився штатний працівник міського управління МВС, порснути відразу не встигли — той професійно затулився рукавом і затянувся витягати з кобури табельного пістолета. То його добряче пристукали дверцятами міліцейського «уазика», аж потому додали в обличчя ядучо-пекельної суміші. Далі парубійки про всяк випадок розбили рацію, забрали мобілки, усілися у свої задрипані жигулі, які ще до іхнього повернення з війська потяг на вулиці чи то швагро Івана, чи то дівер Митька, чи то ще якийсь родич, та й дременули світ за очі.

І ось тепер Іван, Митько та Гриць відчайдушно котили від міста рівною, як промінь сонця, асфальтівкою, маючи намір на зручному повороті чкурунти кудись у кущі та в глухомані розділити крадені гроші. Бадьорий настрій повнив юні душі, як морський вітер груди новобранців, пухкенький мішечок обіцяв фінансову перспективу. Наймолодший із грабіжників — капловухий Гриць — разів зо п'ять засовував руку в мішок, шелестів купюрами, мрільво заплющував очі.

— Шелестять, — бурмотів про себе.

— Де вони дінутися! — казав Іван, найдосвідченіший серед них, довгов'язий і цибатий парубок. Він сидів за кермом. Це в його квадратну голову свого часу вдарила світла ідея без мокрухи почистити інкасаторів. Інколи він пишався своїми ідеями.

— Як ото в книжці! Ги-ги! — веселився Митько. Митько був дебелій сільський вайло, міг скрутити бугаєві шию. Але вважав це зайвим.

Вітер свистів за вікнами, монотонно шурхотіли колеса по зернистому асфальту. Місто віддалялося, як у кіноролику, розпливалося на обрії нечіткими контурами висотних будівель. Незабаром і будинки зникли в надвечірній імлі. Поменшало на трасі й зустрічних автомашин. Несподівано допитливий до всього Митько вигукнув:

— За нами женуться!

Іван мало не вивернув від того крику керма, Гриць інстинктивно вхопився за ручку дверцят, наче збираючись на ходу вистрибнути. Але вмить спохватився, рвучко озирнувся:

— Що ти плетеши, вайло? Позаду нас усього-на-всього якийсь потріпаний «уазик» петляє.

— У тім то й річ, що один і що дуже хитро петляє, — три-вожився Митько. — Я вже довгенько спостерігаю. Обганяє, як тільки може та де може, стрічні авто й уперто сунеться за нами. На повороті я помітив — у кабіні міліціянт!

— Один?

— Один.

— Певно, той лейтенант очуняв, якого дверцятами пристукали, — висловив здогад Іван. — Рація не спрацювала, і він без підмоги сам погнався за нами.

— Натискуй! — лепетав полохливий Гриць.

— Куди вже тиснути? І так усе витягую з мотора.

Старенькі «жигулі» трусилися, мов від пропасниці. Тремтів двигун, здригався кузов, тряслися всі троє пасажирів у ньому. Зустрічний транспорт і телеграфні стовпи на узбіччях миготіли, як штахетини.

— Не відірвемося! Виїжджай на ґрунтовку та жени он до того ліска. Там десь у гущі загубимося...

Кілометрів за п'ять Іван круто рвонув праворуч, замалим не перекинувшись у рівчик, але майстерно викотив «жигулі» на піщану у вибоїнах дорогу, що вела до соснового ліска. На узбіччях росла густа трава, уквітчана білим ромашками, далі рясніли городні ділянки жита й пшениці. Хлопці не розмовляли, роти треба було тримати стуленими, аби не прикусити на вибоїнах язика. Іззаду знялася хмара куряви, не було видно ні автотраси, ні голубого неба. Біля лісосмуги водій повернув ліворуч, повів машину краєм поля, бо в ліс дорога не завертала. Тепер пелена пилюки трохи спала, у призахідному сонці відкрилася рівна, як лезо бритви, стрічка заміської магістралі. Троє втікачів жадібно обзирили, наскільки дозволяли надвечірні сутінки, видноколо: настирливого міліцейського «уазика» не було видно ні на ґрунтовій дорозі, ні на трасі.

Хлопцям відлягло від

серця. Розслабилися. Капловухий Гриць знову засунув руку в мішок, похрустів купюрами.

— Шелестять!

Ватахок Іван мовчки вів автомобіль. Гонор його, а заодно й упевненість у собі після погоні трохи підупали. Неприємно та непевно було тікати на хирлявому легковику. Розумів, що повернатися зараз на автостраду не варто, міліціонер, мабуть, уже сповістив усі пости про скоене в місті. Але зупинятися на околиці лісу поблизу поля, де ще порпалися поодинокі дачники, теж не випадало. Він гнав машину вперед, куди вела піщана дорога. Невдовзі ґрунтовка знову взяла вправо, різко пірнула в затінок сосен та ялин, які згодом перемішалися з березами та кущами ліщини й ожиннику. Дорога зіпсувалася, з'явилися глибокі ковбані, заповнені пліснявою водою та напівгнилою травою. Довелося ввімкнути фари. Лісова незаймана тиша війнула на трох попутників загадковістю й непередбачуваністю. Усі мовчали. Путівець уже петляв поміж колись зрізаних берізок і сосен, підставляючи під колеса трухляві пеньки, жилаві корчі. Авто після кожного струсу жалібно скреготало. Інколи путівець губився в плетиві верболозу, ожиннику та ліщини, потім у світлі фар дорога виринала зовсім несподівано. В Івана від напруги спіtnila шия, затерпла спину. Хлопці мовчали, люто стежачи за кострубатою місцевістю, що виринала у світлі фар. Урешті жигулі викотилися на якусь галявину, де в сяйві фар зблиснуло невелике лісове озеро. Іван вимкнув світло.

— Треба зорієнтуватися.

Вибралися з машини, розім'яли ноги. Гриць обнишпорив зарослий осикою край озера. Відшукав навіть якусь саморобну лавочку.

— Я впізнаю це озеро! — вигукнув. — Звідси кілометрів із двадцять до наших Молотилок. Колись сюди на відпочинок із корешами приїжджали.

— Ну то й що? — недовірливо мовив Митько. — А куди звідси рипатися?

— Знаю куди! — вів далі Гриць. — За озером ліс незабаром закінчиться, а далі кілометрів за п'ять хутір баби Чабанихи — моєї далекої родички. Там хат із десять-п'ятнадцять, слабенький хутірець, його й назвали Чабанишиним, бо тій бабці вже під дев'яносто, вона найстаріша серед старожилів. Хата в ній ще пристойна. Козу тримає... «Жигульонка» у кущах заховаємо, ніхто й не докопається, де його шукати.

— Бабця сама? — допитувався Іван.

— Сама. Зрідка до неї правнук Дормідонт, так його

повертається зараз на автостраду не варто, міліціонер, мабуть, уже сповістив усі пости про скоене в місті. Але зупинятися на околиці лісу поблизу поля теж не випадало.

дивно прозвали, навідується із сусіднього села, такий собі гультяй та ловелас. Коли що, його можна нейтралізувати на якийсь час...

— Поїхали! — разпорядився найстарший.

Лісовий путівець із другого боку озера зовсім зіпсувався, заріс густим ожинником і бозна-якими покручами. Поки вибралися з лісу, розбили фару, зіпсували ліве крило. Уже висипали рясні зорі, коли потріпане, забруднене, наче зранений птах, авто крадькома із вимкненими задля маскування фарами підкотило до садиби баби Чабанихи. Завбачливо зупинилися на відстані, запхали авто в бузкові кущі. Прихопивши мішок, тихцем попрямували до хати. На щастя, баба не тримала пса. Незважаючи на пізний час, вона ще поралася по господарству — у хатині світилося одне вікно. Хлопці перелізли через низенький живопліт, зазирнули у вікно: бабка в окулярах читала якусь книжку — рідкісне для сільської пенсіонерки заняття. У хаті більше никого не було. Гриць поступав.

— Це я, бабо Чабаних... Гриць.

— Га! — бабка недочувала.

— Кажу, то я — Гриць!

— Який іще Гриць?

— Та з Молотилок.

Господиня відклала чтиво, невпевнено прочинила двері. Пильно придивилася до пізніх гостей.

— А, Грицько... Трохи недочуваю й недобачаю вже. Давненько не відвідував бабу. Заходьте.

Нічні гості, озираючись навсібіч, сторохко зайшли до хати. Бабка провела з тісних сіней в передню кімнату, де слабо світила гасова лампа. Електрику в бабці за хронічну несплату відрізали. Запросила присісти.

— У нас і світла нема, — бідкалася. — Усе економлять, а кому й просто відрізали проводи. Ось детектив дочитую при лампі. Про ментів завзятих написано... Правнук Дормідонт привіз. Таке собі...

Утікачі всілися на твердій саморобній канапі, тесаній, мабуть, ще до війни. Усе в кімнаті було вчоращим, зношеним, немов доживало віку разом із господинею. Дубова шафа, заповнена старим посудом, канапа, іще одна платяна шафа — така сама трухлява й облуплена, як і всі речі. Нагору, кудись у темряву, вели кручені дерев'яні сходи з погнутими від часу перилами.

— Ми, бабусю, ненадовго, — пояснював пізний візит Гриць. — Це мої друзі. На озері

затрималися. Переночуємо — і завтра зранку в дорогу.

— Переночувати, слава Богу, єде...

— Нам би якусь комірчину окрему, — утрудився ватаг Іван, трохи покрикуючи, щоб бабця ліпше чула. — Можемо й у сараї, ми не перебірливи.

— Вибирайте, дезабажаете, — правила стара. — Захочете, у горішню кімнату, — кивнула на гвинтові сходи. — Можете в клуні на сіні, там у мене ще коза, але смирна. Можете й у повітці, що за колодязем, там біля січкарні соломка знайдеться... Якщо на горище забажаєте, свічку візьміть.

Хлопці вибрали горішню кімнату. Відмовившись від козячого молока та подякувавши старій за турботу, подалися ріпучими сходами нагору. Гриць добре орієнтувався в хаті й пішов першим, тримаючи в руці запалену свічку. Горішня кімната виявилася невеликою, із прогнутою стелею, підпертою двома товстими брусами. Така сама древня, що звікувала свій вік, канапа, стіл та кілька стільців. У кутку ще стояв куций комод. Однією вікно виходило в бік озера, із нього час від часу, відриваючись від хмар, зазирав у помешкання повнощкий місяць.

Кімната видалася хлопцям доволі зручною та затишною. Іван одразу зачинив двері, прислухався: не чути з двору ані звуку. Унизу бабка невдовзі загасила лампу, пішла в суміжну кімнату, де зазвичай відпочивала. Глуха нічна тиша огорнула хутірське обійстя.

Хлопці, не гаючи часу, розмістилися прямо на підлозі, лаштуючись рахувати й ділити гроши. Іван виставив на середину мішок. Посlinив пальці.

І тут нічну темінь, десь неподалік озера, раптово пронизав миттєвий спалах світла. Мигнув якусь долю секунди та згас, але всі його встигли помітити. І всіх трьох знову проняла липка тривога, яка вже й затушувалася в нагальних клопотах.

Володимир ЯРАШЕВ, м. Хмельницький

Вважаєш ти — я не такий,
Не дарував пахучі квіти.
Все, що я маю, — номер твій,
Сім цифр... Раптово подзвонити...
Ах, ця потішна наша гра.
Незрозуміла і таємна...
Детільки крок і все. Ура!
Детільки крок — і все даремно...
Не в тому, безумовно, річ,
Що час нічим не зупинити,
Ні! Треба все ж таки дзвонити!
Нехай і в новорічну ніч...

Тамара ШКІНДЕР (СЕРГІЙМА) м. Рівне

ЗИМА ВДЯГНУЛА ПУХОВИК

Геть засніжило, замело.
Покрило місто і село!
Зима вдягнула пуховик,
Щоб зустрічати Новий рік!

Запише чітко часоплин
Ще рік в історію один.
Черкне розложисто пером
І перекреслити зло добром.

Ялинка спалахне вогнями,
Мобілки забрінить дзвінками...
Салюти в небі, ейфорія!
Ми гарно святкувати вмієм!

— Що то воно? — першим подав голос похливий Гриць.

— Хто його зна... — знізав плечима Іван.

— А якщо то мент? — захвилювався Митько. — Учепився за нами, гад, як кліщ, і не відпускає.

— Ти що? — засумнівався Гриць. — Як він сюди міг дістатися? Уночі, не знаючи дороги...

— Ти наших доблесних ментів хіба не знаєш?

— Почекаємо, може, зблісне ще, — сказав Іван. — Можливо, то якийсь заблуканий рибалка? Чи турист?

Хлопці, затаївши подих, наче від того швидше могло з'явитися світло, вичікувально вступилися в темряву. Проте загадковий вогник не загорався. Спливла хвилина, друга, третя, а в крихітне віконце на горищі лише тиснуда густа темінь та зрідка зазирав місяць й одразу ж хо-

вався за хмари. Ніч стояла тиха, погідна. Коли місяць зблискував, у його блідому срібному світлі вимальовувалася зубчаста смуга сосняка, яка майже суцільно закривала озеро. Від озера не чути ні звуку, тільки інколи збоку, десь на північній межі хутора, ледь чутно проривалася тиха музика та самотньо підскавулював хутірський пес.

— Вчинимо так, — уявив на себе, як і під час погоні, керівні обов'язки Іван. — Вартуватимемо всі втрьохи. Ти, Грицю, прямуй у повітку, добре замаскуйся там і пильний із північного боку. Ти, Митьку, займай позицію в клуні, оглядає східні околиці, щоби там анічичирк. Про сон забудьте. Я ж стерегтиму підхід до хутора від озера й залишуся тут.

— А гроши?

— Мішок поки що побуде зі мною.

— Я не згоден! — запротестував Гриць. — Ти можеш надурити й чурнути з грішми...

— Я надурю?! — Іван раптово вхопив Гриця за полі піджака, стиснув так, що той аж захрипів. — Я надурю? Я! Який вигадав усю цю операцію, а ти нас лише до цієї непевної халабуди привів... — Тримав напарника з півхвилини, аж поки той перестав пручатися. — То в кого залишиться мішок на сховку?

— Та в тебе, у тебе, — послішив погодитися Гриць, відкашлюючись.

— Тепер усі по місцях. У випадку чогось несподіваного — сигнал пугачем, і за сигналом біжимо до авто.

— А сигнал пугачем подавати як? — запитав Митько. — Я не вмію.

— Не твого разуму діло! Я сам, коли треба, подам сигнал. Твоє завдання — пильнувати в клуні.

— Слухаюся! — згадав армійські статути приятель.

Гриць і Митько потемки подалися рипучими сходами на нижній поверх. Сходи скрипили так жахливо, що в сусідній кімнаті заворушилася напівглуха баба Чабаниха. Почувся її старечий грудний голос:

— Ти чого там, Грицю?

— Не спіться на горищі, — мало не прокричав той. — Надворі переночую.

На подвір'ї Гриць одразу ж повернув до повітки — знав усі входи та виходи на бабиному господарстві. Митько тим часом разів зо три окільцовав клуню, лапаючи руками товсті пошерхлі від дощів колоди, перш ніж утрапив на вхід. Зняв дерев'яну засувку, неквапно прочинив двері, прошмигнув усередину. Війнуло косячим духом, пахощами свіжоскошеної трави. Темінь стояла непроникна. Митько навпомацьки відшукав купу сіна чи соломи, наткнувся на якусь дерев'яну споруду. То виявилася драбина, приставлена до горища, — вишок, як зазвичай називали їх по-сільські.

Зненацька Митько підсвідомо відчув у

клуні ще чиюсь присутність. Хтось тут, окрім нього, був. Він відчув це фізично, усім затаєним своїм еством. Кров пружно запульсувала по всьому тілу. Хто в клуні? Тієї самої миті на горищі пролунав чийсь приглушений голос. Нібито сказав: «Він прийшов», і далі наче: «Він уже тут». Голос видався стурбованим, вимогливим, і Митька враз охопив недобрий здогад: «Мент! Клятий сищик уже тут, уже встиг дістатися до хутора й заліг у клуні».

Коліна в хлопця зрадницьки підігнулися, пробіг неприємний холодок по спині, а шия чомусь аж засвербила. Як діяти в такій ситуації? Гарячково почав пригадувати, як кричати пугачі, треба зараз же вискочити надвір та подати сигнал небезпеки. Він зібрався вискочити, коли це нараз йому прямо на голову звалився якийсь живий лантух — хтось дебелій, змокрілий і важкий. Невідомий сердито застогнав, натомість у слабкому місячному сяйві, що проникало крізь щілини в стінах, на переляканого хлопця блимнули білки чи іхось очей. І Митька наче пропекло вогнем: перед ним ніхто інший, як мент причепливий. Ось він! Прямо перед ним, буцім примара. Вайлуватий Митько не став роздумувати, як діяти за таких обставин: огрів кулачищем межи тих двох лупатих білків так, що вони відразу згасли, а весь живий мішок важко осунувся й затих.

Хлопець хутко витер змокріле від напруги чоло. Тепер тікати, Зненацька згори знову долинув чийсь голос, на цей раз тонший і ніжніший:

— Що там, Дормідонте? Іди вже до мене... Любий мій Дормідончику!

Митько весь заціпенів, напружився, мов перед стрибком. Що за химера? Кого собі в поміч узяв мент причепливий? Скільки в клуні засідок?

Голос лунав дівочий, по-дівочому ніжно та звабливо:

— Поспішай же, Дормідончику!

Нарешті Митькові прояснилося в голові: ніякого міліціонера в клуні нема! Пригадав, як дорогою капловухий Гриць горочив про Чабанишного родича, якого ловеласа й бабія з сусіднього села на прізвисько Дормідонт, котрий навідувався на хутір то дров бабі нарубати, то сіна накосити. Мабуть, оце він і затіяв на вишках любощі з якоюсь сільською вертихвісткою.

Митько поторсав черевиком скоцюблене тіло невдахи-коханця. Той навіть не поворухнувся. Добре таки приклав кула-ка, нокаут, зазначив про себе Митько. Тим часом юний голос на горищі не переставав бурмотіти лагідні слова. «А раптом дівуля стривожиться й заверещить? — подумалося хлопцеві. — Треба лізти нагору, заспокоїти».

— Іду, іду, — прошепотів Митько й поліз по хиткій драбині, що аж прогнулася під його вагою.

Ледь дістався кінця драбини, як чиісь оголені гарячі руки враз обхопили його за шию та притулили до свого пульсуючого тіла.

— Кохай, кохай мене, любий Дормідончику! Ох, ти такий дивний! Ох, ти наче аж потовстішав!

із води з найнеприємніших і найнесподіваніших перепалок. Найбільш практичним у тому списку було правило: не поспішай із висновками, визнач основний напрям дій.

Коли він отямився після жахливого удару дверцятами міліцейського «уазика», який припав саме на голову, і побачив нерухомі тіла водія та другого міліціонера, то з прикрістю завважив, що зник й інкасаторський мішок із денною виручкою, за який він відповідав головою. Першою його думкою було — негайно подати сигнал тривоги. Але рація виявилася зіпсована, мобілки викрали. Тоді він кинувся на поміч своїм товаришам. Виволік напівпритомних із машини, біля якої, як завжди в таких ситуаціях, уже товпилося кілька зацікавлених роззяв, проте ніхто нічого не поспішав робити, хіба що один довгов'язий молодик висловлював безглазі поради. Напівпронін звелів якісь молодій парочці негайно викликати «швидку» і воднораз зателефонувати у відділення та повідомити про пограбування біля універмагу. Іще він розпорядився повідомити, що сам міліцейським автомобілем виїхав в погоню за старими «Жигулями» третьої моделі, номер не запам'ятав, які з награбованім виїхали за межі міста.

Потім була карколомна погоня, нічний переїзд із вимкненими фарами через ліс, орієнтуючись лише на світло автомобіля втікачів. Із вимкненим двигуном лейтенант перевічав, поки грабіжники ради-лися біля озера: брати іх там не наважився, іх троє, до того ж могли кинутися вроці — і шукай тоді вітра серед нічного лісу.

Один-єдиний раз Напівпронін змушеній був увімкнути в салоні «уазика» світло — це вже коли злочинці подалися до крайньої на хуторі хати, либо, до свого завчасу підготовленого лігва. Від пекельної тряски все всередині авто пе-

Співробітник позавідомчої охорони лейтенант Напівпронін зізнав як Отче наш усі одинадцять прописних істин міліцейської служби, які сам собі винайшов і завдяки яким достоту виходив сухим

ревернулося догори дригом і в'язка добротних наручників запропстилася бозна-куди. Лейтенант таки при світлі відшукав наручники. Завбачливо перевірив і набої в табельному пістолеті й цілком був готовий до сутички з кримінальним елементом.

І ось нарешті він досяг глухого хутора, причаївся за кущем бузку. Міркував, із якого боку безпечніше підкрастися на подвір'я. Подумки визначив, що дістатися до хатини від озера необачно, звідси злочинці, певно, чекатимуть непроханих візитерів, тож ретельно пильнуватимуть підходи. Найкраще зайти з

тилу, від повітки, що окреслювалася темною масою в примарному свіtlі місяця.

Для надійності лейтенант збоку обійшов будинок, клуню, аж тоді повернув до повітки через старий тінистий сад — десятка півтора яблунь, груш та вишень, посаджених за сільської тісняви прямо на городі. Город і тепер оброблявся, але вже абияк, заріс бур'яном, не вистачало, видно, добрих господарів.

Напівпронін назирів добіг до рогу повітки й зачайвся. Йому навіть здалося, що він надто гучно дихає. Хвилин п'ять німував, ані руш, прислухаючись до кожного шереху. Ніч стояла тепла, росяна, до кітеля поначіплювалися реп'яхи та мокре листя. Формений кашкет лейтенант залишив у автомобілі. Тут він йому лише заважав би. Місяць час від часу визирав із-за кошлатих хмар, осявав попелястим світлом захаращене різним сільським реманентом подвір'я, клуню, старий колодязь із довгим журавлем, що губився у вітті яблунь. Лейтенант стояв у тіні, світло падало на протилежний бік будівлі. Він, згинаючись, дістався до рогу, уже збирався ривком перемахнути через подвір'я, як почув: хтось поряд, за стіною, усередині повітки, прошепотів:

— Митьку, це ти? Страшно самому?.. Заходь сюди.

Лейтенант Напівпронін розгубився тільки на якусь секунду. Навчений міліцейським вишколом та своїми власними кримінальними заповідями, у наступну мить він усвідомив, що всередині переховується ніхто інший, як один із грабіжників, а другий утікар, якийсь Митько, котрого щойно покликали, десь поряд і теж чатує, можливо, і на нього, міліціонера. Треба брати цього, найближчого, коли удача сама прийшла до переслідувача.

— Це я, — приглушено відізвався лейтенант. — Двері прочини...

Скрипнули давно не змащені завіси. Напівпронін, як в'юн, прослизнув у щілину.

— Дай мені руку, — попросив. — Нічого не бачу.

Капловухий Гриць слухняно простяг правицю, він так і не втямив, хто завітав до нього; лейтенант хутко вхопив за праву, а потім і за ліву руку. А тоді, мов кастаньєти, тихо клацнули в нічному мороці наручники.

Гриць спершу отетерів, навіть на слово не спромігся, а тоді, усе втямивши, засичав, аж затрусиався з люті, та лейтенант вправно притис його до землі, затулив долонею рота.

— Тихо мені! Якщо хочеш зберегти здоров'я, то лежи й не пручайся... Хто ще ховається в повітці?

Упійманий так по-дурному Гриць ображено мовчав. Спробував був вирватися з обіймів, але втямив, що за міліціонером сила та вправність.

— Де твої кореші, питаю? — вимагав лейтенант. — Де гроші? Швидко!

Гриць якось одразу втратив войовничий запал. Помовчавши, промимрив:

— Та я що, я нічого... Сказали, я й пішов... — Гриць покірно виклав усе, чого вимагав міліціонер, навіть більше — що ватага Іван такий собі упертюх, нахаба, гоноровий хвалько, а ще один напарник — Митько, котрий зараз у клуні, той згарячу може довбонути кулаком аж-аж. Кулаки в нього пудові.

— Сидітимеш тут тихо й без вибриків, — звелів лейтенант. — Щось писнеш, матимеш неприємності. Затямив?

Напівпронін підтягнув хлопця до якогось проіржавілого механізму із чималим, до метра в діаметрі, колесом. Зняв зі свого ременя наручники та пристебнув руки затриманого до колеса — вийшло так, ніби бранець учепився за штурвал. Сам же Напівпронін хутко вибрався з повітки, зорієнтувався на подвір'ї та крадькома подався до хати. Оскільки мішок із грішми, за

...Лейтенант таки при світлі Відшукав наручники. Завбачливо перевірив і набої в табельному пістолеті й цілком був готовий до сутички з кримінальним елементом.

свідченням першого затриманого, прихопив із їхньої злочинної зграї якийсь Іван, вирішив другим брати саме його. Зі сказаного Грицем лейтенант подумки більш-менш змалював собі розташування кімнат та предметів у господі баби Чабанихи, тож доволі впевнено дістався до дверей, далі потемки намацав східці. Підніматися ними було складніше, ніж гадав, старе дерево рипіло, аж за серце брало, та врешті піdnявся до дверей горішньої кімнати.

Ватаг бандитської трійці Іван не дотятив, хто то піднімається східцями — Грицько чи Митько, яких щойно відправив на вартування, як перед ним у моторошній напівтемряві постав незнайомий... у міліцейській формі, без кашкета, при зброї. Ще не спромігся Іван зайняти оборону, як лейтенант завченим прийомом поклав його долі, завернув обидві руки за спину. Суперник лише болісно скрикнув. За хвилину міліціонер підтягнув свого чергового бранця до одного з дерев'яних брусів, що підpirали трухляву стелю, окільцовав руками стовбур і замкнув на них ще одні наручники.

— Посидиш, голубе, на прив'язі, поки розберемося з іншими.

Іван запружався вужем, силкувався розірвати сталеві путачи навіть вирвати товстий брус. Зусилля були марними, і він скоро затих, проклинаючи на чим світ стоїть своїх недолугих напарників, що по-дурному прогавили одного-єдиного мента, проклинаючи свою довірливість та безпечності.

— Де експедиторський мішок? — приступився міліціонер.

Бранець тільки важко сопів. Напівпронін розумів, що мішок має бути в кімнаті, можливо, захований десь поряд. Понишпорив ліворуч, праворуч, облапав долонями під стельцями, пошукав у старому комоді. У всенікій горішній кімнаті порожньо, намацав лише недогарок свічки.

Операція загалом просувалася успішно, міркував лейтенант, але час квапив його. Двоє грабіжників затримані, невдовзі дочекається свого й третій. Тепер основне — знайти гроші.

Він знову клаптик за клаптиком потемки обшукав кімнату. Мішка ніде не було. Незважаючи на ризик, подумав лейтенант, треба запалити свічку.

Він чиркнув сірником, уявив у руки куций восковий недогарок...

Дормідонт, стогнучи, зіп'явся на ноги. Хотів був одразу дертися по драбині, але саме в цю мить у горішній кімнаті хатини баби Чабанихи слабо збліснуло світло.

«Залицяльник там, у хаті, у горішній кімнаті! — мудро визначив собі юний Дормідонт. — Ну, там і одержить від мене!»

Відшукав чималеньке поліно. Тихо відчинив клуню та підстрибом подався до Чабанишного житла. Підіймався сходами обережно, аби й не скрипнуло. Нащо наперед положати! Напівструхлі та напіврозвалені східці таки раз-другий рипнули, але нагорі лейтенант, захопивши

3

Юний хутірський ловелає на прізвисько Дормідонт поволі розплющив очі, застогнав. Темрява нависала в клуні чорною пеленою, розколювалася від чийогось знахабнілого удару голова. Потроху свідомість поверталася до сільського парубка. Пригадав, що трапилося з ним: як хтось зашарудів біля дверей клуні, Оленка попросила дізнатися, що там унизу; чи не бабця, чи хтось чужий, як він спустився по драбині та невідомий підступно лупнув його по голові. Ударив так, що й досі паморочиться.

«Якийсь охочий до моєї Оленки ліз, — кволо міркував юний Дормідонт, маючи побиту голову. Голова гула, але була ціла. — Та й Оленка, недотепа, мабуть, збрехала та ще когось звечора чекала...»

Однака де ж він, той другий? Треба, відповідно, йому про себе заявити, набити морду. Це по-парубоцьки, по-сільському.

пошуками грошей, нічого не чув, окрім власної метушні. Нового нападника він прогавив — побачив його надто пізно, коли той від душі прилався поліном по голові. Свічка випала з рук, лейтенант, тільки ойкнувши, звалився додолу.

— Ти диви, міліціонер! — вражено вигукнув юний Дормідонт, підбираючи згаслу свічку. — Ну й Оленка, ну й розбестилася...

Парубок помітив на ремені в міліціонера наручники, не довго думаючи, підтягнув тіло до другого стовпа, що теж підпирає дах, обвів руки непритомного навколо й клацнув наручниками. Ще одного пристебнутого — ватага Івана в темряві Дормідонт не розгледів, а той, відчувши якусь сторонню й небажану особу та щось незрозуміле в її діях, за краще надумав принишкнути, а при нагоді покликати на поміч когось зі своїх приятелів.

О тій самій порі відчув щось непевне і його напарник Митько, який залишився на вишках у клуні, у пахучому сіні з незнайомою дівицею, котра так палко прийняла його та невтримно обіймала. Гаряче кохання запаморочило голову, і він попервах геть про все забув — і про напарників, і про мішок із грошима, і про своє вахтування. Віддався солодким поцілункам дівчини, аж поки не почув, що внизу парубок, якого огрів по голові, начебто заворушився. Митько таки одірвався від гарячого тіла, обережно спустився на розвідку та з подивом з'ясував, що

хлопця нема. Нема! Тривога закралася в його не вельми хоробре серце. Що скажуть соратники? Що далі буде? А тут іще в хатині, на горищі, збліснуло й скоро погасло світло, потім там наче хтось глухо скрикнув. Митько забув про дівчину, котра щось згорі шепотіла йому, і притиснув вискочив із клуні. Спершу метнувся до хатини баби Чабанихи, та враз зупинився: забракло сміливості відчинити двері. Що там зчинилося, чому не було сигналу пугачем і що то за вогник у горішній кімнаті? Навряд чи ватага Іван без нагальної потреби запалював би свічку. Поміркувавши, Митько надумав спершу навідатися до Грицька в повітку, порадитися з ним, а вже потім удвох зазирнути в хату.

Ледь Митько відійшов від клуні, як Чабанишині двері пропинилися, звідти визирнув насторожений Дормідонт. Прислухавшись до настояної нічної тиші, сільський ловелас спроквола послунув у бік клуні, щоб нарешті з'ясувати стосунки з легковажною коханкою. Кількох секунд вистачило, щоб злетіти по драбині до Оленки. Дівчина, розплакана й розпашла, радісно прошепотіла: «Ти, Дормідончику!» Не чекаючи підтвердження, обхопила його своїми п'янкими, мов непіддатливі лещата, руками й притягла до себе. Юний коханець ураз забув, задля чого мчав сюди та що мав з'ясувати про залітного міліціяента, і немічно потонув у тих цупких солодких обіймах, закрутися, мов вареник у сметані.

А всерйоз наполоханий Митько тим часом дістався повітку, прислухався, пошкріб п'ятірнею у двері. Ніхто не відповів. Він пошкріб дужче й почув приглушенну відповідь:

— Чого там шкрябати? Заходь.

Митько скрадливо, остерігаючись у темряві несподіванок, зайшов досередини. Гриць стиха подав голос із кутка. Неприродно зігнути його постать ледь було видно в пітьмі.

— Що в тебе? — подав непевний голос Митько.

— Та ось, добра б йому не було: до колеса прикували... — Гриць, помовчавши мить, ніякovo розповів про недавню пригоду в повітці, про свій ганебний полон. Дізнавшись, що на обійті баби Чабанихи таки орудує міліціонер, Митько всерйоз сполошився. Поміркувавши своїми куцими мізками, він намислив, що найкраще в такий момент — завчасу накивати п'ятами. Уже зібрався був тікати, та напарник устиг ухопити його за холощу штанів.

— Куди ж ти? Зроби щось із цим колесом!

Гриць виявився прикутим наручниками до старої, іще до воєнного виробництва січкарні. Митько потемки обмацав знайдя сільської господарки з усіх боків, покрутів колесо.

— І де вони беруть такі архаїзми! — бурчав. — Що я зроблю із цим металобрухтом...

Спробував розімкнути наручники, але і його волячих зусиль на це забракло.

— Мабуть, ти так і на заручини із цим залізяччям підеш, — пролепетав після марних зусиль звільнити приятеля від січкарні.

— Ти ось що спробуй, — радив безутішний Гриць. — Колесо прикручене до рами гайкою. Відкрути гайку або ж сильно рвони колесо...

Митько намацав на валику чималу гайку, вона добряче заіржавила й трималася кепсько. Підважив її ломом, якого знайшов біля січкарні, а потім щосили рвонув. Колесо разом із наручниками опинилося в Грицевих руках.

— О! — мовив здивований Митько. — Наче флотський штурвал!

— Хай там що, але вже можна рухатися, — лепетав Гриць, лаючись. — Тепер прямуємо до Івана, якщо до нього ще мент не добрався... А тоді — геть звідси.

Наче на підтвердження його слів із хатини баби Чабанихи раптом долинув приглушенний крик пугача. Хлопці принишкли.

— Чуєш? То Іван, — прошепотів Гриць. — Прямий до нього, хай бере мішка, і гуртом до жигулі.

— Я сам не піду, — уперся Митько.

— То що, я піду? Із колесом?

— А чого б і ні. Із колесом — воно й безпечніше... Мов за щитом.

Гриць удруге недобре вилаявся. Упертюха Митька за такого повороту дій нічим не переконаєш. Притулів колесо до грудей і почавав із ним, перемагаючи страх, до хатини. Штовхнув вхідні двері плечем, із горем навпіл піднявся сходами у верхню кімнату. Перше, що вздрів у непевному світлі місяця, — розпластане на підлозі тіло міліціонера, котрий годину тому так принизливо познущався з нього. Аж порадів. Подумав, що то — ювелірна робота ватага Івана. (А Іван, що нишкнув поряд, припнутий біля другого бруса, назиривши в темряву якесь страхопудло з метровим колесом над головою, котре блідо виблискувало, мов німб, і не впізнавши в дивному незнайомцеві свого надійного напарника Гриця, за краще вирішив не подавати голосу, хоч хвилину тому й просигналив пугачем.) Грицько аж присвистував від радості. Де й подівся недавній страх. Міліціонер лежав безпомічно, лише стогнав, Гриць управно обнишпорив його кишені, витяг із кобури пістолета й засунув собі за пояс. На свою радість, знайшов і ключика від наручників. Та троумф хлопця був передчасним. Раптом його знову огорнула хвиля непевного дикого страху. Щось до кімнати насувалося лихе й неперебачуване. Такого відчуття відчуваю та непевності йому, здається, ще не доводилося зазнати жодного разу в житті. У горішній кімнаті чинилося щось дивне, дике, незображенне: спершу зарипили гвинтові сходи, і раптом у дверях з'явилось якесь видіння — незрозуміле, таємниче, схоже на справжнісінський привид. Ось те видиво постало перед його потьмареними очима та враз затуманило розум, скувало намертво тіло. Ключик випав із рук, Гриць здавлено гикнув — на потужний крик не вистачило сили: із нижньої кімнати баби Чабанихи на нього безшумно й неспішно насувався привид. Живий-живісінський привид — про таких пишуть у книжках, таких демонструють у фільмах жахів.

Нічна мара стояла в білому, як сніг, савані, на голові маяв сивий ореол, самого обличчя не було видно, а замість очей темніли ямки.

Без жодного звуку примара стояла у дверях, потім наче поплила кудись, краї савана розгорнулися. Обриси нічного привида вимальовувалися невиразно, немов у тумані. Тут зацепенілий Гриць краєм ока націлив іще одне загадкове явище. У зближку місяця, що саме визирнув із-за хмари, окреслилося друге нерухоме тіло, прикуте, як і міліціонер, до сусіднього дерев'яного бруса. На мить здалося, що начеб ватаг Іван — цілий та неушкоджений, бо ж очами блімнув. Але яка ж ця постать незвична, зачаєна, і чому вона загадково мовчить? Хіба то може бути безстрашний і владний ватаг Іван?

Ірина КОРНІЕНКО, м. Київ

ЗИМА

Весь день, без упину
Збивала перину —
Насуплене небо.
Ткала полотнину,
Три фарби розлила,
А більше й не треба.

Бо в сірому — смуток,
У білому — світло,
А чорний навчає
Страждати, пам'ятати,
Життя цінувати
Від краю до раю.

Тендітна та гарна,
Краса її марна
Щороку сивіє.
Сухі її очі,
Співає щоночі,
Бо плакать не вміє.

І серце самотнє,
А руки — холодні...
Віддам їй хустину,
Бо втому не знає
І землю вкриває,
Як мати — дитину.

Даруй своє світло,
Хай сяє привітно
І біле навчає
Від серця кохати,
Життя цінувати
Від краю до раю...

Страшний здогад пронизав занімле тіло хлопця: то витівки зловісної примари. Чи того, хто криється за її шкурю. Хлопець лячно зиркнув на вхідні двері, відчув, що дух і сили залишають його: біла мара досягла кручених сходів і ладнала-ся підніматися вгору. Сюди, до нього! Глухо застогнавши, брязкаючи колесом, Гриць вихором скотився з горішньої кімнати, із лементом «Тікаймо!» вистрибнув із хатини й щодуху попер до прихованіх у кущах «Жигулів». Його напарникові Митькові, який чатував на подвір'ї, не треба було двічі гукати. Він і без застороги вже якнайдалі відбіг

від будівлі, присів за бузковим кущем і тепер визирає із-за нього, наче заєць зі сковку.

Удвох вони дременули від заклятого хутірського обійс-тя, не відчуваючи під собою ніг.

Наглухо зачинилися в машині. Гриць із припнутим колесом ледве втиснувся на заднє сидіння й був схожий на невдаху-водія за величезним кермом. Довго відсапувалися та сиділи мовчки. Слів не було. Запитання, здогадки й відповіді на них розгубилися в суцільному страхові. Найгірше, і це обидва з прикрістю усвідомили, що ніхто з них не вмів водити авто. Та й ключ запалення зберігався у ватажка Івана. Похекавши трохи, Гриць порадив приятелеві:

— Сходи ще ти в хатину. Іван там і досі мусить вартувати нагорі... Тільки прив'язаний він наче був... до бруса.

— Прив'язаний? До бруса? Як це прив'язаний... — Митько замислився. Його чомусь не здивувало це повідомлення. — А чому ж ти його не відв'язав?

— Мент, паскуда, браслетами його прикував. Що тут пояснювати. Він, Іван, навколо того стовпа, як на прив'язі,ходить... Ти, Митьку, сходи, ключик від наручників десь на підлозі, біля стовпа, я його в руках тримав, але згубив... Знаїдеш, відімкнеш.

— Не піду! — затявся напарник. — А мент?

— Що тут особливого! — наполягав Гриць. — Тихцем підкрадешся, знімеш браслети, і назад удвох... з Іваном. Мент, він, вважай, поки прочухається... Гроши прихопиш...

При згадці про гроши Митько завагався. Запитав:

— А ти чого ж утік без грошей?

— Мені з колесом, розумієш, накладно було. Ще й бабусю до смерті налякати міг. Вона в мене дуже набожна, А мент, кажу ж, ледь дихає...

Про загадкового при-віда Гриць і словом не обмовився.

4

Опритомнів лейтенант Напівпронін. Чим повніше свідомість прояснювалася, тим щільніше заповнювалася його власними міліцейськими заповідями. Найперше професіонал притиснув власним тілом до стовбура кобури (руками дістати не міг). Кобура виявилася погожньою: табельну зброю викрадено. Це кепсько й небезпечно! Лейтенант сяк-так зігнувся та з великим зусиллям витрусив кишені, де носив різні дрібнички та ключ від наручників. Не було й ключа. Про те, що ключ міг преспокійнісінько знаходитися поряд на долівці — бери й відмикай — його випробувані заповіді нічого не говорили. Із нагрудної кишені, дяка щасливому випадкові, не забрали ключа запалення від автомашини.

— Що, менте, очуняв? — раптом почулося поряд із темряви.

«То, певно, подав голос злочинець, якого достоту затримав і припнув до бруса», — подумалось лейтенанту. Атож. Тепер і сам він, страж громадського порядку, опинився в такому самому незавидному становищі. Мозок його гарячково працював, перетрушуючи випробувані кримінальні заповіді: як вирватися з несподіваної пастки, як позбутися наручників? Спробував зрушити брус із місця — стояв він міцно, змайстрований сільськими теслями на совість.

— Марнопручаєшся, — знову подав голос невидимий сусіда. — Тут нам довго відпочивати. Ось підпалю всю хату, нагріємося...

— Підпалюй, — байдуже буркнув офіцер.

Запала мовчанка. Із подвір'я чувся крик якогось нічного птаха, десь далеко ліниво валував пес.

Лейтенант розширнувся навсібіч. Чи не підтягнутися та дістатися торця бруса, а там угорі, може, вдасться вивільнити руки? Він спробував підтягнутися до даху по стовбуру.

— Марний замір. Я вже ковзав під покрівлю: щільно приставлений брус... Дяка тобі, менте, гарно тепер ув'язнені. Навчився...

— Стараємося.

Угорі, на самому торці бруса, щось темніло об'ємне, схоже на клунок чи мішок. При нечастому зближкові місячного світла воно постійно

муляло лейтенантові очі. Що воно таке? Аж ось кімнату знову освітив місяць, і лейтенант здогадався під стелею на цвяхові висоло те, чого він так наполегливо й безпілдно дошукувався — інкасаторський мішок з викраденими грошима. Мішок! Ось куди кмітливий крадій додумався його заховати. Однаке, яка від цього тепер користь, коли сам він, один із кращих детективів міського управління лейтенант Напівпронін, ув'язнений.

Сусіда в напівтемряві мовчкі спостерігав за міліціонером. Сказав:

— Слухай, служба! Що б ти зробив із грошима, якби вони опинилися в твоїх руках?.. У наших руках?

Лейтенант не відповів.

— Давай по-товариськи. Я домовлюся з хлопцями, розходимося з миром на всі чотири сторони, ніби й не стрічалися один з одним, за це тобі — чверть мішка. Згоди?

— Чому ж ти зі своїми хлопцями зараз не домовишся? — зіронією кинув Напівпронін.

Іван щось буркнув. Обоє розуміли, що в господі баби Чабанихи вештається ще хтось, незнайомий, хитрий та підступний, і кожен гадав про себе, чий же то може бути спільник. Обидва прислухалися до найменшого шереху та були насторожі.

Іванові врешті терпець увірвався. За годину-півтори по-літньому швидко світатиме, а в його становищі чекати ранку — згубна справа. Будь-що будь: треба подавати сигнал рятунку, кликати пугачем хлопців у горішню кімнату. Міркував так: навряд чи міліціонер пустився в погоню з підмогою, коли що, його вже давно вирятували б із біди. А той, незнайомий, котрий вештається на обійті баби Чабанихи, діяв зовсім не за правилами. Навпаки, пристукнув міліціонера й забрав зброю. Не його ж то, Іванові, хлопці, ті без мішка звідси не пішли б.

Іван негучно, утретє за цю кошмарну ніч, крикнув пугачем. Крик його злетів із вуст уривчасто, тривожно, а за хвилю неподалік, здається, прямо за дверима горішньої кімнати, почулося тихе, скрадливе шарудіння. Наслухав підозрілий шерех і лейтенант Напівпронін. Потім легко-легко зарипіли гвинтові сходи. Хтось підкладався нагору. Але хто б так швидко, наче чатував поряд, міг відгукнутися на сигнал? Це стало загадкою для обох бранців, і обидва принишкли, чекаючи нового повороту подій.

Той, хто піdnімався сходами, ступав упевнено, хоча й обережно, час від часу зупиняючись та подовгу вичікуючи. Що він затіяв? Прикуті до стовпів

в'язні напружені вдивлялися в темряву. Та як ретельно не пильнували вхід, ніхто й не помітив, як низенькі двері тихо прочинилися. Почули тільки шарудіння: хтось лапав долонями по підлозі, певно, щось нашукуючи. Лейтенант, який був ближче до входу, зігнувся в попереку, готовучись ударити невідомого нападника ногами.

Ніхто на лейтенанта не нападав. І, схоже, не збирався чинити йому зла. Невідомий, знайшовши на підлозі потрібну реч, радо прошепотів:

— Тихо. Я знайшов! Простягни руки, я розімкну...

Напівпронін і знаку не подав про свою присутність. Бозна-який ще рятівник може прийти на поміч. Тим часом цей незнайомець у темряві вже сам відшукав його руки, довго й невміло копирсався в замку, аж нарешті розімкнув наручники. Приглушений голос звелів: «Бери мішок і гайда до машини». Таємничий визволитель по хвилі зник у проймі дверей, наче його й не було в кімнаті.

Заінтересований непередбаченим поворотом подій, Напівпронін звівся на ноги, дістав із цвяха мішок і під тихі стогони й прокльони Івана, який так і не втямив, хто проник до кімнати та звільнив міліціонера, заспішив услід за своїм рятівником.

Тільки надворі, роззирнувшись довкола й помітивши попереду темну постать, що віддалялася від двору, лейтенант зрозумів, що то котрийсь із Крадіїв, який у темряві помилково прийняв його за свого напарника та звільнив від залізних пут. Він хутенько подався слідом за постаттю, вона по хвилі вивела прямісінько до зажованих у кущах «Жигулів». Та не врахував детектив однієї обставини: що в «Жигулях» на цей час може перебувати ще один грабіжник. А той, помітивши, замість очікуваного ватага Івана, — клятого міліціонера, не тямлячись, заволав:

— Ти кого привів? То ж мент!

Митько ж, забувши про небезпеку, спокійнісінько подрібтів до авто. Почувши окрик напарника, наче перечепився, застиг на місці. Удруге за цю довгу ніч він припустився непоправної помилки. І якої: сам вивільнив та привів до авто міліціонера. Мент позаду нього! Тікати! Дико зойкнувши, за секунду хлопець опинився на живоплоті, а потім помчав молодою кукурудзою з такою енергійністю, із якою хіба що тікав після невдалих мордобійних вечірок. Ні напарники, ні гроші Митька вже не цікавили. Лише б винести ноги!

Лейтенант силоміць крутоув хлопця, незважаючи на спротив, зачепив гаком за ремінь штанів і поволі опустив у колодязь. Грабіжник опускався вниз, як на повітряному ліфті.

А знервований капловухий Гриць також не забажав нової зустрічі з міліціонером. Хутко вибрався з авто й метнувся вбік до кущів, розмахуючи, мов кермом, своїм дивовижним колесом. Напівпронін не став чекати, поки й цей нахаба безперешкодно перестрибне живопліт та зникне в кукурудзинні. Він наздогнав утікача та вправно притис його до вологої землі, аж писок уткнувся в траву.

— О, недавній знайомий... Казав же тобі: сиди в повітці й не рипайся. Бо дорипаєшся — за спробу втечі матимеш додачу до судового строку.

— Більше не буду, начальнику, гадом буду. Відпусти! — заканючив Гриць. — Присягаюся!

— Розповідай, що накоїли. І що це в тебе за колесо таке химерне?

Гриць усівся прямо на росяну траву, колесо притулив до боку. Сплонувши спресердя, неохоче виклав усе, про що дізнався від кореша Митька. Про свої наміри втекти обмежився двома-трьома реченнями. Схоже на правду, подумав лейтенант. Невідомо тільки, хто набив йому гулю на голові та припнув до бруса. Хіба що отої сільський ловелас затіяв каверзу, отої, що ховався в клуні. Цю обставину варто з'ясувати негайно ж.

— Зброя де?

— Моя вина, начальнику, спокусився. Але пістолета твоого загубив, клянуся! Коли полетів зі сходів — тоді примара якось мені привиділася, — він випав із-за пояса, десь там валяється в хаті. Щиру правду кажу...

Напівпронін міркував, куди тимчасово притулити затриманого Гриця. Треба квапитися брати отого четвертого, який, напевне, і досі відсиджується в клуні. Хто він, отої четвертий? Залишати Гриця на «чесне слово» в автомашині не випадало: уже раз повірив йому. Погляд лейтенанта зупинився на довгій жердині колодязного журавля, що самотньо випинався з густого яблуневого гілля й підпирав купол неба.

— Пішли сюди, до колодязя.

Гриць слухняно потюпав за міліціонером. Напівпронін зазирнув у глиб криниці, звідти війнуло застояною цвіллю та холодом. Цямрини аж до краю вкрилися мохом, близку на дні не видно, води, певно, нема.

Лейтенант упіймав жердину, чималенький залізний гак на її кінці ще тримався міцно, противага на іншому кінці журавля теж видалася надійною.

— Повернися спиною.

— Для чого? — стривожився Гриць.

— Посидиш трохи в криниці, прохолонеш. Я скоро повернуся.

— Ти що, начальнику? Це протизаконно.

— Закони вивчатимеш у в'язниці. На те буде часу вдосталь.

Лейтенант силоміць крутоув хлопця, незважаючи на спротив, зачепив гаком за ремінь штанів і поволі опустив у колодязь. Тіло пішло вниз, як на повітряному ліфті.

— Як там, жабуриння не наковтався?

— Ну, менте, — глухо долинуло з дна, — попадися ти мені колись на вузькій стежечці...

— Ліпше б нам із тобою не зустрічатися!

Напівпронін закинув мішок на плече й заквапився до клуні. Чарівна літня ніч, напоєна паощами ранньої городини, зелені, вже бралася погідним світанком, що визрівав на сході полум'яним сегментом небокраю. Десь на протилежному кінці хутора, де густіше тулилися одна до одної домівки, дружно взялися змагатися в співі нетерплячі півні.

5

Передранішня прохолода освіжила со-
лодкий сон юного Дормідonta. Відіспав-
ши з Оленкою (ох, хіба ті хвилини
можна назвати сном), сільський парубок
мляво перетасовував у пам'яті не зовсім

звичні події цієї ночі. Тут він пригадав, що одного з любчиків
Оленки, якогось зальотного міліціонера, залишив прив'язаним
до стовпа на бабиному горищі. Час уже відпустити його до служ-
би, вирішив хлопець, буде наук, до кого із сільських дівчат чіп-
лятися. Пора й самому йому вшиватися до села.

Чмокнувши сонну дівчину в щоку, Дормідонт зсунувся по
краю драбини з копиці сіна й за хвилину вже був у горішній кім-
наті баби Чабанихи. Яким же було його здивування, коли, замість
міліціонера, побачив прив'язаним до стовпа якогось невідомого
набурмосеного парубійка.

— Ти що, переодягнувся, чи що? — Дормідонт тупо звів бро-
ви на перенісці, однак це не додало йому кмітливості. — Де твій
кітель?

Іван насторожено та з цікавістю вивчав прибульця. То ось
хто чинив нічні вилазки до кімнати. Якийсь неотесаний селюк!

Про те, що сам він із села, Іван не любив згадувати. Він те-
пер міський.

— А я ж тебе, пригадую, — бурмотів Дормідонт, —
прив'язував ось до цього стовпа. А ти опинився он біля того дру-
гого... Як ти перебрався?

— Ти — Дормідонт? — Іван пригадав розповіді Гриця про
якогось бабиного небожа, такого собі хутірського спокусника жи-
ночих спідниць.

— Ну, Дормідонт. Так мене матуся з татусем назвали... То й
що? — хлопець не дивувався запитанню, бо його на хуторі та за
межами добре всі знали. — А ти що — не залицяльник Оленки?

— Слухай, Дормідонте! — різко обірвав його Іван. — На під-
лозі десь біля першого бруса ключик валяється. Від моїх брас-
летів. Роззуй мене, тоді й поговоримо.

Юний Дормідонт із натугою міркував, як йому діяти за такої
приданції та чи не матиме він додаткових неприємностей зі ще
одним любчиком Оленки. До нього вже дійшло, що в горішній
кімнаті було двоє: один міліціонер, а другий — ось цей цибатий.
І що міліціонер незрозуміло яким чином звільнився від наручни-
ків і вже кудись завівся. Цікавість розбирала хлопця, він взявся
шукати ключика й скоро наткнувся на нього, а потім поволі та
невміло розімкнув сталеві лещата на Іванових руках. Іван полег-
шено зітхнув і розігнув спину. Звівся на ноги.

— А тепер вимотуйся звідси, Дормідонте, тобі вже час.
Мені й без тебе клопотів вистачає.

— Диви, який культурний! — образився Дормідонт. Але за-
перечувати не став. Щось не зовсім зрозумілим і сприйнятним
видалося йому в стосунках із непроханими нічними гостями, які
не знати для чого прибилися до обійстя баби Чабанихи. Із такими
наберешся клопоту! Ліпше відчалити. Мовчки повернувся та
заспішив із хати.

У клуні мав намір розбудити коханку й незатримно по-
вертати стопи до рідного села. За одну ніч достатньо з нього при-
год. Щойно хлопець відчинив двері, як щось холодне, металеве
несподівано окільцовало його праву руку, рвонуло в чорноту
клуні. Дормідонт із жахом відчув, що рука його до чогось уже
припнута — і то так, що не повернути. Він штовхнув ногою двері
і у ранковому світлі побачив перед собою... міліціонера — у кі-

телі й без кашкета. Дика злість
пройняла все збуджене єство
Дормідонта — це ж той самий
міліціонер, який прокрадався
до його Оленки. А може, і не
той? Може, іх двійко... Вільний,
не заарканений наручниками
кулак хлопця розітнув повітря,
лейтенант ледве встиг ухилити-
ся, а Дормідонт за інерцією по-
валився на сіно. Загуркотів руч-
ний плуг, до рами якого була
припнута правиця хлопця.

Від брязкуту металу про-
кинулася на вишках у сіні коха-
на Оленка, злякано вистроми-
ла розпашілу кудлату голівку.
Побачивши біля причинених

дверей незнайомого міліціонера, розпластаного біля його ніг Дормідonta, дівчина плаксиво зашморгала носом. Без зйових розпитувань, бо для неї наче все стало зрозумілим, вона вправно з'їхала по копиці вниз. Прикрившись іще не накинутим на голе тіло платтячком, буркнула: «Більше не буду» і без подальших пояснень шмигнула в пройму дверей. Напівпронін зачудовано дивився на її розкішні червонясті сідниці, що у високих трахах густо бралися ранішньою росою. Почухав потилицю й мовив хлопцеві:

— Завтра, тобто вже сьогодні, з'явився до свого дільничного, про все напишеш йому. А поки що чекай моого приходу тут. Я скоро повернуся.

Лейтенант завдав дорогоцінну свою ношу — мішок із грошима на плече та заспішив до хатини баби Чабанихи. На черзі був грабіжник, припнутий угорішній кімнаті до бруса.

Тим часом юний Дормідонт і не думав чекати повернення міліціонера. Тільки-ногай зник за дверима, спробував відірвати браслета від плуга. Не змігши цього зробити, завдав плуга собі на плече і побіг поза дворами, городами, щоб менше бачили, до села.

У таку ранню пору рідко хто порається на городах. Але дві жінки з вигону таки поверталися. А у сільських жінок око прицільне, мов у снайпера.

— Наче Матвійчуків Дормідонт? — мовила одна. — То з синяками повертається, а це, бач, із плугом..

— Ти чого з плугом по-перся? — напрямки запитала друга жінка.

Хлопець наддав ходи. Звернув із городів на густі сіножаті, що вже чекали господарської руки косарів. Хай тут і росяно по пояс, але менше зустрічатиметься всіляких допитливих. Іззаду чулося здивоване жіноче:

— За розум хлоп уявся чи що? Наче брати пішов...

Лейтенант Напівпронін у ту мить уже наблизився до вхідних дверей хатини. Постояв якийсь час, прислухався, перш ніж узятыся за клямку. Наблизилася завершальна фаза в його небезпечному герці з нахабними викрадачами. Про що свідчили його надійні міліцейські заповіді? Про те, що загалом він діяв продумано й ефективно, адже основний здобуток і головний речовий доказ — мішок із грошима — ось, у його руках. Залишилося тільки відшукати табельну зброю та посадити до «уазика» двох затриманих злочинців. Третій ніде не дінеться, був переконаний страж громадського порядку та законності.

Замукиавши пісеньку, лейтенант підняв клямку й відчинив двері.

І тут сталося таке, чого не могли передбачити ні його вірні міліцейські заповіді, і чого не міг домислити сам обережний Напівпронін, сподіваючись знайти в хатині лише припнутого до стояка й таким чином знешкодженого злочинця: у двері раптом просунулася чиясь рука, натомість на голову міліціонера звалився важкий саморобний стілець. Від стільця відлетіла ніжка, сам виріб покотився під призьбу, а лейтенант лантухом осунувся біля дверей, накрившись мішком із грішми, від якого помочі вже не було.

Із хати вийшов теоретик і першопроходець зграї ватаг Іван. Пильно оглянув подвір'я, ковзнув очима на повітку, клуню. Удалині тьмяно поблискували в ранішній сизій пелені приховані «Жигулі». Презирливо глянув на поваленого суперника:

— Так буде надійніше, лейтенанте. Не сунься поперед батька в пекло..

Він вихопив із рук міліціонера дорогоцінний мішок із купюрами. Тричі погукав пугачем, послухав. Ніхто не відгукувався. Напевне, усі вже на умовленому місці збору. Твердим кроком направився до автомашини.

За ніч ватажка вимучила спрага, у роті пересохло, а в усьому тілі відчувалася кволість. Треба освіжити єство. Неподалік клуні він помітив тонку жердину колодязного журавля й повернув до нього. Мішок притулив до цямрини.

Відро (чи що там було причеплено до кінця жердини) видалося неприродно важким. Іван натужно перебирає руками жердину. Вище, вище. Клопотів за цю ніч, що й казати, на нього звалилося, як ніколи..

У чорному колі колодязя показалася масивна бадя. Навіть не бадя й не відро з водою, а щось схоже на металеве колесо. Метрове колесо! А на тому колесі...

Іван так і не втімив, що сиділо на велетенському колесі. Чорт? Якийсь колодязний біс? Ні в те, ні в інше він не вірив. Може, мрець? Чого на селі зараз не трапляється.. Господи, та це ж якась волохата, уся в дрижаках потвора!

Усе могло б зійти для його, не раз тертого в бувальцях лицарського єства (оговтався б, либонь, і зараз), якби тіє міті колодязна Мара не стрибнула разом із колесом із жердини на цямрину. Іван відчув на своїх плечах доторк слизьких, холодних, мов драглі, рук. Колесо висіло на страховиську наче німб. Цього для бувальця Івана було задосить, особливо після насиченої паскудством хутірської ночі. Хлопець заволав від жаху неприродним цвінтарним голосом — так не кричав іще, мабуть, жодного разу в житті. Не по-людськи раптом заверещав і сам колодязний біс. Іван кинувся від чортовиння геть, не бачачи перед собою світу. Обминув міліцейський «уазик», що зненацька опинився на його шляху, забув

про власні жигулі й подався навпрошки через ліс до асфальтівки, до цивілзациї, де можна буде почути нормальний людський голос. «Геть, геть подалі від чортовиння!» — командував сам собі Іван, упіриваючи від дужого бігу.

Піднятий із колодязя, промерзлий до дрижаків капловухий Гриць, у свою чергу, кинувся від двору на вігін, оминув крайні хутірські будівлі, потім побіг городами, тоді луками, пересік асфальтову стрічку, але не зупинився біля неї, а помчав далі до небокраю, шукаючи ширшого, вільнішого простору.

Селяни того дня розповідали, як якийсь ненормальний раптово вискочив із боку хутора із перекошеним обличчям, сам собі кермував величезним, мов у локомотива, колесом, на запитання перехожих не відповідав, ніде не зупинявся, а зник із поля зору аж біля Молотилівських лісів.

ув'язнення — одного із затриманих грабіжників. Треба вчасно доставити у відділення хоча б цього свідка. Лейтенант вельми стривожився, побачивши, що жердина журавля порожньою стримить над колодязем. Недобрий здогад підтверджився: затриманий якимось чином піднявся з глибокого колодязя, визволився із, здавалося б, надійної в'язниці та зник у невідомому напрямку. Тепер від нього й слід прохолос.

— Ось тобі й на! — українською розчарувався лейтенант Напівпронін. Усі нитки злочинного клубка вислизали з його рук.

Аж тоді він побачив... він побачив біля старого хутірського колодязя знайомий мішок. Спочатку не повірив знахідці: заплющив і розпллющив очі — експедиторський мішок спокійнісінько лежав під цямриною. Радісно вхопив руками, перевірив вміст. Гроши не викрадено. Як крадії могли залишити мішок? Від здивування Напівпронін зазирнув у колодязь, довго вдивлявся в глибоку вологу темінь, погукав недавнього затриманого, для чогось навіть понюхав повітря, похитав головою: щось не клеїлося сьогодні в його звичних міліцейських заповідях. Варто буде їх по-новому переосмислити та внести бойові корективи.

— Ось тобі й мәєш! — зробив недвозначний і не зовсім веселий висновок молодий детектив.

Ранок уже набирав першо-зданної поліської краси. Поганськи незайманета чисто вмиване сонце зйшло над ланом, кукурудзяне поле заіскрилося безліччю росяних блискіток. Лейтенант закинув мішок на плече й замислено подався до «уазика».

7

Від ранкового лячного крику, що розітнув тишу біля старого колодязя, прочумався й лейтенант Напівпронін. Удруге за короткий термін його підступно брязнули по голові, аби вилучити з державної служби, але міліцейська голова була міцною та працювала справно.

Лейтенант обтрусився від пороху, поправив кітеля й продовжив виконувати обов'язки.

Бабця Чабаниха цього дня теж раніше звичайного облишила теплу постиль, надумавши вдруге оглянути господарство та пожуристи вчораших гостей, які так безпечно влаштували нічліг і до самого ранку вешталися по хаті. Вона навіть намагалася вночі сказати про це хлопцям на горищі. Спробувала була піднятися туди, але котрийсь із них, із дивним колесом у руках, так шутонув униз, налякавши її до гикачки, що облишила затію.

Нині знову біля входних дверей її господи підозріле вовтузіння. У довгій нічній сорочці, що залишилася ще від добрих часів, бабця Чабаниха невдовзі постала у дверях, недовірливо втупилася в міліціонера, що не знати звідкіля взявся й не знати для чого нишпорив під її сходами. Чабаниха у своїй розкішній сорочці, що колихалася під ранішніми подихами вітерця, була схожа на химерний хатній привид. Сиве розпатлане волосся ще більше підкреслювало цю патріархальну схожість.

Незнайомий міліціонер урешті перестав нишпорити під сходами: він знайшов те, що шукав. Засунувши знахідку в кобуру, лейтенант задоволено крякнув. Двічі він битий за пекельну ніч, але дух не вибито. Гречно вклонився бабусі, мугикнув щось на зразок: «Служба така», — і пішов до «уазика», мацаючи час від часу другу гулю на голові. Недійшовши до автомобіля, він повернув до колодязя, де залишив у старих цямринах — своєрідній камері попереднього

8

Наступного дня в газетах, у розділі кримінальної хроніки, було надруковано повідомлення про розшук трьох небезпечних злочинців, які нахабно вчинили напад на інкасаторську машину. Подавалися їхні прикмети. Серед особливих прикмет одного з грабіжників називалося й колесо від січкарні зразка 1940 року.

ПОМСТА
ПО ГЕ
ЛЮШ
КИ

сучасна історія

«Із вами хоче переспати моя дружина», — ці слова одного літнього дня промовив до мене статечний молодик приємної зовнішності. «Але чому зі мною, а не з кимось іншим?» — здивувався я. Зазвичай ініціатива в такого роду справах завжди належала мені. Не буду приховувати, що ця дивна пропозиція не додала мені ентузіазму, що, судячи з усього, і помітив дивний незнайомець. Щось зупинило мене перед тим, як відправити цю людину якнайдалі. Я уважно подивився в його обличчя.

Він був цілковито нормальній, і ніщо не натякало на проблеми з головою. Весь його респектабельний вигляд підтверджував високий фінансовий статус, а вік і здоров'я нівроку давало зайвий привід сумніватися в проблемах зі статевою неміччю. Хоча чого не буває в житті, особливо останніми роками. Очевидно, йому дуже рідко, а можливо, і вперше, довелося опинитися в такій незугарній ситуації, і принцип чоловічої солідарності негайно вийшов на перший план. Мені трохи полегшало, і моя природна обережність тепер боролася з нездорою долитливістю. Я не збирався погоджуватися, але й різко осаджувати людину, яка опинилася в біді, було не за моїми правилами.

«Ви не зовсім правильно мене зрозуміли. Я оплачу вашу послугу», — продовживав незнайомець. Фінансовий бік оборудки мене не хвілював, але було цікаво, у скільки можна оцінити таку добровільно-примусову послугу. «Я готовий оплатити послугу, звісно ж, у розумних межах», — немов читаючи мої думки, віправився незнайомець. Розумною межею виявилася тисяча доларів США. Тоді я підняв ставку вдвічі й вирішив подивитися на реакцію незнайомця. З усього було видно, що сума не була для нього обтяжливою, і він одразу погодився, тоді я негайно підняв планку до п'яти тисяч

доларів. «Чому так дорого?» — у його словах відчувалося щире зняковіння. «Тому що ваша дружина хоче саме мене, а це означає, що вона бачила мене, а я навіть не уявляю, з ким, можливо, мені доведеться розділити, нехай навіть тільки на одну ніч, ліжко», — відповів я, ретельно вимовляючи кожне слово.

Я бачив, як жовна заграли на вилицях незнайомця, а лице вкрилося червоними плямами. Я не боявся його й був готовий до прояву будь-якої агресії з його боку. Не знаю, добре це чи погано, але він доволі швидко опанував себе й набрав номер на мобільний телефон. Означало це тільки те, що ініціатором чудернацької розмови виступає не він. Перемовини вийшли короткими, але наприкінці я зрозумів, що міг би зажадати й більшу суму та одержав би її без затримки. Мені не важко було помітити, як іще нещодавно готова битися до переможного кінця людина перетворилася на слухняну тварину та внутрішньо вже віддалася обставинам.

Мені хотілося його пожаліти, якби не полішала думка про те, чи хто пожаліє в цій трагікомічній ситуації мене. Внутрішньо я був готовий за таку суму грошей переспати з ким завгодно, але невідомість не додавала мені віхід. «Я згоден сплатити п'ять тисяч доларів США за вашу послугу», — слова незнайомця повернули мене до дійсності. «Так, я згоден переспати з вашою дружиною, але сточатку повинен знати, який вона має вигляд», — висунув зустрічну умову я. Тепер настала його черга відіграватися на мені. «Ви розумієте, що я скомпрометую свою дружину, якщо ви, побачивши її, надумаете відмовитися. Або ви погоджуєтесь виконати мою пропозицію без попередніх умов дізнатися щонебудь певне про мою дружину, або...» — тут його голос осікся, і я зрозумів, що мою відмову просто не приймуть. Я побачив людину в стані повної приреченості, коли по-своєму безвихідна ситуація може підштовхнути

«Із вами хоче переспати моя дружина», — ці слова одного літнього дня промовив до мене статечний молодик приємної зовнішності.

ї до будь-яких необдуманих вчинків. На знак згоди я простигнув йому свою руку, яку він із вдячністю недоречно сильно потис обома руками.

У рішенні фінансово-го боку обрудки відчувався звичний для успішного бізнес-мена дловий підхід, і ми скоро закрили це питання. Деталі зустрічі з його дружиною та-ж були узгоджені достатньо швидко. Ми домовилися зустрітися в одному із заздалегідь заброньованих номерів непоганого готелю на тихій околиці міста. Курортний сезон закінчився, і основний потік туристів уже схливув. Усе інше незнайомець уявя на себе. Від мене залежало прийти без запізнення в призначений час через два дні й виконати обумовлену послугу.

Незнайомець загальни-ми рисами окреслив свою дружину, і з його скупого опису я зробив висновок, що, на вимогу дружини, він таким незвичним та дивним способом виправляє ситуацію, що так невдало для нього склалася. Іще мені вдалося дізнатися, що його дружина одного з ним віку, а отже, доволі молода, фізично повноцінна, начебто непогана із себе, і він її дуже сильно кохає. Ідучи, я попрохав відповісти лише на одне запитання: чому вибір його дружини зупинився на мені? Цього незнайомець і сам не зінав. Не думаю, ніби то по мені видно, що я два місяці тому розлучився і тепер дивлюся на кожну хоч трохи привабливу жінку тим специфічним спостережливим поглядом новоспеченого холостяка, який вирвався нарешті на волю з-під арешту сімейного життя. Для мене самого залишалося таємницею, чому, судячи з усього, невідома мені жінка з багатьох-тич більш привабливих в усіх відношеннях чоловіків обрала саме мене.

Удома я ще раз уважно подивився в дзеркало на своє доволі пересічне обличчя. Якщо в молодості я подавав якісь надії був таким собі красунчиком, то тепер весь мій зовнішній вигляд, так би мовити, дещо підтоптався, незважаючи на набуте з малечкою уміння добре вдягатися й уміло трима-

тило, що нестандартна атмосфера, яка нас оточує, нехай і заради однієї ночі, створена, судячи з усього, за смаком незнайомки, якому могла б позаздрити будь-яка зі знайомих мені жінок.

тися в будь-якій обстановці. Я мав певний успіх у жінок, але плейбойські звички так і не стали другою натурою. За потреби я завжди міг вставити в розмову влучне слівце, але не думаю, що за цю якість мене можна було вирізнати із загальної маси чоловіків. Я не хапав зірок із небес, але й не топтався першим з кінця. Гроші водилися, але в кількості явно недостатній, щоб розкошувати. Робота не напружува-ла, а загалом — я був повністю самодостатнім лояльним громадянином своєї країни без особливо шкідливих звичок і проблем, що можуть непокоїти оточуючих.

Отже, за два дні о двадцятій я вже стояв перед номером люкс із букетом квітів, ще раз критично огледівши себе, тихо поступав у двері. Неспішні кроки, м'яке клацання, і ось я бачу її. Вона щось неголосно говорить, а я не чую. Мозок гарячкою перегортає в пам'яті сторінки, шукаючи якесь знайоме обличчя, але не знаходить навіть приблизної відповідності. Я підсвідомо знаю, що вже бачив це чи подібне до цього лице, але не можу второпати, де й коли. Нарешті її голос доходить до моєї свідомості. Вона смеється й запрошує зайти до номера. Голос її знову когось нагадує, і я трохи заспокоююся, усвідомлюючи, що серед моїх знайомих немає цієї жінки і нас ніщо не пов'язує. Я дарую їй квіти, і вони непомітно губляться у вирючому морі прекрасних квітів, що заполонили готельний номер.

Видно, що нестандартна атмосфера, яка нас оточує, нехай і заради однієї ночі, створена, судячи з усього, за смаком незнайомки, якому могла б позаздрити будь-яка зі знайомих мені жінок. Одночасно ловлю себе на думці, що ніколи не побачу облаштування в її будинку, і моя попередня домашня обстановка під час минулого сімейного життя не була схожа навіть на жалюгідну пародію умеблювання цього номера. Розмова ні про що за келихом вишуканого вина й розкішною закускою потроху розтопила скучість перших хвилин знайомства.

Коли спиртне потроху заявило про свої права на мозок, ми розмовляли вже нечаче давні знайомі. Мені все подобалося в цій іще досить молодій і привабливій жінці, і тому вдвічі більше було незрозуміло, чому вона обрала саме мене партнером на одну ніч. Іноді мені здавалося, що все-таки я десь зустрічав цю жінку за інших обставин або в іншій обстановці. Швидкоглинні нюанси розмови, жестів чи міміки, щось невловиме в ході й умінні тримати себе підказувало про копітку працю над собою, а не про вікові зміни в людині. Іноді я приймав це за чисту монету, а іноді здавалося, що переді мною грає справжня актриса, і це не могло не вводити в оману.

Розмови ні про що так і не просунули мене до того, аби більше пізнати незнайомку. Вона старанно обходила моє бажання дізнатися про неї більше, як і не менш вправно обходила все, що стосувалося інших обставин цього незвичайного проекту. Нарешті спиртне зняло залишки деякого напруження між нами, і ми з головою поринули в бурхливі ліжкові втіхи.

Незвичним було ще те, що незнайомка виказала єдину свою умову — вона не приховувала, що за свої гроші хоче отримати максимум задоволення. Роль альфонса виконувалася мною вперше, але попередній альковний досвід став у пригоді, і я невдовзі швидко освоївся з необхідністю, не упускаючи ініціативи зі своїх рук, безперервно виконувати одне за одним усі її сексуальні бажання. Мені довелося пригадати йскористатися всім, що набувалося з попередніми партнерками не за один раз, але результат того вартував. Незнайомка вже не раз злітала на пік насолоди й прагнула від мене продовження. Ні, вона не була настільки ненаситною, щоб я остаточно видихався від знемоги.

Ми іноді на короткий час відпочивали за довершено сервірованим столиком, щоб, відновивши сили, з новим завзяттям кинутися один на одного. У ліжку вона ро-

Олеся ЖИТКОВА, м. Київ

ВИ-ТИ-МИ

Прогуляємось мертвим містом,
Між сердець пробігають іскри.
Закохаємось ненавмисно:
Ви-Ти-Ми — і уже запізно.

Коли все навколо відносно,
По асфальту пройдемось босі.
Ніч співатиме стоголосо:
Ви-Ти-Ми — і від того млюсно.

Павло МАРТИНЮК, м. Житомир

ТА ЗИМА

Зима для мене — це безодня,
Бездня мрій, ідей, думок,
Короткі дні, а ночі довгі,
Йшов сніг та я чомусь намок.

Невже тобо серце так палало?
Невже тому, що снилась ти?
В ту мить мелодія лунала,
А я лишивсь на самоті.

Навкруг і холодно, і тихо,
Цей день найкращий у житті,
Не міг і мріяти про нього,
Тому що поруч була ти!

Ірина ШИНКАРУК, м. Житомир

СЛЕНГОВІ ВІДЧУТТЯ

Коли впаду тобі на шию шарфом,
Коли розплачуся у тебе на руках,
А ти спокійно, з цим жахливим шармом,
Спитаєш, чи не протікає дах –
Тоді сковаю душу в рукавицю,
Піду шукати квіти у снігах,
На пальцях в тебе залишу живицю ...
А може й справді кровоточить дах?

Наталка САНДЕРЕЦЬКА, м. Коломия

ЗИМА

зима –
чудовий
шанс
розставити
усі
крапки
над
і

зуміла кожен мій рух, але іноді з'являлося чуття, ніби вона чекає, що ти запропонуєш наступної миті, і м'яко поправляла, коли їй не подобалося щось із запропонованого. Підсвідомо не залишало відчуття, що мене використовують у ліжку як повію чоловічої статі, проте було це ненав'язливо, але до того ж і не приховувалося.

Незнайомка керувала в ліжку, і це незвичне мое становище викликало двоємо емоції – одночасне протиборство між гордим чоловічим началом і поступовим загорянням непереборного почуття до цієї незвичайної жінки. Ми поперемінно приймали збуджуючі препарати й до Кінця ночі, остаточно виснажившись, знесилено лежали на пожмаканих простирадлах в обіймах одне одного. Крізь щільно зашторині вікна яскраве світло нового дня невідворотно підводило межу під часівною ніччю. Я розумів, нічого, крім сексу, не можу дати жінці, яка лежить поруч. Я покохав її з не відомих навіть мені причин. Іще перед сексом минулої ночі я відчув – саме таку жінку шукав довгі роки, а знаходив тільки бліді копії або жінок, лише деякі риси яких були схожими на її характер, обличчя, тіло, ходу, голос, жести й усе те, що робить жінку такою жаданою в очах люблячого чоловіка.

Між нами була прірва, яку неможливо подолати, а головне – я абсолютно нічого не знаю про її почуття до мене. Вона одружена із заможним чоловіком, та після цієї ночі її примха вдоволена, і це означає, що не зрозумілий мені конфлікт між нею та її чоловіком вичерпаний. Я так і не дізнався: хто вона й на віщо так вчинила із чоловіком, чому обрала мене, а не когось іншого. Ще багато різних «чому» й «навіщо» вимагали роз'яснення. Я повільно, щоб не розбудити її, повернув голову до незнайомки. Вона не спала, і тепер її очі й риси обличчя прийняли якісь новий, не відомий вираз. Цей вираз за мить змінився звичною доброзичливою зацікавленістю впереміш із кокетливою податливістю жінки, яка бажає чоловічої ласки.

Я намагався хоч трохи затримати залишок ночі, що швидко зникав, але незнайомка вправно вивернулася з моїх рук і зісковзнула з ліжка. Красиве тіло жінки, яка стежить за собою, закликало знову й знову, і мені вартувало великого зусилля пригадати, хто я в цій ситуації. Можна було кинутися й силоміць оволодіти цією жінкою й не думати про наслідки, можна було намагатися продовжити за обопільною згодою наступну ніч і забути про ревнивого чоловіка, але я покохав цю жінку кожною клітинкою свого тіла та душі, та не стидаючись зізнався у своїх почуттях до неї.

Вона неспішно одяглась і недвозначно дала зрозуміти, що поки вона займеться сервіруванням столу і вранішнім туалетом, мені не заїве було б одягнутися, бо вона хоче розповісти щось важливе. Коли я повернувся з ванної, то кімнату широким потоком уже заливало світло з навстіж відчинених у літо вікон. Ми сіли за столик, і я знову, як і зрання, побачив новий для мене вираз на обличчі моєї незнайомки. Загадковий вираз світився прихованою інформацією, про що говорили її красиві очі. Я знову повторив, що кохаю її й буду кохати, навіть якщо сьогоднішнім днем наші стосунки й закінчаться. Вона засміялася, затуливши обличчя руками.

Цей сміх передавав усю паліtronу її почуттів до мене — від легкого суму, щирого людського співчуття до почуття вдоволення й млості — але так і не пояснював причини, що її так розсмішило. Припинивши сміялися, вона простягнула мені невеликий стосик фотографій. Уже перші з них повернули мене в минуле, де я побачив себе з незвичного боку. У мене николи не було переважної більшості цих знімків, але зрідка траплялися й відомі. У наступному стосі не знайомих мені фотографій я іноді не бачив себе, але, за підказки незнайомки, швидко зрозумів, що на частині з них зображенна непримітна дівчинка, яка з кожною наступною фотографією ставала все більше схожою на незнайомку. На кількох фото я знову побачив себе і, як не дивно, серед інших людей тепер я бачив і цю все дорослішу від фотографії

Я розумів,
що нічого.
окрім сексу,
не можу дати
жінці, яка
лежить поруч.
Я покохав її
з не відомих
навіть мені
причин.
Ще перед сексом
минулій ночі я
відчув, що саме
таку жінку шукав
довгі роки

до фотографії дівчинку. У ній не було нічого надто примітного, окрім виразних очей, таких схожих на очі незнайомки.

Випереджаючи моє запитання, незнайомка підказала, що я бачу її шкільні знімки. Тепер багато чого ставало на свої місця: ми навчалися в одній школі, але я був на кілька років доросліший за неї. Моя пам'ять чілко тримала всіх найбільш привабливих дівчат школи, але я не міг пригадати дівчини з такими очима. Останніми лежали кілька фотографій, де я побачив себе на черговому дні зустрічі випускників рідної школи. На мій подив, і на цій фотографії я знову побачив мою незнайомку. Вона була в скромній сукні, яка робила її непомітною, неначе сиру мишу, миловидну й чимось навіть привабливу, але не настільки, щоб не знайти більш принадливу дівчину.

Новий спогад, як неочікувано сильний удар струму, рвучко пожбурив мене на спинку крісла. Я мимоволі подивився в очі незнайомки та пригадав літній вечір із тих веселих днів, коли людина приїжджає у відпустку провідати батьків. Я був неодружений і на дискотеці зустрів дівчину, яку запросив танцювати. Після першого ж танцю вона познайомила мене зі своєю подружкою, з якою я протанцював далі весь вечір, зовсім забувши про попередню дівчину. Тепер я пригадав очі тієї дівчини, повні невимовного відчаю, які відтоді назавжди закарбувалися в закутках моєї пам'яті.

Тепер настала її черга говорити, «У шостому класі я перейшла до твоєї школи і, одного разу побачивши тебе, уже не могла більше ні про кого думати. Перше кохання виявилося сильнішим, ніж мені тоді здавалося. Ти був у дев'ятому класі й уже тоді вирізнявся серед однокласників. Ти завжди проходжав з новою дівчиною, і я вперше відчула, що таке ревнощі. Я намагалася постійно потрапляти тобі на очі, а коли ти опинявся поруч, то завжди силкувалася хоч чимось привернути твою увагу. Частіше за все ти просто не помічав мене, а коли ж усе-таки мимоволі бачив, то одразу забував про мое існування.

Зараз я розумію, що пора дитячої закоханості закінчилася, як і саме дитинство, у той момент, коли я вперше побачила тебе. У тобі було щось таке, та й зараз ѹще не все розгубилося, що змусило закоханість перерости у справжнє сильне почуття. Я просто обожнювала тебе. Для мене кожне твоє слово й жест мали значення, і не дай Боже, якби хтось у моїй присутності погано відізвався про тебе. Але ти, як завжди, не помічав мене, і тоді я стала за тобою стежити, щоб хоч так бути близче до тебе. Я писала тобі любовні послання, але ти жодного разу не прийшов на побачення, а в мене не вистачало сміливості поставити під запискою свій підпис. Подорослішивши, ти став справжнім кумиром дівчат не тільки нашої школи. Я випросила в батьків гроши на фотоапарат і, ледь навчившись фотографувати, плівку за плівкою витрачала лише на тебе. Та ти не знав про це, тому що я робила це таємно або фотографуючи загальношкільні заходи.

Ти закінчив школу і вступив до льотного училища. Я дізналася твою адресу і, вже не ховаючись, написала кілька листів, але ти так і не відповів. Я розуміла, що ти листуєшся з багатьма дівчатами, які були і старші, і гарніші за мене. Якось, коли ти повинен був приїхати у відпустку, я наважилася зустріти тебе на пірроні вокзалу, аби хоч побачити після стількох днів розлуки. Проте тебе вже зустрічали друзій подружки, і мені вдалося тільки здалеку помилуватися тобою в льотній формі. Я, як і колись у шкільні роки, чатувала біля твого будинку, і якось мені пощастило, коли ти одного літнього вечора після сварки з черговою подружкою попрямував до найближчого палацу культури на дискотеку. Я кинулася за тобою, і, на моє щастя, ти запросив мене на танець. Від радості я була готова розцілувати тебе, але ти напружену думав про ѹсьєве, і я знову вкотре не потрапила у фокус твоєї уваги.

Танець закінчився і ти збиралася вже йти, але тут я побачила свою подружку і, щоб хоч трошки затримати тебе поряд із собою, познайомила тебе з нею. Весь вечір ти танцював тільки з нею, а я жадібно ловила кожен твій по-

У той час, як ти потроху перетворювався на пересічного чолов'ягу з вулиці, я стала тією, хто зараз сидить перед тобою. Але тільки собі я дам колись звіт, скільки й чого мені довелося зазнати, перш ніж я досягла всього, чого може прагнути жінка

Гляд, та я для тебе не існувала. Розум підказував, що краще за все зникнути й вирвати з корінням із пам'яті все, що пов'язане з тобою. Серце не хотіло перевставати тебе любити. Я відчува-ла себе зайвою у почуттях, що виникли між вами, але не могла змусити себе пiti. Ти повів мою подружку до парку, а я, неначе мисливець за жертвою, крадькома вирушила за вами. Ти, мабуть, не пам'ятаєш, про що говорив з моєю подружкою перед тим, як ви почали цілуватися, а я й досі згадую твої слова. Тобі було шкода мене, і ти сказав, що в мені є щось таке, що, якби попрацювати наді мною, я була б навіть дуже привабливою дівчиною.

Ці слова, які, швидше за все, ти навіть і не пам'ятаєш, перевернули все мое життя. Я змінилася сама і змінила все, що було навколо мене. У той час, як ти потроху перетворювався на пересічного чолов'ягу з вулиці, я стала тією, хто зараз сидить перед тобою. Але тільки собі я дам колись звіт, скільки й чого мені довелося зазнати, перш ніж я досягла всього, чого може прагнути жінка в цьому житті. Але тільки не щастя в житті особистому. Я мала б тебе забути й бути вдячною за наданий урок правди про себе, але я кохала й досі ще кохаю тебе.

Я досягла успіху в бізнесі і, щоб не виникало зайвих запитань, одружила на собі найвродливішого свого співробітника. Я знаю, як сильно він кохає мене, а я никого не можу полюбити, окрім тебе, хоч уже давно розумію, що ти зовсім не та людина, хоч і не зникаєш з моєї пам'яті. Ти, немов скалка, застяг у моєму серці, і я не можу з цим нічого вдіяти. Мені треба було перехворіти тобою, але всі відомі способи не допомагали. Мене кохають і палко прагнуть молоді й не дуже, багаті й гарні чоловіки, але я подумки порівнюю їх з тобою, тим молодим і гарним, яким ти вже не зможеш стати, і відчуваю, що мій союз із будь-ким із них буде без взаємності з моого боку.

Я хочу, щоб ти зник із моєї пам'яті, і тому купила тебе. Так, саме купила, хоча для цього довелося переступити через гідність

власного чоловіка. Він заслужив цей урок, але це вже інша історія. Я швидко поставила його на місце, оскільки він прекрасно розуміє, що перебуває на повному моєму утриманні. Після довгих пошукув я нарешті знайшла тебе в цій глушині. Далі все було справою техніки, і таким чином ти опинився в моєму ліжку. Я більше не хвора на тебе і думаю, ти розумієш, що після всього сказаного про будь-яке продовження наших стосунків не може бути й мови».

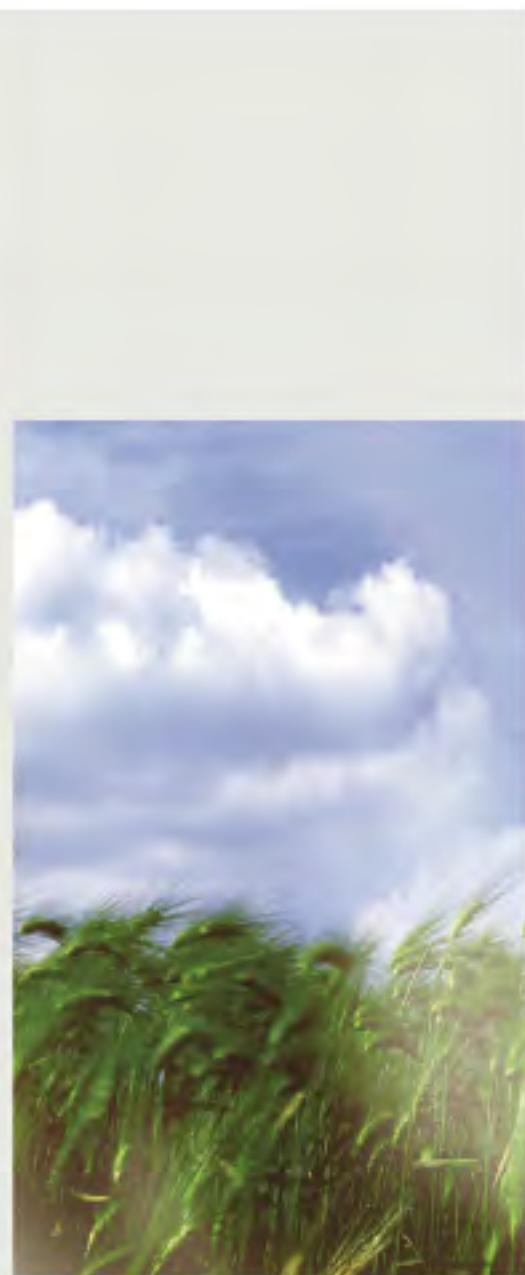
Я був геть розчавлений і не міг знайти слів у відповідь. Потрібні фрази після всього, що я почув, не приходили в голову. Я похав цю жінку й був готовий битися за неї з цілим світом. Тепер ми помінялися місцями і з мисливця я перетворився на беззахисну жертву. «Можливо, ми ще зможемо все надолужити?» — недоречні й безпомічні слова мимоволі зірвалися з мого язика. «Це неможливо хоча б тому, що я цього не хочу. Я більше не кохаю тебе. Будь ласка, не треба сцен і візьми належний тобі гонорар за чудово проведену ніч. Не будемо одне одного затримувати», — чітко вимовила вона добре поставленим голосом.

Я насилу спромігся опанувати нуртуючу суміш суперечливих почуттів, що на шматки рвали мою душу тієї миті. «Візьми гроші, і я більше тебе не затримую», — знову почув голос, що став за короткий час таким до болю знайомим і майже рідним. Я втратив над собою контроль і вже зібрався кинути пачку доларів їй в обличчя, коли побачив направлене на мене дуло пістолета з глушником. Із виразу обличчя я зрозумів, що ця дивакувата жінка без вагань і співчуття випустить у мене не одну кулю. Я підкорився обставинам і, не озираючись, полішив номер. ■

БОЖЕВІЛЬНА

оповідання

Трагедія Голодомору — один із найскладніших матеріалів для художнього опрацювання і, відповідно, для пояснення учням і студентам. Щоб підтримати вчителів у цій важливій справі плекання пам'яті і дати їм якомога більше матеріалу, «Дніпро» друкує вже друге оповідання про моторошні події 1932-1933 років

Лютий 1933 року. Невеличке селище на півдні України стояло неначе зачароване... Сніг вкрив усе: товсті розлогі акації, стрункі тополі, вишневі та абрикосові садки, невисокі хатини, городи. Щойно зійшло сонце, сніжинки заіскрилися, вигравали сріблястими відтінками, але ця краса зовсім нікого не радувала. У свіжому повітрі іноді чувся тріск гілок, які ламалися й падали від нестерпної снігової ноші. Цей тріск відлунювався стогоном. Незвичайна тиша різала слух, не давала спокою. Не було видно жодної пташки, жодного сліду тварини на снігу... Не гавкали собаки. Такою холодною зимою не з усіх димарів ішов дим. Восьма година ранку, але доріжки не були протоптані, люди не ходили вулицями, дітлахи не поспішали до школи...

Село прокинулось від несамовитого крику. Це кричала Марія Гриценчиха. Вона ще в листопаді поховала чоловіка та двох дітів, а ще двоє пухли від голоду в холодній хаті. Марія бігла вулицею в одній брудній подертий сорочці, заповстане волосся розсипалося по плечах, перелякані очі щось шукали. Жінка падала у сніг, розгрібала його босими ногами, піднималася, і знову якась невідома сила несла її вперед:

— Оленочко, донечко моя єдина, хоч тебе я врятую, ти не помреш, я не допущу цього! Знову спіткнулася об щойно зламану здоровенну гілку, зраділа, що знайшла її. Із криком та плачем Марія потягла знахідку до своєї убогої землянки. Невдовзі від хати Гриценків селом понісся грюкіт, який довго не припинявся. Мабуть, жінка рубала дрова, бо з часом із димаря потягся дим стовпом. Божевільний крик та стогн чувся ще дуже довго.

У Марії майже не лишилося сусідів. Іще на Водохреща померли голодною смертю старі Бондарчуки, які так і лежали в замерзлій хаті. Голова сільської ради обіцяв поховати їх, коли відтане земля. Небіжчики з'являлися майже щодня, вони чекали весни, бо ніхто з односельців не мав сили копати ями. Единою сусідкою Марії була Катерина Чиж, десятилітня дівчинка, яка вже з місяць жила сама. Її батьки пішли жебракувати, та так додому й не повернулися. Дитина мерзла в холодній хаті — піч з'їла все добро, ні від чого не відмовлялася. Аби зігрітися, Катруся кидала туди все, що можна було спалити. Запаси її скінчилися ще позавчора.

Виснажене голодом дитя, почувши той галас, зібрало всю свою силу, щоб вийти на вулицю. Катрусою чомусь потягнуло до хати Гриценків:

— Тітко Маріє, — ледве прошепотіла дівчинка, бо від голоду в неї пропав навіть голос.

— Чого тобі? — запитала жінка, злякавшись нежданої гості.

— Відріжте мені мій паль-

чик, бо він не відкусується... Я дуже істочки хочу...

Марія зайшлася страшним сміхом, який краяв і без того знівечене дитяче серце. Потім божевільна жінка подивилася на сусідку поглядом, повним любові та тривоги:

— Заходь, Катрусо, я тебе нагодую. Зараз і Оленку піднімемо, скоро вона видужає...

Катерина нічого не чула, вона зайшла до хати й попрямувала до печі. Її очі ожили, опухлі ніжки вже не здавалися такими важкими. Тітка Марія почала витягувати тарілки з мисника й говорила ніби сама до себе: «Заходь, заходь, дівчинко, та не дивуйся, що Світланки немає в хаті, вона пішла від нас, пішла, щоб допомогти. Та це й на краще, бо вона втекла від нестерпних мук. А ось Оленка залишилася, вона не буде мучитися...»

Жінка метушилася, поставила на стіл миски, підійшла до хворої доночки, витерла прозору рідину, яка стікала з її потрісканих опухлих ніжок, поцілуvala своє єдине дитятко:

— Не сумуй, моя рідненька, тепер усе буде добре... Я тобі обіцяю. Нехай Світланка нас вибачить, ій уже однаково...

Тим часом Катруся ледве дочовгала до печі. Її мучив нестерпний голод, тому сором та пристойність кудись зникли, залишився тільки інстинкт... У казані щось кипіло, а в голові паморочилося від обіцянного тіткою Марією сніданку. Дівчинка відкрила кришку й одразу знепритомніла...

Настала весна. Село почало оживати. Один Бог знає, як людям удалось пережити цю страшну зиму. Кажуть, що Катруся та Оленка одужали, у них навіть щічки порожевіли. Небіжчиків хоронили всім селом у величезній братській могилі. Старих Максимчуків у хаті не знайшли. Може, до них голодні собаки дісталися? Хоча де тим собакам узятися, якщо в хатах навіть мишій не було, не встигли повтікати...

До Маріїного несамовитого крику та плачу односельці

почали звикати, тільки дівчатка відводили свої оченята й ховалися в хаті від підозрілих людських поглядів... Марія не зважала ні на кого, вона ходила полями, збирала різні трави та годувала ними своїх дівчаток — Оленку та Катрусу. Свиріпа, калачики, лобода, заячі вушка, кінський щавель — усі ці ласощі вродили того року на радість та добро.

Лободи накришила,
Соломи натовкла,
Потім плецки спекла.
От і їжа отака.

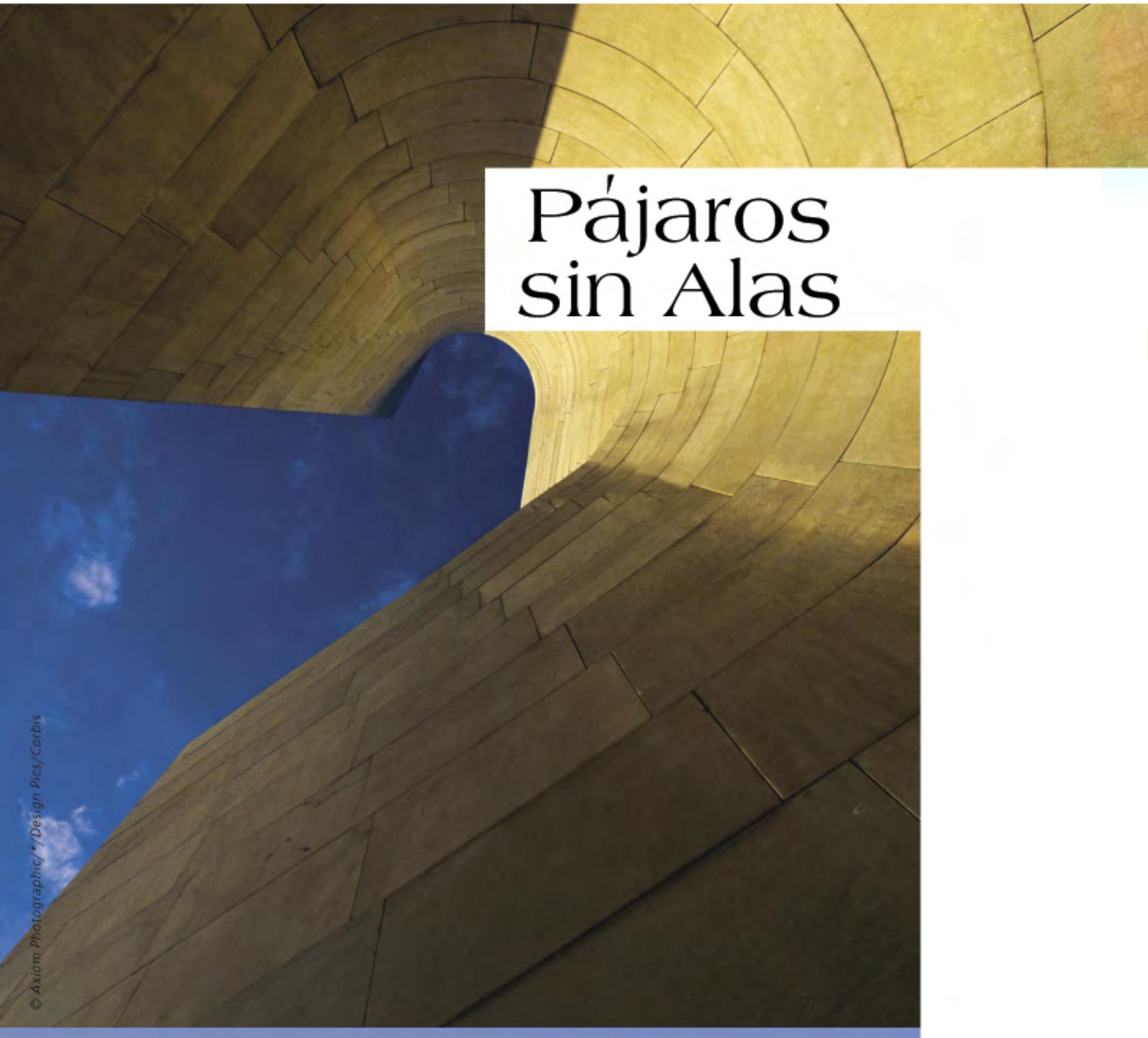
Так приспівала жінка, блукаючи стіповими стежками, хоча сама мліла від голоду та якогось тягаря, що не давав їй ні спати, ні дихати, ні жити...

Померла Марія місячної червневої ночі. Її знайшли на пшеничному полі за селом. Голодний шлунок не витримав перенавантаження, а колоски були такі, як молочко. У кишенях жінки знайшли молоді колосочки — такі ніжні, м'якенькі і, мабуть, смачні. Вона лежала з розплющеними очима, неначе дивилася в небо.

Люлі-люлі байбайриш,
Пішла мати по комиші,
Наломала комишу,
Наварила кулішу.
Аа-а-а.

Про що вона думала перед смертю? До кого був звернений цей погляд, направлений у піднебесся? Хто його знає! Що з неї візьмеш? Божевільна!

Pájaros sin Alas

Безкрилі птахи

детектив
(закінчення)

Переклад з іспанської: А. Галайчук

35

— Тобі подобається Бразилія?

— Не знаю, я ніколи там не була, тому вона не може мені подобатися чи ні.

У болгарської селянки не тільки гарні груди, а ще, здається, і в голові щось є. Так чи інакше, останнє не потрібне для того, аби спати з нею, адже, урешті-решт, ти для цього їй зателефонував, щоб ви переспали, хіба ні? Ти намагався прояснити цю дилему, як раптом її наступна репліка перервала твої роздуми.

— Принаймні це місце здається привабливим — пляжі, сонце, карнавали...Хоча будь-яке місце, навіть Гренландія, може бути достатньо привабливим, коли там я зможу забути про те життя, яким живу зараз.

Сказавши останню репліку, вона дивиться тобі просто у вічі, наче нагадує про розмову, яку ви мали кілька днів тому. Ніби німотно запитує тебе про те, чого ніколи не наважилася б вимовити вголос — чи станеш ти тим неіснуючим Річардом Гром, котрий прийде на порятунок pretty woman, яка вже багато років не вірить у можливість порятунку? Ти зможеш бути ним? Така історія, як у Джулії Робертс та Річарда Гіра, має казковий вигляд на телекрані, але в реальному житті все зовсім інакше. У реальному житті акула світу фінансів ніколи не стане дертися пожежними сходами задріпаного хостелу з букетом квітів у руці, щоб освідчитися в коханні повії з добрим серцем. Ну а ти справжня акула, хоча світ високих фінансів ніколи не був ареалом твого полювання. Утім, з іншого боку, ти знаєш, що настав час змінити своє життя, і ти розмірковуєш: чи може ця болгарська селянка стати для тебе годячию подругою. Немає сенсу обдурувати себе — останнім часом ти багато обмірковував розмову про дітей та інші дурниці. Хоча, можливо, це не така вже й дурниця; незабаром ти поїдеш із Більбао, і тому тобі, напевне, доведеться змінити своє життя.

Не можна сказати, що з плином часу ти стаєш м'яким і сентиментальним, але він не минає безслідно. Хоч би в якій чудовій формі ти був — а ти й справді в чудовій формі як фізично, так і ментально, — кожних триста шістдесят п'ять днів ти стаєш старшим на один рік, і хоч би скільки ти казав собі, що цього не помітно, — і це справді так, поки не помітно — безглузда віра в те, що ти зможеш завжди залишитися молодим, рано чи пізно надішле рахунок, якщо не почнеш діяти з rozумom. Ти завжди так робив, так зробиш і зараз — окрім rozumu, маєш величезний досвід, який може виявитися дуже корисним, якщо правильно ним скористатися. Хай там як, думка про Бразилію — суцільний стереотип; саме туди стикаються позбавлені уяви злочинці, які хочуть скривитися під захистом однієї характерної риси цієї південноамериканської країни, — там немає екстрадиції. Хоча для тебе це не грає ролі. Цю долю обирають лише ті, кого розкрили й засудили, а з тобою такого ніколи не станеться. Ні, Бразилія не підходить, але є й інші країни, також дуже привабливі. Флорида, наприклад, чудовий варіант. Там є пляжі та приємний клімат, як у Бразилії, і сприятливі умови для бізнесу. Крім того, вона розташована поблизу Куби, яка в майбутньому однозначно стане землею можливостей. Рано чи пізно комуністичний режим упаде. Ні, політика тебе не дуже цікавить — ти вже колись працював на комуністичній країні, але ж ти виріс в одній із них і знаєш, як там усе влаштовано. Фіделю лишилося недовго, і коли він помре, його режим впаде. А коли паде комуністичний режим, люди, які вміють із rozumom користуватися ситуацією, — тобто такі люди, як ти, — завжди отримують своє. І це не порожня теорія, і було доведено після падіння радянського блоку.

— Надю, — так звали болгарську проститутку, — у тебе є паспорт?

Навіть якщо твоє запитання її здивувало, вона цього не показує й просто спокійно відповідає, що так, паспорт у неї є. Насправді її паспорт зберігається в тебе, додає вона з відтінком іронії, ти ж сам його конфіскував, коли вона почала працювати на твою організацію.

Очевидно, що вона розумна. І справді, вона може стати для тебе годячию подругою, коли ти влаштуєшся в Маямі. Годяча подруга і компаньйонка, з якою ти можеш з'явитися будь-де — як у стриптиз-клубі, так і на коктейлі в

посольстві; недарма в цієї болгарської селянки є диплом з історії мистецтва, хоча ти й привіз до Бельга для того, аби вона тут працювала проституткою. Хтось схожий на неї може стати для тебе дуже корисним у цьому новому житті, яке ти потроху починаєш уявляти. Жінка поруч із тобою може додати поважності; крім того, вона тобі подобається і, можливо, годі вже буде вовком-одинаком. Ця мить стає щоразу близчою, оскільки близчою стає і кульмінація твоєго плану.

Насправді ти не дуже поспішаєш — тобі завжди подобалося робити все повільно, але шефи починають нервувати, і ти не знаєш, як довго ще зможеш їх контролювати. Вони фактично попросили тебе прибрати «справу Гойкочеа» якомога швидше, що в перекладі єдиною відомою тобі мовою означає — ти повинен його вбити, не втрачаючи більше жодної миті. На твій подив, тільки один із них висловився проти цього. Із плинном часу ти дізнавався про нього більше й урешті-решт зрозумів, що він єдиний, хто поліз у цю справу не заради грошей, а через почуття захоплення, яке виникає, коли ти переступаєш межу, що відділяє бізнес, дозволений Кримінальним кодексом, від забороненого ним. Крім того, ти відразу побачив, що він дуже розумний чоловік, а отже — найнебезпечніший серед них. А тому, отримавши таємне повідомлення, у якому він сказав, що хоче зустрітися з тобою наодинці, подалі він чужих очей та вух, ти погодився, уживши свої запобіжні заходи. Щось підказує тобі — можливо, набутий із роками інстинкт грабіжника, — що саме ця розмова, а не сердиті накази решти самоназваної Ради адміністрації, стане детонатором, який прискорить розвиток подій.

36

Тієї ночі я вперше за довгий час швидко заснув і спав як колода. Прокинувшись, зрозумів: проспав цілих одинадцять годин поспіль і, що найкраще — почувався сповненим енергії. Мабуть, Іван Богослов та засновники ЦРУ мали рацію, коли каза-

ли: правда робить нас вільними. Приайні мене вона звільнила від моїх маній. Я поголився, прийняв душ і зварив собі міцну чорну каву, як завжди любив. Дві булочки з маслом, які я купив у кондитерській «Мара», розташовані поряд із неіснуючим нині кінотеатром «Міkel'ді», доповнили мій раціон і допомогли підготуватися до дня, який на мене чекав. Або ж я просто так думав із рідкісним оптимізмом.

У мене ще були незавершені справи — я не хотів пасивно сидіти вдома, поки Артуро буде виконувати роботу за мене. Я зінав, що він роздобуде ксерокопії судового слідства, якщо тільки їх не «загубили», — іще не народився чиновник, здатний відмовити моєму другу Аподаци — і все одно я вважав, що йому знадобиться для цього деякий час. Крім того, здоровий сон повернув мені ясність думок, тому, щойно проякнувшись, я побачив нові можливості, які можна розслідувати. Коли анонімна жінка зателефонувала ігумені Сестер Воскресіння Христового й прошепотіла їй спотореним голосом слова «карибський клуб», вона, напевне, не думала про аварію, яку я розслідував кілька місяців тому, насамперед через те, що вона не знала, хто я такий і що саме я шукаю. І якщо вона сказала «Карибський клуб», із цією дискотекою мусить бути пов'язаний хтось або щось, що має відношення до зникнення Клари Санчес Морріс та Роси Лопес Гранха. Я подивився на годинник. Була дванацята година, і дискотека, можливо, буде зчинена, але ранок був чудовий і прогулянка до Деусто не зможе мені завадити, тому я попрямував до мосту Еускальдуна й незабаром вийшов на вулицю Ботіка В'єха.

Дискотека не була зчинена чи відчинена, її просто не було. На її місці розміщалися служба зайнятості, дитячий садок і маленький бар. Мені навіть не спало на думку заходити до служби зайнятості — я не хотів, аби мені запропонували роботу в якій-небудь новій компанії з наданням послуг із фальшивим контрактом. У дитячому садку мені також відкривалося не так-то й багато варіантів, але я наважився зайди, щоб побачити там трьох панянок, які швидше старанно, ніж ефективно боролися з тридцятьма дітьми, котрі самому Іроду показали б, де раки зимують. Вони не виявили великого бажання поспілкуватися — думаю, з таким стресом, у якому вони живуть, їх найменше у світі цікавить присутність якогось незнайомця, котрий розпитує про дискотеку, яка закрилася кілька місяців тому.

Натомість, як це часто трапляється, у барі все було набагато цікавіше. Цей

заклад мав доволі сучасний вигляд, на барній стіці повно дизайнерських «пінчо», на кожному з яких був прaporець із назвою та інгредієнтами, оскільки гіпотетичний відвідувач, хоч би як чудово він знався на гастрономічній тематиці, ніколи не зміг би їх назвати без цієї допомоги. Я запитав, чи в них були, навіть якщо їх уже вважають застарілими, більш класичні «пінчо» з хамоном або картопляною тортильєю, або, може, з тунцем і цибулею. Замовити «пінчо» з ковбасою означало б провокацію. Але удача була не на моєму боці, тому мені довелося скуштувати шматочок тіста, укритого сирним кремом із тунцем та анчоусами. Маю визнати, він був непоганий; правду кажучи, дуже смачний, хоч і не надто оригінальний — я згадав, як колись куштував такий у сирному барі на вулиці Гарсія Ріверо в Індаучу. І все одно не міг стриматися від ностальгії за тими часами, коли найоригінальніший «пінчо», який можна було скуштувати в барі, був покритий ковбасою «чисторра» з Арбісу. У кожному разі, вони розливали пиво «Волль-Дамм» і вміли його подавати, тому мені не було на що жалітися.

Власники й керівники цього закладу — молоді хлопець та дівчина, які, здавалося, були разом не лише в барі, мали гарно підвішені язики й охоче згодилися відповісти на мої запитання, коли я пояснив їм, що я детектив, і показав відповідні документи. Хлопець фанатично захоплювався детективними романами і перечитав усього Джеймса Еллроя, Майкла Коннелі та Мануеля Вакеса Монтальбана, якого він невимушено називав Маноло, ніби той був його сусідом по парті, а також деяких класиків — наприклад, Дешилла Хеммета, Реймонда Чендлера й Росса МакДональда, а серед іспанської фауни, за його ж термінологією, він читав Франсіско Гонсалеса Ледесму, Хосе Луїса Муньоса та Андреу Мартіна.

Хлопець так захоплено про них розповідав, що я вирішив колись також їх почитати, якщо буде час, а поки що мовчки їм подякував за те, що завдяки їхньому мимовільному посередництву він погодився зі мною поговорити. Але із жалем зізнався, що йому майже нічого мені розповісти.

Він зізнав цю дискотеку і навіть кілька разів там був, та як клієнт ніколи не помічав там нічого дивного.

— Ну, можливо, час від часу там курили травку, але це не так уже й дивно, на мою думку; таке буває в багатьох барах, але не в цьому, майте на увазі, — додав він, уперше від миті нашого знайомства з страхом думаючи про мій статус псевдодоборця за порядок, — але в інших місцях це нормально й нікому не заважає.

У цьому районі — а він був із самого Деусто, — сказав він із погано прихованою гордістю, — також ніколи не чули дивних речей або важливих пліток про цю дискотеку. Деякі місцеві

мешканці, справді, сприймали її з неприязнню через її шум, звісно, а також через відвідувачів — латиноамериканців, розумієте, вони переважно хороші люди, майте це на увазі, у мене багато латиноамериканських клієнтів, але вони легко збуджуються — ма-бути, така особливість їхнього характеру. Час від часу вони бралися за ножі, але ж це нормальні, чи не так? А людям таке не подобалося, їх це лякало, але, крім цього, їх не можна було звинуватити в торгівлі наркотиками, зброєю, жінками та іншим.

— Це Деусто, а не Бронкс, — юнак підбив підсумок по цій темі, коли я спробував натякнути йому, що не завжди все насправді так, як ми бачимо. — Так чи інакше, це район, і рано чи пізно протаке стає відомо, тому я можу вас запевнити, що нічого такого не було. У протилежному випадку я б про це зінав, — він завершив розмову з такою усмішкою, з якою розповідав би мені, що отримав диплом магістра в Гарварді.

Він не вважав, що дискотека закрилася через фінансові причини: «Здавалося, справи йдуть добре, туди приходило багато людей, але ви не думайте — зовнішність буває оманливою, якщо приходить багато людей і цілий вечір п'ять ром-колу, це не така вже й вигідна справа, як можна подумати, я вам із досвіду кажу».

— Принаймні, — продовжив він, — тут ледь не всі вважають, що господарі закрили цей заклад, перш ніж їх випередила мерія. Люди часто скаржилися на шум, як я вже говорив, і оскільки час від часу там влаштовували бійки, навколо яких було багато галасу, одного разу якийсь переляканий член муніципальної ради вирішив підняти справу про закриття цього закладу, ось що чув я. Мені сказав один клієнт, адвокат, що ця справа не мала б завершитися успішно, але ж працівникам мерії все одно; вони спробували так вчинити, і ось що побачив електорат. Ну а потім, за словами моого клієнта, суддя спростовує наказ про закриття закладу. Утім, яка різниця — мерія вже очистила свою репутацію, тому в незручному становищі опинилися лише судді.

— У такому разі, — заперечив я, аби побачити, чи зможе він згадати ще щось, — те, що дискотеку закрили нібито за власним бажанням, виглядає безглаздо.

— Ви маєте рацію, я про це не подумав. Послухайте, а може, на цій дискотеці справді коїлося щось нечисте? Щось таке, що неможливо побачити неозброєним оком, — як я вже сказав, повій та наркотиків там не було, принаймні не на виду — щось на кшталт відмивання грошей, як вам здається? Знаючи, що в їхні справи хоче

*La inclusa lo que estaría pensando el hombre que el título era falsificado. Pues no, el título
era auténtico, se mirase desde donde se mirase, un documento real, y no sólo
la sentida de su ilustre firma, acreditativa de que habrá aprobado todos los signatarios de la*

втрутитися мерія, вони вирішили закрити свій заклад і переїхати в якесь інше місце. Як вам гіпотеза, дуже непогана, правда ж?

Я відповів, що вона, справді, була добре продуманою, й читання детективів пішло йому на користь. Я не іронізував – господар бару просто вимовив уголос із завзятістю неофіта те, що я довго обмірковував. «Карибський клуб» був прикриттям або ж осередком діяльності, яку його власники хотіли тримати подалі від влади, і коли він перестав приносити їм користь, його прибрали. Яким же «смачним» мав бути їхній справжній бізнес, коли вони закрили заклад, який, згідно з усіма показниками, був справжньою золотою жилою?

Перед тим як піти, я запитав у юнака, у кого він орендує приміщення. Він назвав свою знайому-брокера, котра вочевидь була поза підозрами. Я подумав, що, може, було б цікаво до неї завітати, але я вже був у Деусто й вирішив спершу довести до кінця деякі інші справи.

Кілька років тому Торговий реєстр та Реєстр власності переїхали на проспект Мадаріага, у саме серце району Деусто. Туди я й попрямував. Один із реєстраторів заборгував мені послугу. Колись, щойно він пройшов у конкурсі із прийняття на роботу і йому закортіло компенсації всіх років, витрачених на підготовку, його заарештували під час облави в районі Ла Паланка, де тоді спокійно співіснували повії та пияки, а тепер він найбільше нагадує китайський квартал у Більбао. Я зробив ставку на нього – добре стосунки з реєстратором власності не можуть бути зайвими, – і ось тепер настав час збирати відсотки з цієї ставки.

Він почав усе заперечувати, що зовсім мене не здивувало, – я часто мав можливість переконатися в тому, що в людей є звичка забувати про надані їм послуги, ну а всемогутній і налощений реєстратор, який мене зустрів, уже не мав нічого спільногого із заляканим юнаком, котрий щойно отримав цю роботу й спробував улаштувати собі божевільну ніч оргії, яка погано для нього скінчилася. Тому мені довелося м'яко натякнути йому на те, що, можливо, той документ, що загубився багато років тому, насправді зовсім не зник. Я невинно додав, що під час прибирання ми, буває, знаходимо те, що, як ми вважали, давно вже загубилося. Але ж, якщо подумати, може, і не потрібно тягти на поверхню все, що давно вже покоїться в емпіреях правосуддя? Пан реєстратор із цим згоден?

Те, що реєстратор був-таки паном, очевидно; і, звісно, він був зі мною абсолютно згоден, йому буде тільки приємно допомогти мені в будь-чому. Як цікаво, думав я, розповідаючи йому про об'єкт своїх пошуків, що зазвичай погрози не спрацьовують із найбільш загартованими покидьками злочинного світу, ну а чесний громадянин, коли ти нагадуєш йому про незначний грішок часів його юності, починає вважати, що це кінець світу, і ладен п'ятки тобі ціluвати, аби тільки він залишився таємницею. Урешті-решт я, на щастя, не творець світу, інакше він був би ще гіршим, ніж зараз, тому я тільки скористався його тривогою й натиснув на нього настільки, наскільки мені було потрібно.

Передовсім я ознайомився з даними, наведеними в Реєстрі власності. Дискотека займала три приміщення, і саме тому, коли вона зникла, замість неї, виникли три нові установи. Проблема полягала в тому, що власники цих приміщень були різними. Усі троє були приватними особами, чиї імена нічого мені не сказали, і я був певен щодо того, що вся їхня причетність до «Карибського клубу» полягала в щомісячному отриманні орендної плати. Вийти на контакт із ними буде складно, і хто знає, чи вони зможуть розповісти мені щось цікаве, а якщо зможуть – чи захочуть, але я вирішив спробувати, хоч би як складно це було. Завершивши свої справи в Реєстрі власності, я зайдов до Торгового реєстру. Знав, що не знайду там ніякого акціонерного товариства, ані компанії з обмеженою відповідальністю, зареєстрованою під назвою «Карибський клуб», але не міг не перевірити цього про всяк випадок.

– Ви не дивуйтесь, це ще нічого не означає, – спробував підбадьорити мене реєстратор. Хоча поновлення наших стосунків було не дуже радісним, тепер він забув про свої побоювання. Можливо, він почав відчувати себе важливим, усвідомивши свою причетність до поліцейського розслідування, часом це стимулює краще, ніж доза амфетамінів. – Дуже часто назва підприємства або торгової марки відрізняється від назви товариства. Ви не знаєте, яку ще назували вони могли використати? Мабуть, ви знаєте когось, хто спілкується з власни-

ками дискотеки? Постачальники, консультанти, самі власники приміщень, будь-яке дочірнє підприємство сфери готельного бізнесу — на чеках має бути вказана назва товариства. Звісно, якщо вони дотримуються закону й не сплачують рахунки брудними грішми.

Так, це також була можливість, і я не збирається її відкидати, але вона забере чимало часу. Хоча я не показав реєстраторові свого розчарування, він, напевне, це відчув — йому здалося, що він повинен подати ідею.

— Мені спала на думку ще одна можливість, яку можна розглянути. Вам це може здатися безглаздим, але в цьому бізнесі таке трапляється часто, особливо якщо в засновників товариства погано розвинена уява. Річ у тім, що товариствам часто дають назву вулиці та номер будинку, у якому розташоване це приміщення.

Ми б нічого не втратили, спробувавши це перевірити, хоча ця ідея здалася мені дещо екстравагантною, тож узялися за роботу.

На жаль, ми не знайшли жодного товариства, яке б називалося «АТ Ботіка В'єха» або «ТОВ. Ботіка Саарра».

— Дуже вам вдячний, пане Отаоло, — за час, який ми провели разом, обережний реєстратор із темним минулім перетворився на пана Отаолу, — ви зробили навіть більше, ніж я просив. Мені шкода, що спочатку я був із вами трохи грубим.

— Нічого, я розумію ситуацію. Що ви збираєтесь робити далі? — цей чоловік, як я вже сказав, вважав себе причетним до слідства й горів бажанням дізнатися, яким буде мій наступний крок.

Робити таємницю з очевидного було безглаздо, і, з іншого боку, пан реєстратор, не зважаючи на колишні замовчування, вчинив згідно із законом, тому я вирішив бути з ним відвертим. Хто знає, а раптом він мені знову знадобиться.

— Я спробую вийти на контакт з агентством нерухомості, яке здає в оренду приміщення. Можливо, це те саме агентство, яке раніше здавало їх «Карибському клубу», і там мені зможуть надати якусь інформацію про товариство або фізичну особу, яка сплачувала оренду.

— Що це за агентство? — запитав він із наявіть більше ніж цікавістю.

Коли я відповів, він широко всміхнувся й почав не без гордості повторювати, що «справу зроблено». Завдяки своїй роботі він мав контакти з багатьма агентствами нерухомості і був добре знайомий з господарем цього агентства. Менш ніж за п'ять хвилин пан реєстратор устиг зробити те, на що в мене в найкращому випадку пішло б набагато більше часу. Нарешті я зінав конкретне ім'я — дуже відоме ім'я, хоча останньому я й не зрадів.

Цього разу я не помилувся дверима і подзвонив у п'яту квартиру ліворуч. Дівчина, яка

відчинила мені двері, не знала мене, але, переконавшись у тому, що я давній знайомий господині, провела до кімнати, де на мене вже чекала усміхнена й дуже скромно вдягнена Сара.

— Дуже рада тебе бачити, Гойко! Але наступного разу не забудь мене попередити, у мене може бути клієнт, — Сара сказала це просто так, оскільки вже давно лише керувала своїм бізнесом, а не працювала в ньому сама. — Отже, тобі сподобалося те, що в нас було минулого разу, і ти хочеш повторення?

Її усмішка здавалася відвертою і, напевне, такою вона й була, але навіть це не змогло б мене зупинити. Я ніколи не бив жінку, мені завжди робилося гайдко від однієї думки про це, але, як кажуть, усе колись трапляється вперше. Першим ударом я кинув її на підлогу, другим підняв, третім... Насправді третього удару не було. Я стояв посеред кімнати й уважно дивився на неї, не знаючи, що робити, ніби мені стало соромно від цієї першої реакції. Кулька моєї люті лопнула, і єдине, що після неї лишилося, — це побита жінка й відчуття того, що я, хоч це й тривало лише кілька секунд, поводився, як свиня. І навіть підказка лівої половини моого мозку про те, що я зробив єдине, що можна було зробити в цій ситуації, ані краплі мене не втішала.

Сара підвелася без моєї допомоги й спробувала привести до ладу свій зовнішній вигляд. Потім подивилася на мене, просто у вічі, ніби їй було важко впізнати мене. Не було ні сліз, ні докорів. Лише сумний погляд і запитання:

— Що саме тобі відомо, Гойко?

— Дуже мало — лише те, що ти була власником або ж однією з підставних осіб, щодо цього я не певен, «Карибського клубу». Як же ти, мабуть, насміхалася над мною протягом усього цього часу! Уявляю собі ваші розмови з партнерами: «Несчастний недоумок, думає, що я йому допоможу, який же він жалюгідний... Знаєте, час від часу він заходить і питає, чи я знайшла що-небудь, і, аби він не дуже засмучувався, я дозволяю йому зі мною переспати. Бідненький нічого не розуміє».

— Це не так, Гойко. Принаймні щодо «переспати». А ще я ніколи над тобою не насміхалася.

— Але ти мене зрадила.

— Я тебе зрадила? — її сум змінився на гнів. — Ти що, зовсім дурний? Я життя тобі врятувала, йолопе! Щоразу, як ти сюди приходив, я казала тим, кого ти називав моїми «партнерами», що ти нічого не знаєш, що ти не становиш для них небезпеки, а для того, щоб вони вірили, мені

Євген БАБАНІН, м. Веселе

ЗИМА.

Пахне свіжістю морозний ранок.
Просинайтесь, люди, за вікном світанок!
Ожеледь люстерком грає на асфальті,
Дітлахи сніжками в вікна б'ють пенальті...

Збуджено танцює на снігу синиця —
Зерен понасипали тій — біля криниці.
Голуби закохані гріють нам горища,
Десь поснули в нірках сірі хатні миші.

Білимі серветками пролітає сніг,
Вулицями носиться сміх, малечин сміх.
Нас зима-пустунка одяга погодою —
Морозцем, сніжинками, та своєю вродою.

Ольга ВАЛЕНТЕЄВА, м. Старханів

САЛАТ «ЗИМОВИЙ»

Салат «Зимовий»: склянка снігу,
Що землю вкрив. Шматочок криги,
Бурулька довга крижана —
Із даху зірвана вона.
Шматочок баби снігової,
Три голки хвої, мандарин
(Якщо бажаєте без хвої —
Це справа ваша). Аспірин
Ta щось від нежитю та горла,
Плюс вітаміни. Все змішай
Ta в дні застуджені зимові
Гостей салатом зустрічай.

Н. Глюзін, м. Чернівці

Зима! Прийшла пора любити
І грітися в обіймах.

доводилося записувати наші розмови. Дідько вхопи, я багато дурниць накоїла в житті, і зв'язок із тими покидьками — не найменша з них, але я завжди намагалася захистити тебе, відвести від тебе небезпеку.

— Я не мале дитя і сам умію захищатися!

— Справді? І саме тому тобі довелося піти з Автономної поліції? Через те що ти чудово вмієш захищатися, тобі довелося посидіти у в'язниці? Не діставай мене, Гойко; подобається тобі це чи ні, але протягом останніх місяців я тебе захищала.

— Від кого? Може, від Наталії?

— Забудь про Наталію, Гойко, вона мертвa. І якщо ти хочеш знати, чи вона тебе зрадила — так, зрадила. Задоволений? Чорт забираї, Гойко, я не хотіла цього казати, — здавалося, вона пожалкувала про сказане, побачивши, як зблідло мое обличчя, — але це правда, жорстока правда. Хто знає, можливо, вона щось відчувала до тебе — наскільки я знаю, вона також тебе захищала. Так, вона справді допомогла їм зашкодити тобі, але тій не хотілосяйти до кінця.

Я вирішив не питати, що це за кінець, і не в останню чергу через те, що я собі його уявляв. Крім того, ідучи далі цим шляхом, я отримав би тільки одне — більше солі на мої рани, тому вирішив припинити співчuvati самому собі та спробувати рухатися вперед. Гаразд, принаймні я подумки склав таку теорію; проблема полягала в тому, що скласти теорію дуже просто, на відміну від її впровадження у практику.

— Якою була твоя функція в «Карибському клубі»?

— Майже ніяка; я тільки виступала як власник дискотеки та підписувала папери, які породжує бізнес такого типу, — декларації для соціального страхування, платіжки, угоди з постачальниками, орендну плату. Але я тільки ставила свій підпис, документи для мене готовала посередницька контора. І якщо ти хочеш знати, що це за контора, — я тобі скажу, але перевіряти її немає сенсу, вона кришталево чиста.

— Знаючи тебе, мені дивно, що ти тільки ставиш підписи.

— Так, я це розумію, — вона всміхнулася вперше відтоді, як я увірвався до її кімнати, — але це правда, повір мені. Я лише надала їм своє ім'я, або ж, як кажуть, узяла відповідальність на себе.

— І все? Тебе найняли лише для того, щоб ти ставила свій підпис на платіжках? І ти хочеш, щоб я в це повірив? Ти не потрібна їм для цього, будь-який голодний бідняк міг би запропонувати їм свої послуги

в обмін на набагато меншу суму. За цим має стояти щось більше.

— Насправді, як мені здається, вони обрали мене, оскільки вони мене знають, а також знають, чим я займалася все життя. Можливо, вони вирішили, що я ідеальний кандидат на роль цапа-відбувайла — на колишню повію, яка тепер керує будинком розпусти вищого класу, можна повісити будь-яку провину. На їхньому місці я також обрала б когось на кшталт мене.

— І яку це провину на тебе мали повісті, якби випала така нагода? Що саме покривав «Карибський клуб»? Це якось пов'язано з мережею дитячої порнографії?

— Що тобі відомо про цю гіпотетичну мережу? — вона відповіла запитанням на моє запитання.

— Майже нічого, та й те я дізnavся не з твоєю допомогою. Це лише моя гіпотеза. З одного боку, коли їм захотілося, щоб я потрапив у біду, мене звинуватили саме в причетності до такої організації, а це свідчить про те, що вони принаймні доволі добре розумілися на цій темі. З іншого боку — у ході слідства я кілька разів чув про зниклих дітей, чиїми батьками, за збігом обставин, були нелегальні іммігранти, якщо точніше — болівійського походження. Задоволена? Я тебе питаю, бо зараз твоя черга говорити.

— Чому б тобі про це не забути, Гойко? Наталія померла, а ти через два роки зможеш повернутися на роботу, я навіть думаю, що буде нескладно зробити так, аби тебе залишили у спокої. Будь ласка, забудь про цю справу — ти не знаєш, куди лізеш.

Здається, Сара говорила зі мною відверто, хоча я не був певен щодо того, на кого був спрямований страх у її очах — на мене чи все-таки на неї саму.

— Не думай, що мені б цього не хотілося — для мене так було б найзручніше, але вже пізно. Я вже запустив колесо фортуни і не зможу зупинити його за своїм бажанням. Мені лишається єдиний шанс — щоб воно не зупинилося на клітинці банкрота, тому я змушений продовжувати гру. Якщо вже ми заговорили про ігри, хочу тобі нагадати, що зараз твоя черга грati. Повторюю своє запитання: що саме покривав «Карибський клуб»? Це має якесь відношення до порнографічної мережі?

— Якщо я розповім тобі все, що знаю, ти даси мені двадцять чотири години, перш ніж почнеш розпоряджатися цією інформацією?

— Двадцять чотири години? Для чого?

— Щоб зірати з цієї країни, чорт забирай, для чого ще! Я вже давно підготувала все для втечі, а саме відтоді, як дозволила їм залучити себе до махінацій цього клубу, але мені знадобиться принаймні двадцять чотири години, щоб зникнути безслідно. Попереджу твое запитання — я хочу втекти не через страх перед поліцією або правосуддям, тож сам уяви, з якими людьми я

зв'язалася. То ти погодишся дати мені двадцять чотири години?

— Гаразд, у тебе є двадцять чотири години, ні хвилиною більше і ні хвилиною менше. Протягом цього часу я не буду використовувати надану тобою інформацію.

— Насправді я можу розповісти не-багато. Можу підтвердити, що підозрі твої небезпідставні, але не можу сказати, що в них там влаштована порнографічна мережа. Звісно, і це також, але там було й іще дещо, пов'язане з дітьми. На дискотеці було дуже зручно за цим спостерігати — переважно її відвідувачі були іммігрантами, більшість із них латиноамериканського походження. Вони були неприкаяні, частина їхніх родин і досі перебувала вдома, в іншій країні, а самі вони — на чужій і нерідко навіть ворожій землі. Багато з них, незважаючи на нелегальне становище у країні, привозили з собою малих дітей — семи, восьми, дванадцяти років. Мабуть, це дуже тяжко, але якщо переконати їх у тому, що вони мають віддати своїх дітей у ваші руки, що тут їм буде житися набагато краще, що єдина альтернатива для них — депортaciя до рідної країни, де вони помруті від голоду або чогось іншого... Що я можу тобі сказати? Насправді їм неможливо докоряті за те, що вони віддають або добровільно продають своїх дітей.

— Ти говориш про мережу нелегального всиновлення? Я знаю, що це дуже прибуткова справа, але щоб тільки заради неї робити весь цей монтаж...

— Ні, я кажу не про це. Хоча, можливо, і це також — усе залежить від моменту часу та від ціни. Насправді я не знаю точно, та й ніколи не хотіла знати, яка основна діяльність цієї мережі, але мені здалося, з цих дітей брали все, що можна взяти. Я розумію, наскільки це тяжко, але так уже воно було.

Справді, так уже воно було. Я міг докоряті Сарі за те, що вона також була частиною цієї жахливої конструкції, та в такий спосіб, напевне, мені не вдалося б нічого досягти — вона була лише жінкою, якій не було бридко отримати серйозну суму грошей за кілька підписів паперів. Що поганого і злого в тому, щоб поставити свій підпис на документах? Те, що потім робили люди, які її найняли, уже не належало до її відповідальності. Людство працює так уж багато років — відтоді, як Понтій Пілат публічно умив руки. Будь-хто на місці Сарі вчинив би так само. І все одно я зрозумів, що ніколи більше не зможу переспати з нею, і не лише тому, що за неповну добу вона зникне з Більбао й моєго життя. Я сумно на неї подивився й попросив більше конкретики.

— Імена, мені потрібні імена. Донині ми користувалися безособовими формами — «ті, хто тебе найняв», «ті, хто всім керує», «твої патрони», а тепер настав час дати ім'я і прізвища.

— Насправді я не знаю, хто вони такі; я навіть не певна щодо того, чи там працює більше однієї людини, принаймні, у верхівці. Фактично я знаю тільки одне ім'я — ім'я людини, яка виходила зі мною на контакт. Але ти не зрадіш, почувши його.

— Дозволь вирішувати мені, я хочу дізнатися це ім'я.

— Гаразд. Рубен Гармендіа. Чув щось про нього?

Чи я щось про нього чув? Та хто ж у Більбао не знає Рубена Гармендіа Ечебесте, колишнього чемпіона з серфінгу, власника мережі магазинів жіночого одягу та двох радіокомпаній, а також одного з обов'язкових гостей будь-якого свята і будь-якої соціальної події, що відбувається в місті? Ледь не кожного дня, коли ми розкривали газету на сторінці, присвяченій тому, що колись називали відголосками суспільства, він був там. Його ім'я завжди виділяли жирним шрифтом, у газетах часто публікували його фотографії з представниками політичної, мистецької та спортивної еліти — ось таким і був Рубен Гармендіа, той чоловік, про якого мені щойно розповіла Сара.

Та я знову про нього ще дещо, і, напевне, саме тому Сара попередила, що мені буде дуже неприємно чути його ім'я. Коли було прийнято поправку до Цивільного Кодексу, яка дозволила шлюби між представниками однієї статі, Рубен Гармендіа одним із перших скористався цим новим законом для того, щоб формалізувати стосунки з коханням свого життя. Ця новина з'явилася в газетах Більбао, які возвеличували його мужність та приклад, який подали Рубен та його супутник — молодий слідчий суддя з Більбао, якого звали Луїс Бурже Моран.

Я дав Сарі слово й дотримаюсь його, навіть якщо ці двадцять чотири години очікування видадуться мені вічністю. Принаймні не зайнім буде скористатися цим повним днем для того, щоб добре все обдумати й вирішити, як мені краще використати надану Сарою інформацію. Я знову Рубена Гармендіа тільки з газетних статей, які описували його активну суспільну діяльність, але той факт, що він був чоловіком судді Бурже, становив справжню проблему. Один із найкращих суддів Більбао фанатично хотів покінчити зі мною, тому я не міг дозволити собі хибний крок, інакше все піде кату під хвіст.

І все одно це здавалося мені дуже дивним. Я був певен, що Сара сказала мені правду, і Гармендіа справді ключова фігура складної структури, збудованої навколо «Карибського клубу», але я не розумів, яким було місце Бурже в цій мозаїці. Я не навидів його так само, як і він мене, і вважав самозакоханим, зверхнім та невдоволеним типом, але мені завжди здавалося, що він чесна людина, хоча його чесність і була дуже характерною для суддів, які думають, що їхня влада іде прямо від Бога, та все ж чесна. Розуміння того, що він був причетний, хоч і тільки опосередковано, через свого чоловіка, до протизаконної операції такого масштабу, вкрай мене здивувало. Мабуть, поки я не почав діяти, я мав би дізнатися більше про свого улюбленого суддю, ну а один мій знайомий знову про юридичну спільноту моєго міста.

Обіцянка, яку я дав Сарі, стосувалася тільки тих напрямів слідства, через які я міг би вийти на ім'я Рубена Гармендіа, але я не обіцяв їй відклсти взагалі всі. Наприклад, я доручив Артуро Аподаци дістати для мене копію судового слідства, предметом якого була загибель під колесами автомобіля в околицях «Карибського клубу» Вальтера Санчеса Морріса. Якщо я прислухаюся до логіки й зателефоную старому нотаріусу, аби поцікавитися станом справ і між іншим поставити кілька запитань про суддю, який за останній час перетворився на справжню напасті, кому це може здатися дивним? Подумавши про це, я подивився у дзеркало й ус-

міхнувся сам до себе: здається, провівши стільки часу в товаристві священиків та черниць, я і сам почав розмірковувати, як єзуїт.

Я зателефонував Артуро додому, але мені ніхто не відповів. Із мобільним телефоном пощастило не більше — приємний жіночий голос сказав, що його відключено або він поза зоною досяжності. Це стало невеличкою перепоною на моєму шляху, але не настільки важливою, щоб вона могла зруйнувати весь день. Крім того, у мене був іще один номер, на який можна зателефонувати, — номер Ельвіри. Набравши його, я почув тільки два гудки, після чого зв'язок перервався. Цього разу в мене навіть не було можливості залишити голосове повідомлення. Я зателефонував їй ще раз, подумавши, що зв'язок, можливо, перервався через технічні несправності, але тепер я почув лише один гудок, після чого зв'язок знову різко перервався. Я сказав кілька грубих слів на адресу всіх операторів мобільного зв'язку без розбору і знову взявся телефонувати. На домашньому номері тиша, на мобільному Артуро той самий жіночий голос, який вже не здавався таким приємним, а на мобільному Ельвіри, нарешті, людський голос, який належав, власне, самій Ельвірі. Вона сказала тільки: «Я зателефоную тобі пізніше, Гойко», і зв'язок знову перервався.

Зазвичай вона не обривала розмову так різко, без жодних пояснень. Ельвіра була дуже вихованою жінкою, яка завжди вітається з усмішкою навіть із найдурнішим сусідом. Саме через це її грубість, така далека від звичайної поведінки, надовго мене схвилювала. Принаймні якщо вона пообіцяла зателефонувати мені, я був певен, що вона так і зробить, а тому я швидко забув про свій намір поговорити з Артуро й вирішив задоволінити поклик організму.

Була вже шістнадцята година тридцять хвилин, і бурчання моєго шлунку активно нагадувало мені, що я нічого не ів після «пінчо» в районі Деусто. Я не хотів готувати, а о такій порі кухні в усіх барах, які готують комплексні обіди, також не працювали, тому я підійшов до фаст-фуду на вулиці Грегоріо де ла Ревілья, неподалік від площі Святого Франциска Ксав'єра. Привітався з чотирма завсідниками, які були занурені в чергову гру в мус і не відповіли на мої привітання, замовив келих пива і меню номер чотири — комплексний обід із двох гамбургерів, смажених яєць та купи картоплі — яке благородно втамувало мій голод, після чого я відчув гармонію зі світом. Якби в мене був дієтолог, він би жахливо обурився, але за відсутності доброї порції кокочас або мідій по-матроськи, які, втім, також не отримали б схвалення гіпотетичного дієтолога, меню номер чотири виконало своє завдання нагодувати мене й потішити мої смакові рецептори. Я вже збиралася підвістися й замовити каву, коли груба репліка одного з гравців у мус — «чорт забирай, ці негідники знову каламутять воду, а нам так спокійно жилося останнім часом...» — змусила мене зупинити погляд на телекрані, який досі працював утиші, показуючи нам послідовність зображень без слів у найкращих традиціях німого кіно. Господар кафе відреагував на це так само, як і я, і його, мабуть, також зацікавила ця новина, оскільки він натиснув на пульт і ввімкнув звук, хоча тепер у ньому не було потреби — зображення й без нього були доволі промовистими.

У кіно все завжди має точний і прозорий вигляд: чудово видно полум'я від вибуху, розтрощені тіла і навіть шкіру на кріслах автомобіля та повітряний мішок на передньому сидінні, але справжні зображення абсолютно інші — у димовій хмарі не видно нічого, крім шматків заліза, залишків того, що в минулому житті було малолітражним автомобілем. У полі зору не було тіла, але оператор знервовано шукав підтвердження німого виразу обличі свідків цього вибуху — чоловіки й жінки зі спотвореними гримасами та заплаканими очима мали більш драматичний вигляд, ніж будь-який голлівудський актор.

Фоновий звук поліцейських сирен і зображення місця вибуху поступилися місцем репортері, яка намагалася показати телеглядачам перші реакції видатних діячів міста. Один із них казав, що терористи ніколи не зможуть досягти своєї мети і проведуть решту своїх жалюгідних життів у в'язниці; інший сказав, що напад, який стався цього ранку, був сумною подією, але це лише наслідок політичного конфлікту, від якого Країна Басків страждає вже не один десяток років, і переговори — це єдиний спосіб досягти миру; а третій повторював тим, хто хотів його слухати, що ці вбивці не поважають баскський народ і цією подією лише забруднили столітню війну за свободу й автономний уряд. Нічого нового під сонцем, як казали ще в Давньому Римі, одвічні порожні балочки, хоча

насправді я їм не докоряв – кожен грав ту роль, яка йому випала в цій театральній виставі під назвою «Країна Басків», так само дисципліновано, як священик повторює щонеділі одну й ту саму проповідь, не втрачаючи надії на те, що який-небудь вірянин прислухається до його слів, але знаючи, що як він, так і ті, хто приходить його послухати, поважають і виконують давній ритуал.

Зображення знову змінилося, і на екрані з'явилися свідки подій, які, помітивши, що до них наближається камера, виходили зі стану летаргії – деяким із них не вистачало тільки провести рукою по волоссю, намагаючись привести його до ладу, – і починали відповідати на стереотипні запитання, які їм ставив репортер.

Як і пророкував Енді Ворхол, вони нарішті отримають насолоду від п'ятнадцяти хвилин слави, і думка про те, що їх будуть зупиняти сусіди, знайомі, родичі та друзі та казати, що вони їх бачили по телевізору і їхній виступ був чудовим, приносила їм стільки задоволення, що вони, здавалося, побачили не теракт, а прем'єру останнього фільму Стівена Спілберга.

Насправді жоден із них не сказав нічого цікавого – усі почули сильний вибух, усі побачили, як загорівся автомобіль, усі абсолютно серйозно підтвердили, що ніколи в житті такого не бачили і що будуть довго приходити до тями й нескоро про це забудуть, у тому сумнівному випадку, що їм взагалі вдастся про це забути, як зазначив один із них. Як і з політиками, нічого нового під сонцем, хоча їм, мабуть, можна вибачити повторення банальних фраз. Я вже збиралася встати, заплатити за їжу й піти з фаст-фуду, як чергова зміна зображень на телеекрані привернула мій згаслий інтерес. Свідки теракту знову поступилися місцем димовій завісі, спричиненій вибухом, але тепер режисер додав іще одну деталь. Праворуч від відеоряду, у верхній частині екрану, тепер була фотографія жертви – із тих, які використовують для паспорта або для водійських прав. Я змусив себе довго роздивлятися цю фотографію, аби пересвідчитися в тому, що я не помилляюся, хоча знову, що сподіватися марно, помилки бути не може, я бачив це обличчя нескінченну кількість разів. Обличчя, на яке я дивився, належало Артуро Аподаци.

Я машинально розплатився й пішов не попрощавшись. Ноги, ніби на автопілоті, за дві хвилини привели мене до моєї квартири на вулиці Мануеля Альєнде, де моя рука, також цілком машинально, відкрила бар і взяла звідти пляшку «Johnnie

Walker». На щастя, у мене стався момент просвітлення, і я повернув доброго Іванка Мандрівника на місце – хоч би як того хотілося, напити – це останнє, що зараз потрібно.

Я не розумів, чому це сталося, Артуро не мав особливого значення для політики, і ліквідувати його не було сенсу. Справді, у перехідний період він належав до коаліції, яка мала на меті відновлення автономного режиму в Країні Басків, і там було стільки націоналістичних баськських партій, як і іспанських антифранкістських, але він ніколи не підтримував нікого особисто і його допомога була швидше юридичною, ніж політичною. Він допоміг відшліфувати як Статут про Автономію, так і перші закони, видані Парламентом Країни Басків із метою створення й консолідації власних установ країни. Крім того, з тієї пори вже минуло тридцять років, і відтоді він більше не проявляв себе в політиці. Так, справді – часом у місцевій пресі з'являлися його фотографії з представниками різних політичних партій, але тільки з тієї причини, що він був однією з тих фігур, чия присутність на певних соціальних та благодійних заходах обов'язкова – як членів ради директорів футбольного клубу «Athletic», гравців «Bilbao Basket» або ведучів із каналу «ETB». Тому те, що він раптом перетворився на мішень для терористів, не мало сенсу.

Шокований цією звісткою, я зовсім забув про Ельвіру. Я подивився на телефон, о котрій годині я востаннє їй телефонував, і побачив, що це було вже після теракту, саме тому, напевне, вона не відповідала перших два рази, а потім тільки сказала: «Я зателефоную тобі пізніше, Гойко», не давши мені вимовити ні слова. Я не знати, що робити, зателефонувати їй іще раз або дочекатися, поки вона виконає свою обіцянку; Ельвіра завжди так робить, і вона обов'язково подасть ознаки життя.

Урешті-решт я зупинився на середньому варіанті, я не зателефонував, а надіслав повідомлення: «Ельвіро, я щойно дізнався. Коли я тобі телефонував, я ще нічого не знати, пробач. Мені дуже шкода, ти й сама розумієш, і якщо я зможу якось тобі допомогти, скажи мені. Чекаю на твій дзвінок». Я витратив на це повідомлення півгодини, оскільки надіслав його з усіма буквами, не скорочуючи слова, як це робить молодь, і не використовуючи, наприклад, «4» замість «ч» та «6» замість «ш», хоч я і маю визнати, що такий спосіб набагато практичніший.

Чекаючи, поки Ельвіра вийде зі мною на контакт, я мимоволі відчував себе левом у клітці; я не створений для очікування, тому я зателефонував Енеко Гойріселайі. Мій давній товариш не належав до Антитерористичної Бригади, але я знати із власного досвіду, що коли трапляється теракт такого масштабу, поліцейські відділки починають активно працювати, і новини або чутки рухаються навіть швидше за світло. Я хотів знати, що сталося, при цьому технічні подробиці

цікавили мене найменше. Я хотів знати, що думают експерти про цей теракт. Артуро Аподака не належав до кола потенційних жертв терору, про що я і сказав Енеко, коли він нарешті зняв слухавку.

— Це не має жодного значення, Гойко, — промовив він, — терористи вбивають коли можуть і де можуть.

— Не говори зі мною, як політик під час передвиборчої кампанії, Енеко, якщо я захочу послухати подібні дурниці, мені достатньо буде ввімкнути телевізор. Я хочу знати твою думку.

— А можу я дізнатися, звідки такий раптовий інтерес?

— Який же він раптовий? Я щойно про це почув, тому й зателефонував тобі. А щодо Аподаки — ти чудово знаєш, що він був давнім товаришем моого батька, а я успадкував цю дружбу. Артуро був моїм другом, добрим другом, одним із небагатьох, які залишилися зі мною, коли я пішов на позаштатну службу.

— Зрозуміло, — у його голосі звучали нотки скептицизму, але принаймні він вирішив, що сказане мною достатньо вагоме для того, аби він зміг виправдати сам себе, якщо надасть мені інформацію, яку я попросив. — Знаєш, Гойко, не можу сказати, що я не хочу тобі відповісти, хоча бесіда з тобою на цю тему не додає мені радощів, але маю зіннатися, що це вбивство нас дещо спонтанічно. Я кажу «дещо», бо люди непередбачувані. Так, Аподака справді не належав до кола потенційних жертв, до яких ми, на жаль, уже звикли. Останнім часом він не займався політикою; а коли займався, то належав до цього світу лише опосередковано і працював швидше в тіні, ніж на публіку. Крім того, його вважали прихильником націоналістичної течії, хоч він так ніколи в цьому й не зінався і мав добре стосунки із представниками всіх партій та ідеологічних переконань. Мені здається, що він був заможною людиною, але в нього не було репутації олігарха та плутократа, якого часто зображують у карикатурах. Це з одного боку.

З іншого боку, навпаки, його доволі добре знали в усій Країні Басків, тому його вбивство мало б спричинити широкий резонанс, який ми фактично уже бачимо. Ми повинні бути реалістами й визнати, хоч би як нам не хотілося протилежного, що навіть у смерті ми не рівні. Для людей убивство таксиста, який годинами не вилазить із машини, щоб заробити собі на життя, і вбивство нотаріуса-пенсіонера, який постійно з'являється в газетній рубриці «відголоски суспільства», — це не одне й те саме. Це може здатися несправедливим, але така вже дійсність, скрутна дійсність. Тому якщо терористи хотіли струснути суспільство, дати йому нового імпульсу, тоді Артуро Аподака був одним із найкращих доступних кандидатів.

І, нарешті, — Енеко розговорився, тому я вирішив не ставити йому додаткових запи-

тань, — у нас є система, яку використали для його вбивства. Її зазвичай використовують терористи, але це не має значення — світовий ринок зброя такий же відкритий, як і будь-який супермаркет «Eroski», до якого хто завгодно може зайти з візочком і купити все потрібне, або ж, якщо треба, змінити марку піни для гоління й купити нову, яка здається дешевшою та більш якісною, тому навіть коли все вказує на те, що це знову ті ж самі хлопці, ми все одно не можемо цього стверджувати однозначно. А тепер, на знак подяки за те, що я був слухняним хлопчиком, ти мені скажеш, на-віщо ти насправді зателефонував.

— Я ж сказав, Енеко, я був, — мені було важко говорити про Артуро в минулому часі, — добрым другом Аподаки.

— Так, ти сказав, а я, як повний дурень, тобі повірив. Годі, Гойко, ми вже давно знайомі, і в тебе ніколи не було причин на мене скаржитися, тож ти мій боржник, зрозумів? Я знаю, що ти був другом Артуро Аподаки, і його вбивство, мабуть, вибило в тебе землю з-під ніг, але це ще не все. Назви це інстинктом або шостим відчуттям, але я знаю, є ще дещо. Якщо не хочеш, можеш не казати, а ось що ти не можеш — то це тримати мене за йолопа й розповідати тільки про квіточки. Сам знаєш: якщо хочеш і далі мати мою підтримку, зараз твоя черга розповісти все, що знаєш.

— Гаразд, — я здався — частково через те, що Енеко мав рацию, і частково тому, що в майбутньому я буду його потребувати, — ти вгадав, є ще дещо. Артуро допомагав мені з юридичними аспектами справи, яку я розслідував, — загибелю Марії Ісабель Гарате. Думаю, ти розумієш, про що я, — це ж ти винен у тому, що я вліз у цю халепу.

— Так, я знаю, про що ти, — він здавався сердитим, — але я гадав, ти вже за-

крив це розслідування. Якщо я не помилююся, у тебе більше немає клієнта, мені так сказав сам Гомес-Уральде.

— А що він іще сказав, аби ти мені не допомагав?

— Так, і не говори це таким тоном, у нього було на те повне право. Він тебе взяв на роботу, він і звільнив — ось і все. А ти мав би з повагою поставитися до його рішення, саме за це він тобі так щедро заплатив — за розслідування неіснуючого вбивства.

— А коли я скажу, що нотаріус мав рацію, і його дружину вбили? І саме через це я й досі працюю над цією справою?

— Не мели дурниць, Гойко! Я чудово знаю цю справу, у ній ідеться про нещасний випадок, і якщо я звів тебе з Гомесом-Уральде, то тільки тому, що той терміново захотів детектива, і я подумав — ти зможеш гідно впоратися із цим завданням. Можливо, я помилувся.

— Якщо ти насправді так думаєш, — цього разу розсердився вже я, — мабуть, краще нам припинити розмову. Певен, мої вчинки були чесними, і я переконаний у тому, що Марію Ісабель Гарате вбили; може, тепер я повинен думати, що нечестно тут поводишся ти, прикриваючи тяжкий злочин?

Я сам не вірив у те, що сказав Енеко, але його репліки дуже мене обурили і, незважаючи на те, що я розкаявся, різко поклавши слухавку, шляху назад уже не було. На щастя, мій давній товариш не такий сердитий, як я, або більше цінував нашу дружбу, та вже за хвилину він мені зателефонував.

— Облишимо все так, як є, або почнемо з нуля? Ти просто дідько, Гойко, ти знаєш мене і знаєш, якої я про тебе думки, я визнаю, що наговорив тобі дурниць, але й ти визнай, — ти найдокучливіший тип, котрого я бачив у своєму житті.

— Маєш рацію. Пробач мені, що я втратив контроль, — я з полегшенням прийняв гілку оліви, яку мені простягнув Енеко, — але я вже кілька тижнів живу, як у болоті. Ну а тепер, коли ми обмінялися уявними поцілуночками, поділюся з тобою тим незначним обсягом інформації, який мені відомий. Хоча поки що я немаю вагомих доказів, які зміг би пред'явити в суді, але переконаний у тому, що, як я тобі вже сказав, Марію Ісабель Гарате вбили, і її вбивство пов'язане з «Карибським клубом».

— З «Карибським клубом»? Це часом не та дискотека, де стався наїзд на людину, який ти розслідував, і папка зі справою таємниче зникла з відділку?

— Коли я розповім тобі все, що знаю,

ти пообіцяєш не використовувати цю інформацію, допоки я не дозволю?

— Дідько вхопи, Гойко, як ти можеш таке казати? Я поліцейський і не можу як та знаменита мавпа не бачити, не говорити й не чути, коли йдеться про можливість скоєння вбивства.

— Я розумію, що не можеш, але ж ти сто разів повторив, — це вбивство існує тільки в моїй уяві, тому тобі потрібно зробити одне — вдати, що ти й досі так думаєш, і все, що я тобі можу про це розповісти, буде лише моєю маячнею. У тому малоймовірному випадку, коли хтось дізнається про нашу розмову, тобі не зможуть за це докоряти, офіційна — твоя точка зору. І можеш бути впевнений — ти першим дізнаєшся, якщо я знайду вагомі докази.

Урешті-решт, він знехотя прийняв мою пропозицію. За ті півгодини або навіть трохи більше, які тривала наша розмова, я пояснив йому все, що сталося: від миті, коли Карлос Хоакін Гомес-Уральде Юріс-баррена, член Нотаріальної колегії Більбао зайшов до моого кабінету, до миті, коли я побачив по телевізору, як Артуро Аподака став жертвою теракту. Я не переказав тільки те, про що розповіла Сара, але Енеко не помітив, що я не був із ним до кінця відвертим, або, навпаки, вирішив не тиснути на мене. Ми були знайомі вже достатньо давно й знали, що можемо довіряти один одному, та якщо було потрібно щось замовчати, ми це робили.

Він помовчав кілька секунд і сказав, що вірить мені.

— У кожному разі з тим, що ти маєш у своєму розпорядженні, ми не можемо дати тобі офіційного прикриття.

— Я про це й не просив. Навпаки, єдине, чого я хочу, — щоб ви не перешкоджали моєму розслідуванню.

— Я зроблю все, що в моїх силах, але будь обережний. Якщо описане тобою — правда, а я поки не ставлю це під сумнів, убивці Марії Ісабель Гарате не витрачають часу на дурниці, тому наступною жертвою можеш бути ти.

Я завжди усвідомлював небезпеку, але, почувши ці слова від свого товариша, який, крім того, був добрим поліцейським, відчув неприємну тривогу. Незважаючи на це, відповів йому стандартною фразою про те, що не варто хвилюватися, я вмію стежити за собою.

— Що ти робити тепер? — це запитання мені поставив не друг, а поліцейський.

— Зачекаю, доки все вгамується, — неоднозначно відповів я; ми розуміли, що

на стадії, якої я дійшов, нічого вже не вгамується, але я не міг нічого йому сказати, не порушивши даної Сарі обіцянки, — а потім побачимо, куди мене заведе слід «Карибського клубу».

— Останнє запитання, Гойко, — його голос трішки затрептів, і продовження фрази довелося чекати так довго, що я відчув, чого вони стосуватиметься, — я вже сказав, що вірю тобі, але ти точно впевнений щодо Наталії? Просто, чорт забирає, не можу в це повірити, мені це здається неможливим! Я кажу тобі те, що відчуваю, — ти можеш помилитися.

— На жаль, Енеко, я не помиллюся, хоч би як мені того хотілося.

— Мені шкода, Гойко, мені так шкода. Будь обережним і тримай мене в курсі. І не треба залишатися назавжди самітником, гаразд?

Я сказав йому «так» і поклав слухавку з гірко-солодким відчуттям, знаючи, що мій давній товариш підтримає мене, якщо це буде потрібно. Але розповідь про роль Наталії не допомогла мені очиститися, навіть навпаки — моя рана, яка ще не почала загоюватися, тільки збільшилася. Принаймні в мене не було часу на те, щоб поплакати, — коли я зібралася сковати мобільний телефон, прийшло повідомлення про пропущений виклик. Відкривши повідомлення, побачив номер Ельвіри. Я хотів її перетелефонувати, коли побачив, що в папці входних повідомлень є одне непрочитане. Вони знову було від Ельвіри. Ось про що в ньому йшлося: «Гойко, я хотіла поговорити з тобою, але в тебе було зайнято. Артуро розповів мені, над чим ти працюєш. Будь ласка, нічого не роби, поки я не скажу. Повір мені, це дуже важливо, і нічого не роби, доки ми не поговоримо через кілька днів. Дуже прошу».

Його перечитав, хоча воно відразу вкарбувалося в мою пам'ять, проте мені не вдалося його розшифрувати. Насправді, якщо подумати, там нічого було розгадувати — повідомлення не було зашифрованим, і те, про що в ньому йшлося, зрозумів би й першокласник. Ельвіра хотіла, аби я нічого не робив, щоб я сидів спокійно, доки ми не поговоримо. За малий проміжок часу вона була вже другою людиною, яка просить у мене відстрочення, хоча цього разу я не міг зрозуміти її мотив. Урешті-решт, Сара була залучена до брудних справ і її цікавила тільки власна безпека, але які ж могли бути причини в Ельвіри? Я гарно знав її і був певен, що ці причини не могли бути вигаданими, і все одно я їх не розумів. Я довіряв їй і подумав: коли вже вона мене про таке попросила, у неї для цього були вагомі мотиви, тому вирішив прислухатися, незважаючи на дивакуватість прохання. Крім того, я сподівався, що після завершення цього терміну Ельвіра зможе надати мені якусь нову інформацію, котру, напевне, почула від Артуро, або принаймні пояснити, чому вона попросила мене призупинити розслідування. Насправді з моєї боку це був не прояв оптимізму, а єдина можлива реакція на ситуацію, контроль над якою вислизає з рук.

Хай там як, а прохання Ельвіри обмежувалося лише розслідуванням убивства Марії Ісабель Гарате і, якщо між ними є який-небудь зв'язок, — смерть самого Артуро — але, як я зрозумів, її прохання не поширювалося на наші особисті стосунки. З моєї боку було абсолютно нормальним прийти на поминальну службу по Артуро; усі, хто зізнав нас, знали й те, що він був добрым другом моєго батька і я успадкував цю дружбу, тому за два дні після теракту, який забрав його життя, я прийшов на похорон.

Похованальні почести відбувалися в парафії Святого Вікентія Мученика — у тій самій церкві, у якій не так давно ми з Артуро були присутні на похованні Хосе Марії Вассеса де Лусуріага, судді-пенсіонера, котрий був причетний до кампанії проти отця Менділусе. Так, Артуро також брав у ній участь, але зважаючи на нашу дружбу, я йому це пробачив. І все одно в мене було таке враження, ніби я весь час бігаю в одному колесі, наче все якимось схибленим способом пов'язане між собою, але я не міг знайти сполучну ланку, яка об'єднувала всі події.

Ельвіра, зважаючи на стан вічної коханки Артуро, яка так ніколи й не вийшла за нього заміж, отримала місце в другому ряду, тоді як перший ряд займали його від-

*De vuelta al hotel
que te preparan la cuenta y tranquilizas al recepcionista diciéndole que el horrible atentado sucedido esa misma madrugada no ha hecho cambiar la buena opinión que tienes del país, por*

далені родичі, про яких я ніколи не чув і до яких, як мені здавалося, мій друг не відчував жодного інтересу. Але так само, як коти збігаються на запах сардин, ці невідомі родичі відчули в повітрі запах можливості відкусити ласий шматок спадку; і ось вони прийшли з претензіями на моральні права, яких ніколи не виконували, коли потрібно було відвідати або допомогти Артуро. Ці мрійники зовсім не знали свого родича; вони не знали, що він майже зі стовідсотковою ймовірністю влаштував усе так, аби основною спадкоємицею його статків залишилася вірна супутниця життя.

Формальне вигнання Ельвіри не ввело в оману присутніх, які знали, ким вона була, і підходили до неї, коли завершилася меса, аби висловити співчуття. Серед тих, хто підійшов до неї привітатися, я побачив багатьох визначних осіб, які належать до того, аби на сучасному постмодерністському жаргоні називатися громадянським суспільством: судді, нотаріуси та адвокати, звісно, а також професіонали, далекі від світу юриспруденції – журналісти, митці, директори відділень банків, готелів. Особливо багато було останніх – жоден шеф-кухар із найзнаменитіших ресторанів Більбао не захотів прогавити останню дань почесті тому, хто був одним із найщедріших їхніх клієнтів.

Суддя Бурже Моран і його чоловік Рубен Гармендія Ечебесте також підійшли до Ельвіри, аби висловити їй свої найщиріші співчуття. Обидва чудово мене бачили, оскільки я стояв дуже близько від них. Бурже знов про дружбу, що поєднувала мене з Аподакою, і все одно подивився на мене вороже. Гармендія ж, навпаки, жартівливо мені всміхнувся – мені навіть здалося, що він підморгнув, хоча це, напевне, було тільки дещо перебільшене мною сприйняття його міміки.

– Забудь про них на кілька днів, незабаром ти про все дізнаєшся.

Я з подивом глянув на Ельвіру. Настала моя черга висловлювати їй співчуття, але перш ніж я зміг поцілувати її та вимовити банальні слова про те, як вразила загибель Артуро, ніби словами якось можна передати мої почуття, вона випередила мене й сказала цю фразу. Здається, Ельвіра дуже уважно спостерігала за тим, що відбувається навколо, і помітила погляди, якими я обмінявся зі щасливою подружньою парою.

– Ельвіро, я... – я не знав, як завершити цю фразу, та ми обидва розуміли, що я хотів сказати.

– Я знаю, знаю, не потрібно нічого говорити, зараз не найкращий момент для балачок. Крім того, я б попросила тебе не приходити до нас додому, коли завершиться ця вистава. – Мене не здивувало те, що вона прочитала мої думки, але дуже спонтанно, що вона просила не супроводжувати її. – Іще не настав час. Протягом годин або навіть і днів мене будуть оточувати люди з найкращими намірами, які не хочуть лишати мене саму, ну а я бажаю саме цього – залишитися на самоті зі своїми спогадами, зі своїми думками, зі своїми рішеннями, – вона уважно подивилася на мене, вимовивши останнє слово. – Думаю, тебе здивувало прохання, яке я надіслала в телефонному повідомленні, але зараз хочу попросити зачекати ще кілька днів.

– Ти ж знаєш, Ельвіро, я зроблю будь-що, аби догодити тобі, та це твоє прохання дуже непросте. Чим довше я не братимуся за сліди, тим складніше потім буде щось знайти – це найпростіший закон роботи в поліції.

– Щодо цього не хвилюйся, Гойко, я обіцяю, ти не будеш розчарований, але прошу тебе, май терпіння й зачекай іще трохи, я благаю. Зроби це заради мене... і заради Артуро, – додала вона, і тоді я вперше почув у її голосі сум.

Чотири дні, які Ельвіра попросила зачекати, були одними з найдовших у моєму житті, але я дав обіцянку й мав її дотриматися. Коли вона зустріла мене у вітальні їхнього будинку, я відчув гірко-солодкий присmak. З одного боку, я вірив у те, що очікування себе виправдає – Ельвіра ніколи б мене не обдурила, і якщо вона сказала, що я не пожалкую про те, що прислухався до її прохання, був упевнений, що так і станеться. З іншого боку, я зайшов до цього будинку вперше відтоді, як ті покідьки забрали життя моего друга. Та вітальня, у якій я безліч разів говорив з Артуро і пив його віскі, здалася мені холодною та непривітною.

– Дякую, що прийшов, Гойко, – сказала Ельвіра, щойно мене поба-

чивши, а потім принесла, як це завжди робив Артуро, склянку й закорковану пляшку віскі «Chivas», — і дякую за те, що послухався божевільну стару.

— Ти не божевільна стара.

— Ні, але мое прохання призупинити розслідування, поки ми з тобою не поговоримо, характерніше для божевільної старої, ніж для розсудливої людини.

Я неспокійно поворухнувся у своєму звичному кріслі, яке й досі було дуже зручним, але вже не дарувало того відчуття насолоди.

— Скажімо, якби я не знов тебе, то подумав, що це прохання характерне для божевільної старої.

— Ти дуже люб'язний, Гойко, і дуже уважний до старої. І не заперечуй — хоча серце й мозок намагаються із цим сперечатися, коли дивлюся на себе в дзеркало, я усвідомлюю свій вік, і це не здається мені поганим — це означає, що я справді жила і не тільки жила, а й насолоджувалася життям протягом довгих років. Але давай не втрачати часу на лестощі та ввічливість, яких ми не потребуємо. Я дала тобі обіцянку і виконаю її, хоча розпочати мені доведеться з кінця — зі смерті Артуро.

Перш ніж відповісти, я ковтнув віскі.

— Знаєш, Ельвіро, у певному сенсі я відчуваю себе за це відповідальним. Думаю, він загинув через мене. Артуро не був жертвою теракту незважаючи на те, який усе має вигляд. Я попросив його допомогти мені зі справою, яку розслідував, — тобі про неї вже відомо — уперше я зробив це тут, утвої присутності, і він завжди мені допомагав. Через це його вбили.

— Не потрібно себе звинувачувати, Гойко. Навіть якби сталося так, як ти вважаєш, усе одно ти не ніс би за це відповідальності — Артуро вже був дорослий і знов, що робить, а ти хоч би що було не міг передбачити, що він через це загине.

— Ти помиляєшся, Ельвіро, я мав би це передбачити.

— Це не має значення, бо він помер не через те, що допомагав тобі; не був він і жертвою терористів.

— Тоді, — скептично запитав я, — як ти вважаєш, що з ним сталося?

— Я нічого не вважаю, я абсолютно впевнена в тому, що знаю. Артуро вчинив самогубство.

Я очікував чого завгодно, але не цього. Деякий час я уважно дивився на Ельвіру, намагаючись знайти якусь ознаку того, що тут котілося, — чи її захопив іноземний бойовий підрозділ, чи в неї вселився демон. Можливо, екзорцисти мали рацію, і злі духи, які можуть вселитися в наші тіла, справді існують, але я бачив перед собою тільки жінку похилого віку, яка дивилася на мене з усмішкою, ніби я був неслухняним онуком, а вона — доброю й терп-

лячою бабусею, котра вирішила привести його до тями.

— Не розумію, — нарешті мовив я, — усі бачили фото теракту й вибуху — тобто не вибуху, а його наслідків. А якщо цих доказів недостатньо, то звіт наукового відділу Автономної поліції був категоричним — Артуро загинув унаслідок вибуху бомби, установленої під його автомобілем.

— Усе правильно, тільки це був не теракт. Артуро покінчив життя самогубством. Звісно, не без допомоги — він не вмів користуватися вибухонебезпечними речовинами, — але рішення належало йому. Ти й сам знаєш, що він усе робив із розмахом, а пускати собі кулю в лоба або ковтати таблетки — це було не в його стилі, тому вирішив підкласти бомбу під свій автомобіль. Авжеш, причина полягала не тільки в тому, що йому подобалося робити все з розмахом, вважати так було б несправедливо; насправді він це вчинив заради мене, щоб страхова компанія не влаштувала якихось проблем із виплатою відшкодування, як це було б у випадку очевидного самогубства.

З такої точки зору ця справа навіть виглядала припустимою. У мене й досі були сумніви, але Ельвіра говорила абсолютно серйозно, і я схилявся до того, аби їй вірити.

— Йому було настільки погано? Він уже давно казав, що доживає останні дні, але я в це не вірив, думав, він переїльшувє.

— Так, йому було погано, але хвороба не була вирішальним чинником для прийняття цього рішення. Артуро був борцем, і битва з болем, битва з недугом хоч би як парадоксально це не звучало, примушувала його триматися за життя. Причина самогубства полягала в іншому, — вона глибоко зітхнула й продовжила: — Він наклав на себе руки, оскільки я вирішила піти від нього.

Почувши останні слова Ельвіри, я мимоволі здригнувся. Це був день несподіванок. Якби існував чіткий доказ того, що можна створити нерозлучну пару, не підписуючи при цьому папірець і не кахучи: «Так, я згоден» у присутності священика, це був би приклад стосунків Артуро та Ельвіри. А тепер, коли вони прожили разом понад п'ятдесят років незважаючи на розмови та плітки добропорядних мешканців міста, і обом вже було за вісімдесят, Ельвіра вирішила розлучитися.

— Нічого не розумію.

— А чом би й ні, — відповіла Ельвіра з жартівливою посмішкою, — тепер розлучення трапляються доволі часто, люди

вже давно забули про «поки смерть вас не роз'єднає».

— Так, знаю, звісно, я це знаю, але Артуро й ти... Ви... Чорт забирає, присягаюся, що я нічого не розумію! Хай йому грець, Ельвіро, Артуро ніколи не був святошею, тобі це відомо насамперед і май на увазі, я не хочу скинути з нього провину чи сказати, що ти мала б терпіти, — я перший не раджу жінкам терпіти, якщо вони не хотуть іще більших проблем у майбутньому, — і все одно я не розумію, що сталося між вами. І, крім того, самогубство... Хіба ти не сказала, що Артуро був борцем? То ж він міг би трохи поборотися, чорт забирає!

— Він зідав, що я не зміню свого рішення. Ти й сама говорив, що Артуро не був святошею, але це не мало для мене значення; наші стосунки були дуже незвичними, і дуже міцними. І не можна сказати, що я часто йому пробачала, просто думала, що мені нічого йому пробачати. Будь ласка, не потрібно сердитися, я не витримаю, коли такий друг, як ти, буде засуджувати нас згідно зі старими буржуазними стереотипами — такими вже були наші стосунки. Останнім часом я навіть запропонувала йому розважатися з іншими, набагато молодшими за нього жінками, оскільки вже втратила інтерес до сексу. Не знаю, чи це сталося через мій вік, чи то через те, що вже взагалі від усього стомилася, але в нас більше не було статевих стосунків, і мені віддалося несправедливим, що Артуро повинен страждати через те, що мене це більше не цікавило. Тому твої підозри виявилися хибними, хоча, можливо, опосередковано там і є якийсь зв'язок.

Зробивши другий ковтак віскі, зрозумів, моя склянка порожня. Занурившися у розповідь Ельвіри, я не помітив, як випив усе, тому налив собі ще одну щедру порцію віскі та випив одним великим ковтком. Поза сумнівом, мені це було потрібно.

— Проблема, — продовжила Ельвіра, побачивши, що моя склянка знову повна і я готовий слухати далі, — виникла тоді, коли секс припинив існувати й для нього. Так, даже його, навіть Артуро Аподаку Сенса де Уртубі, не оминула ця доля. Чи то через його вік, чи через хворобу йому також було закрито доступ до дивовижного світу сексу, але він не здався. Якщо не помиляюся, тобі ніколи не подобався театр?

— Ні, правду кажучи, він ніколи мене особливо не приваблював; час від часу я ходив із Наталією на різні вистави, але погано на цьому розуміюся.

— У Жана Жіраду є одна робота — «У Трої не буде війни», де один із голо-

вних героїв, імені якого я не пам'ятаю, але його цілком могли звати Артуро, сказав щось на кшталт: «Якщо вже вік не дозволяє нам брати участь у війні, давайте зробимо її якомога кривавішою». Я її бачила вже давно, тому не можу бути певна щодо правильності цитати, але її сенс приблизно такий. Артуро, мій Артуро, — вираз її обличчя став сумним, коли вона поставила присвійний займенник перед ім'ям спутника свого життя, — вчинив так само; якщо вже він не міг битися в цій Троянській війні, яка існувала, можливо, тільки в його уяві, то вирішив зробити її якомога більш жорстокою і кривавою. Ти й сам знаєш, він завжди був новатором, ворогом усіх соціальних традицій; йому постійно хотілося отримувати новий досвід, та коли він створив усю цю інтригу навколо «Карибського клубу», він переступив межу, яку не повинен був переступати, і тому я, дізnavшись про те, що він накоїв, вирішила покинути його. І саме через це, а ще, можливо, через те, що в нього стався момент просвітлення й він побачив, створенню якої потвори він сприяв, Артуро сків самогубство.

Я зробив наступний ковток віскі, слухаючи чергові зізнання Ельвіри. У такому темпі я нап'юся до нестями, але мене це не обходило, оскільки, мабуть, це був єдиний спосіб витримати те, що я вже почув, і те, що мені ще доведеться почути.

— Як Артуро був пов'язаний із «Карибським клубом»?

— Він був одним із партнерів; скажімо, одним із тих, хто давав гроші, бо його ім'я в ролі співвласника цього закладу ніде не фігурувало. Спочатку це був звичайний бізнес, один із безлічі тих, які він засновував для розваги й перетворював на золоту жилу, але гроші його не цікавили. А тепер зверни увагу на те, що я не хочу бути лицеміркою, — насправді гроші цікавили нас обох, оскільки вони дозволяли нам жити так, як ми хотіли. Я так сказала, бо тоді прийшла та мить, коли найголовнішим для нього були не гроші, а можливість отримати новий досвід, спробувати нові втіхи. Ось у чому була проблема: Артуро так хотів рухатися вперед, завжди рухатися далі, що, врешті-решт, переступив межу й уже не зміг повернутися назад.

— Яке відношення це має до вбивства Марії Ісабель Гарате або до зникнень дітей із Болівії? Артуро ж не був... Не був... — я не завершив запитання, що не наважувався сформулювати.

— Ні, він не був педофілом, якщо ти маєш на увазі це, але справді був залучений до мережі, яка займалася викраденням дітей. І не лише з Болівії — іще з Колумбії, Марокко, Сенегалу та інших країн. Це було найпростіше: батьки-іммігранти не стали б звертатися до поліції, а в найгіршому випадку, як вони вважали, їм можна закрити рота кількома тисячами

євро. І вони мали рацію. Це може здатися тобі дикістю, але в більшості підкуплених батьків було ще багато дітей та інших родичів як тут, так і там, у дома, і завдяки цим грошим вони забезпечували добробут решти своїх родин. Вони ніби приносили в жертву одного, аби інші змогли вижити. І я не хочу їх виправдовувати, Гойко, але тут справа не в ницості, а в бідності. Ну а щодо твого першого запитання — думаю, ти вже знаєш відповідь: мати одного з цих хлопчиків проявила непокору й також зникла. Марія Ісабель хотіла дізнатися про те, що сталося, і її також прибрали.

— Артуро віддав наказ про її вбивство? — віск розпустив мені язику або принаймні прибрав страх, який раніше заважав мені ставити Ельвірі певні запитання.

— Я не знаю, і мене це не цікавить. Навіть якщо він особисто цього не робив, це мав бути хтось із мережі, у створенні якої він брав участь, тож навіть коли він і не віддавав наказу, його провина від того не стає меншою.

— Ти сказала, що з роками Артуро не став педофілом, але ця мережа, яку він створив, була пов'язана з торгівлею дітьми чи дитячою порнографією? Або, можливо, з пересадкою органів?

— Мабуть, але тільки опосередковано. Ні, вони цим не займалися.

Я згадав, як Сара відповіла мені на схоже запитання, що з дітей вичавлювали все. Зненацька я здригнувся: у це важко повірити — я сиджу у вітальні Артуро, у його кріслі, п'ю його віск і абсолютно невимушено говорю про його причетність до мережі, яка займалася настільки брудною й жалюгідною справою, як викрадення дітей.

— І що ж це тоді було, Ельвіро?

Замість відповіді, вона вихопила в мене склянку, у яку я щойно знову налив віск, і випила її всю. Ельвіра ніколи не куштувала віск, вона могла випити тільки ковточок коньяку, але її вчинок мене не здивував — без жодного сумніву, вона потребувала цього напою набагато більше, ніж я.

— Артуро любив тебе, Гойко, — раптом сказала вона, не відповівши на поставлене мною запитання.

— Я знаю, Ельвіро, — промовив я, бо мав же я хоча б щось сказати, хоч і не надто в це вірив. Годину тому я не поставив би її слова під сумнів, але відтоді, як почалася наша розмова, усі мої переконання ламалися одне за одним.

— Я не можу докоряті тобі за скептицизм, — Ельвіра знову прочитала мої дум-

Богдана ТОКАРЧУК, м. Коломия

ЗИМА

Подих вітру тихо так, зрадливо,
Наче ніж, пронизує світанок,
Забирає осінь, ніби диво,
Обриває ніжності серпанком.

Зазирають в вікна заметілі,
Начебто втаїли який гріх...
І летять сніжинки білі-білі...
Бо зима ступила на поріг.

Віктор НАГОРНИЙ, м. Київ

НЕ ПОЧИНАЄТЬСЯ ЗИМА

Не починається зима, якого біса? В чому справа?
Лиш де-не-де збуднілий сніг, неначе загрубіла лава.
Пороздягалося гілля і хоче хутро одягнути.
Півгрудня вилетіло геть — рипіння снігу ще не чути.

Чи сам до себе щось кажу, думки услух чи голос з неба:
«Спекотно вам, то — холодно! Ви разберітесь, що вам треба».
Яка різниця: дощ чи сніг, красою щедрі дні і ночі...
Ти хочеш, як було колись... Та мало хто з нас чого хоче...

ки. – Але так і було, Артуро любив тебе та цінував. Справді, як я вже кілька разів сказала, він перейшов межу, яку ніколи не мав би переступати, та, незважаючи на це, він завжди був відданий своїм друзям, а ти був одним із найкращих. Артуро навіть по-своєму намагався тебе захищати, оскільки, як ти розумієш, він від самого початку контролював твоє розслідування й одного разу йому навіть довелося завадити тім тебе вбити.

Якби я не був переконаний у тому, що всі слова Ельвіри – правда, наша бесіда могла б бути схожою на фільм авторства якогось обкurenого режисера або радше на сон, аніж на реальні події. Ось ми зручно влаштувалися в кріслах, п'ємо віскі та згадуємо людину, яку по-своєму любили, а тим часом спокійно обговорюємо, як хтось вирішив мене вбити, а добрий Артуро цьому завадив. Ми ніби з'їхали з глузду, якщо вже не були божевільні.

– Знаєш що? Перед тим як вчинити самогубство, він сказав, що, як йому здається, є ще одна людина, яка тебе захищає, хоч і незрозуміло чому. Він міркував, що поговорить із ним, та зробив це чи ні, їхню розмову він мені не переповів. Хоч і сказала, що ти не несеш відповідальності за його смерть, певною мірою ти, мабуть, впливнув на його рішення. Я збиралася піти від Артуро, а ти так близько підійшов до розгадки, що йому лишалося або вбити тебе, або себе. Він обрав другий варіант, і, хоч я й досі плачу за ним щоночі, мені здається, що він зробив правильний вибір.

Усе це було чудово, і можливо, Артуро був не таким покидьком, яким я його почав уважати після нещодавніх зізнань Ельвіри, але я й до сих пір не знат, чим саме займається мережа, до створення якої він був причетний.

– Думаю, тобі відомо, – це було швидше стверженням, аніж запитанням, й Ельвіра із цим погодилася. І не тільки погодилася, а виклала за наступні дев'яносто хвилин усе, що їй було про це відомо, і не лише те, що їй розповів Артуро, а й свої власні здогадки.

– У тебе є якісь докази або документи, за допомогою яких я зміг би підтвердити твої слова та які міг би віднести до Автономної поліції або черговому судді?

– На жаль, Гойко, я все це знаю тільки зі слів Артуро. У мене немає ні доказів, ні будь-яких паперів або документів. І я не буду нікому повторювати те, що розповіла тобі. Попри все те, що він накоїв, я ще його кохаю й не стану робити нічого, що могло б заплямувати його добре ім'я.

– Можливо, цьому вже й не вдасться запобігти. Якщо врешті-решт цю справу буде розкрито, рано чи пізно його участь у ній випливе на поверхню.

– Знаю, але, на щастя, я вже цього не побачу.

– Що значить не побачиш? Ти про що?

– Біднесенький мій Гойко, тобі не слід так піклуватися про мене, – вона уважно поглядалася на свій годинник, вигляд у неї був стомлений, – ти чудово мене зрозумів: я не хочу жити й бачити, як у пресі змішують із по-миями ім'я Артуро. Він, безперечно, на це заслуговує, але не хочу цього бачити. Я прожила багато років і, хоч збиралася його покинути, мені дуже хочеться знову приїднатися до нього, хоч би де він був.

– Забудь про це, Ельвіро; коли прийде час, ти до нього приїднаєшся, а зараз не роби дурниць.

– Я вже її зробила, хоча для мене це ніяка не дурниця, – відповіла вона з усмішкою, із такою, яку ми так часто бачимо в бабусь, коли вони дають онукам цукерки, – мені лишилося небагато. І не намагайся нічого вдяти, – попрередила вона мене, – я все добре розрахувала, до хвилини, мене вже не врятує ніяке промивання шлунку, і тому, якщо ти все-таки зателефонуєш у службу порятунку, ти лише пустиш на вітер гроші якогось платника податків. А зараз, будь ласка, залиш мене, я не хочу, щоб ти бачив, як я помираю. Бачиш – кокетка до останньої хвилини... – вона хотіла розсміятися, але їй ледь вистачило сил. – А щодо справи, яку ти розслідуєш, – не хвилюйся, завтра ти отримаєш конверт, у якому...

Вона не завершила фрази, хоча це мене турбувало найменше; єдине, чого я хотів – повернути її до життя. Тож я викликав швидку, а поки вона іхала, спробував застосувати на практиці все, що вивчив на курсах першої допомоги, однак усі мої зусилля виявилися марними – Ельвіра, як вона й сказала, розрахувала все до хвилини, тому померла ще до приуття медичної допомоги.

Я залишився в їхньому будинку, дочекавшись чергового суддю та судового лікаря. На щастя, того дня черговим суддею був не Бурже Моран. Не знаю, чи це було випадково, чи Ельвіра зробила останню послугу, але мене не дуже мучили, хоч і взяли обіцянку, що наступного дня я прийду давати свідчення.

Я виходив останнім і не міг не окинути цей будинок прощальним поглядом, сповненим суму. Я провів там чимало приемних миттєвостей, там мене втішали у скрутні часи, але тепер господарі цього будинку були мертві, й він став схожим на будинок-примару. Зачинивши двері та розуміючи, що більше ніколи сюди не повернуся, я усвідомив, що важлива частина моого життя також зачинилася.

Ти ідеш за кермом автомобіля під дощем і слухаєш пісню баскською мовою. Ти її не розумієш, але це не має значення – надрывний голос співака заповнив увесь автомобіль, а цього вже достатньо, аби ти зрозумів повідомлення та почуття, які має передати ця пісня. Водночас чоловік, який подарував тобі цю касету, той, кого ти підозрював у тому, що він захищає детектива, якого хочуть убити всі його партнери, попросив тебе про дивну послугу та зізнався, що він справді захищав його. Він заплатив, щоб ти продовжував його захищати, цей дивний чоловік пояснив суть цієї пісні й додав, що завдяки їй ти зможеш зрозуміти цього детектива, за яким спостерігаєш, набагато краще, ніж завдяки довгим годинам уважного та нудного стеження. У цій пісні йдеться про птаха, який тікає, бо йому хотіли підрізати крила. Яка цікава дилема: ти підрізаєш йому крила, щоб залишитися з ним, і тримаєш його в клітці або ж не чіпаєш його крил – і він вільно літає, назавжди від тебе віддаливши.

Звісно, твоя доля – літати, і дуже скоро ти це зробиш, хоч і не з того сучасного аеропорту, який мешканці Більбао називають «La Палома». Ти його бачиш просто зараз, від'їжжаючи від готелю, у якому провів ніч із Надею, болгарською проституткою з широкими стегнами, яка має диплом з історії мистецтв. У готелі ти запитав, наскільки часто відбувають літаки до Лондона. Люб'язна дівчина-портьє не змогла відповісти на це запитання; вона запропонувала зателефонувати до аеропорту й запитати, але ти відповів їй, що не варто хвилюватися, ти сам пошукаєш в Інтернеті. Насправді важливо, щоб вона зрозуміла, що ти збираєшся летіти до Лондона, незважаючи на те що цей літак вилетить із Лою без вас.

Ти впевнений у тому, що ніхто не зможе простижити ваш слід, але не буде зайвим залишити ще один, хибний. Дуже скоро, через два-три дні, ви з Надею пойдете з Більбао за новим життям на новий континент. Ти більше не будеш холодним найманим убивцею, ставши натомість холодним бізнесменом. Та ви не полетите літаком – ви пойдете з Іспанії по дорозі, і навіть не по шосе в муніципалітеті Ірун, що було би логічніше. Спочатку ви залишитесь на кілька днів у Барселоні – Надя хоче побачити Собор Святого Сімейства, а ти хочеш відвідати маленьку книжкову крамницю, спеціалізація якої – детективні романи. Тобі сказали, що вона називається

«Детективний і кримінальний романи». Ця крамничка розташована в Барселонеті – старому рибальському кварталі. Якісна архітектура, література та іжа, можливо, і не є трьома потрібними для нового життя інгредієнтами, але вони сприяють тому, щоб перехід пройшов якомога приемніше. Звідти ви поїдете до Андорри, а з Андорри – до Франції. Така траекторія – зовсім не обов'язковий застережний захід, і ти це чудово знаєш, але є одна річ, яка відрізняє професіоналів номер один від звичайних професіоналів. Останні вживають усі потрібні застережні заходи, а професіонали номер один – ще й необов'язкові.

Кілька днів ти думав, брати із собою Надю чи ні, та врешті-решт запропонував їй поїхати. До певної міри вона – символ нового життя, якети збираєшся розпочати. Можливо, майже напевне, у вас буде дитина, чом би й ні? Новому життю потрібні нові цілі, а в такий спосіб ти, можливо, нарешті забудеш Сесілію та її сина, твого сина, того сина, який так і не народився. Насправді, Сесілію ти вже забув, вона багато років лежить у спільній могилі – із того дня, як ти задушив її, помстившись у такий спосіб за свого ненародженого нащадка. Це було останнє вбивство, яке ти сків з особистих мотивів, відтоді убивства стали лише частиною твоєї роботи. Навіть дальші заплановані тобою вбивства, можна сказати, були зумовлені професійною потребою розпочати нове життя без слідів життя старого. Хоча, імовірно, там буде й частка помсти, яка допоможе тобі замкнути коло.

Так, забрати із собою Надю – чудова ідея. Хтось може сказати, що вона буде для тебе тільки зайвим тягarem, особливо якщо ти хочеш розірвати зв'язки з минулім і, можливо, у цьому він матиме рацію. Але вона тобі подобається. Окрім того, вона єдина, хто може зрозуміти тебе, вона з тобою на одному рівні, оскільки достатньо вистраждала, щоб цінувати потребу радикальної зміни життя, а ще вона готова народити тобі сина. Либонь, ти справді стаєш старим і сентиментальним, але все більше хочеш цього сина на ім'я Нікола, як звали твого брата, як звали би дитину, від якої відмовилася Сесілія.

Так, ти маєш замкнути коло помсти, яке оточувало твое життя, щоб потім створити нове; це коло почало існувати того дня, коли Нікола, твій брат-близнюк, із яким ви були такі близькі, але такі різні, припинив із тобою розмовляти. Ні, не те, щоб він припинив говорити саме з тобою – він просто не розмовляв, тільки тинявся притулком для сиріт і ні з ким не

Eas palabras salieron de su boca sin que se quedó descalzada. Esa noche no estuve dispuesta a hacerla, esa dependencia que hubiese que infringir, sino que

спілкувався, не відповідав на жодне запитання, на жодне заохочення, і зрештою усі стали думати, що він збожеволів. І ти так думав і відчував через це невимовну лютъ, не лише через те, що він був твоїм братом і ти його любив, а й через те, що фізично ви були однакові, і тому всі навколо пов'язували вас один з одним. Спочатку ти був братом ідіота, а потім став іншим ідіотом, а цього ти не мігстерпти.

Ти зі злістю пригадував, як брат відмовився від твоєї допомоги, сказавши, що ти його признів. Тому ти заприсягся більше ніколи в житті йому не допомагати, навіть якщо його різатимуть на шматки лезом для гоління, і ти дотримав слова; але не міг дозволити того, щоб через нього сміялися над тобою. Тому ти забув про свою обіцянку й знову став битися з найсильнішими хлопцями притулку. Ударі, які ти отримував, робили тебе міцнішим, ну а ти, що ти роздавав, доводили тобі, що таким був шлях, єдиний дієвий шлях до поваги з боку інших.

Одного дня один із хлопців, з якими ти бився та який був на два роки старший за тебе, сказав жартівливо, що твій брат був «дівчиною» директора центру. Ти знову збиралася кинутися на нього, як раптом він витяг із кишені ніж і простягнув його тобі, кажучи, що коли вже ти насправді такий хоробрый, ти знатимеш, як ним потрібно користуватися.

Майже не усвідомивши, як потрапив до кабінету директора, ти побачив, що той хлопець сказав правду й директор притулку гвалтував твого брата. Це було очевидно, бо про те свідчив вираз болю на обличчі Ніколи.

Раніше ти ніколи не тримав у руках ножа, тобі ніхто не показував, як ним користуватися, але удар, який припав на шию директора, перерізав її наскрізь. Він помер майже одразу, обезголовлений, як кабан. Пригадуєш, що тоді ти не зневажав, куди дивитися та що робити, ти навіть не помітив, як твій брат вирвав у тебе ножа та з рішучою хоробрістю, якої ти від нього ніколи не чекав, перерізав собі горло.

Тоді ти подумав, що для тебе все закінчилося, і до певної міри так і сталося. Думав, що доживеш свій вік у в'язниці або тебе взагалі розстріляють, але в цьому ти помилувався. Тебе справді посадили до вологої й холодної в'язниці, але з якоїсь причини, якої ти тоді не розумів, там ти провів лише два дні. У тюрмі тебе ніхто не ображав і навіть, зважаючи на обставини, до тебе ставилися полюдськи. На третій день, замість звичних працівників в'язниці, до твоєї камери зайшов чоловік у дорогому костюмі, чий невибагливий вигляд свідчив про те, що він був при владі. Кілька секунд він уважно на тебе дивився, ніби досліджував, а потім запитав:

— Чи правда те, що ти вбив директора ножем?
Не було сенсу брехати йому, тому я відповів ствердно.

— Чому ти це зробив?

Цей чоловік зізнав, чому ти це зробив, і ти зізнав, що він знає, тому це запитання не мало сенсу, але щось у його погляді, у його поведінці примусило розповісти йому всю історію, усе, що сталося до тієї миті, коли ти завдав єдиного смертельного удара.

— Так, це мені вже відомо, ось воно, — чоловік показав папери, які він тримав у руках, — але я хочу запитати про інше: я хочу знати, що ти відчув, коли вдарив ножем у горло цієї свині.

Це тебе спантеличило. Досі ти не розмірковував над своїми почуттями, і зрозумів, що не відчув нічого — просто мав це зробити й ти це зробив. Просто так, і більш нічого.

— Ти не відчував обурення, ненависті, люті або ж, навпаки, радості або задоволення?

— Ні, пане, я просто думав, що виконую свій обов'язок.
— Отже, ти думав, що виконуєш свій обов'язок.

Остання репліка не звучала як запитання, але ти все одно сказав, що так і було, і єдине твоє відчуття тоді — ти виконав завдання, яке повинен був виконати, ти виконав свій обов'язок.

Саме цієї миті незнайомець вирішив тобі всміхнутися й сказав, що настав час покинути цю незатишну камеру.

— Починаючи з цього дня ми будемо використовувати твої здібності в набагато кращий спосіб. Тобі доведеться вчитися кілька років, але я переконаний,

що рано чи пізно ми зможемо їх застосувати. Ласкаво прошу до Секурітате.

Ось як ти потрапив до світу найменших убивць і поклав початок колу, яке дуже скоро замкнеться. Навіть якщо для цього тобі доведеться знову застосувати на практиці всі ті здібності, які так високо цінували чоловік, який тебе врятував.

40

На прощанні з Ельвірою, на відміну від прощання з Артуро, було дуже мало людей. У цьому навіть була своя логіка: гроші, зв'язки та, урешті-решт, влада належали колишньому нотаріусу, а не його супутниці життя, відносини з якою вони так і не узаконили. Але ще сумнішим було поховання на цвинтарі Більбао, який, як не дивно, розташовано поза межами Більбао, у районі Дерю. А найбільший парадокс, або ж це просто історичний жарт, полягає в тому, що цвинтар цей називається Віста Алегре¹! Якщо до церкви прийшло кілька загублених осіб, то на цвинтарі були тільки священик і я, хоча пізніше до нас приїхався господар місцевої майстерні мармурових виробів, який дав мені свою візитку та запропонував дуже економні та конкурентоспроможні послуги – гравіювання на мармуровій плиті дат життя покійної та будь-якого іншого напису, якщо побажає його замовити. Я взяв візитівку та пообіцяв зателефонувати, щойно мені спаде на думку доречна фраза, якою я зможу вшанувати пам'ять своєї доброї подруги, оскільки на той момент моя здатність до імпровізації була на нулях. До того ж дещо викликало в мене занепокоєння: чиясь далека, але помітна присутність.

Через дві вулиці від пантеону родини Аподака, де ми поховали Ельвіру, я бачив одягненого в костюм чоловіка, який, здавалося, молиться над могилою. Узагалі-то в тому немає нічого дивного, за винятком Дня усіх святих, на цвинтар приходить не так багато людей, як на головну вулицю

міста, та однаково подекуди можна побачити людей, які прийшли навідатися до своїх покійних родичів, чи то для того, щоб помолитися, чи то просто пригадати їх, але той чоловік, як мені здавалося, не належав до осіб, яким потрібно бачити могилу, аби вшанувати своїх покійних. Окрім того, мені помарилося, що очі, приховані за темними окулярами, абсолютно недоречними цього похмурого мокрого дня, які так часто трапляються в Більбао, постійно дивилися в одному напрямку, ніби спостерігаючи за мною. Я пригадав відчуття, яке переслідувало мене останнім часом; так, ніби хтось стежить за кожним моїм кроком, а я не можу його розкрити. Іншим часом я, напевне, забув би про нього, але тепер, пригадуючи все, що зі мною відбувалося протягом останніх кількох місяців, вважаю, що фраза «немає нічого гіршого за параноїка, якого справді переслідують», із жарту перетворилася на реальність.

Коли нарешті закінчилася заупокійна молитва, я підійшов до місця, де стояв чоловік у темних окулярах, який уж пішов звідти. На могилі, звідки він спостерігав за мною, не було жодного зів'ялого вінка з квітів і взагалі нічого, що могло б свідчити про його присутність. А на надгробку, на якому було помітно сліди часу, не було гравіювань, як це зазвичай буває з могилами, за якими ніхто не стежить, оскільки ніхто вже не пам'ятає, хто там похований. Я був переконаний у тому, що чоловік у темних окулярах прийшов на цвинтар не для того, щоб помолитися за своїх родичів, а для спостереження за мною. І цікаво, що він не став ховатися – ніби вирішив спеціально повідомити мене про свою присутність. І якщо це справді було так, його попередження дуже-дуже запізнилося. Я вже кілька місяців крутився в колесі й тепер вирішив зійти з нього на ходу. Якщо все складеться добре, мій рух у колесі скінчиться раз і назавжди; у протилежному випадку я впаду на асфальт і більше ніколи з нього не підведеся. Саме таким був стан справ, і можливості повернути назад уже не було. Разом із тим мій стрибок буде неминучим.

Наступного дня після поховання листоноша приніс мені додому обіцяний Ельвірою пакет, щодо вмісту якого вона не встигла нічого сказати, позаяк утратила свідомість, а потім і життя. Уперше я здивувався, коли з'ясував, що Ельвіра признала мене своїм остаточним спадкоємцем, а отже, я успадкував усе майно, рахунки,

акції, цінності та інші матеріальні й нематеріальні блага Артуро Аподаки. За інших обставин це була б чудова новина, якщо не брати до уваги загибелі двох моїх хороших друзів, але тепер я навіть не знати, як на це реагувати. Відректися від спадку, як я відмовився від мільйона євро, які Наталія, напевне, заробила за свою зраду? Я не міг знати, яка частина статків Артуро була чистою, а яка заплямована його діяльністю останніх років, хоча, зважаючи на те, що мені розповіла Ельвіра, мій старий друг — а я не міг називати його по-іншому, навіть враховуючи те, як він змінився останнім часом, — не був причетний до цієї системи задля збагачення, тому я вирішив прийняти спадок.

Напевне, ті далекі родичі, які навідалися до нього лише тоді, коли він уже був у труні, почнуть зі мною судитися, але це не має значення — із того, що я можу пригадати з курсу римського права, у мене були всі шанси виграти суд. Водночас я був знайомий із кількома досвідченими в цій сфері адвокатами, які за мінімальний відсоток від гіпотетичного прибутку будуть до моїх послуг. Усе одно я вирішив, що було б непогано віддати частину цієї суми якій-небудь неурядовій організації. Хто знає, раптом якась із них називається «Дурнуваті детективи без кордонів» або якоюсь іще на кшталт мене самого.

Подолавши перший подив, я почав шукати те, що мене насправді цікавило. Ельвіра пообіцяла допомогти мені розв'язати інтригу, створену Артуро, але спочатку на мене чекало сильне розчарування. Вона не передала мені нічого — жодного документа, жодного доказу, який можна було б представити в суді. Можливо, таких доказів не існувало, а може, Артуро або ж вона сама знищила їх перед тим, як скоїти самогубство. Напевне, жінка вважала, що її розповіді буде достатньо, щоб довести розслідування до кінця. Якщо це було так, вона мене переоцінила — мене або мою здатність до переконання. Навіть якщо черговий суддя повірить моїм словам, якщо він навіть уважатиме їх обґрунтованими та зв'язними, без матеріальних доказів вони так і залишаться ще однією цікавою історією.

Однак цю ситуацію не можна назвати несправедливою. Ельвіра не дала мені доказів, за допомогою яких можна переконати суддю, що просто в нього перед носом діє небезпечна кримінальна структура. Але вона дала мені засіб, із яким можна викрити цю структуру, хоча, на жаль, жінка вирішила, або ж, краще сказати, так вирішив Артуро, який навіть із того світу не зміг

утриматися від спокуси влаштувати мені випробування, що я не простий поліцейський, який став детективом, а хтось схожий на біскайського Джеймса Бонда. Принаймні такий термін ужив Енеко Гойріселая, коли я пояснив йому суть справи та плану атаки, який склав.

— Дуже симпатична казочка, Гойко, але я нічого не зможу з нею вдіяти, і тобі це відомо так само добре, як і мені. Я не можу надати тобі прикриття або прибути на звук труби, як генерал Кастер на чолі Сьомого кавалерійського полку. Окрім того, генерал Кастер був справжнім покидьком, — це не стосується нашої теми, але мій старий товариш дуже любив історії про Дикий Захід і завжди симпатизував переможеним — індіанцям, убитим білими поселенцями, а не синіми камзолами.

Я розумів його точку зору, але мені зовсім не хотілося наражатися на небезпеку без допомоги. Продовжуючи тему фільмів про Дикий Захід, яким уже колись користувався мій старий друг, він не бачив мене в ролі якогось Гарі Купера на межі самогубства. До того ж у мене не було вибору: якщо я не піду по них, хоч би хто вони були, вони прийдуть по мене — тепер уже пізно відступати, як хороший хлопчик, який нічого не робив і нічого не бачив; я відкрив скриню Пандори й тепер не міг її закрити. А ще, як я вже сказав, Артуро за допомогою Ельвіри надав мені засоби, завдяки яким я зможу дізнатися, що приховано в цій скрині, і знищити її.

Зрештою, ми з Енеко досягли згоди. Спочатку я буду діяти сам, підтримуючи з ним зв'язок, а коли знайду щось цікаве або потраплю в небезпеку, він приде мені на допомогу в товаристві кількох людей, яким можна довіряти. Якщо все складеться добре — чудово, якщо ні — цапом відбуваються буде я. Автономна поліція прибула на виклик чесного громадянина, а якщо цей громадянин виявився дурнем, який викликав її без причини, відповідати за це тільки йому. Тобто мені.

— І все одно не станеться нічого страшного, якщо врешті-решт усе складеться саме так, — Енеко скористався цією ситуацією та спробував пожартувати, — із тією кількістю зелених, яку ти успадкував, зможеш оплатити послуги легіону адвокатів, які знімуть із тебе відповідальність.

Мені довелося зачекати ще три дні, поки Енеко зміг зібрати загін, який приїхав би на порятунок, коли це мені було б українсько. За ці три дні я не помітив, аби хтось за мною спостерігав або намагався мене вбити; я навіть не отримав виклику до суду від Бурже Мурана з приводу несплати

штрафу за порушення правил дорожнього руху, та коли мій колишній співробітник нарешті дав мені зелене світло, коли все було гаразд, я вперше за ці сімдесят дві години зітхнув спокійно.

Я поїхав до клубу, елегантнішого та претензійнішого, анж «Карибський клуб». Клуб «Шангрі-Ла» був розташований у Лаукіс, неподалік від замку Бутрон. Цей заклад був дуже популярним серед вищого прошарку не тільки Більбао, а й усієї Країни Басків та разом із сусідніми спільнотами. Це місце, зважаючи на свою назву, яка означає «загублений рай у Тибеті» та «джерело вічної молодості», стало іконою сучасності. Цей заклад був дуже ексклюзивним; одноразовий членський внесок коштував тридцять тисяч євро, але саме ця ексклюзивність стала однією з причин його успіху. Мені було мало відомо про цей клуб – атмосфера таємниці, яку вони створили навколо себе, сягала захмарної висоти – але, наскільки я знат, члени цього клубу могли займатися в ньому будь-якою ігровою або спортивною діяльністю за умови сплати авансу. Коли якийсь спеціалізований журнал описував останні віяння, популярні в Каліфорнії або в Нью-Йорку, виявлялося, що клуб «Шангрі-Ла» уже давно включив цей вид діяльності до свого меню.

Повернувшись в містечку Урдуліс на Лаукіс, я не міг не думати про те, наскільки спрітним мав бути Артуро, щоб зробити з відомого на всю Країну Басків місця прикриття для своїх нелегальних справ, і саме через його недоступність унаслідок ексклюзивності. Будь-хто не міг вступити до цього клубу; правда кажучи, мені б ніколи не спало на думку подати заявку на право вступу; у мене склалося таке враження, що до нього не прийняли б навіть самого Граучо Маркса, але через п'ятнадцять хвилин двері цього клубу відчиняються на мою честь, і все це завдяки карткам, які мені надіслала Ельвіра як аванс спадку, який я отримаю, якщо вийду із цього клубу живим.

Карток було три, і вони були дуже схожі на типові картки Visa, Master Card або American Express, хоча надруковані на них символи неможливо було розшифрувати; усі картки були різного кольору – зелена, золота та чорна – і давали доступ до запропонованих клубом розваг. Як пояснила Ельвіра у своєму листі, за допомогою зеленої картки я зможу потрапити до клубу, золота надасть мені доступ до всіх видимих послуг клубу (бар, спортивний зал, сауна, джакузі та навіть деякі розваги сексуального характеру, які надаються абсолютно таємно), ну а чорна картка дозволить скористатися особливими послугами, про які я поки що нічого не знат, але, у чому був переконаний, тісно пов'язані з інтригою навколо дітей із Болівії.

Згідно з політикою клубу ці картки не були іменними, що було мені тільки на руку, хоча завдяки новітньому технічному прогресу їх під'єднували до терміналів, які підтверджували

їхню справжність, а також – що найголовніше – знімали платню за неймовірно дорогі послуги – як офіційні, так і неофіційні, які клуб пропонував своїм членам та гостям. У листі, який супроводжував ці картки, Ельвіра вказала, щоб я не хвилювався, оскільки все вже було влаштовано для того, аби ці термінали підтвердили мою особу. Я подумав, що в цьому разі навіть не Ельвіра, а Артуро зробив мені цей останній подарунок на знак, можливо, посмертного примирення, перш ніж покінчти із собою в такий незвичний спосіб. Через кілька секунд я про це дізнаюся. У звичайному клубі портьє, напевне, не дозволив би мені зайти, якби побачив мій зовнішній вигляд, а також автомобіль, який мене туди привіз. Але цей заклад був настільки ексклюзивним, що, попри те що його члени можуть дозволити собі розкіш ходити в джинсах та їздити на старезних машинах, які, напевне, не пройдуть наступного техогляду, головорізи, які виконували тут роль портьє, не зможуть висловити ім жодного заперечення. Насправді важливою була лише картка, і коли гардеробник, який виконував функції охоронця, пропустив мою картку через пристрій, який нагадує банкомат, він відкрив мені шлях до sancta-sanctorum і тільки ввічливо сказав: «Приємного вам дня, пане».

Моєю першою емоцією було відверте розчарування. На перший погляд ізсередини цей клуб нічим не відрізнявся від багатьох інших розкішних клубів, які можна побачити в рекламних брошурakh, і які щодня з'являються в наших поштових скриньках. Справді, усе в ньому здавалося новим і дорогим, але не більше. І навіть привабливі жінки, яких було дуже багато в барі та які вочевидь були найдорожчою окрасою цього клубу, не відрізнялися від тих, котрих можна побачити в будь-якому іншому місці, яке відвідує еліта. Щоб трохи

звикнути до оточення, я пішов до бару й замовив мальтійський віскі. Маю зіннатися, що я ніколи в житті не пив нічого настільки смачного. Не знаю, скільки офіціант зняв із моєї золотої картки, але це, відверто кажучи, мене не цікавило. Жінки, які знаходилися там, були або добре навчені, або ж, як я одразу подумав, — професіоналки, оскільки жодна з них не підійшла до мене, щоб попросити запальничку чи щоб я пристив її келихом чого-небудь; ні одна не спітала прямо, чи я був сам. Насправді вони навіть не дивилися в мій бік. У глибині душі це мене вельми засмутило.

Ідучи за планом, який сам і розробив, я підійшов до маленького казино, яке не поступалося казино в Лас-Вегасі. Попросив кілька фішок і знову розплатився золотою карткою. Кожна фішка коштувала, як мені повідомили, дві тисячі євро. Я взяв десять, кожну з яких закріплений за мною термінал мав пунктуально записати на мій рахунок. Я подумки подякував Артуро та Ельвірі за їхній подарунок і пішов до рулетки з твердим наміром довго пограти. Спочатку мені не щастило, та я виграв, чого мені не хотілося. Мій план полягав у тому, аби програти якомога більше — спочатку перші двадцять тисяч євро і, зрештою, можливо, ще стільки ж, а далі попросити «чогось особливого». Я думав, що клієнту, здатному втратити сорок тисяч євро, навіть не моргнувши оком, — а в моєму випадку той факт, що я витрачаю гроші з космічною швидкістю, навіть сприяв тому, що я не моргаю оком — із цілковитою довірою розстелять червону доріжку.

Мені довелося витратити майже годину, і сорок тисяч євро нарешті зникли. Саме цієї миті я втретє підійшов до вітрини, за якою можна було обміняти фішки, але цього разу я показав не золоту, а чорну картку. Красива жінка, яка мене обслуговувала, тільки всміхнулася й сказала: «Прошу вас, пане, зачекайте хвилину», і натиснула на кнопку чорного кольору. За кілька секунд зрілий чоловік, одягнений, як мажордом в англійських фільмах, підійшов до мене й запитав, чи я вперше користуюся в цьому клубі чорною карткою.

— Саме так, — відповів я, намагаючись не здаватися дурнем, хоча в мене склалося таке враження, що поруч із цим чоловіком навіть спікер Палати лордів міг би здатися невдахою.

Почувши відповідь, він м'яко взяв картку з моїх рук і вставив її в один із пристрій, що стояли поруч із вітриною.

— Усе правильно, пане, — сказав він із такою вимовою, яку сьогодні неможливо

почути навіть на зібраннях Іспанської королівської академії, і додав: — Пройдіть за мною, будь ласка.

Він провів мене через кілька коридорів до дверей, за якими, напевно, був підвал. Ми спустилися сходами, і він відчинив іще одні двері. Після чого кивнув головою та сказав: «Хорошого вам дня, пане», — і залишив мене в приміщенні, яке здавалося підземною копією клубу на верхньому поверсі. Інший чоловік, котрий більше нагадував клона того, який зустрічав біля входу до клубу, спритно мене обшукував, ледь торкаючись тіла, і забрав мобільний.

— Ми вам його повернемо на виході, — повідомив він, правда, не дав розписку (мабуть, вона мені не знадобиться). — Ви можете проходити, пане, наступна бійка розпочнеться приблизно за дві хвилини.

Спочатку мене здивувала згадка про бійку, а потім, дотримуючись указівок чоловіка, який мене обшукував, я потрапив до залі, у якій уstanовили ринг. Стремані кавалери та чепурні дами, як зазвичай описують представників нашого любого вищого класу, коли вони з'являються на благодійному балі, стояли навколо рингу й чекали виходу суперників, тим часом роблячи свої ставки за допомогою чорних карток. До мене підійшов чоловік, схожий на круп'є в казино та, зрозумівши, що я новачок у цих боях, запитав, на кого я хочу поставити. Сьогодні борцями були Джеремі та Сандро. Я не зінав жодного з них, тому обрав навмання поставив дві тисячі євро — такою була мінімальна ставка — на ім'я Джеремі. Схожий на круп'є чоловік провів мене до стендів, за яким стояла молода білявка зі здоровим виглядом (за яку кожен присутній у цій кімнаті чоловік віддав би всю суму на своїй чорній картці) й узяла мою картку, щоб зняти з неї гроші.

Колі всі вже зробили ставки, круп'є піднявся на поміст і проголосив новину про те, що дирекція вдостоїла цей бій кваліфікації «подвійного чорного», тому ставки знову було відкрито для тих, хто хоче грati азартніше, цього разу мінімальна ставка становила тридцять тисяч євро. У залі почали лунати захоплені та задоволені крики; я ніколи не чув такого галасу, навіть на стадіоні Сан-Мамес під час матчів Атлетика з Мадридом або Барсою. Я запитав жінку середнього віку з близкими від захоплення очима та з кольє, продавши яке, я міг би жити кілька років і не працювати, що означало «подвійний чорний». Від її відповіді в мене все обірвалося: це буде не звичайна бійка, а поєдинок не на життя, а на смерть. Але найгірше сталося тоді, коли на ринг вийшли Джеремі та Сандро. Обом боксерам було не більше двадцяти років, але в їхніх поглядах читалось, що вони давно вже розпрощаються з дитинством. Коли хлопчаки виконували лицемірний ритуал потиску рук, у їхніх очах не було ненависті, лише чітке розуміння того, що один із них не вийде звідси живим. Я подивився навколо, на тих людей, котрі штовхалися, аби поставити на смерть чи життя одного з них. Усі вони були нормальними

зовні людьми, які, утім, збиралися спостерігати наживо та з великим задоволенням смерть однієї дитини від рук іншої тільки заради власної насолоди. Цієї миті я прогляв Артуро Аподаку та побажав йому горіти в пеклі.

Глибокий звук гонга став сигналом до початку бою. І хоча я ненавидів себе за це, не міг відвести захопленого погляду від рингу. Хлопців ніхто не вчив битися, тому вони лиш обмінювалися ударами, силкуючись завдати суперникам якомога більшої шкоди. Дуже скоро в обох пішла кров із носа та брів, а в Джеремі, того хлопчика, на якого я поставив, була розбита губа.

І якщо я колись відчував повне безсилля, це був саме той випадок. Перед моїми очима коївся найгірший злочин, який я коли-небудь бачив, та я не знав, як його припинити. Я не взяв зброї, подумавши, що мене, як це й відбувалося, обшукуватимуть, а ще я залишився без мобільного. Спершу я вирішив спостерігати за тим, що коїться в цьому клубі, аби отримати інформацію, необхідну для розкриття злочинного осередку, який ховався всередині, а Енеко подзвонити лише в тому випадку, якщо мене розкриють; але те, що я бачив перед собою, не дало мені здійснити цей план. Я не міг спокійно піти із цього клубу, знаючи, що врешті-решт одна дитина помре, а я нічого не зробив. Того, що я бачив, було достатньо для переконання Енеко в тому, що він має втрутитися. Навіть такий формалізований поліцейський, як мій друг, зміг би обйтися без судового ордера, щоб улаштувати облаву на цей клуб, якби тільки я міг йому зателефонувати та розповісти, що тут коїться. Але я не мав можливості це зробити й зовсім не був певен того, що він приде вчасно. Я залишився один проти цього свинства й не знав, як його зупинити. Те, що спроба щось удіяти, означатиме мою смерть, хвилювало мене найменше; проблема полягала в тому, що я не бачив навіть найменшої можливості успіху при спробі врятувати цих дітей.

Я розумів, що не отримаю жодної допомоги від інших клієнтів, тому єдине, що міг зробити – це відвернути їхню увагу; щось таке, що примусило б звільнити приміщення, а потім, скориставшись метушнею, утекти разом із дітьми та, можливо, узяти якийсь матеріальний доказ того, що тут відбувається, і показати його Енеко. Я понишпорив у кишенях і з радістю зауважив, що там лежить запальничка. З одного боку, не зрозуміло, чому її в мене не забрали – може, нікому не спало на розум, що я зможу використати її як зброю, до того ж у замкненому приміщенні. Та перш ніж запалити вогнище, яке я вже собі уявив, потрібно було знайти місце, звідки я міг би діяти вільно. Напевне, унизу має бути якийсь офіс, хоча б невеличкий, із якого я зможу реалізувати свій план. До того ж пам'ятав, що тут у кожному кутку були камери спостереження, але єдине, що я міг зробити – хіба молитися компетентному органу влади, аби він дав мені достатньо часу для здійснення цього плану, перш ніж по мене прийдуть. Я зробив жест, який вочевидь свідчив про те, що мені треба до туалету, і один із працівників клубу вказав, де знаходиться чоловіча вбиральня.

Старий не обдурив тебе, і твій інстинкт також – детектив вочевидь був хоробрим чоловіком; мало людей наважується зайти, як він, до вовчого лігва. Тепер ти маєш тільки стежити за ним і дивитися, що той збирається робити. Ти знов, що він приде, як мухи злітаються на мед, що детектив не стримається й скористається всіма трьома картками, які йому залишив його друг і захисник. А ще ти знов, що побачене виб'є в нього землю з-під ніг.

Ти стільки за ним стежив із такої маленької відстані, що тепер знаєш його так добре, ніби ви були близькими друзями від народження. Тому ти впевнений, що він не зможе просто опустити руки, не здатен дивитися, що відбувається в цьому клубі, а потім переповісти все своїм знайомим із поліції, ні, це для нього не характерно. Детектив спробує врятувати дітей, хоча це буде дорівнювати самогубству. Ти не знаєш, як він збирається це робити, але переконаний у тому, що він хоча би спробує, а це розбудило твій мисливський інстинкт.

Тобі доведеться уважно стежити за його рухами, щоб передбачити їх, якщо це можливо, а якщо ні – вчасно на них відповісти.

Він заходить до вбиральні. Робить вигляд, що йде до вітру – але ні, він справді це робить – вочевидь, нерви послабили йому сечовивідні шляхи. Він міє руки, затримавшись біля дзеркала, ніби хоче дати собі трохи часу, знаючи, що в нього часу майже немає. Він озирається навколо, ніби шукає щось, але не знаходить,

Debo reconocer que en esos momentos fui yo quien se quedó descolocada. Estoy palabry sollozando descolocada. Esas palabras sollozadas significan que iba a pedirme algo ilegal y no es que no estuviera dispuesta a hacerlo, sino que dependía tan sólo de que ésta articulada del Código Penal a las ordenanzas municipales hubiese

а потім урешті-решт виходить із туалету та, як ти й думав, не повертається до зали, де Джеремі та Сандро в бійці вирішують, хто з них залишиться живим цього вечора. Він злодійкувато озирається навколо, даремно намагаючись сковатися від камер, які скрізь за ним спостерігають, і біжить коридором у протилежному напрямку.

— Що робити, пане? Дати наказ, нехай його схоплять?

Той, хто ставить тобі це запитання, — один із п'яти чоловіків, котрі сидять поруч із тобою в кімнаті спостереження, роздивляючись зображення, які передають камери. Із тону його голосу можна зрозуміти, що він прагне покінчити з чужаком, йому б навіть хотілося зробити це власноруч. Перед тобою стоїть недоумок — тип, який уважає себе місцем, але він не зможе вижити; йому не вистачає холодності, потрібно для цієї роботи, а тому рано чи пізно він зробить помилку, а в цьому світі за помилки платять життям. Але ти не ділишся з ним своїми думками; якби ти зробив це, він би подумав, що ти це сказав через заздрощі, бо вже занадто старий для такої роботи. Але тут він помиляється, хоч і не до кінця — ти не надто старий для цієї роботи, але вже достатньо дорослий для того, аби вирішити, чим займатимешся через деякий час.

— Ще ні, — нарешті відповідаєш ти, зрозумівши, що він чекає на відповідь, — продовжуйте спостерігати за ним, — додаєш, звертаючись цього разу до п'ятьох чоловіків, які, спостерігаючи, повернулися до тебе спиною.

Ні до кого не можна повертатися спиною, навіть до друга, навіть до шефа. Це один із найперших уроків, який ти вивчив; ти пригадуєш минуле й думаєш, наскільки просто було б зараз дістати пістолет і перестріляти всіх, одного за одним, навіть не давши їм часу на реакцію. Так, це було би просто, дуже просто, і ти навіть розмірковував над таким варіантом, та, зрештою,

відкинув його. На відміну від головоріза, котрий нещодавно попросив у тебе дозволу покінчити з детективом, ти не вбиваєш заради задоволення — лише для роботи або в разі потреби. А за вбивство цих п'ятьох дурнів тобі не платили, ти й сам не вбачаєш у тому необхідність, оскільки зображення, які бачиш на екранах, свідчать про те, що танок розпочався.

У мене було обмаль часу, я не зінав скільки, тому вирішив максимально вигідно скористатися ним. Я зінав, що в цьому приміщенні має бути повно камер спостереження та за моїми рухами зараз стежать, але мені було байдуже, оскільки я не шукав нічого конкретного — просто матеріал, який згодиться мені для влаштування пожежі. Думав, що знайду його у вбиральні, але там усе було автоматизоване, і навіть туалетний папір не став би мені в пригоді, оскільки був виготовлений із матеріалу, який постійно був во-логим, тому вирішив, що він не загориться. Звісно, горіти він може — так чи інакше, це все одні папір — але я не вірив, що зможу підпалити його так, щоб загорілося все приміщення та з нього евакуювали людей.

Проблема полягала в тому, що чим довше я буду шукати те, що мені потрібно, тим більше можливостей з'явиться в моїх гіпотетичних, але, безперечно, існуючих спостерігачів, м'яко кажучи, знешкодити мене. Протягом кількох секунд я думав, що цей коридор буде як у нічних жахах, коли ти біжиш, біжиш і не можеш знайти ні дверей, ні виходу. На щастя, архітектори, які проектували цей поверх, не були садистами й мені довелося пробігти лише кілька метрів, поки я знайшов двері, через які було видно кабінет. Дуже обережно, намагаючись не шуміти, якщо там усередині хтось був, я зазирнув до однієї з кімнат. Це приміщення було облаштоване як звичайний офісний кабінет — стіл із органічного скла, такий нехарактерний для категорії клубу «Шангрі-Ла», два офісних стільці, телефон, два комп'ютери та шафа. Був там і кошик для паперу. Кілька секунд я розмірковував над можливістю ввімкнути комп'ютер, але зінав, що за мною стежать, і до того ж не дуже-то впевнено користувався цими пристроями, тому негайно відмовився від цієї думки. Натомість дістав із шафи всі папери, які тільки міг, а також прихопив кошик із паперами. Хоч би яким божевільним був мій план, а я мав зіннатися, що він значною мірою таким і був, це моя єдина можливість створити тут безлад, за умови якого ми з дітьми змогли б покинути приміщення неушкодженими.

Частину листів паперу я розкидав по коридору й підпалив. Вони легко загорілися, і хоча я не зінав, як довго притримається це полум'я, сподівався, що цього буде достатньо, аби спантеличити наглядачів; я міг би скористатися цим і повернутися до зали, у якій був ринг. Там хотів

— Скажи, Сергію, з якими
змождалися, що в каті
хочеть сторончі
та ну, в іншій саму жаха
тільки заснути бути
тобуде тобою.

Сергій
2010

спробувати запалити ще одне багаття. Я розумів, що від цього може утворитися величезний настовп, у якому може загинути багато людей, але тоді я не відчував жодної симпатії або співчуття до покидьків, які були присутні під час ганебного боксерського поєдинку між двома дітьми.

На деякий час мені навіть здалося, що цей план, хоча він був більше схожий на продукт уяви постійного мешканця психіатричної лікарні, зможе спрацювати; очевидно, викид адреналіну притупив мій розум, оскільки я не подумав про недоліки. А побачив перший із них, коли коридор заповнила завіса води такої сили, що я впав на підлогу. Чомусь одразу не прийшло на думку, що в підвальні такого ексклюзивного клубу, напевне, має бути протипожежна система. Полетівши долілиць і втративши при цьому рівновагу та зір, я опинився навіть у більшій небезпеці, ніж мені здавалося. Коли я прийшов до тями, першим, що побачив, було дуло пістолета. За цим пістолетом ховалося всміхнене обличчя Рубера Гармендіа Ечебесте, сентиментального супутника судді Бурже.

— Велика хоробрість і маленький мозок, — сказав він, тільки-но переконавшись, що я його побачив, — це завжди було твоєю проблемою, Гойко. Я можу називати тебе Гойко? Таке звертання здається мені менш формальним, ніж пан Гойкоечеа, а після того, через що ми пройшли разом, формальностям між нами не місце. — Так, велика хоробрість і маленький мозок, — повторив він, сумно склонивши голову набік, ніби його зачмунивала ця ситуація. — Якщо колись письменник або кінорежисер наважиться розповісти твою історію, її можна буде назвати «Детектив-п'роман». Тобі подобається така назва? Та ні, ти маєш рацію, однозначно буде набагато краще, та й набагато справедливіше, якщо цю працю назвати «Останні дні детектива-п'романа». Я б із задоволенням тобі її передав, не вимагаючи відсотків за авторські права, але це нічого тобі не дасть. Хоч як шкода, Гойко, але в мене для тебе погані новини. Ти не вийдеш звідси живим. Але, думаю, для тебе це зовсім не новина, чи не так?

Я не зінав, що відповісти, не хотів жартувати та водночас у мене було недостатньо відваги для того, аби зверхньо відповісти особі, яка, поза сумнівом, стане моїм катом. Така гідна й героїчна поведінка гарною здається лише у фільмах. Але в реальному житті ти не можеш нормально говорити, у тебе у вухах починає гудіти, скроні відчувають перші ознаки жахливої мігрені, а всі зусилля спрямуєш на контроль над сфинктерами, щоб хоч не влаштовувати ще більш жалюгідний спектакль, ніж той, у якому ти граєш зараз. Через це, коли пістолет Гармендіа вказав мені на кабінет, я беззаперечно послухався.

Я розумів, що не маю шансів — руки та груди не можуть скласти конкуренцію дулу пістолета. У фільмах «поганий» завжди відволікається на хвилину, а «хороший» використовує цю можливість, аби завдати йому удар карата в

руку й вибити зброю, але справжнє життя — абсолютно інша річ. Гармендіа був не настільки дурний, щоб підходити до мене так близько, і навіть якби я це зробив, він би швидше опустив гачок, аніж я поворухнув рукою. Це не означає, що я збирався покірно чекати, поки мені переріжуть горлянку, як свині на бійні, але розумів, що всі мої вчинки згодяться лише для того, аби під час заупокійної молитви хтось міг сказати банальне «Він помер гідно, він боровся» або навіть гірше — що під час нападу вигадливості хтось промовить горловим голосом затерту фразу «Він дорого віддав своє життя». У кожному разі, якщо в мене й була одна мільйонна шансу на порятунок, то тепер, коли до кімнати зайшла ще одна дійова особа, цей шанс зник. Щойно побачивши, я вілінав його — це був той самий чоловік, який за мною спостерігав; тепер я був переконаний у цьому, але що мені робити з цією інформацією на цвінтари? Його очі й досі були заховані за темними окулярами, а в руці в нього був пістолет, із якого він зняв запобіжник.

— А, це ти, — сказав Гармендіа. Здається, поява цього чоловіка в кабінеті стала несподіванкою й для нього також.

Чоловік у темних окулярах нічого не відповів, він тільки кивнув головою на знак згоди. Потім, після того, як ми обмінялися поглядами через його темні окуляри, він заговорив глибоким голосом. У нього був нетиповий для Країни Басків і взагалі для Іспанії акцент, але я не зумів його визначити. Він попросив Гармендіа не націлювати на мене пістолет.

— Я сам усе зроблю, — сказав він.

— Гаразд, як хочеш, це ж ти тут експерт, — здавалося Рубен Гармендіа зітхнув із полегшенням. Напевно, він один із тих, хто не вагається, віддаючи наказ про вбивство, а потім не хоче бруднити руки. Чоловік із цвінтариєю всміхнувся, побачивши, як покірно слухається Гармендіа, підняв пістолет і вистрелив.

Ти не знаєш, хто здивувався більше — детектив чи чоловік, який віддав тобі наказ про його вбивство. Хоча, правду кажучи, в останнього було не дуже-то багато часу для подиву — щонайбільше мільйонні або тисячні долі секунди. Однак ти ніколи про це не дізнаєшся — звідти ще ніхто не повертається, щоб розповісти, наскільки довго він помирає, отримавши кулю в голову. Ось хто не зінав, як себе поводити, так це детектив, який лиш уважно на тебе дивився. Можливо, він думав про те, чи буде він другим, або просто чекав на твій

наступний крок. Детектив навіть не запітав, чому ти це зробив, — він був достатньо розумним для того, аби усвідомлювати, що не в тому становищі, аби ставити тобі запитання, і дізнається він тільки те, що ти захочеш йому розповісти.

— Візьми пістолет! — наказав йому ти, показуючи своїм пістолетом на зброю покійного. Якщо він вирішив, що це пастка — яка різниця, це не мало сенсу, оскільки ти міг убити його будь-якої миті або ж дозволити зробити це Гармендіа, тому він послухався й підняв його. — Тепер стріляй у мене.

Ти чудово знов, що детектив був хоробрим чоловіком із внутрішніми резервами, але й на його обличчі не могла не з'явитися абсолютно очевидна розгубленість. Якщо минулий учинок здивував його, то цей повністю спантелічлив.

— Я сказав, щоб ти вистрелив у мене!

Можливо, він усе зрозумів, бо, почувши вдруге твою вимогу, він натиснув на гачок, направивши дуло в стіну кабінету. Пістолет не вистрелив, ти встиг про це потурбуватися.

— Як бачиш, — знову заговорив ти, — тобі нема за що мені дякувати, я не рятував твого життя. Але цей пістолет не принесе користі, якщо його не зарядити, тому тобі доведеться цим зайнятися.

Із шухляди стола ти витяг коробку з кулями, мобільний телефон і компакт-диск, які залишив на столі.

— Сподіваюся, ти зумієш правильно скористатися всім цим. Краще тобі поквапитися, якщо хочеш урятувати Джеремі та Сандро, тому краще не йди за мною. Так ти втратиш багато часу й лише розсердиш мене. Гадаю, тобі не треба розповідати, що розсердити мене було б великою помилкою. Твоєю останньою помилкою.

Я не розумів нічого з того, що зі мною відбувалося, та принаймні був живий і ще мав деякі можливості. Я не міг зрозуміти гру цього чоловіка, котрий спочатку вирвав мене з лап Гармендіа, а потім почав погрожувати розправою. Я подумав, що він, мабуть, виконує посмертні накази Артуро, який продовжував захищати мене навіть із того світу або, можливо, у нього була власна гра. Проте очевидно, він добре знає цей клуб і має доступ до всіх його закутків, але якщо він використовував мене для своїх інтересів, зараз був не час для протесту.

Як у чарівних казках, де головному герою дають шматочок сиру, мухомор і капелюх, і це, як на диво, саме те, що йому потрібно, аби подолати злу відьму, мені моя чарівниця-хрещена із зовнішністю головоріза

також залишила три подарунки. На мобільному не тільки не було покриття у підвалі; єдиний номер, який на ньому був, належав Енеко Гойріселай. Здається, мій рятівник не лише не заперечує те, що я викликатиму Автономну поліцію, він ще й цього бажає. Тут наші інтереси збіглися, тому я якнайшвидше пояснив своєму другові, що відбувалося всередині клубу «Шангрі-Ла». Мабуть, я говорив дуже палко й переконливо, оскільки мій колега, не поставивши запитань і не висунувши жодного заперечення, миттєво виїхав, розуміючи, що на кону стоїть його кар'єра.

Я поклав диск до кишені своєї куртки й зарядив патрони в порохову камеру пістолета. Потім, міцно стиснувши його в правій руці, я знову зайшов до зали, де все ще тривав поєдинок.

Я із задоволенням спостерігав за тим, як детектив мене послухався. Ти знов, що він не піде за тобою, незважаючи на те що його поліцейський інстинкт, напевне, поставив йому багато запитань про тебе. Однак він розумів, який його пріоритет, і тобі він також відомий. У залі спостережень наглядачі, котрі займалися камерами, і досі лежали без тями, як ти й розрахував раніше. Ти переступаєш через деяких, хто лежить на підлозі, і підходиш до пристрою, який нагадує панель управління — увесь у кнопках та кольорових індикаторах — як у кабіні космічного корабля з науково-фантастичного телесеріалу. Ти довго думав над тим, чи маєш це робити, і врешті-решт вирішив. До певної міри ти передбачив, як буде діяти детектив, але тобі не хочеться, щоб почалася бійня, коли люди, котрі перебувають у підвалі, захочуть швидко з нього вийти. З усіма зачиненими дверима це місце стане смертельною пасткою.

Ти не пролив би жодної слізи через цю зграю покидьків, які розважаються, спостерігаючи за тим, як двоє хлопчиків б'ються, аж поки один із них не впаде мертвим, але скандал від цього був би таким величезним, що, навіть попри те що ти не залишив би по собі жодного сліду, виїжджаючи з цієї країни, бажання знайти тебе було б набагато сильнішим, аніж у будь-якій іншій ситуації. Тому ти відчинив усі двері за допомогою панелі управління. Ти знаєш, що це стривожить наглядачів, які завжди звертають увагу на те, що виходить за межі звичайного, ускладнюючи тим самим завдання детективу, але ж, чорт забирає, ти допоміг йому набагато більше, аніж він узагалі міг собі уявити, зараз його черга трохи попрацювати.

Мене насторожив рух, що зародився в залі поєдинку; рух, непомітний для глядачів, які, захекані та збуджені, підбадьорювали суперників криками. Найгірше було чути тих, хто викриував тільки імена: «Джеремі, Джеремі» або «Сандро, Сандро», на відміну від тих, хто кричав: «Джеремі, відправ цього козла на той світ» або «Сандро, покінчи з ним». Я вже чув такий крик, або навіть краще назвати його репетом, на інших боксерських поєдинках, але тоді йшлося просто про риторичні вигуки, тоді як те, що я чув у цьому приміщені, було вираженням бажання перемоги того хлопчика, на якого поставили, ціною смерті іншого.

Я спробував відволіктися від криків і зосередитися на цьому неспокійному русі серед наглядачів. Глядачі й досі нічого не помітили, захоплені своєю жорстокою розвагою, ну а я, однак, краще розумівся на таких ситуаціях, хоча раніше нічого подібного не відбувалося просто в мене перед очима, тому помічав навіть найменшу зміну обставин.

Раптом наглядачі стали більш уважними та знервованими, ніби відчуваючи, що трапилося щось незвичайне, щось вийшло з ладу. Я краще зрозумів ситуацію, коли один підійшов до відчинених дверей. Він спробував зачинити їх руками, але йому це не вдалося. Я подумав про чоловіка в темних окулярах – напевне, саме він стоїть за всім цим. Не пам'ятаю, чи встиг я подумати про те, як полегшити собі втечу, і про безпеку глядачів, та однаково я подумки йому за це подякував.

Енеко та його товариші прибудуть тільки через п'ятнадцять хвилин, якщо будуть їхати достатньо швидко, але на обличчях юних боксерів було написано, що один із них, якщо не обидва, не витримає цього проміжку часу на ногах, тому я зробив єдине, що зміг тієї міті – наблизився до стендів, за якими відбувався контроль над ставками (оскільки це було єдине місце, де я міг би забарикадуватися з деяким успіхом), і, грубо відсторонивши апетитну білявку, яка керувала цим процесом без жодних докорів сумління й у певному розумінні також була співучасницею цього злочину, висадив цілу обойму в стелю зали.

Фільми привчили нас до того, що в подібних ситуаціях люди реагують незв'язним рухом з одного боку в інший, не знаючи, що робити та куди йти, але насправді на кілька коротких секунд, які можуть здатися вічністю, усі замирають і дивляться одне на одного, ніби шукаючи підтвердження того, що справді почали постріли, і не одразу можуть вирішити, як найкраще вчинити в такій ситуації.

Наглядачам, навпаки, не потрібне підтвердження – вони чудово розуміли, що звук, який щойно розірвав залу, належав пістолету, тому вони витягли ще й свою зброю, тим часом оглядаючи залу орлиним поглядом у пошуку джерела пострілів. Їхню поведінку можна зрозуміти, але в такий спосіб глядачі ось тепер-таки почали поводитися, як у кіно – ходити туди-сюди без чіткої траєкторії, наштовхуючись одне на одного та на охоронців, ускладнюючи їм рухи. Так у мене з'явилася кілька хвилин, для того щоб зарядити пістолет іншою обоймою.

Я усвідомлював, наскільки слабким був мій сховок, але іншого не мав, тому довелося чекати. Дуже скоро один з охоронців побачив мене та, мабуть, уважаючи, що в нього імунітет від куль або, найвірогідніше, я не наважуся стріляти, аби не наражати на ризик когось із присутніх у цій залі видатних діячів (ніби це мало для мене якесь значення), наблизився, сподіваючись побороти за допомогою одних запобіжних заходів. І погано для нього – моя реакція була швидшою, а він упав на землю з кривавою діркою в грудях, що спричинило нову хвилю істерики серед присутніх на поєдинку.

Коли його товариші побачили, що сталося, то стали уважнішими, і поки одні намагалися заспокоїти людей, інші почали займати позиції, маючи намір покінчити з тим, хто, як їм, без сумніву, здавалося, був якимось божевільним самогубцем.

Звісно, у них усе було гаразд зі здоровим глупздом, якщо вони справді так думали. Я нарахував шістьох, але, напевне, ще більше було на підході. Також вірив, що до мене прийде підмога, і згадав, як Енеко порівнює себе з генералом Кастером. Мабуть, він забув про одну дрібницю – Джорджа Армстронга Кастера вбили разом з усіма його військами під час битви при

Літтл-Бігхорн. Я симпатизував народу сіу; вони, зрештою, тільки захищали свою територію, але тої миті я дуже хотів, щоб приїхала кавалерія та принесла перемогу.

Упродовж кількох хвилин ми обмінювалися пострілами, ніби досліджували один одного, але я не знав, скільки ще зможу контролювати ситуацію — напевне, не дуже довго. Дії охоронців, які нарешті вирішили завершити запобіжні заходи, вказали на те, що зараз почнеться справжня забава. І саме цієї миті потоки води, як і тоді, коли я спробував підпалити кошик для паперу, з усією своєю потужністю обрушилися на залу. Я забув, до якої міфології — грецької чи латинської — належав бог, котрий відповідав за хмарі, тому просто прийняв те, що здалося мені тоді божественним даром, оскільки він дозволив мені хвилину перепочити. Але ця хвилина була дуже короткою — щойно злива вщухла, мої вороги піднялися й знову зосередили свою увагу на моїй скромній особі.

Детектив не був дурнем: він заховався в найкращому для цього місця, але не зможе проприматися довго без допомоги, без твоєї допомоги. Це був твій обов'язок перед старим — він щедро тобі за це заплатив; але було ще дещо — тобі подобався цей нишпорка, ти познайомився з ним так близько, що знов, яким він був, як мислив і навіть як буде діяти, краще, ніж його мати. Через це ти хотів його врятувати, хоча насправді це був не ти, а хлопчик на ім'я Нікола, якого вже багато років немає на світі. Або Владімір, хоча дитини на ім'я Владімір ніколи не існувало, бо йому не дозволяли існувати. А тепер настав час розплати, і позаяк не можеш повернути час назад, ти мстишся людям, які роблять із дітьми те саме, що зробили й із вашим дитинством, — відбирають його в них.

Тому ти відкриваєш ледь помітне віконце в стелі зали й звідти починаєш обстрілювати з кулемета своїх колишніх товаришів; ти навіть не намагаєшся влучити — просто не даєш їм наблизитися до детектива. Якщо твої підрахунки правильні, а вони завжди такі, дуже скоро до клубу прибуде поліція та візьме цю роботу на себе. Ти стріляєш і не можеш стримати усмішки від усвідомлення однієї речі. Ти завжди казав, що не отримуєш задоволення, коли вбиваєш когось на замовлення, і це правда — для тебе це просто робота з достатньо щедрою грошовою компенсацією. Але тепер, коли, хоч і в дещо спотореному розумінні цього слова, але можна сказати, що ти виступаєш на боці «добрих», ти насолоджуєшся як ніколи.

Це справді був мій щасливий день. Можливо, усе-таки Артуро Аподака любив мене, як сина. Я не міг не думати про нього як про ініціатора цієї жахливої діяльності, але він, вочевидь, піклувався про мене, інакше як пояснити, звідки береться вся ця неочікувана допомога? Участь когось невідомого, хоча, як мені здавалося, це знову був той чоловік із цвінтаря, допомогла мені дочекатися веселого звуку поліцейських сирен.

Я знервовано набрав номер на мобільний, аби перевірити, що це не пастка, і сердитий голос Енеко Гойріселай наполегливо попросив не лізти до нього з дурницями, коли в нього на порядку денному облава на клуб, і додав, що цього разу сьомий гарнізон кавалерії прибув вчасно.

Головорізи з клубу також помітили прибуття моїх колишніх співробітників, тому облишили свою цікаву гру в полювання на надокучливого чужака та взялися за інше, менш почесне, але більш продуктивне заняття під назвою «рятуйся хто може». Спочатку я подумав над варіантом їхнього переслідування, але відкинув його: Енеко та його люди впораються з ними й без моєї допомоги, я в цьому переконаний.

Була одна особа, котра цікавила мене набагато більше, — мій гіпотетичний рятівник. Я згадав, що біля кабінету, у якому він убив Рубена Гармендіа, був вихід, і мені здалося, що він міг утекти через нього. Я не знов, чому мені хочеться зустрітися з ним, навіть не продумав, що з ним робитиму, якщо мені вдасться його затримати, але імпульсивне бажання кинутися на його пошуки було сильнішим за все інше, тому я вийшов із зали й потрапив до коридору, яким нещодавно біг. Тепер я розумію, що цей вчинок був подібний до самогубства, як індус, який у першому фільмі кинувся на Індіану Джонса зі шлагою — усі ми знаємо, чим це скінчилося. Але бувають ситуації, коли воля та розум працюють окремо, і ця ситуація була саме такою.

Ти міг утекти, поки детектив не наблизився до тебе, але вирішив зачекати. Ти знов, що він буде тебе шукати, що не зможе встояти перед спокусою. Ти це передбачив, усе розвивається так, як ти спланував. Саме тому дозволив йому наблизитися, нехай підіде. Не без задоволення ти спостерігаєш за тим, як він сумнівається та не знає, що робити, — вистрелити в тебе? поговорити? заарештувати? Насправді його бажання не мають значення — зараз він у твоїх руках і вибору в нього немає. Він хороший поліцейський, це він уже довів, але ти кращий за нього, набагато кращий, тому твої плани завжди завершуються успішно. Через це, перш ніж детектив вирішить, яким має бути його наступний крок, ти стріляєш у нього й дивишся, як на його обличчі з'являється вираз крайнього подиву та він падає на підлогу.

У мене вистрелили вперше за всі роки роботи в поліції. Мені було боляче, дуже боляче, хоча й не так драматично, як можна уявити собі біль від вогнепального поранення — я не знаю, як це краще описати. Цей біль був глухим і глибоким, не такий, від якого тебе трусить, а такий, що осідає швидше в душі, а не в серці. Я маю на увазі не стільки фізичний біль, як суміш безсиля, відчаю та відчуття провалу.

Чоловік, котрий вистрелив у мене, якого я навіть почав уважати своїм спільноком і рятівником, підійшов до мене та вдоволено подивився на рану, яку зробив. Потім так спокійно, ніби в його розпорядженні був уесь час цього світу, зняв темні окуляри і подивився на мене. Його блакитні очі були холодними як лід, та коли я помітив на собі його погляд, мені стало зрозуміло, що мій час іще не настав.

41

Цього разу мені довелося витримати три тижні заслання в палаті лікарні Круссес у товаристві лайливого дідка, який за першої ж нагоди тікав покурити, що дуже обурювало як медсестер, так і його сімох доньок, які сиділи з ним по черзі. Невже цей добрий чоловік у своїх вісімдесят два роки не мав права подеколи викурити цигарку? У такому віці я вже навіть не знаю, якої шкоди йому могли завдати кілька сигарет. Якщо людина від цього щаслива, то нехай курить, якби виникла потреба, я б і сам носив йому поживу для цієї шкідливої звички.

Протягом двадцяти одного дня я почувався ніби в клітці, як лев у зоопарку. Чоловік із цвинтаря точно все розрахував — він мене не вбив і його постріл не викликав ускладнень, але йому вдалося вивести мене з ладу на тривалий період часу, упродовж якого я не зміг брати участь у слідстві по справі клубу «Шангрі-Ла». Я повинен був погоджуватися на те, що мені по краплині розповідав Енеко Гойріселайя.

У результаті облави того дня затримали шістдесят чотири особи, дванадцяте-

ро з них — працівники закладу. До суду направили тільки їх. Усі вони були найманими вбивцями, простими виконавцями наказів, які віддавали керівники, чиї імена вони, звісно, не знали. Щодо клієнтів — черговий суддя вирішив відпустити їх на волю. З одного боку, вони були відомими й шанованими людьми в найвищих колах Більбао та Країни Басків, чия поведінка завжди була зразковою та бездоганною. З іншого — арешт міг би надовго заплямувати їхні добре імена та честь. Окрім того, арешт зовсім не був потрібен, оскільки їх усіх легко знайти й жоден із них не втік би з країни. Їх також можна вважати жертвами пастки: вони були поважними клієнтами закладу, який, на перший погляд, також здавався поважним; закладу, який пунктуально сплачував до казни соціального страхування податки на кожного свого працівника, який у відведеній для цього термін сплачував податок на прибуток корпорації та регулярно — залишковий борг. Звісно, із таким поважним прикриттям клієнти клубу «Шангрі-Ла» не вбачали нічого поганого в частому відвідуванні цього закладу. Теоретично ця аргументація була бездоганною, а практична частина трішки підвела: якщо вже ця група порядних громадян, затриманих Автономною поліцією, не ховалися потім у сауні й не пили коньяк у барі, а дивилися незаконний поєдинок, учасниками якого були діти, а нагородою переможця — право жити далі. Водночас після низки спеціальних юридичних прийомів судові справи було передано до Мадридської національної судової колегії, де кілька суддів, більше схожих на зірок телешоу, анож на борців за справедливість, поділили ці справи й займалися ними, поки останні були цікаві ЗМІ та поки вони непомітно не зникли.

Однією з небагатьох позитивних речей, які я отримав від цієї справи, стала моя повна реабілітація, а також звільнення сімох дітей — двох борців і ще п'ятьох, котрі сиділи там під замком. Усі вони були дітьми нелегальних іммігрантів, які дуже скоро отримали громадянство. Думаю, вони одержали ще дещо, оскільки жоден із їхніх батьків та жоден член асоціацій, які їх підтримували, не з'явилися до суду, коли в юридичних актах було висунуто звинувачення на їхню адресу.

Диск, який мені дав чоловік із цвинтаря, допоміг знищити всю ту мережу. Як мені сказала Сара, із дітей видушували все й боксерські поєдинки не на життя, а на смерть, були тільки верхівкою айсберга.

На жаль, за це заплатила лише невеличка групка виконавців другорядних ролей.

Fui en esos momentos fui yo quien se quedó descolocada. Esas palabras sólo podían ser iba a pedirme algo ilegal y no es que no estuviera dispuesta a hacerlo, esa dependencia tan fuerte que tuvo de mí me llevó a las autoridades municipales hablase que infringir, sino que

— Таке життя, — філософськи зауважив Енеко Гойріселайя якось увечері, навідавшись до мене в лікарню. — Ми лише передаємо докази в руки суддів, а вже вони вирішують, що з ними робити. Принаймні в мене склалося враження, ніби хтось вирішив випередити суддів і встановив свою власну справедливість, не довіряючи їхній професійній компетенції або почуттю справедливості.

Коли я попросив пояснити ці слова, Енеко розповів, що, окрім Рубена Гармендія, інших чотирьох чоловіків, на яких переданий чоловіком із цвінтаря диск указує як на перших керівників цієї мережі, знайшли мертвими у своїх домівках, у кожного була куля в потилиці. Про цей випадок нічого не відомо, оскільки ті вбивства вже видали як за теракти, так і за різноманітні нещасні випадки. Щодо Артуро Аподаки, про участь якого в цій мережі я поцікавився так непомітно, як міг, — він ніде не виплив, його добре ім'я лишилося чистим і незаплямованим. Я не знав, чи варто було мені через це радіти, але вирішив не розголосувати його причетності до цієї мережі — посмертна подяка за допомогу, яку він завжди мені надавав навіть після смерті.

— Ось що, — сказав Енеко таким тоном, який ясно показував, що він не вірить у те, що я розповів йому все, що знат, — кулі, які покінчили з чотирма відповідальними за злочинну мережу в «Шангрі-Ла», вийшли з тієї ж зброї, із якої пристрелили Рубена Гармендія в день облави. І це абсолютно випадково та сама зброя, із якої стріляли в тебе, тільки тобі більше пощастило.

— Такий уже я, налякаю будь-кого, — спробував пожартувати я. — Уважно дивлюся ім у вічі, коли збираються вистрелити, тому вони лякаються та схиляють.

— Мабуть, ти не бачив того, хто в тебе стріляв.

— Ні, не бачив.

— Я думаю, ти кажеш мені неправду, Гойко, але, мабуть, у тебе для того є свої причини. Разом із тим усе доволі непогано так, як є, і набагато краще не ворушити зле минуле. Найвищі керівники цієї злочинної мережі мертві, із купки нещасних зробили цапів-відбувайлів. У Національній судової колегії задоволені, та ім здається, що подальше слідство не даст нічого нового — тільки викликає скарги в членів клубу, цих благородних громадян, які ніколи не уявляли, що котіться в них під носом. Урешті-решт я думаю, що коли-небудь ти розповіси мені все, ну а зараз мені достатньо того, що я знаю. А ти що робитимеш? Повернешся до штату? Тепер ти герой, якого ставлять за взірець товаришам.

— Не говори дурниць, Енеко, я раніше не був педофілом, а тепер я не герой, просто завжди хотів якісно виконувати свою роботу, але відплатою мені були лише лайки. Щодо повернення до штату — не знаю, якщо я матиму час на те, щоб обдумати, що тепер я багатий... Ти ж знаєш, що Артуро та Ельвіра зробили мене своїм спадкоємцем.

— Ти ніколи не працював заради грошей.

— Це так, але тільки через те, що в мене ніколи не було грошей. Перспектива змінюється, коли вони в тебе з'являються. Та все одно ти маєш рацію: можливо, це не настільки важливо, але перш ніж прийняти рішення, я повинен завершити те, що розпочав.

— Що ти маєш на увазі? Я думав, ти вже все завершив.

— Я про Луїса Бурже Морана, суддю Бурже.

— Облиш його, Гойко, не роби дурниць. Бурже перевірили згори донизу та не знайшли жодної вказівки на те, що він був причетний до злочинної мережі, лише через шлюб із Рубеном Гармендія. Я знаю, що він ускладнював тобі життя, і розумію, чому ти на нього сердишся, але він абсолютно не причетний, повір мені. Якби я знайшов що-небудь проти нього, можеш бути певен того, що навіть усі судді Національної судової колегії разом не змогли б мені завадити заарештувати його. Але він чистий, тому краще не лізь до нього. Зробити це було б самогубством, ти ж знаєш, яка корпоративна етика в наших суддів: більшість сміється за його спину й називає клятим педиком, але на тебе вони б напали всі разом.

— Авжеж, ти маєш рацію, але коли вже я починаю роботу, мені подобається доводити її до кінця. Незавершені справи не дають мені заснути вночі, а коли я не сплю, то стаю сердитий, дуже сердитий, ти ж знаєш. Таким чином, тут утворилося зачароване коло, яке треба розбити, щоб усе повернулося до норми.

«Краще голову собі розбий», — такою була остання репліка Енеко перед тим, як він пішов, і перше, що я згадав, коли через три дні після тієї бесіди йшов від метро вулицею Берастегі й опинився навпроти Палацу правосуддя.

Я чудово знат, де розташовано кабінет Луїса Бурже, куди я й попрямував, не маючи при цьому потреби ставити запитання жодному з адвокатів, прокурорів або чиновників, які роїлися в коридорах. Порушивши норми гарного виховання, які мені намагалися прищепити старші, я зайшов до кабінету не постукавши. Секретар суду, котрий розповідав йому останні новини, був зі мною знайомий із наших попередніх зустрічей. Він наказав негайно вийти з кабінету, інакше викличе охорону.

— Облиш, Рамоне, я чекав на нього. Будь ласка, якщо тобі не складно, я б хотів поговорити з паном Гойкоечеа наодинці, — його голос, а також синці під очима свідчили, що він був дуже стомлений. Те, що найпривабливіший суддя Країни Басків переживав скрутний період, просто кидалося у вічі.

Я з цікавістю оглянув його кабінет, ніби там могло бути щось нове для мене. На його столі більше не було весільної фотографії, про що я йому сказав. Розмова на банальну тему — чудова тактика, коли хочеш зав'язати незначущу бесіду зі старим знайомцем.

— Вам від цього приємно, хіба ні, пане Гойкоечеа? Ще за кілометр помітно.

— Ви помилляєтесь, ваша честь, мені зовсім не приємно. А знаєте, чому? Бо ніщо не зможе відшкодувати ті муки, через які я пройшов із вашої вини, і все тільки для того, аби прикрити свого дружка, котрий був справжнім мозком мережі дитячої порнографії.

— Думаю, ви маєте право відчувати обурення.

— Ні, та ви що, я просто став параноїком, ви й самі знаєте, як погано поліцейські сприймають несправедливі звинувачення в педофілії.

— Тримайте свій сарказм при собі. Ви не зможете примусити мене почуватися ще гірше, ніж зараз. Ви маєте рацію в одному — я несправедливо вас переслідував, але був переконаний у тому, що на вас лежала провина. Саме тому хотів, щоб ви доживали свої дні у в'язниці, — я вважав вас автором жахливого злочину.

— Здається, існує одна річ, яка називається презумпцією невинуватості, якщо лише мене не обдурили на юридичному факультеті.

— Знаю, але я був переконаний, що ви скіали злочин, я вже про це казав. І з повагою поставився до цієї презумпції, — на кілька секунд до нього знову повернулася зверхня поведінка, — я віддав до архіву відкриті на вас справи, коли не вдалося зібрати достатньо доказів для того, щоб засудити вас. Однак я припустився помилки, тяжкої помилки. Дові-

рився людині, як мені було не довіритися, якщо я її любив, коли думав, що знаю її? Але ніколи б його не захищав, якби в мене виникли підозри щодо його пристрастності до того, у чому він брав участь, я сам відкрив би проти нього відповідну судову справу.

— Ви божевільний, якщо думаєте, що я вам вірю.

— Вірите чи ні, але це правда.

— Так, я також на цьому наполягав, коли марно повторював вам правду.

— Це правда, і мені шкода.

— Так, вам шкода, авжеж. І все, справу закрито. Ні, мені недостатньо того, що вам шкода. Як усе чудово — ми просимо вибачення, а потім потрапляємо до раю. На жаль, маю вам зіннатися, що того дня, коли в релігійній школі нам пояснювали про християнське прощення, я прогуляв урок. Я прийшов не для того, щоб пробачити вам, а для того, щоб сказати, що я вам не вірю, навіть якщо ви кажете правду. І що ви жалюгідна особа, але дуже скоро за ваші «благодіяння» вам подякують посадою в Національній судовій колегії або хтозна, можливо, і в Генеральній раді судової влади. На все вам добре, ваша честь, світ належить таким людям, як ви, людям без принципів, — я усвідомлював, що, мабуть, переступив межу й поводжуся несправедливо, але не міг зупинитися, мені було потрібно виговоритися.

— Думаю, ви помилляєтесь, пане Гойкоечеа. Із моєю судовою кар'єрою, як і взагалі з моїм життям, уже покінчено. А тепер, якщо вам більше нічого мені сказати, я хотів би побути на самоті.

В одному Бурже Моран мав рацію — мені більше нічого було йому сказати, я сказав усе, що хотів, тому не попрощається й виконав його прохання — залишив його на самоті. Я пройшов кілька метрів коридором і раптом почув звук пострілу з його кабінету. У той час як на поверхі виникла очікувана плутаниця, я підійшов до ліфта. Не озиртаючись назад, не сказавши нікому жодного слова, натиснув на кнопку першого поверху та поїхав звідти.

Коли я вийшов на вулицю неподалік від садів Альбіа, то вдихнув так глибоко, що холодне повітря того дня майже заіндукувало мені болю. Я не відчував ані щастя, ані ейфорії — просто подумав, що тепер нарешті коло замкнулося.

Потім із сумом подумав, що, либо я, перетворився на справжнього сучасного сина, ось лише ніхто не міг заперечити, що мені самостійно вдалося заробити собі право бути ним. ■

пікантне оповідання

Трафунки в житті бувають різні. Також різною буває реакція на них. Наприклад, для фізиків-ядерників найстрашніше слово – це «ой». Зовсім по-іншому це саме слово звучить, коли в найвідповідальніший момент рветься презерватив.

За 27 років зі мною траплялися різноманітні окаї. «Ой» із моїх вуст злітало не один раз. «Ой» – коли розбив улюблену мамину кришталеву вазу. «Ой» – коли тюбик гумового клею (який я використовував як факел) випорснувся на привезену з Німеччини замшеву куртку. «Ой» – коли бавились у «Робіна Гуда» і моя стріла прохромила ногу сусідському пацану (я був визнаним на районі майстром із виробництва луків). «Ой» – коли не склав вступних іспитів в університет, і подвійний «Ой» – коли прийшла повістка з військомату.

Кожного разу таке однакове коротесеньке слово несло

нову суть. Різні трафунки були, але зараз я хочу розповісти лише про один із них, який назавжди залишився в моїй пам'яті.

Сталося це рівно 10 років тому, сьомого липня 2001 року о 17:57 за київським часом. Тоді ще зовсім зелений шістнадцятирічний юнак, я рвав малину в батьківськуму саду. Зі школою вже було покінчено, та ще, як на зло, зламався телевізор. Робити було нічого. Тож я як слухняний син вирішив допомогти батькам по господарці. Обое в цей час ще були на роботі.

Зробивши третю ходку (малини того року вродило нівроку), я дістав ізнички – азbestової труби – пачку сигарет і сів посеред малинника покурити. Тоді я ще курив нечасто, тому кожна цигарка була подією і вся увага приковувалася до неї.

Пускаючи димові кільця, я не помітив, як хтось тихенько підійшов ззаду.

– Привіт!

– А-а-а!!! – я підскочив із відра, на якому сидів, і автоматично затис недопалок у кулаці, зовсім не відчувши болю. Різко повернувшись, я вперся поглядом у лицє досі небаченого створіння. Воно стояло, смоктало «Чупа-чупс» і єхідненько так усміхалося. Істота витягла канхвету з ротика, при цьому так сексуально цмокнула губками, що мене застурило й лице застигло в дурнуватій гримасі.

– Хі-хі, – сказала створіння, – ти такий кумедний.

Цієї ж миті я усвідомив, що то не батьки, й адреналін відхлинув, залишивши нервові рецептори беззахисними. У повітрі запахло смаженим, і я відчув, що ПЕЧЕ!

– А-а-а!!! – скрикнув я вдруге, але вже не від переляку, а від болю. При цьому підскочив. Підскочив доволі невдало, бо зачепив відро, яке слугувало табуреткою, і незчуяся, як опинився на лопатках посеред

малиннику. Дівча вже зовсім не стрималося, побачивши таку мою поведінку:

— Ха-ха-ха! — порснуло слинаю в припадку сміху. — Ти ще й ляклівий до того ж.

— Та нє, — образився я, — то я попікся.

— Попікся?! Дякую за комплімент. Я, звісно, знаю, що гаряча дівчина, але щоб аж так...

— Та нє, — із підлітковою безпосередністю відповів, — то я сігаретою попікся.

— «Сігаретою»? — перекривило мене дівча.

— Так! Я подумав, що то батьки повернулися, і той...

— А-а... — не дала мені продовжити речення кубіта.

А я думала, що ти дорослий. А ти від батьків ховаєшся із сигаретою.

Я знову образився, але великою мірою вона була права. Батьки справді не знали, що я інколи курю. Більшість моїх однокласників уже давно курили, деякі з них — іще з дев'ятого класу курили разом із батьками. Та що там курили — у чарку заглядали на пару з ними. У цьому плані, як тоді здавалося, мені дуже не пощастило з батьками. Мати з інтелігентної родини, оперна співачка. Не п'є, не курить, не матюкається. Батько з давнього графського роду, колишній офіцер розвідки. Із курінням, випивкою та ненормативною лексикою та сама історія. Отже, із такими перенсами не дуже-то й покуриш. Та щоб здаватися дорослішим і, так би мовити, не впасти лицем у багнюку перед такою цяцею, я почав відбірхуватися.

— Я не ховаюся! Вони знають, що я курю. Батя мені сам сігарети купляє. Мені просто стрімно перед ним курити.

— Он як? Чому? — усміхалося мені дівча.

— Та він, той... сам недавно кинув, і я, той... не хочу спокушати, щоб він, це... не зірвався.

— Ха-ха. І все-таки ти кумедний.

Дівча зняло з плечей рябеньку сорочечку, кинуло на землю, саме всілося на неї колінцями поруч зі мною.

— А ти симпатичний. Але невихованій.

Я здивувався. Як це в мене вдома якось зовсім не знайома, хоча й красива кубіта, робить мені зауваження щодо моєї вихованості?! Неподобство якесь!

— Як-то я невихованій?! Що я тобі таке зробив?

Дівча скривилося, наче лимон побачило.

— Я в tobі все більше й більше розчаровуюся. Невихованій і до того ж тупенький...

Ну, це вже геть мене розілило! Прийшла, налякала мене, ще й гонору вистачає обзвиватися.

— Слухай! Хто ти така взагалі?! Прийшла, обзываєшся...

— Та не обзываюся я, — не дала мені договорити. — Ну от сам подумай. Був би ти вихованій, то спершу представився б сам і запитав, як мене звати. А був би розумний, то зрозумів би одразу, а не перепитував: «Що зробив?» і таке інше. І взагалі, із дівчиною негарно розмовляти, лежачи на землі, якщо вона стоїть. Якщо ти не інвалід, певна річ. Ти ж не інвалід?

Цей монолог зовсім збив мене з пантелику та загнав у червону фарбу. Я подивився поперед себе й побачив небо. Виходить, я справді тупенький і невихованій. Уражений появою цієї істоти, мені навіть у голову не прийшло, що я лежу на сирій землі посеред малини. Зовсім негарно вийшло. Із цього становища треба було якось виходити. Тож я прийняв сидяче положення, зібрав залишки своєї гордості докупи й витиснув ледь чутне: «Вибач».

Дівча пожвавішало.

— О, це зовсім інша справа. А тепер швиденько запитай, як мене звати.

Мені почала подобатися така її агресивно-грайлива манера спілкування.

— Ну, і як же тебе звати?

Дівча надуло губки.

— Ні, не так! Нормально запитай.

Я подумав: «Боже, оце так цяця: і те їй не так, і се їй не сяк». Та правила гри такої цікавої особи я зрозумів і прийняв, тож не вагаючись відповів:

— О, перепрошую. Дозвольте поцікавитися, як вас звати.

Дівча хіхікнуло. Вочевидь, їй це сподобалося.

— Ось так набагато краще. Настя, — представилася мені й простягла рученьку. — А тебе?

— Павло, — сказав я й простяг свою руку у відповідь.

— Дуже приємно, Павлику, — відповіла Настя й ми потисли руки. — На «ти»?

— На «ти»! — погодився я.

Настя жбурнула недосмоктаний «Чупс» кудись у дальній кут малиннику та дісталася із сумочки, яка більше нагадувала великий гаманець, довгу жіночу цигарочку.

— Дай прикурити.

Я похапцем простяг запальничку до її сигарети й швидко заклацав коліщатком. Клята одноразова запальнічка вперто не хотіла спалахувати. Насті це набридло, і вона вихопила з моєї руки цей предмет.

— Дай сюди! — дівчина уважно роздивилася запальнічку, потім здійняла брови й радісно промовила: — А-а! Усе зрозуміло — кнопочка зламалася. Дивись, як треба.

Потім вона відламала від запальнічки металевий кожух, вигнула його акуратно пальчиками, підважила цією штуккою клапан, один раз крутнула коліщатко, і, о диво — з'явився вогонь.

— На, — простягла мені «відремонтовану» жигу Настя, — юзай.

«У-у, досвідчена», — подумав я та проникнувся повагою.

Довжелезну смачну затяжку зробили повненькі губки Насті. Вона смакувала. Здавалося, що це її остання цигарка в житті. Так курять лише смертники перед стратою. Побавилася язичком у ротику, затягла носиком дим і пустила три ідеальні колечка. «Янгол, — подумав я, — чистий, непорочний янгол». А хто ж іще, як не янгол. Так курити може тільки неземна істота. У цю секунду мене ніби обухом по голові перегребли. Це любов! Я заховався. «Кохання бігало в садок, кохання бавилось в пісок. Воно ходило в школу», Кохання справді ходило в школу, як вона мені потім сказала:

— Я в десятий клас перейшла. А ти в який ходиш?

— Я в цьому році вже закінчив школу. Буду в універ поступати.

— О, ти такий дорослий.

Я запишався. Нарешті це хтось визнав. Я дорослий. Дуже дорослий.

Настя загасила недопалок об землю.

— А що зараз робиш?

— Та як «що» — малину рву.

— То ти батькам допомагаєш. Похвально, — Настя лукаво зіщулилася. — Хочеш, допоможу?

— Та, ні... Я...

Не встиг я довіднікуватися, як її ручка потяглася до зіпера на моїх штанях. У цю ж секунду двісті тисяч вольт пройшло крізь мое тіло двісті тисяч раз. Це відчуття досі мені невідоме, таке приємне. Настільки приємне й одночасно незрозуміле, що аж страшне. Цей маленький рух підняв мою самооцінку під самісінські хмарі. У найсолідніших еротичних снах не могло мені наснитися таке. Усі ми знаємо, але не всі хочуть визнати, що перший сексуальний досвід у всіх однаковий: права (рідше ліва) рука. Але ніякий шкільній онанізм не міг зрівнятися із цим дотиком. Навіть «рука незнайомки» вочевидь поступалася.

«У-ху-уу!!! — Мої думки

збожеволіли й затанцювали в шаленому ритмі, серце вмить прискорило свій хід і вже не могло стримуватися в грудях. — Це він! Це секс!» У мене його не було довгих 17 років. І ось він прийшов до мене, упав з неба як сніг на голову посеред літа.

Настя штовхнула мене в груди так, що я знову опинився на лопатках. Почувся пронизливий звук зіпера: «Вж-ж-жик». Я причаївся й затримав подих, неначе мисливець, що боїться спокохати звірину. Вона одним рухом скинула топик випустивши на світ своїх близнючок. Я, як і всі підлітки, любив ганяти футбол із пацанами, але цієї миті палко покохав гандбол, адже за розміром вони нагадували гандбольні м'ячики.

Такі гарні, зручні й затишні. Вони підстрибували й терлися одна об одну. Коли радянські мультиплікатори придумували свого Капітошку, то, напевне, бачили таку саму картину, як зараз бачу я. Руки перестали слухатися розуму й самовільно потяглися до повних, зрілих плодів. За руками потяглися спраглі губи, дуже вже ім кортіло спробувати плоди на смак. Зовсім неочікуваним був ляпас, який збудив мене зі сну. Настя брутально відштовхнула мене, так, що я аж влив у землю.

— Не чіпай! — майже в істерії проверещала вона, але моментально змінила гнів на милість і лагідно додала: — Іще рано.

Вона накрила мої очі топиком, який щойно випустив погуляти Капітошок.

— Не дивися.

Я міг лише відчувати, що діється назовні, ця таємницість збуджувала ще більше. Якесь приємне вологе тепло обхопило моого «дурника» і ритмічно зарухалось вгору-вниз-вгору-вниз. Перемагаючи екстаз, я злегка привідкрив топик. Чорна, як смола «карешка» опускалася й підіймалася там, унизу, гривкою лоскочучи мій живіт. Це було прекрасно. Раптом Настя здійняла очі й побачила, що неслухнаний хлопчик підглядає, зовсім забувши про заборону. Я налякано знову накрився.

— Гр-р-р, — розлючено загарчала вона. І тут я відчув, які насправді гострі людські зуби.

— А-а-аї!!! — висловив я своє нездоволення. — За що?!

— Ти чого підглядав?!

— Та я...

— Хру-ум, — знову вкусила мене людожерка Настя. Я знову скрикнув.

— Це риторичне запитання, — огризнулася вона й продовжила свою чорну справу.

Це відбувалося ще хвилин п'ятнадцять. Мені навіть здалося, що мозок перетворився на рідку безформну субстанцію й поволі почав витікати крізь вуха. Настя прискорилася, ніби

намагаючись вирвати його з корінням. Ось воно, це довгождане блаженство! Уже на підході! Іще кілька «так-так» головою, і я вибухну феєрверком миттєвого щастя й заллю Всесвіт рікою свого тіла. Та тільки-но я відкрив рот в очікуванні вибуху, лукава любителька «Чупа-чупсів» припинила своє феєричне дійство. Мене поглинув відчай. Ось же воно було щастя. Зовсім поруч! Ще киво-чок, а ні, ій іще кортить познущатися з мене.

— Ти чого? — відкинувши топик з обличчя запитав я.

— Ти думав, усе тобі? — відповіла Настя, витираючи ротик. — Треба й мені щось.

— Га? — вирвалося з мене подивоване.

— У коника бавився колись? — грайливим тоном запитало дівча.

— У коника?..

Не встиг я договорити, як знову отримав по обличчю. Мене це вже почало лякати. Зовні така тендітна й беззахисна, а за останні півгодини встигла виконати місячну норму шкільних хуліганів із побиття моєї фізії. Чого доброго, іще гроші забере. Це справді лякало й водночас іще більше закохувало в неї.

— Не хвилуйся, — роздратовано прогарчала Настя, — сама все зроблю! Коли ти такий туподоход.

Настя здерла з мене штани аж до кісточок й елегантним рухом задерла спідничку, під якою не було нічого, крім акуратно вистриженого шнурочка. Він неначе вказував правильний напрямок руху: «Верной дорогой идете, товарищи!» Настька сіла верхи, як хвацький жокей на бігового коня, і ми помчали за хмарі над землею. Кудись далеко. Пам'ятаючи, що вершниці не подобається, коли її торкаються руками, я розкинув їх по землі в різні сторони, як страждений. Та очі все одно обмащували вершницю згори до низу. Спінні долоні міцно стисли ґрунт, щоби знову не отримати по фізії. Я не зауважив, як моя долоня опинилася в міцному полоні її мініатюрної долоньки. Судомно зіщулившись, бо знову злякався, відчувши на щоці передсмак чергового ляпаса. Та вершниця-бешкетниця лише розсміялася.

— Ха-ха-ха! Чого злякався? Уже можна, — сказала вона й обережно поклала мої долоні собі на перса.

На дотик вони виявились іще кращими, ніж на вигляд. Такі м'які, такі пружні й теплі! За них можна було віддати півжиття. Та мені не треба було цього робити. Я їх отримав майже за так: за кілька ляпасів й укусів.

Шалена скачка підходила до свого логічного завершення. Я це відчув по тому, як спінні тіло вершниці здригалося, і по тому, як дрібненькі малинові колючки все з більшою силою впивалися в спину. Вона міцно вчепилася в мою шевелюру й щосили за неї рвонула так, що я не встиг навіть зойкнути, як гострий сосочок Капітошки опинився в мох губах. Руки обхопили атласні, повні життя сіднички з обох боків. О-о!! Це сон! Цього просто не могло відбуватися зі мною наяву. Та ніздрі не обдуриш. Такий запах не міг наснитися. Її аромат одурманював, зводив із розуму. Вибух потихеньку прибував. Зараз повинно вибухнути. Очі закрила чорна пелена, і на її тлі з'явилися довгождані феєрверки. Пальці міцно стисли Настусині сіднички, ніби намагаючись розірвати красуню навпіл. Вона вигнулася веселкою, приймаючи вибух на себе. Пронизливий крик розітнув повітря, легкий літній вітерець підхопив його вгору й безцеремонно зігнав із лінії електропередач закумарених ворон.

Ми знесилено розпластилися на малині. Лежали, мовчки курили й дивилися в синє небо крізь малинову призму. Не знаю, про що думала вона, але мене думки покинули й між вух ганяв легкий літній вітерець, який щойно сполохав ворон. Докуривші цигарку, Настя повернулася в мій бік, заохочуючи поплескала

по щоці на кшталт: «Дякую за секс» або «Молодець, упорався» — і сказала:

— Ну що? Давай тепер малину допоможу збирати?!

— Д-давай, — немов із туману пробубонів я, — якщо хочеш.

Ми обтрусилися, одяглися й ніби нічого не було почали рвати малину в одне відро. Раптом клацнула хвіртка.

— Мама! — сполохався я. — Заникайся кудись.

— Нea! — от уперте створіння.

— Павлусику! — почувся мамин голос. — Ти де?!

Чого вже ховатися, усе одно знайде. Завжди знаходить, мов відчуває, де я є. Щось придумаю, хто це така й що тут робить.

— У малині, мамо!

Поки мати йшла до нас через усе подвір'я, Настя швиденько поправила зачіску й витерла розмазаний макіяж з обличчя.

— Ану покажися! — ухопила мене за підборіддя, плюнула на серветку й почала розтирати нижче носа. — Ти весь у помаді. Xi-xi.

Тут зашелестіли кущі й на місце «злочину» вплила мама.

— Прив-і-іт! — радісно писнула мама й, розтуливши обійми, попрямувала в наш бік.

«Hi, тільки не при Насті. Тільки не це!» — із жахом подумав я. Але яке було мое здивування, коли вона обійняла не мене, а Настю, яка стояла поруч.

— Ти давно приїхала?

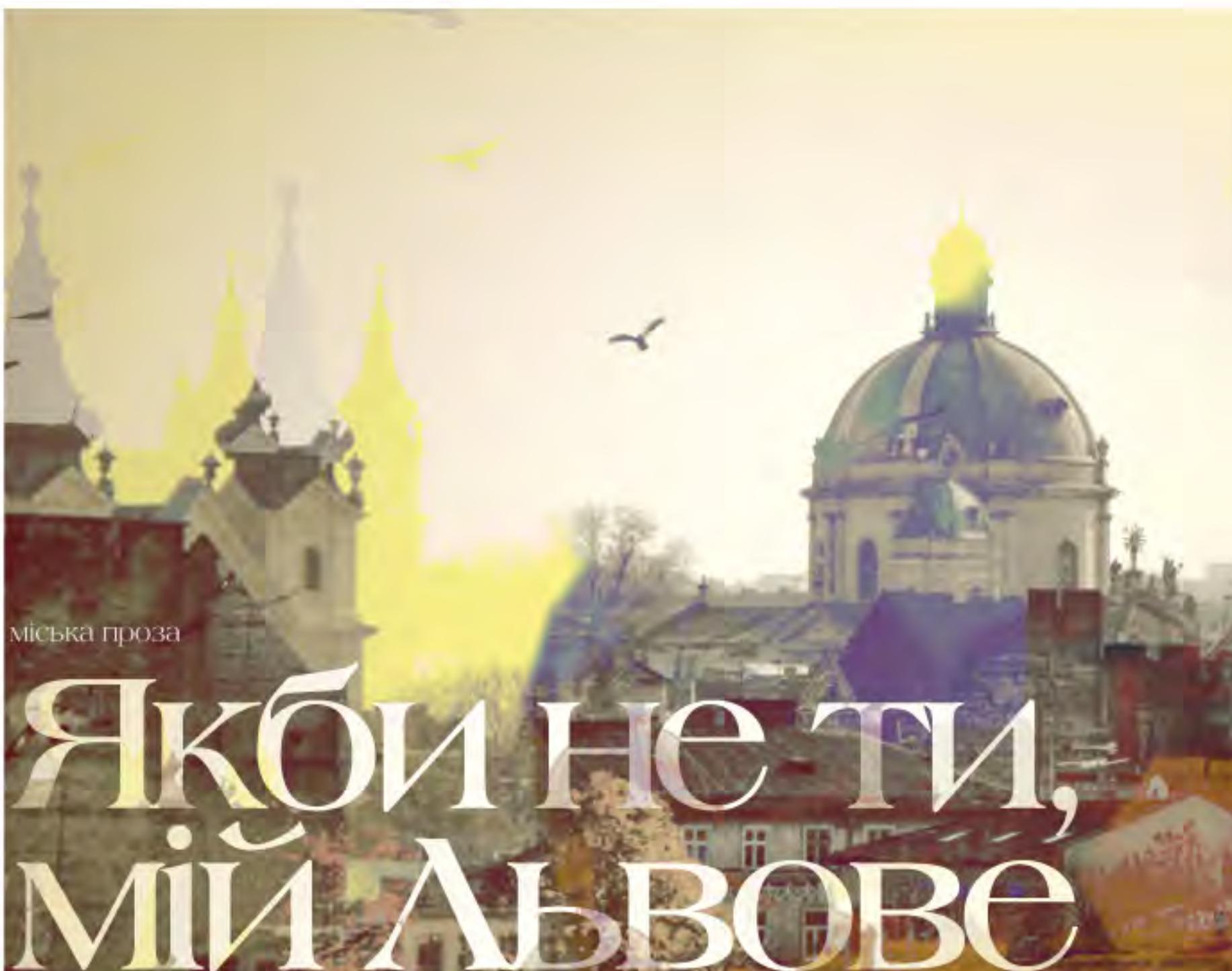
— Десять хвилин тому, пані Наталіє. — Через мамине плече Настя підморгнула. Чому цей «підморг» мені не сподобався. Тілом пробігли мурашки.

— Я бачу, ви вже познайомилися.

Мене спаралізувало: «Познайомилися?!»

— Ну так. Ти ж познайомився з троюрідною сестричкою?..

«Ой!»

міська проза

Якби не ти, мій Львове

До тебе мене зажжали
притягувало, душа
тріготіла лише
від аумки про тебе...

Одна з моїх найзаповітніших мрій здійснилася. Я навчаюся в найчарівнішому місті нашої держави – у Львові.

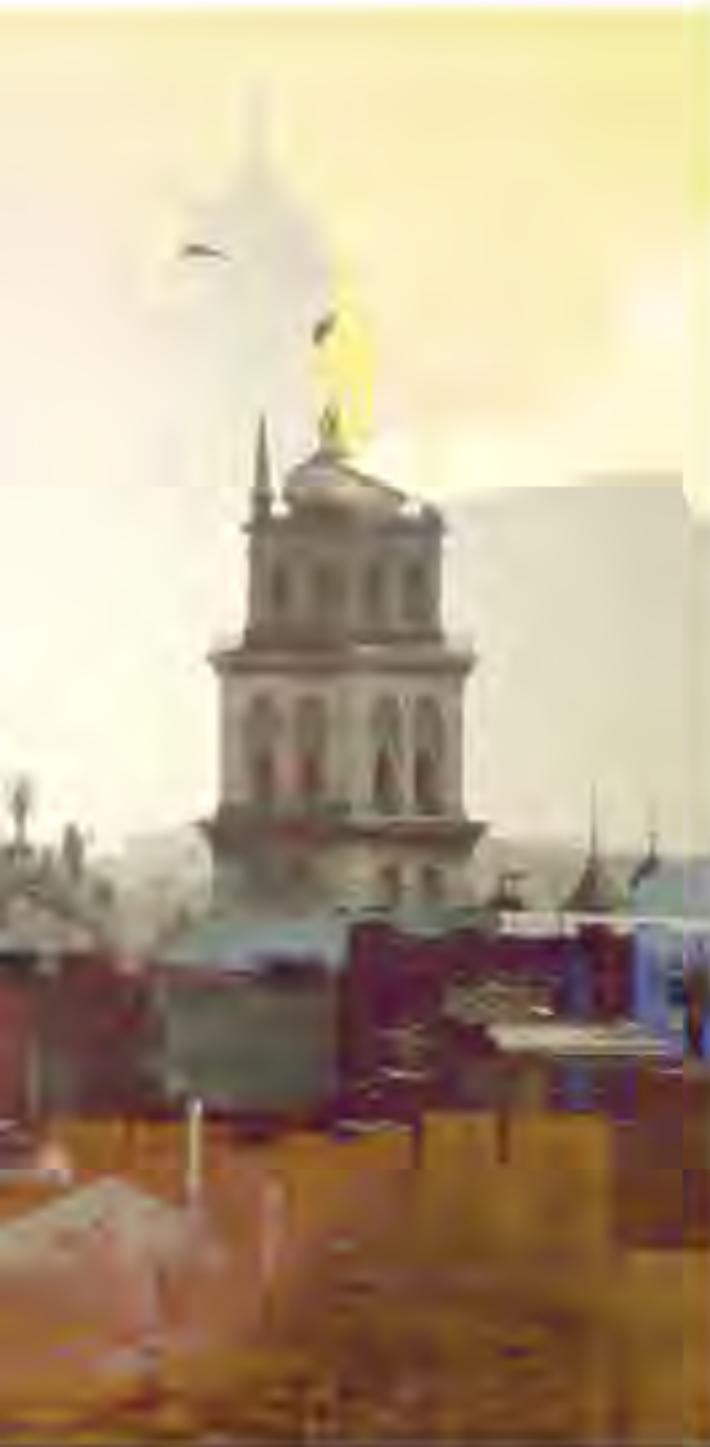
До тебе мене завжди притягувало, душа тріпотіла лише від думки про тебе. Але життя, як ми знаємо, не дає просто досягти мети. Воно ставить перед вибором.Сталося це й зі мною.

Доля розпорядилася так, що мої життєві шляхи були діаметрально протилежні один одному. Перший указував – Львів (журналістика), другий кричав – Київ (іноземні мови та близька дорога додому). Вирішальним фактором стало те, що до вишу у Львові документи були вже подані, а з Києва зателефонували запізно. Тому він залишився за бортом.

І от уже другий рік я насолоджуся духом вольового та благословленного міста Лева. Часом запитую себе: що, якби я все-таки кинула рятувальну шлюпку й обрала Київ місцем свого подальшого буття?

Гадати над цим та жагуче бажати відповіді можна нескінченно. Але чи потрібна вона мені насправді?! Це ж просто бажання осягнути сили, не доступні нам, смертним. І я це чудово розумію.

Почавши жити бурхливим і невпинним ритмом моого коханого Львова, стала глибше пізнавати себе та оточуючих. Нагадала собі, що шістнадцятирічним дівчеськом була впевнена, що мій принц живе в місті Лева й чекає на мене. А він виявився близче, ніж я нафантазувала.

Коли це зрозуміла, почала тікати від себе й навіть від нього. Ну які це зустрічі: він у Чернігові, я у Львові! Довго не могла змиритися, що саме я потрапила в тенета кохання на відстані.

У такі моменти говориш собі — життя ще крутіше, ніж серіали й кіно.

Мій Львів став для мене другом, який запевняв: усе, що є, — те на краще. Адже якби мій вибір випав на Київ, я б завжди уявляла, що було б, якби я навчалася у Львові? Тоді б я мріяла про життя в місті Лева. Ніколи б не зазирала глибше туди, де думала, що все сказано, та не замислювалася над відповідями, які знайшла лише в Туманному Альбіоні нашої держави.

Тому я точно знаю, що якби не ти, мій Львове...

Мар'яна РУДЕЙКО, м. Івано-Франківськ

...ЗИМА...

...зима... так банально і водночас правдиво...
твій сніг на губах — всього лиш цукрова пудра.
під ногами примерзла земля, й на диво
тепло, і не дошкуляєтиша й простуда...

...все мовчить, і годинник спішить надто вперто...
стіни вагітніють димом думок та цигарок...
зима... ти вірші приносиш їй в жертву,
а потім німієш, бо проливається кава, і ранок

...віддається тобі, немов жінка без грама любові,
імітуючи стопін скupoї марноти...
скапує віск на сніг, що п'яний від крові,
і мовчить, крижанючи, скрипка та ноти...

...зима... грудень вкотре забув про причастя,
а Бог, як завше, нічого і не помітив...
твоя дівчинка вимолить відлигу і порцю щастя,
пишучи замерзлими пальцями зимові літери...

ЮЛІЯ РАДЧЕНКО, м. Луганськ

ЗАСТУДЖЕНА ЗИМА...

Застуджена зима... А скільки тих ночей?
Розбухлих від тепла... Як таємничий привид,
Увійдеш без дзвінка. Притулиш до грудей
І скажеш: «Це не тінь — то чийсь болючий вивих...»

Усміхнено зітхнеш, розбройвши й пітму...
Розкажеш про п'янкі зефірові простори...
І я тебе сама уперше обійму,
Як втомленість чужу — застуджену і хвору...

Мені б твої думки — я б звідси утекла...
Туди. В чужі листи. На виснажені скелі...
Ти знаєш: я була провісницею... зла
Тоді, мабуть, як ти ще не зійшов зі стелі...

Як не гойдався світ. Не багровіли пні...
Не краяла зеніт замайоріла осінь...
Ти знаєш: вже давно не холодно мені...
Була твоя зима. Це їй усе здалося...

НЕПРОФЕСІОНАЛІЗМ

романтична історія

Вона погодилася... Чому? Зацікавило фото?
Чи, може, вирішила спробувати себе в новому амплуа...

Був пристрасний погляд... її фішка... Зацікавила, заговорила, обплела словами, як димом дурманним... Розкладала все життя його на атоми... Залізла тишею в кожен куточек душі, панувала там, наводила лад і незчулась, як до болю не захотілося ту душу покидати...

Допомогла, витягнула, дала поштовх до життя і... закохала...

— Будь моєю... — ніби ножем тупим по венах...

Пішла... А що сказати мала, що перейшла межу???

— Мені тебе замовили... ■

НІКОЛЬНІ ПРИГОДИ Письменників

Іще одна історія, що сталася з українським письменником у ранні 90-ті, щойно після здобуття Україною незалежності. Саме тоді невелика група наших письменників на запрошення діаспори відвідала США. Прибули вони до міста призначення, їх розібрали по домівках українці. А наступного дня мав бути виступ в університеті. Лише письменник В. проспав. Решта всі поїхали, а він спізнився на призначенні місце зустрічі.

Містечко було невелике, і будівлі університету бовваніли ген на обрії. Тож письменник вирішив

дістатися до місця виступу пішки. Але в Америці пішохідних доріжок вздовж автотрас практично не облаштовують. Письменник дійшов до краю містечка — університет містився окремо, за мілю або дві — і хоробро покрокував проїжджаючи частиною траси.

Американці, що проїзділи поряд, бібікали й крутили пальцями біля скронь. Врешті хтось викликав поліцію. Ті не забарілися — приїхало відоме всім авто з мігаючим ліхтарем на даху. Письменник напружив свою англійську й пояснив, що він, мовляв, юкрейнієн райтер і має швидко гоу ту юніверсіті. Поліціянти зниза-ли плечима й запросили його до авто, підвезти.

А слід сказати, що в тих копівських автомобілях у США задні дверцята із середини не відчиняються. Бо на задніх сидіннях перевозять затриманих. Тож підіхавши до університету, поліціянти, які обое сидять спереду, показують нашому герою: ми, мовляв, опустимо тобі скло на дверцятах, а ти висунеш руку й відкриєш свої дверцята іззовні. Та це було вже понад розуміння пана В. Отже, коли скло на дверцятах опустилося, він просто почав вилазити через віконце. Бо в університеті вже з півгодини проходила зустріч з українськими письменниками, і за цю зустріч було обіцяно гонорар.

«КУРЄР КРИВБАСУ»

Листопад — грудень 2011

№ 264—265

У листопадовому числі ЖУРНАЛ «КУРЄР КРИВБАСУ» подає повість Степана ПРОДЮКА «Бийся головою до стіни»,

уламки епосу Марка Роберта СТЕХА «Невмирущі», роман-вертеп Мирослава ЛАЗАРУКА «Евангеліє від лукавого»,

три новели Людмили ТАРАН, «Сибірську повість»

Уладзімера АРЛОВА (переклад з білоруської Олександра ІРВАНЦЯ),

уривок з роману Вільяма ГЕССА (переклад з англійської Марти КОВАЛЬ), поезії Станіслава ВИШЕНСЬКОГО та Остапа СЛИВИНСЬКОГО, Валерія БОГУСЛАВСЬКА в рубриці «Хвіртка

до загубленого саду» знайомить із поезією Ілліка МАНГЕРА, SCRIPTIBLE — літературно-критичний колаж Софії МАЙДАНСЬКОЇ, роздуми Юрія ГАВРИЛОКА про Богдана-Ігоря

Антонича та Лемківщину, стаття Дмитра ДРОЗДОВСЬКОГО про творчість Бруно Шульца, слогади Тетяни ВОЛГІНОЇ про Максима Рильського,

розвідка Ігоря КОТИКА про три романи — Сергія Жадана,

Олександра Клименка та Анатолія Дністрового.

Олег КОЦАРЕВ у рубриці «Нові автори нового століття» знайомить із творчістю Миколи ШПАКОВСЬКОГО.

Щотижнева газета «Кримська світлиця» видається

в м. Сімферополі з 31 грудня 1992 р. «Кримська світлиця» від почаганку її застування — фактично єдине повноцінне періодичне українсько-мовне друковане просвітницьке видання в Криму.

«Кримська світлиця» — ініціатор проведення в Криму масових мистецьких акцій з метою погуляризації державної мови, культури, духовності — мовних, пісенних, літературних конкурсів. Газета й сама неодноразово ставала переможцем загальнонаціональних та республіканських професійних конкурсів.

В останні роки «Кримська світлиця» регулярно виходить зі щомісячною дитячою газетою-вкладкою «Джерельце» — єдиною україномовною дитячою газетою в Криму, покликаною сприяти дитячій

літературній творчості у середовищі кримських школярів. «Джерельце» також неодноразово ставало переможцем республіканського конкурсу журналістської майстерності «Срібне перо». За вагомий внесок у справу українського національного відродження, розбудову та зміцнення Української держави редакція газети «Кримська світлиця» нагороджена медаллю Всеукраїнського товариства «Просвіта» «Будівничий України».

Індекс газети: 90269. Сторінка в Інтернеті: <http://svitlytsia.cri.me.ua>
Головний редактор: Качула Віктор Володимирович,

заслужений журналіст України.

Літературний партнер
журналу «Дніпро»
в Криму —

Всеукраїнська
загальнополітична
і літературно-художня
газета
«КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ»

«СКЛЯНКА ЧАСУ*ZEITGLAS»

міжнародний літературно-художній журнал

Із 1995 року НАДАЄ РІВНІ МОЖЛИВОСТІ

МАСТИТИМ АВТОРАМ І ПОЧАТКІВЦЯМ.

Одночасно українською, російською та німецькою мовами.

Передплатний індекс — 41507

web: www.zeitglas.jo.ua

Микола ВОРОНИЙ
(1871-1938)

СНІЖИНКИ

Білесен'кі сніжиночки,
вродились ми з води;
легенькі, як пушиночки,
спустилися сюди.

Ми хмарою носилися
від подиху зими,
і весело крутилися
метелицею ми.

Тепер ми хочем спатоньки,
як дітоньки малі,
і линемо до матінки —
до любої землі.

Але вітрець буйнесен'кий
жене та крутить нас.
Не дми, не дми, дурнесен'кий,
бо вже нам спати час.

Матуся наша рідная
холодна і суха,
бо дуже змерзла, бідная,
вона без кожуха.

Отож її нагріємо,
устелимо сніжком.
Мов ковдрою, накриємо
легесен'ким пушком.

Нехай зимою злючою
вона спочине в сні,
щоб зеленню пахучою
прибратись навесні!

Щоб з ниви колосистої
був добрий урожай —
то й долі променистої
зазнає рідний край!

Пилип ЮРИК
(1956)

Ходить Ленін по горі,
Сталін по болоту, —
Ленін грабить буржуїв,
Сталін — вже й голоту.

Олександр ОЛЕСЬ
(1878-1944)

НА ЧУЖИНІ (Пісня)

Ой чого ти, тополенько,
Не цвітеш,
Чом пожовклу головоньку
Хилиш-гнеш?
Чом з вітрами-парубками
Не шумиш?
А змучена-засмучена,
Мов з нелюбим заручена,
Все мовчиш?
Тільки часом до хмароньки
Скажеш ти:
«Ой хмаронько, ой чаронько,
Не лети.
Зірви з мене це листячко,
Це листячко-намистечко
Без краси,
У рідну родиноньку,
На милую Вкраїноньку
Віднеси».

1908 р.

Роман ВАРХОЛ
(1956)

КАЛИНОВЕ ПОДІЛЛЯ

...І ловлю себе на думці,
що хотів би повернутись
на калинове Поділля,
біля хати привітати
жваву зграйку горобців,
в рідні стіни завітати
хоч на кілька днів.

Микола ДМИТРЕНКО
(1955)

Я — поет нетрадиційно традиційний.
Майже всі по вуха — в авангард...
Авангард — то друг мій потенційний.
Або... наймолодшенький мій брат.

Олександр ЕРМОЛАЕВ
(1958)

ЗИМОВІ ГОСТИНИ

1

Гостювала молода забава,
Стеребила в сміх торішній гріх.
І вино лилося величаво,
Танув на губах зефір, як сніг.
Розляглась зима, а в хаті літо
Поливало кактуси впристриб,
Щебетало! І цвіли софіти
Пломінких акваріумних риб.
...Залатала заметиль дороги.
Холодно. Із грубки дим і чад.
Маюсь від віконця до порога,
Сум'яття закутавши в халат.

Петро ОСАДЧУК
(1937)

Я прийшов до тебе несподівано,
Я від тебе несподівано піду.
Найдорожча пісня — недоспівана,
А найліпша — та, що не знайду.

Марія МАТІОС
(1959)

Мойсеї ФІШБЕЙН
(1946)

Прости мені оцю відвагу —
Не мати смутку ув очах.
Я жінка,
І для мене благо
Отак от жити — на мечах.
Іти по лезах, як по травах,
Сивіти в чорняві ночей
І відвертать від тебе замах
Чужих очей, чужих очей.
А потім плакать, мов дитина,
Чолом уткнувшись у щоку,
Шептать нехитре і невинне:
«Нащо тобі мене таку...»
І знову думати до рана,
І попеліти від жалю,
Бо ти — моя найглибша рана.

Та — що люблю...

Олександр ВІСОЧАНСЬКИЙ
(1957)

Я не з тих поетів,
що сидять в буфеті
і без гонорару
з уст не пустять пару.
Йду у ранок учнем
чесним перш за все,
тому й совість мучить
і під серцем ссе.

Te, що буде, — буде неминуче,
Що було — залишиться навік.
Так люблю я погляд твій засмучений
В мить, як усміх блисне з-під повік.

Наталі Логоцький,
Богданові Ступці —
Голді й Тев'є

Я вбитий був шістнадцятого року.
Щось там цвіло й бубнявіло, нівроку,
В містечках поміж Брічева* й Сорок.
А я ніяк долоні не зогрію,
Бо хтось наслав чи тиф, чи малярію,
Бо впала зірка і приходив строк.
Та час мине. І я таки воскресну,
І вже на другий рік, на другу весну,
Між інших піль і містечкових стін
Зоря впаде, і пролунає: досить.
І вітер наді мною заголосить,
І прийде строк, і знову прийде скін.
І знову там лишатимуться близни,
Там, поміж містечкових стін вітчизни,
Де пошестю, сокирою, багром,
Цеглиною було мене убито,
Де скроні вже торкнулося копито,
Де слуху вже торкнулося: погром.

5–6 листопада 1994 р., Мюнхен

ДЕ БЕРУТЬСЯ СЮЖЕТИ

Що може стати **сюжетом** для п'єси?
Осереддя драми —

міжлюдські стосунки

у складних ситуаціях, тобто **будь-які хвилі**

на поверхні житейського моря.

Що може стати предметом для п'єси? Осереддя драми — міжлюдські стосунки у складних ситуаціях, тобто будь-які хвилі на поверхні житейського моря, коли читач (надалі — глядач) зможе «привласнити» їх, тобто побачити бодай якийсь зв'язок із собою, своїми близькими, своїми проблемами та відчуттями.

Усупереч цьому твердженню завжди згадують Чехова — мовляв, які там «хвилі»? Щоденна рутина! І сам автор казав про свої сюжети: «Люди обідають, усього лише обідають, а тим часом складається їхнє щастя й розбиваються їхні життя».

Але ж подивіться: три сестри невідворотно втрачають батьківський дім, коханих, перспективу вирватися з міста, де знати кілька іноземних мов — це атавізм... Ранівська Й Ко назавжди полишають родинне гніздо, яке підлягає знищенню... Персонажі «Дяді Вані» марнують шанс змінити своє життя... Гине Треплєв, розчавлено Ніну... Нічого собі — пообідали! Усе однотут відбувається

щось, що порушує звичний плин життя героїв, змушує приймати рішення й реалізовувати їх.

Отже, складна ситуація: війна, що втягує до своєї орбіти мільйони людей, окремий сімейний конфлікт, ба навіть незгода людини із самою собою, безжалільна ревізія нею власної долі...

І те й інше вільно стане предметом п'єси. Важливо лише, аби на епічному полотні не загубилися окремі постаті, а поодинокий випадок відкрився б у своєму загальному значенні.

Вправний драматург уміє вчасно «змінити фокус» і перейти, так би мовити, з крупного плану на загальний — і навпаки.

Так, цілком особистою є історія старого, практично бомжа з «Останньої стрічки Креппа» С. Беккета. Ми, дякувати Богові, ще не такі старі й не бомжі, тобто не можемо напряму ідентифікувати себе з героєм. Та автор підштовхує нас до роздумів: як треба прожити решту життя, аби на його схилі мати з ким поговорити наживу, а не бути приреченим «спілкуватися» лише з власним голосом, записаним на магнітофон багато років тому, як доводиться робити Креппові?! Тут уже перша ремарка — «пізній вечір у майбутньому» — змушує читача мимоволі спроектувати колізію п'єси на власну старість, яка рано чи пізно приде.

У свою чергу, у «Фронті» О. Корнійчука основні події відбуваються на рівні штабу фронту.

Поштовхом для драматурга може стати
документальний факт.

Так, на основі кримінальної хроніки

I. Карпенко-Карий

написав «Сто тисяч».

L. Толстой - «Живий труп».

а Ф. Гарсія Лорка - «Криваве весілля».

Газетні оголошення про масову зміну прізвищ

спровокували появу «Мини Мазайла»

М. Куліша.

Але там є сцена, яка теж «змінює фокус»: читач знайомиться із солдатами в окопі – вони згадують дім, мріють про повоєнне життя, читають вголос єдиного листа від дружини одного з них, бо решта нічого не знає про своїх близьких.. Тож коли згодом ми дізнаємося про їхню безглуздість, то наочно, а не на рівні сухої статистики бачимо «рикошет» тих рішень, що їх ухвалюють «нагорі», по долях «маленьких людей».

До речі, за допомогою подібної «зміни фокусу» досягають бажаного ефекту й журналісти-репортери: сьогодні люди настільки звикли до новин про численні жертви природних лих, терактів та техногенних катастроф, що великі числа вже перестали вражати, але камері оператора досить вихопити на місці падіння літака обгорілу дитячу іграшку чи вишуканий жіночий черевичок, аби «увімкнути» в глядача механізм ідентифікації.

Яку ж історію можна покласти в основу п'єси?

Тут світова драматургія дає низку випробуваних рецептів.

Поштовхом для драматурга може стати документальний факт. Так, на основі кримінальної хроніки I. Карпенко-Карий написав «Сто тисяч», L. Толстой – «Живий труп», а F. Гарсія Лорка – «Криваве весілля». Газетні оголошення про масову зміну прізвищ спровокували появу «Мини Мазайла» M. Куліша.

Популярно запозичувати сюжети із фольклору, з народних пісень та легенд. Приміром, I. Франко в «Украденому щасті» розгорнув у п'ятиактну п'єсу «Пісню про шандаря» (про помсту селянина Ніколайка жандармові, котрий збезчестив його жінку), один із варіан-

тів якої був записаний у селі Лолин Стрийського повіту від Явдохи Чигур. В основі драматургічних, прозових, поетичних творів різних авторів – K. Тополі, M. Старицького, Ольги Кобилянської, M. Хоменка, Lіни Костенко тощо – лежить пісня «Ой, не ходи, Грицю, та й на вечорниці...», авторство якої приписують Марусі Чураївні.

Часто драматурги звертаються до історичних подій та постатей, але доволі вільно поводяться і з фактами, і з героями. Наприклад, F. Шіллер «омолодив» і Mарію Стюарт, і Єлизавету Англійську: у той час, коли розгорталися події, покладені в основу його «Марії Стюарт», обидві були вже в важному віці, але автор висловився в тому дусі, що любовні переживання бабусь йому не цікаві. І хоча авторитети-теоретики зазначають, що «навіть «klassичний» чи «романтичний» трагедійний задум не

Для драматурга немає жодної історичної постаті, він зображує лише власний моральний світ, тож робить деяким особам честь, наділяючи свої **ТВОРИ їхніми іменами.**

допустив би невдахи Олександра Македонського чи лагідного Івана Грозного» (В. Волькенштейн), але у фантазійному жанрі можливе й це.

Іноді навіть вигадка стає настільки переконливою, що взагалі підміняє собою історичну правду. Звісно, Сальєрі не труїв Моцарта — навпаки, усіляко допомагав йому та його родині. Проте геній О. Пушкіна перетворив Сальєрі на підступного вбивцю — і цей вирок закарбувався у свідомості багатьох поколінь. Навіть той, хто ніколи не читав і не дивився «Маленьких трагедій» на сцені чи екрані, усе одно прочитує і про «геній і злочинство», і про те, що «правди на землі нема, та правди й вище теж нема», і «звірив гармонію на алгебрі», і «ти заснеш надовго, Моцарт» (переклад М. Бажана)... Підайкують, нещодавно нащадки Сальєрі звернулися до суду

з прагненням реабілітувати чесне ім'я предка, вимагаючи в кожному виданні «Маленьких трагедій» вміщувати повідомлення: описане Пушкіним — суцільна вигадка. Але, вочевидь, загнати джина назад до пляшки вже не можна. У цьому сенсі має рацио Гете: для драматурга немає жодної історичної постаті, він зображує лише власний моральний світ, тож робить деяким особам честь, наділяючи свої твори їхніми іменами.

Часто автори базуються на відомих творах та сюжетах — міфологічних, біблійних, казкових, на «мандрівних» історіях, інших літературних творах (одних Дон Жуанів у літературі з легкої руки Тірсо де Моліна «вишикувалося» близько сорока — і це лише найвідоміші). Не секрет, що серед п'єс Шекспіра можна на пальцях однієї руки перелічити ті, що мають оригінальну фабулу, сучасні ж драматурги переробляють, дописують уже самого Шекспіра («Макбет» Е. Йонеско, «Розенкранц та Гільденстерн мертві» Т. Стоппарда, «Гамлет» Б. Акуніна, «Гертруда і Клавдій» Дж. Апдейка, «Ромео і Джульєтта» Кліма). ХХ — початок ХХІ ст. особливо багаті на такі «рімейки». Досить згадати щасливу сценічну долю «Кохання у стилі бароко» (інша назва «Коханий нелюб») Я. Стельмаха за мотивами комедії І. Карпенка-Карого «Паливода XVIII століття».

Загалом у вітчизняній драматургії «чемпіоном» переробок можна вважати М. Старицького — хоч би згадаймо «Зимовий вечір» за повістю Е. Ожешко, «Крути, та не перекручуй» за комедією «Перемудрив» Панаса Мирного та, звісно ж, «За двома зайцями» за комедією «На Кожум'яках» І. Нечуя-Левицького. Історія зберегла навіть відомості про судовий процес 1901 р. через позов про plagiat: Старицький буцімто напряму запозичив сюжет драматичної оперети В. Александрова «Не ходи, Грицю, на вечорниці» для своєї п'єси «Ой, не ходи, Грицю, та й на вечорниці». Хай там як, але без переробок та інсценізацій новостворені українські трупи у 80—90-ті рр. XIX ст. не обійшлися б — аж надто худий був національний репертуарний портфель, про зарубіжну ж драматургію через урядову заборону виставляти перекладний репертуар годі було і мріяти. Самі ж українські драматурги через цензурні регламентації на

початках були обмежені у виборі матеріалу сюжетами сільської, максимум історичної тематики — лише на межі ХХ сторіччя Карпенку-Карому вдалося написати «Житейське море», Лесі Українці — низку творів біблійної тематики, «Лісову пісню» та «Камінного господаря», а Винниченку дещо пізніше — вивести на кін інтелігенцію, дрібну буржуазію, студентство. До того драматургам доводилося «викручуватися», аби — підводною течією — провести по сільських сюжетах ширші мотиви, аналогії, асоціації. Тільки за умов такого камуфляжу зміг побачити світло рампи, скажімо, «Глітай, або ж Павук» М. Кропивницького — переспів біблійної розповіді про царя Давида, який відіслав на наглу смерть полководця Урію, щоби без перешкод здобути його дружину Вірсавію. Лише українську Вірсавію звуть Оленою, царя Давида — Йосипом Степановичем Бичком, а Урію — Андрієм. Зі свого боку, перша редакція «Понад Дніпром» І. Карпенка-Карого приховує в собі євангельську історію Спасителя: головний герой із промовистим прізвищем Серпокрил у молоді роки полишає своє середовище й повертається до нього, «осяяний» новим знанням; він прагне донести його до спільноти (організовує хліборобську спілку як найпрогресивнішу модель хазяйнування). Найближчі люди Серпокрила спочатку не вірять у його ідеї, отже, він гине, як мученик (ніс хоругву на Водохреце — теж знаково, — розхристався на морозі, застудився, дістав чахотку), але виконує свою місію. Месія-реформатор, його страдниця-мати, апостоли нового вчення, Марія, яка, кинувши все, пішла за Учителем, — усі присутні тут.

Єдине доречне питання, коли йдеться про рімейк, — щодо хисту драматурга. Бо один створить направду об'ємну п'єсу, де співіснуватимуть та збагачуватимуть один одного кілька змістовних шарів, а інший просто використає першоджерело як рятівне коло — адже на плечах класика легко почуватися вищим, ніжти є насправді. От і мандрують сторінками п'єс та сучасними сценами чергові Ромео та Джульєтти або Дон Жуани, за постатями яких автори ховають власну неспроможність вигадати щось вартісне.

Нарешті, можна «підслухати» історію в реальному житті, спостерігаючи за рідними та

знакомими, перехожими та пасажирами, продавцями та даішниками... Цілий напрям у сучасній драматургії базується на зануренні в те, що навколо нас щодня, — так звану «технологію verbatim». Вона полягає в тому, що творча група обирає тему, проводить опитування дотичних до неї людей, спостерігає за ними — і якнайбуквальніше, не додаючи від себе жодного слова, переносить цей матеріал на кін. Так працює багато театральних угруповань за кордоном, зокрема, відомий московський ТЕАТР. DOC — «театр, в якому не грають». В Україні наразі цей напрямок лише зароджується.

Зрештою, не так вагомо, де саме візьме драматург сюжет для п'єси, — ми лише окреслили варіанти. Важливо, чи впізнає читач, а згодом і глядач у ній себе та своїх знайомих, чи почне відлуння власних думок і переживань. ■

Газовий котел у кредит

п'єса на три картини

Літні особи:

САШКО ПИЛИПЧУК – 34 роки, медичний представник приватної клініко-діагностичної лабораторії «Діагностика вашої мрії».

КАТЕРИНА ПИЛИПЧУК – 28 років, дружина Сашка.

В'ЯЧЕСЛАВ ІВАНОВИЧ – 50 років, директор та співзасновник цієї лабораторії.

Картина I

Травень. Звичайний сільський будиночок Пилипчуків у смт Благодатне. Вагітна на шостому місяці Катерина порається біля великого нового холодильника. Заходить Пилипчук.

КАТЕРИНА (мрійливо). Ось, фрукта почнеться, можна буде її заморозити, а взимку компот варити з неї...

ПИЛИПЧУК. Га? Іще чого! Фрукту морозити! Ось, батьки кабанчика, кроликів поріжуть, ми всю морозилку м'ясом та салом загатимо! Ото річ!

КАТЕРИНА (уїдливо). Еге ж, ну прямо всю цю морозилку ти й заповниш! Можна подумати, що нам твоя матусечка цілого кабанчика віддасть та ще з десяток кроликів на додачу.

ПИЛИПЧУК. Ну, цілого не віддасть, звісно, але не менше третини, я так думаю! Кроликів кілька отримаємо.

КАТЕРИНА (уїдливість не полишає її). Не менше третини! Аякже! Підійми губу з підлоги! Немов не знаєш, що половина того кабанчика поїде до обласного центру, де твоя люба сестриця вже сьомий рік вчиться, ніяк диплом отримати не може.

ПИЛИПЧУК. Ні, уже точно за місяць отримає. Там у неї вже все готове до захисту.

КАТЕРИНА. Та невже?! Поки на власні очі не побачу її диплом, не повірю! Ти забув, як минулого року в неї вже все було готове, а потім вона почала брехати, що її хтось кинув. Ніби гроши взяв, але диплом не написав! Батьки твої у своєму батьківському засліпленні всій цій брехні повірили! Я ж подивилася на неї та замислилася: «Іде ж вона, бідолашна, так засмагнути встигла? Напевно, на міському ставку!» Подумала та й кажу: «Хай Сашко серед своїх знайомих попитає, мабуть, хтось порадить, як хоч половину грошей повернути! Нехай іще один рік втрачено, треба буде в академку йти та наступного року дипломуватися. Але в Сашка є серед колишніх однокурсників такі, хто сам зараз викладає в студентів, можливо, щось порадять!»

ПИЛИПЧУК (покірно все вислухав). Як ти любиш мою сестру!

КАТЕРИНА (починає сердитися). А до чого тут «любиш» – «не любиш»?! Якщо вона прошльондрила всі гроші, що батьки їй дали на диплом, у Туреччині, і потім ще й брехати вирішила! Чому ми з тобою не можемо поїхати до Туреччини?! У минулому році

вперше після весільної подорожі в Крим потрапили! Уперше змогли Федюню в Криму оздоровити! А вона захотіла з турками злигатися, узяла дипломні гроші та вдвох із такою самою шльондрою покотила!

ПИЛИПЧУК. Молода, іще дурна... Захотілося світ побачити!

КАТЕРИНА (недовірливо хитає головою). Дурна-дурна, але зметикувала, як батьків удруге на гроші розвести! І коли б не мої поради, то й ми б ніколи нічого не довідалися, як твої засліплени батьки! Як вона злякалася, що ти дійсно почнеш щось з'ясовувати, аби гроші повернути! Як до нас прибігла: «Катюю, Сашуню! Не кажіть нічого батькам, я більше так не буду!»

ПИЛИПЧУК. Ні, я їй сказав, якщо диплома не буде й у цьому році, то батьки вже про все дізнаються!

КАТЕРИНА (недовірливо). Подивимося... Подивимося...

Пауза. Увага Катерини знову повертається до холодильника.

КАТЕРИНА (мрійливо). А ще можна овочі морозити: кабачки, цвітну капусту, стрілки часнику...

ПИЛИПЧУК. І що потім із цим робити?

КАТЕРИНА. Як це що?! Сашку, ну ти якийсь дивний, справді! Можна суп зварити чи потушити з рисом, із м'ясом... Усе що завгодно!

ПИЛИПЧУК. Знаєш, захаращувати морозилку бозна-чим: якимись стрілками, фруктами, квітами, я також не дозволю! Я взяв такий великий холодильник передусім для м'яса!

КАТЕРИНА. Морозилка велика, тут для всього знайдеться місце!

Пауза. Катерина непомітно спостерігає за чоловіком та міркує про щось.

КАТЕРИНА. Сашуню, скажи-но, а ось коли ми виплатимо кредит за холодильник, ти вже думав, що ми потім візьмемо?

Пилипчук уважно дивиться на неї.

ПИЛИПЧУК (після паузи). Я узагалі-то відкладаю гроші на машину...

КАТЕРИНА. Хочеш узяти машину?

ПИЛИПЧУК. Так, хоч якийсь «Ланос»... Ти подумай тільки, поїхали б наступного року всі четверо: ти, я, Федюня та малюк. (Кидає багатозначний погляд на живіт Катерини.) Усі разом упакуємося в який-небудь «Ланос» та гайда до Криму!

КАТЕРИНА. Ти знаєш, Сашуню, я теж лише про малюка й думаю. Тільки я не загадую на наступний рік, мене більше хвилює найближча зима... (Раптом переходить на жалібний тон.) Ти бачив, який гарний котел Матвієнки встановили?! Як добре йм тепер живеться: коли відлига, тепло на вулиці, вони взяли — раз і поставили на маленьку потужність. І все, газ майже не йде. Але ж узимку, як морози, відрегулювали по максимуму — і все гаразд, тепло в хаті! А ми з мамою кожну зиму мучимося з вугіллям! Тебе немає весь день, ти в роз'їздах, а ми з матусею те кляте вугілля тягаємо! А зараз я вже буду з двома дітьми! Федюню нагодуй, малюка доглянь, і ще матусі допоможи з пічкою.

Пилипчук мовчить.

КАТЕРИНА (жалібно продовжує). Сашуню, будь ласка, прошу тебе, візьмімо котел, як у Матвієнків! Я запитувала в них, вони підказали, де взяти в кредит добротний, щоб довго працював! Сашуню?!

ПИЛИПЧУК. Газовий котел, кажеш?

КАТЕРИНА. Так, котику, так!

ПИЛИПЧУК. Гаразд, я подумаю.

Картина II

N – обласний центр. Кабінет директора та співзасновника приватної клініко-діагностичної лабораторії «Діагностика вашої мрії». До кабінету заходить Пилипчук.

ПИЛИПЧУК. Добрий день, В'ячеславе Івановичу, ви мене викликали?

ДИРЕКТОР. Ви – Олександр Пилипчук, наш медпредставник?!

ПИЛИПЧУК. Так.

ДИРЕКТОР. Це вже скільки ви в нас працюєте, десь півтора року?

ПИЛИПЧУК. Так, приблизно...

ДИРЕКТОР. І як вам у нас, подобається? Ви – педіатр за освітою, якщо я не помилуюся?!

ПИЛИПЧУК. Так.

ДИРЕКТОР. Скажіть, Олександре, ні так уже й погано в нас працювати, і зарплатня вища, аніж у дитячій поліклініці?!

ПИЛИПЧУК. Так-так, справді вища!

ДИРЕКТОР. Наскільки мені відомо, ви обслуговуєте в нас три точки зі збору крові: одну – у районній лікарні та дві – у містечках поряд?!

ПИЛИПЧУК. Так, постійно зустрічаюсь із медиками з наших лікарень.

ДИРЕКТОР. І живете ви десь неподалік?

ПИЛИПЧУК. Так, у Благодатному, п'ятнадцять кілометрів від райцентру.

ДИРЕКТОР. А до міста скільки?

ПИЛИПЧУК. До міста сімдесят два.

ДИРЕКТОР. Ви на електричці їздите?

ПИЛИПЧУК. Ні, навіщо, автобуси ходять, маршрутки...

ДИРЕКТОР. Так-так, зрозуміло... Це ж ви й гроші возите – відсотки лікарям за аналізи?!

ПИЛИПЧУК. Так, певна річ, усе як треба...

ДИРЕКТОР. А ви знаєте... (Дивиться в якийсь папірець.) Ви знайомі з Куркчи Світланою Михайлівною?

ПИЛИПЧУК. Так, авжеж, знайомий – це ендокринолог у нашій районній лікарні...

ДИРЕКТОР. Вона ж багато нам пацієнтів направляє? Багато від неї приходять на дослідження гормонів, глюкози крові...

ПИЛИПЧУК. Так, до неї завжди черга сидить...

ДИРЕКТОР. Черга, кажете, навіть так? А скільки від неї було в минулому місяці аналізів, не пам'ятаєте?

ПИЛИПЧУК. Ні, не пам'ятаю, треба в комп'ютері подивитися.

ДИРЕКТОР. Я вже подивився, у квітні від неї було тридцять чотири пацієнти, загальна сума за аналізи три тисячі чотириста дев'яносто п'ять гривень. Таким чином, у квітні ви мали ій відвезти триста п'ятдесят гривень. Ви отримали цю суму в бухгалтерії?

ПИЛИПЧУК. Так, отримав.

ДИРЕКТОР. І відвезли, віддали пані Куркчи? У руки, особисто?

ПИЛИПЧУК. Так.

Пауза.

ДИРЕКТОР. Олександре, як ви думаєте, я схожий на ідіота?!

Пилипчук мовчить.

ДИРЕКТОР. Тобто ваше мовчання свідчить про те, що ви все-таки маєте мене за ідіота.

ПИЛИПЧУК. Ні, я так не вважаю.

ДИРЕКТОР. Добре, але як ви думаєте, навіщо я почав цю розмову?!

ПИЛИПЧУК. Не знаю...

ДИРЕКТОР. Не знаєте?! І не здогадуєтесь?!

Пилипчук мовчить.

ДИРЕКТОР. Ця Світлана Михайлівна була в мене вчора. І вона сказала, що ані у квітні, ані в березні, ані в якомусь іншому місяці вона від вас нічого не отримувала. І жодний лікар із цієї лікарні, кого вона запитала, і копійчини не отримував. А дізналась вона про ці відсотки, які ми сплачуємо лікарям за співпрацю саме з нашою лабораторією, а не з конкурентами, випадково на засіданні обласного товариства ендокринологів. Сюди з цією Хаџапетівської районної лікарні направляли пацієнтів, тому що в нас великий спектр досліджень та задовільна якість результатів. Але ж тепер вони відчули себе ображеними, чому ми іншим лікарям сплачуємо відсотки, а їм – нічого.

ПИЛИПЧУК. Вибачте мене, В'ячеславе Івановичу! Це все Олена Сергіївна, наш директор із розвитку, це вона винна! Це вона мене навчила...

ДИРЕКТОР. Ось як ти, значить, заговорив, поганець! Так це Олена Сергіївна тебе навчила, як ошукати мене та чесну репутацію нашої лабораторії?!

ПИЛИПЧУК. Вибачте мені, В'ячеславе Івановичу, але це все вона! Вона забирала половину грошей із кожного конверта, а решту дозволяла залишити собі. Це правда, я не брешу, я б сам ніколи не насмілився на таке! Але вона казала: «Чого ти боїшся, дурнику? Хіба тобі грошей не треба?» А мені вони дуже потрібні, у мене маленька дитина та дружина вагітна!

ДИРЕКТОР. А якщо я зараз Олену Сергіївну покличу сюди, ти скажеш це їй у вічі?!

ПИЛИПЧУК. Скажу, В'ячеславе Івановичу! Усе скажу! Це вона все затяла! Кличте, я тій негідниці все в очі вискажу!

ДИРЕКТОР. А щодо інших медпредставників, вони те саме коїли?!

ПИЛИПЧУК. Ну, я не знаю про всіх, але точно певен щодо Владика Кучеренка. У нього вона також половину грошей на відсотки забирала!

ДИРЕКТОР. А решту залишала йому як платню за мовчання... Вона сама крала та вас зробила спільниками. І ти думаєш, що це тобі так минеться? Ти крав у співзасновників, у всього колективу й сподіваєшся вийти сухим із води?!

ПИЛИПЧУК. Вибачте мені, В'ячеславе Івановичу! У мене дружина в серпні другу дитину народжує! Вибачте, я більше так не буду!

ДИРЕКТОР. Як ти сказав, Кучеренко?

ПИЛИПЧУК. Так, Владик Кучеренко, можна ще Олю Куріну запитати...

ДИРЕКТОР. Вони теж працюють по області, по районних лікарнях?

ПИЛИПЧУК. Так.

ДИРЕКТОР. А що ти тут увесь час базікаєш про дружину?! Ти хіба не спав із Оленою Сергіївною?!

ПИЛИПЧУК (помітно знітився). Лише кілька разів. Вона всіх хлопців примушує задовольняти її... Хто відмовляється, вона одразу ж звільняє...

ДИРЕКТОР. Олександре, ти коли влаштовувався сюди, хто тебе приймав на роботу?! Ти пам'ятаєш?!

ПИЛИПЧУК. Так.

ДИРЕКТОР. Ну, хто?

ПИЛИПЧУК. Ви.

ДИРЕКТОР. Я. Тобто, від мене залежить, хто тут працює, а хто – ні. І жодній Олені Сергіївні я не дозволяв тут керувати замість мене. Чому, коли вона почала примушувати, як ти кажеш, тебе до сексу; чому, коли вона вперше взяла в тебе гроши на відсотки, ти не прийшов та не повідомив мені?! Думав, усе тобі зайде з рук, так? Відповідай!

ПИЛИПЧУК. Вона казала, що ви також її коханець. Вона завжди поводилася так зухвало, що я боявся, а раптом це – правда?!

Директор спочатку здивовано дивиться на Пилипчука, а потім починає голосно реготати. Він регоче певний час, потім заспокоюється.

ДИРЕКТОР. Олександре, скажи мені, хто ще може бути її спільником? Кого ще з колективу вона могла навчити красти в мене?

ПИЛИПЧУК. Бухгалтер, мабуть... Старша лаборант, напевно... І ще – та Віка, яка на касі бере гроши в пацієнтів, товаришую з нею.

ДИРЕКТОР (хитає головою). Я так і думав.. (Паузя.) Значить, так: якщо ти хочеш, щоб ми

не викинули тебе з відповідним записом у трудовій книжці, як паршивого собаку на вулицю... Ми можемо влаштувати тобі «Грубе порушення трудових обов'язків та втрату довіри власника», потім кілька дзвінків Гайдука, нашого другого співзасновника, по своїх знайомих в обл-здраввідділ, у міськ- та райздрав, і тебе вже ніхто нікуди не візьме! Спробуй потім сунутися медпредставником чи то санітарним лікарем! Ось, якщо не хочеш, щоб ми з тобою так вчинили, то підеш зараз зі мною до Гайдука й розповіси йому все-все, що ти знаєш про цю наволоч! І якщо він не буде проти, то я запропоную тобі залишитися за умови, що перші три місяці ти попрацюєш безплатно! Ми ж маємо з якихось коштів хоч щось компенсувати лікарям. І якщо залучиш нових лікарів до співпраці, розшириш нашу мережу, то за три місяці ми тобі почнемо платити половину твоєї зарплатні. А якщо ти виправишся й залучиш багато нових лікарів, то ми тобі вибачимо й за півроку дозволимо працювати вже на повну зарплатню. Тому обирай: або йдеш від нас і всі дізнаються, що ти крадій та аморальна людина, або залишаєшся та чесною наполегливою працею намагаєшся відпрацювати свої провини.

Картина III

Травень. Звичайний сільський будинок Пилипчуків у смт Благодатне. Вагітна на шостому місяці Катерина голо-
сить. Пилипчук сидить поряд.

КАТЕРИНА. Боже, чому?! Чому саме я?! Чому весь час щось трапляється зі мною? Чому мені ніколи ні в чому не щастить?! Чому іншим щастить, а мені – ні?! Чому, Госпо-
ди, чому?!

ПИЛИПЧУК. Кatre, годі вже тобі! Навіщо ти так?!

КАТЕРИНА. А як нам жити без грошей?! Як нам жити, годувати дитину, коли ти пого-
дився три місяці працювати безплатно?! Про що ти думав, коли приставав на такі рабські
умови? Навіщо ти добровільно погодився стати рабом?!

ПИЛИПЧУК. Що ти варнякаєш? Ти що, несповна розуму? Щоб вони влаштували мені «Грубе порушення трудових обов'язків та втрату довіри власника» у трудовій?! Щоб я потім із таким записом нікуди й пхнутися не насмілився?! Зателефонують до міськздраву: «Пилипчук – крадій», жодна санстанція мене не візьме. У комерційній фірмі подив-
ляться трудову, зателефонують до лабораторії – і все! Або їдь звідси світ за очі, або я навіть не знаю що...

КАТЕРИНА. Ти сказав їм, що в тебе дружина народжує та маленька дитина на руках?

ПИЛИПЧУК. Та все сказав, ти що мене зовсім за дурня вважаєш?

КАТЕРИНА. І що, нічого? (Продовжує голосити.) Як же тепер жити, за якихось трис-
та-четириста гривень – працюй тепер безплатно! Ну, скільки ти в себе грошей залишав,
хіба так багато? Зізнайся мені, скільки в тебе виходило?!

ПИЛИПЧУК. По-різному... Було й п'ятсот, шістсот, і до семиста бувало...

КАТЕРИНА. За якихось п'ятсот гривень раба з людини роблять, примушують працю-
вати безплатно. (Голосить.) Знайшли крадія! Люди мільйони цуплять, а тебе за п'ятсот
гривень знищити хочуть!

ПИЛИПЧУК. Замовкни вже, тобі не можна так хвилюватися!

КАТЕРИНА (продовжує голосити). Де ж ми візьмемо гроші?! Як же ми житимемо?
У нас іще кредит за холодильник не виплачено!

ПИЛИПЧУК. Годі вже тобі, не помремо з голоду! У мене ж є гроші, які я відклав на
машину!

Катерина на мить замовкає та перелякано дивиться на чо-
ловіка.

КАТЕРИНА. Так, це й котел ми тепер не встановимо?! (Починає голосити ще голос-
ніше.) Знову топити вугіллям! Знову це кляте вугілля! Я так мріяла встановити газовий
котел у кредит! Я так мріяла... ■

ДИВНА МАГІЯ СЛОВА

АНАТОЛІЙ
ПАЛАМАРЕНКО

Герой України, народний артист УРСР, лауреат Державної премії України імені Т. Г. Шевченка

Анатолій Несторович Паламаренко народився

12 липня 1939 року в селищі Макарів Київської області. У 1961 році закінчив Київський театральний інститут. Кар'єру професійного актора почав у Хмельницькому театрі імені Петровського. У 1962 році переїхав до Києва. З того часу

працює артистом художнього слова в Національній філармонії. Читає

твори Т. Г. Шевченка, М. В. Гоголя, І. С. Нечуя-

Левицького, М. М. Коцюбинського, Остапа Вишні,

О. П. Довженка,

С. І. Олійника,

Г. М. Тютюнника, П. П. Глазового.

Створив свою власну школу, читає лекції студентам національних університетів імені

Т. Г. Шевченка та М. П. Драгоманова, музичної академії імені П. І. Чайковського.

Свій предмет назвав «Слово».

Легендарний артист художнього слова Анатолій Паламаренко добре відомий як в Україні, так і за її межами. Вивів на сцену добру половину української класики — від Т. Шевченка до Б. Олійника. Майстер Слова завітав у гості до редакції «Дніпра», щоб поділитися спогадами свого життя, а ми слухали й намагалися розгадати таємницю його успіху. Та, видно, з таким талантом просто треба народитися.

одержана на продуктову картку пляшка горілки, — пригадував Крижанівський. — І все. Однак готовання почалося. А оскільки я в господарських справах повний невіглас та ще й ледар, усі турботи взяв на себе Платон, який за партизанським звичаєм умів усе. Потім Андрійко нахвалився мамі:

— Дядя Платон на мої іменини приготував п'ять страв: картоплю варену, картоплю смажену, картоплю печену, картоплю в мундирах. Щодо п'ятого блюда, то тут думки розійшлися — одні стверджували, що то було пюре, інші — картопляники...»

За святковий новорічно-іменинний стіл сіло четверо дорослих — до Крижанівського й Воронька приєдналися Остап Вишня та фотограф, якого запросили сфотографувати хлопчиків. Півлітра й п'ять страв із картоплі зникли швидко, і письменники вирішили поповнити святковий стіл.

«Але... тут постало аж два «але». По-перше, півлітра горілки коштувало 60 карбованців, по-друге — де їх взяти?

Остап Вишня, Платон і я геройчними зусиллями нашкрябали лише половину.

І тут вийшов на арену наш фотограф, який був на сьомому небі, бо вже не тільки встиг заприязнитися з Остапом Вишнею, а й поговорити з ним «про життя».

Фотограф, як висловився Крижанівський, «продемонстрував письменникам переваги свого прикладного мистецтва» і додав від себе понад половину потрібної суми. По пляшку відрядили Платона Воронька, який роздобув десь мало вживаний тоді коньяк. Щасливий іменинник виставив

на стіл банку вишневого варення, яке йому подарував від себе й дружини Остап Вишня, і почалося веселе чаювання. Напівсонний малий Андрійко замріявся, як він похвалиться мамі, що «Вишня пив чай із коньяком, а я з Вишнею».

У шістдесятих роках поруч із уже звичним для радянських людей світським святкуванням Нового року завдяки Клубу творчої молоді відродилася традиція колядувати й щедрувати. Знову гурти веселої та рум'яної від морозу молоді в яскравих хустках і теплих кожушках ішли від хати до хати, заходили до письменників, композиторів, критиків — до тих людей, хто, як розповідала Олена Журліва про початок століття, піде ім назустріч, — і бажали щастя здоров'я в Новому році. 1 січня 1964 року Ірина Жиленко писала в далекий забайкальський Сретенськ, де відбував армійську службу Володимир Дрозд: «А вчора ввечері ми колядували. Втомулися безмірно, але принесли і собі, і людям стільки свята! Колядували в Стельмаха, П'янова, Антоненка-Давидовича, Шумила, Гончара, Г. Логвина, Коротича, Кирейка — інших не пам'ятаю, бо ми з Нілцею по 9-й відкололися і пішли додому, до вас. Ви нас чекали — світлини на святково впорядженному столику, малесенька ялиночка, «рислінг», дві шоколадки. Ми сиділи собі в тиши, мовчали, думали — кожна про своє. Потім тихенько співали «Повій, віtre, на Вкраїну». Не доспівали — розплакалися.

Годині о 2-й ночі пішли на Хрещатик, гуляли. Було людно, як уденъ. Люди веселі, хмільні. Цей нічний новорічний Хрещатик заразив нас святковістю, і ми раптом вирішили навідати-

ся в майстерні, де наші зустрічали Новий рік. Вхопили таксі. Зустріли нас так радо! І ми веселились буквально істерично. Я танцювала, як вихор, услякі фоки-роки із Сверстюком, Защецьким, Бадзьом, Сивоконем та іншими».

І хоч зустрічали дівчата свято як солдатські, а не письменницькі дружини й, замість Володимира Дрозда й Валерія Шевчука, ім усміхалися тільки фотографії, у них було кохання, були вірні друзі та був Новий рік. І лист починався з любов'ю: «Цілує тебе найпершим у Новому році поцілунком. У цьому, обов'язково щасливому для нас, Новому році!» — і закінчувався дружньо: «З Новим роком, Володичку! Тисячу вітань від друзів!»

У баладі Івана Драча Новий рік приніс людям різні подарунки, а дядькові Кирилу — крила. Доки думав, що з ними робити, «ті крила розкрадали поети, щоб їх музя була небезкрила». Тож нехай Новий рік усім письменникам принесе «під ялинку» любов, дружбу й натхнення — крила!

У ТАКИЙ ЧАС НАРОДИВСЯ

Я з дитинства закохався в природу, настільки закохався в цю красу, гармонію, що, повірите, і зараз для мене приліт жайворонків – то найбільше і найвище душевне весняне свято. Якраз на день свого народження, 12 липня, я виходжу в поле – і воно вже тихе.. Усе, починається відлік інший, уже тиша в небі, значить, наближається інший період природи, а отже – і життя. І коли я бачу ключ, що летить із курликаннями, це мені так тривожить душу.. Очевидно, я так створений, а потім – у такий час народився. От зараз я маю діло зі студентами в консерваторії.. Хоча мої студенти – творчі люди й мені з ними дуже цікаво, однак я бачу, вони багато чого не знають – ну таке в них життя. І правду кажуть, що «мої літа – мое багатство». Ви знаєте, куди не гляну в літературу, скрізь мені знайомі характери, події, колізії. Тому що, бачте, маленьким я пізнав великі слізози під час війни, я 1939 року народження. У мене був брат, отакий, як Кличко, – висоти два з чимось, дуже сильна, добра людина, і в дев'ятнадцять років його забрали й убили, під Вінницею, необстріляного. Пам'ятаю слізози й переживання матусі. Вона довго не прожила, померла в шістдесят один рік, а мене народила в сорок два. Я був четвертим. У мене ще дві сестрички живуть, старенькі вже. І я пам'ятаю такий страшний час: батька забрали в Бухенвальд – за співпрацю з партизанами, сестру забрали працювати маленькою в Німеччину. Маті побивалася за батьком, за братом, за сестрою. Так от я пам'ятаю ці слізози, горе в хаті, настільки надосадженій, що я, малий, якось зібраав свою маленьку мудрість і сказав мамі (вона мені довго потім згадувала): «Мамо, Ви так надосадили хату, що в ній жити не можна!»

А хата у нас велика була – вісім кімнат, аж три входи. У ній під час окупації розміщувалася німецька пошта. Німці нам лишили дві кімнатки. Я ніколи не забуду оті коробочки від цигарок – я нюхав малим, такі були запашні. А ще були консерви в жерстяних коробках, варення всяке, солодощі, теж запашні. І ніколи не забуду таку картину, от вам Паламаренко-герой: мама топить у печі, я стою біля матері, у кутку рогачі, пужално, батіг, ну, як у селі. Відкрилися двері, і увіходить німець. Підходить і починає мене по голівці гладити, а я, як зараз пам'ятаю, за цей батіг і по халівах його – ух,

кажу, німець! Мама й вилошник упустила. Він постояв, пішов, через якийсь час приносить мені шоколадку. Оце таке диво було.

Я ЩЕ ЧУВ, ЯК СПІВАЛИ ЛІРНИКИ

Голодні роки були, 1946-й – не дай Бог! І от доля випнула мене з корівкою, корівка в нас єдина годувальниця була. Вона із зими виходила, як ведмідь – така волохата, худа, і на моїй совіті було відгодувати її так, щоб вона вилискувала, щоб давала нам молоко. І от я малий із семи років уже в полі. А це велика праця в той час – напасті. Зараз дивлюся – стільки сіна, пусті необроблені поля, у мене душа болить, така трава, а колись... Тоді за торбинку колосків десять років давали. А як зловлять, що пасеш десь – не дай Боже. Пам'ятаю, кажу: «Мамо, збудіть мене в три тридцять ночі і йдіть дійте». Мама йде доiti, я встаю й жену корову пасти. Десь так годинку-две напасу і в шість годин вертаюся. Іду, співаю. Що цікаво, голодний сорок шостий рік, а люди на возах їдуть і співають. Вони їдуть на поле, а я вже звідти.

Пам'ятаю оці мої 1946–47 роки. По полю бігаєш – простір такий красивий! Це потім, після Чорнобиля, стало небезпечно й лягти на траву, а колись, якщо яка рана, то піском помазав – і все. І ми в полі були, ми разом із землею. Буває, приженеш корову й заснеш на куфайці. То якщо гарно заснеш, хлопці старші ще й кізяками коров'ячими губи намажуть, це такі були балоці дурні.

Я ще чув, як співали лірники, старі такі. Нас, малих, лякали старцями: не будеш слухатися — віддамо. Так що я їх набачився. І ви знаєте — це все у творчу торбину з дитинства ввійшло, і коли прочитав повністю картину Остапа Вишні «Ярмарок» — одразу воскресла для мене ця музика. Я її побачив, відчув.

А встаєш — губи такі засохлі, обтираєш язиком, а вони сміються, паразити. Отак було.

Життя було стиснуте, але особливе. Біля нашої хати був майдан і там — базар, ярмарок, я ще чув, як співали лірники, старі такі. Нас, малих, лякали старцями: не будеш слухатися — віддамо. Так що я їх набачився. І ви знаєте — це все у творчу торбину з дитинства ввійшло, і коли прочитав повністю картину Остапа Вишні «Ярмарок» — одразу воскресла для мене ця музика. Я її побачив, відчув. Я на тому ярмарку малим підгрібав після коней і після возів сінце — оце була наша романтика. Такий був мій початок, ось із цього почалося.

У другому класі відчиняються двері й тихенько просять (але я чую, я на першій парті сиджу): «Маріє Захарівно, відпустіть Толю Паламаренка на репетицію». І я репетирав, був якийсь ювілей Гоголя, і мені дали прочитати монолог Тараса Бульби про «товаріщество». Я пам'ятаю, такий у нас був зал невеликий, але мене так сприймали, так слухали, і так слово подіяло, що я ковтнув цю дивну магію — впливу слова на людей. Після війни всі навколоїшні села багато горя пізнали, і для них концерт, який привозили школярі, був святом. У колгоспах одразу після того, як ми виступимо, забирають нас у контору, накривають стіл: там і мед був, і сало давали, і хліб, ми наїдалися, і то був наш гонорар. Отак я «розкрутився». Уже в десятому класі всі знали, що Толя Паламаренко буде артистом.

ВИРИЩИВ ПОДАТИ ДОКУМЕНТИ Й ПОСТУПИВ

Сімнадцять разів пройшов по Хрещатику, поки знайшов, де Театральний інститут. Не поступив. Куди діватися, душа горить — додому ж п'ятдесят кілометрів. Мені мама тоді коржиків напекла, у стаканчик масла налила — усе, щоб я не страждав, якщо довше затримаюсь. Я в цей день на автобусну зупинку пішов, сів у канаву, відкрив чемодан, витяг коржики, з'їв із горем навпіл. І надвечір приплентався додому. Мати йде з молоком у дійниці, дивиться на мене з докором, каже: «Шо, Толічок, не пройшов?» — «Ні», — кажу. Що робить, куди діваться? Тут сусідка каже, може, до Білгород-Дністровського в «культпросвіт». Купили квиточок на поїзд, і я на третій полиці доїхав до Одеси, звідти — на Овідіополь. Підпливаю до цього Білгород-Дністровська, виходжу зі своїм чемоданом, а там тротуари чорні від шовковиці — отакена шовковиця. (Показує півпальця.) Ну й поступив я. На курсі нас було двадцять вісім дівчат і два хлопці. Але так гарно навчання пішло, я думав, попаду в п'ятипроцентний випуск і піду у вищий навчальний заклад у Харків.

Там уперше я покохав дівча, звали її Нюся Ліщенко. Такі в неї очі!.. Увечері ми тільки дивились одне на одного: вона — на мене, я — на неї. Вона жила за сім кілометрів від Білгород-Дністровська, є там таке село Кривда. Я її проводжав і ні разу не поцілував, досі шкодую.

Потім треба було в армію йти, я забрав усі документи й поїхав через Київ. Думаю, дай зайду в театральний. А там якраз приймав ректор: «Що ви прочитаєте?» — Я кажу: «Шевченка прочитаю: «Летим, дивлюся, аж світає». І я якось

ЗБЕРІТЬ СВОЮ ІСТОРІЮ МИСТЕЦТВА від «Дніпра»

Кубізм (№ 8'11)

Сюрреалізм (№ 9'11)

Середньовіччя

Імпресіонізм (№ 10'11)

Символізм (№ 11'11)

Експресіонізм

Авангард

Дадаїзм

Конструктивізм

Ампір

Барокко

Модерн

Абстракціонізм

Рококо

Гіперреалізм

Ренесанс

Постмодернізм

Класицизм

Метареалізм

Мінімалізм

ЗАГАЛЬНА
ХАРАКТЕРИСТИКА ПЕРІОДУ

Однак чи є миліше щось на світі,
Ніж полинути в дух інших сторіч.

Й.-В. Гете

Середньовіччя (з лат. *medium aevum* – «середні віки») – період в історії та культурі Європи від V століття (падіння Римської імперії) до XV століття (становлення епохи Відродження), який сформувався на основі усної культури варварських племен, надбань античного світу та християнської моралі.

У XV столітті римський історик Ф. Бьондо в праці «Історії від падіння Риму» називає Середньовіччя часом, що відділив його епоху від античності. Пізніше, у XVII столітті, німецький учений Й. Келлер остаточно вводить термін «Середні віки» та, вивчаючи періодизацію історії людства, виділяє три епохи:
Античність,
Середньовіччя
та Новий час.

Традиційно період «Середні віки» поділяють на два етапи:

1. РАННє СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ (V–X ст.),
або «Темні століття», що в історії Європи позначилися війнами, останніми знищеннями т.зв. племен варварів (готів, сарматів тощо), масштабними міграційними рухами та виникненням нових країн — Англії, Франції, Німеччини, Чехії, Польщі. Але не для всіх цей період уявляється «темним, похмурим». Французький письменник Анатоль Франс справедливо підкреслює, що «...не лише погане було в ту добу..., було й багато іншого. Були люди, які коїли зазвичай багатоlixha,—

ДИВНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ В АМЕРИЦІ

Ви знаєте, якщо там якесь слово забудеш із Гоголя, — усе летить у тартарари. Хай Бог милує! Холодним потом обливаєшся. Я не знаю, чи росіянин може замінити це слово, який російською розмовляє. І мені треба було все це пам'ятати! Ну і я єдиний мав гастролі з «Тарасом Бульбою» не тільки по Україні, а й по Радянському Союзу. Відрядження бували далекі, аж у Забайкалля. Я побачив, де були декабристи, на цвинтар ходив дивився.

Ну й морозяра в Іркутську! Пам'ятаю, приїхав на Камчатку. У Петропавлівську-Камчатському повен зал людей. Я почав ламаною російською мовою, а хтось мені кричить: «Давай по-українськи». Боже, як гора з плеч! Я вам скажу, колись я виступав у Москві, то зібралася російська публіка, не хотіла відпускати — так слухала українську мову. Боже мій, настільки вони слухали, настільки любувалися, що я прийшов до висновку: наша українська мова — вона красива, зрозуміла всім. Іще для мене був дивний експеримент в Америці. Я читав для американців, хоча й українці там були також. Вони так слухали «Ярмарок», що навіть краще за українців сприймали словесні картини. Пам'ятаю, у тридцять років уперше прилетіли ми в Сполучені Штати, і нас зустрічали, святкували наш приїзд, там подавали голубці, вареники, усякі страви, а ми так спати хотіли (бо перепад часу), що де мені ті вареники... Боже мій, як вони слухали Остапа Вишню, як вони слухали ті речі, що я читав, передати не можу.

так по-людськи, просто прочитав: рідна мова, рідна природа й оця ностальгія... І пройшов. Набирав курс тоді знамений професор, режисер театру Лесі Українки Володимир Олександрович Неллі¹. Можете собі уявити: зріст близько двох метрів, здоровенна лиса голова, красиво одягнений, завжди аромат «Красної Москви». Він багато не говорив, а все приказками та прислів'ями, та такими, що діставали аж до самого дна людину. Я почав учитись, пройшов етап «я в запропонованих обставинах». Я вам скажу, є у нас артисти (їх називають і великими артистами), які далі не пішли, крім того «я в запропонованих обставинах». «Я» і все. Не переходят від себе до образу, виходить, що образ на них одягається, а вони всі однакові.

Я ВПЕРШЕ БУВ РЕЖИСЕРОМ

Я ніколи не забуду випадок з Олесем Терентійовичем Гончарем. Якось я узявся зробити вечір новел Іваничука та інших. Узяв маленьку новелу і Гончара «Усман та Марта». Олесь Терентійович був, йому дуже сподобалось.

Але я вам розкажу такий особливий випадок, як хочете сприймайте. Я знайшов у «Новом мірі» Чингіза Айтматова «Прощай, Гульсари», і вона мене так вразила. Раптом я знаходжу її в перекладі А. Осипчука українською мовою. Зробив композицію, вибрав усе найкраще. А мене, між іншим, літературної композиції навчив Ростислав Івицький². От коли я робив уперше «Кайдашеву сім'ю», він мені допоміг вибрати найсмачніше, найкраще, щоб не було повторів, щоб ішло понаростанню й змістовно було склесно чітко. «Прощай, Гульсари» почав читати для комуністів у партійній школі, у комсомолі. А потім, думаю, зроблю до 175-річчя Гоголя «Тараса Бульбу», запрошу на цей вечір і Олеся Терентійовича. Набираю номер і кажу як на духу: «У мене прем'єра вашого земляка, Миколи Васильовича Гоголя, дозвольте Вас запросити». Його слова: «Не прийду, а потім, я на Вас сердитий. Ви читаєте моого друга Айтматова «Прощай, Гульсари», а я не знаю, чи там, у Киргизії, читають наших?» Я кажу: «Олесю Терентійовичу, так я ж читав і Вас, «Усман та Марта», — «То мало». Оце щоб ви знали.

Я вам розкажу ще, як до з'їзду партії готували Театр поезій. Покладали надії на одну актрису, а вона не справилася. Кинулися до мене за двадцять днів до відкриття по допомогу. Я кажу: «Згоден, якщо виконаєте мої умови — оркестр, хор, велика зала консерваторії». Я за ніч передивився гарненько поезію Бориса Олійника і склав п'ять великих картин. Розподілив ролі: читали я, Паша Морозенко, Тамара Малишевська — утром п'ять картин. Ми створили «Заклинання вогню», і так я вперше став режисером.

У мене був задум прочитати Шевченка із симфонічним оркестром, і це відбулося завдяки Івану Дмитровичу Гамкалу. На музику Лятошинського мною було прочитано «Сон», а на музику Лисенка — «Думи мої», «Гайдамаки». Маю на меті зробити композицію за Григором Тютюнником, винести на сцену Степана Васильченка, Архипа Тесленка, Бориса Олійника та інших... ■

¹ НЕЛЛІ Володимир Олександрович — рад. режисер, засл. діяч мист. УРСР (з 1946), нар. арт. Чеч.-Інг. АРСР (з 1944). Режисер театрів: РРФСР 1-го (Москва, 1920), Чернігівського (1921—23), Харківського Червоноозаводського рос. драм. театру (1923—27), Київського театру російської драми ім. Лесі Українки (1931—62, з перервами) та ін. Автор книг «Робота режиссера» (К., 1962), «Про режиссуру» (К., 1977).

² ИВИЦЬКИЙ Ростислав Георгійович — український автор. Народний артист України (1968). Навчався в Київському музично-драматичному інституті. Працював у Харкові в театрі «Березіль», керував Харківською держстріадою. Грав Тура у фільмі «Богдан Хмельницький» (1941), підготував телевиставу «Слово про Кобзаря» (1964).

Середньовіччя — це епоха, що за своїми часовими рамками охоплює близько десяти століть, тому вона надзвичайно багатоманітна та неоднозначна.

Особливості епохи Середньовіччя:

- **релігійне мислення.** Віра в Бога в уявленні середньовічної людини була вищою істинною. Гріх створив людський розум, відтоді він має шукати собі опору у вірі. Звідси формується й постулат — «Вір, щоб розуміти», який проголошував пріоритет віри над розумом;
- **часо-просторове уявлення.** Час і простір — момент вічності, який належить Богові, а всі спроби оволодіти часом гріховні;
- **станова ієрархія:** два «вищих стані» (духовенство та феодали) і «третій стан» (селяни). Щодо такого соціального розмежування в Х ст. чітку формулу: «Перші моляться,

другі воюють, треті працюють» — вивів французький єпископ Лана Адальберон;

— **енциклопедизм** (тяжіння до універсальноті) став законом середньовічної творчості. Це готичні собори, що зі своїми сотнями й тисячами статуй, вітражами та фресками — величезна енциклопедія, «біблійний світ», втілення християнських догм та уявлень про світ;

— **символізм.** Образотворче мистецтво, поезія, релігійний культ, установлення правових стосунків — усі сфери середньовічного життя виступають як спроби передати непрямий смисл життя. Тобто все, що оточує людину, має в собі певний символ, зміст, який розглядали як суспільні натяки на божественні істини.

бо неможливо жити, не завдаючи лиха іншим,— але вони творили ще більше добра, позаяк саме вони підготували той кращий світ, благами якого ми тепер користуємося. Вони багато страждали, вони багато любили...»

2. ЗРІЛЕ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ (Х—ХV ст.), або «Пізнє», пов’язане з виникненням феодалізму, що призводить до ієрархічної структури суспільства: феодали — селяни. У цей час швидко народжуються міста, налагоджуються товарно-грошові відносини, поширюється освіта, розвивається культура в усіх її напрямках: архітектурі, скульптурі, живописі та літературі.

Літературне Середньовіччя

Образ Середньовіччя часто асоціюється з колоритною фігурою лицаря. Становлення лицарської культури припадає на період розвитку феодалізму. Лицарі — це професійні воїни, т.зв. корпорація, члени якої об’єднували спосіб життя, етичні цінності, особові ідеали. Ідеальний і справжній лицар повинен поєднувати в собі привабливість та мужність, без вагань здійснювати військові подвиги в ім’я особистої слави, бути завжди готовим до небезпечних пригод, берегти в серці єдину й вічну любов до Прекрасної Пані. Такий лицарський кодекс знаходить своє відображення в лицарській літературі («Трістан та Ізольда»), а також у світській ліричній поезії трубадурів у Франції XII ст. У кожній країні їх називали по-різному: в Англії — менестрелі, у Німеччині — шпільмани. Згодом по всій Європі розвивається жанр лицарського роману.

Література релігійного спрямування (літургійна література) призначалася для богослужіння. При монастирях існували спеціальні майстерні для переписування книг. Так, для виготовлення однієї Біблії великого формату було потрібно 300 овечих шкур і три роки на її витворення.

У журналі «Дніпро» № 11 було надруковано п'єсу Тетяни Рут «Коти та собаки». З технічних причин «сховалась» одна з ключових реплік головного героя «Гостя».

Редакція вибачається перед автором і в поточному номері ми передруковуємо сцену вже зі всіма потрібними репліками.

ГІСТЬ (бере її за руку). Якщо я попрошу тебе піти зі мною, ти підеш?

ЖІНКА (після деякого мовчання). Чому? (Поправила нитки на його руці, бере клубок та починає розмотувати, а Гість – намотувати на руку.) Мені сподобалося те, що ти говорив про землю. І про гроші теж.

ГІСТЬ. Дякую. Сам не знаю, звідки це в мене взялося – сказав, немов завжди це знов. І про гроші, і про свою землю. Просто... просто ніби я міцно це забув. Наче в школі. Вчиш, вчиш, а потім раз – і забув найголовніше.

ЖІНКА. Дякую... тобі!

ГІСТЬ. За що?

ЖІНКА. За те, що хотів узяти мене із собою.

ГІСТЬ. Ти ж не пішла.

ЖІНКА. Пішла. Ти просто цього не побачив.

Гість обійняв її, коли вона гладила кішку, – нитки впали на нього, на неї та кішку.

ЖІНКА. Приємно жити... там, де собак немає.

ГІСТЬ. Тому вони нас не вчуяють.

ЖІНКА. Навіть Кисю?

ГІСТЬ. Добро ж не має запаху! Сама ж казала – що собаки добро не бачать!

ЖІНКА (просуває руку з ниток). Ти нас заплутав...

ГІСТЬ. Ні, я скинув наші кайдани.

Гасне світло.

Драматургічні приклади вигисувань почуттів для сцени

«Стимулювання коханого до дій»

Матей Вішнек

(переклад із французької Неди Нежданої)

Я БІЛЬШЕ НЕ ТВІЙ ЗАЙЧИК (уривок)

ВОНА. Добре, тоді залишайся в спокої, а я пішла.

ВІН. Страйвай... Куди ти йдеш?

ВОНА. Я йду від тебе. Лишаю тебе відпочивати. Тобі хочеться побути самому, самому у своїй пустелі, самому зі своєю пустелею. Тож я і лишаю тебе на самоті. Але я тебе розумію. Ти робиш, як годиться. До побачення.

Вона лишається непорушною.

«Зваблення молодої дівчини»

Юлія Ус

ПОРТРЕТ

(уривок)

ХУДОЖНИК (встає, спирається на стіл). Тобі ніхто не казав, що він – дурень? У тебе є його номер?

Дівчина кинула на художника обурений погляд.

ХУДОЖНИК (серйозно). Набирай його. Зателефонуй і скажи, що він – дурень, телепень, ідіот!

ДІВЧИНА (злякано хапається за мобільний). Розумію. Але він уже точно спить.

ХУДОЖНИК (підходить до дівчини, сидить на ліжко й приирає з її обличчя пасмо волосся). Нічого ти не розумієш. Він ідіот, бо відпустив тебе саму.

ПИСЬМЕННИКИ ДОВКОЛА ЯЛИНКИ

Сьогодні новорічне свято має безліч атрибутів: ялинка, Дід Мороз, дванадцять ударів годинника, шампанське, салат «Олів'є», рязановські комедії «Ирония судьбы, или С легким паром» та «Карнавальная ночь», символіка, пов'язана з китайським календарем... Зустріч Нового року перетворилася на один суцільний ритуал у кількох варіантах. Варіант родинний – наготовити щедрий стіл, перед північчю увімкнути телевізор, послухати привітання Президента, відкоркувати й розлити в кришталеві келихи шампанське та, коли годинник бамкатиме дванадцять, загадати бажання, а потім гучно цокнутися й «запити» своє бажання, аби здійснилося. Варіант товариський – усе те саме, тільки з друзями, або все те саме з друзями й у ресторані. Варіант публічний – вийти на центральну площа, послухати президентське привітання з величезного екрана, розлити шампанське в пластикові чи паперові стаканчики й не дуже ними «цокатися», бо звуку однаково не буде, а розхлюпати можна до дна. Останній варіант надається до реалізації тільки у великих містах. Звісно, є й екзотичні варіанти, наприклад, купити путівки «Новий рік у Парижі!» чи суттєво дешевше – «Новий рік у Krakow!», поїхати за тридев'ять земель, де замість снігу – пісок, а замість ялинки – пальми.

Класичний героїчний епос епохи Середньовіччя складають народні усні епічні твори, такі як: «Пісня про Роланда» (фр.), «Поема про моого Сіда» (ісп.), «Пісня про Нібелунгів» (нім.), у яких герої зображуються ідеальними воїнами.

Міська література формується в XII – XIII ст. спочатку у Франції, а пізніше і в інших європейських країнах. Здоровий глузд, розважливість,

кмітливість, гумор та різноманітність жанрів стають основними її ознаками. Найпопулярнішими жанрами були французькі фабльо й німецькі шванки, що містили зародки новели та роману. Понад 150 фабльо, які дійшли до нас, містять сюжет комічного чи авантюрного характеру, не виходячи за межі реального побутового зображення й маючи прикінцеве повчання.

СЕРЕДНЬОВІЧНЕ МИСТЕЦТВО

Середньовічне мистецтво було релігійним. Як церква, так і світське мистецтво цього періоду, було єдиним за стилем, який переважно визначався вченням християнства, його ставленням до світу. Головним завданням мистецтва було втілення божественного начала, що знаходить свій вияв у двох напрямах – романському та готичному. Для детального розгляду цих мистецтв наведено порівняльну таблицю.

		Романський стиль	Готичний стиль
Час виникнення		X–XIII ст.	XIII–IV ст.
Творці	Монастирські майстри		Світські майстри
Причина виникнення	Виникає під впливом античного, сирійського, візантійського та арабського мистецтв		Новий стиль, що з'являється у зв'язку зі зростанням міст та технічного прогресу
Архітектура			
Замовники	Церква		Міські комуни
Об'єкти будівництва	Замки-фортеці, храми-фортеці		Собори
Характерні риси	<ul style="list-style-type: none"> Споруди – міцні, кам'яні. Римська базиліка – величне прямокутне приміщення, розділене поперечними опорами-колонами на кілька зал – нефів. Прості вертикальні та горизонтальні лінії. Напівциркулярні віконні та дверні арки, що надавали величності та суверності 		<ul style="list-style-type: none"> Неосяжність, тобто асиметричність, що спрямована вгору. Каркасна система втілена в стрілчастих арках, що опираються на стовпи. Прорізання стін високими вікнами з багатокольоровими вітражами
Скульптура			
Місце знаходження	Фасади церковних будівель		Фасади соборів, під зводами капел, на водогінних трубах
Тематика, образність	Пропорції вільні, одяг спадає складками, фігури – різні за розміром, розміщені в межах вертикальної поверхні у строго ієрархічному порядку. Христос завжди більший за ангелів і апостолів		Перехід від абстрактного начала до явищ реального світу, домінування релігійної тематики, образи якої змінюються, наділяються рисами глибокої людяності, посилення ролі світських сюжетів
Живопис			
Особливість	Використання фресок, яскравої та контрастної колористики		Вітраж – декоративна композиція (вікна), у якій зображення складається зі шматочків кольорового скла, що з'єднуються між собою вузькими свинцевими перегородками
Сюжетність	Земне життя з його стражданнями, тобто зображення простих людей, які зі страхом чекають Божого суду, сцени облоги замків, сцени страти та картини праці, а також потяг до фантастичного (істот, у яких поєднані форми звірів, птахів, людей)		Сцени зі Старого та Нового Завіту, житія святих, зображення Страшного суду
Приклади	Міські собори у Вормсі, Майнці (Німеччина), собор Нотр-Дам ла Гранд у Пуатьє, собори в Тулузі, Арлі (Франція), собори в Оксфорді, Вінчестері, Даремі (Великобританія)		Собор Нотр-Дам у Парижі, собори в Реймсі та Ам'єні (Франція), собор у Кельні (Німеччина), Вестмінстерське абатство в Лондоні (Великобританія), собор св. Стефана у Відні (Австрія), костелі Діви Марії у Кракові (Польща)

У Російській імперії, яка спиралася на три стовпи – «православие, самодержавие, народность», світський Новий рік, безперечно, програвав релігійному Різдву. Споконвіку рік починається 1 вересня, і тільки Петро I узгодив його з європейським та запровадив традицію влаштовувати пишні новорічні урочистості. У 1700 році вперше, відповідно до царського указу, у Російській імперії офіційно святкували Новий рік. Відтоді ми впродовж трьох століть зустрічаємо його в ніч проти 1 січня. Але в юліанському календарі йому передує Різдво, а сам Новий рік співпадає зі святом Маланки (останній день старого року) і Василя (перший день нового року).

На світанку минулого століття літературна молодь передусім дотримувалася народних традицій – ходили колядувати, щедрувати, засівати. Олена Журліва, ще будучи молодою дівчиною та початківцем у поезії, відвідувала в Києві клуб «Родина». Це був осередок української інтелігенції, де бували Олена Пчілка й Леся Українка, Микола Лисенко, Михайло Старицький, Олександр Олесь, Микола Вороний, Сергій Ефремов, Любов Яновська та багато інших. окрім співання пісень під акомпанемент Лисенка, слухання доповідей та рекламивання віршів, студентська молодь цього українського культурного кола ініціювала доброчинну діяльність. Олена Журліва згадувала: «Коли надходили Різдвяні свята, наш гурток молоді нелегально збирало гроші на Червоний Хрест.

З цією метою ми ходили з колядками до тих людей, які, ми знали, підуть нам назустріч. Побували ми й у родині Олеся на Кузнечній вулиці, здається, № 97. Коли ми ввійшли до святково прибраної хати, то побачили дружину поета й маленького синочка, який сидів під ялинкою в одній сорочині. Звали хлопчика Лесик, а дома,

жартуючи, називали його «лелекою».

Були митоді з колядками в барона Штейнгеля, С. Черкасценка, в родині О'Коннор-Вілінської, Кучми та багатьох інших».

Однак уже 1916 року, під час Першої світової війни, Священний синод заборонив ялинку, під якою ще так недавно у святково прибраній квартирі Олександра Олеся сидів майбутній поет Олег Ольжич. У невинному деревці церковники добачили ворожий німецький звичай. А тут іще революції й перевороти в імперії один за одним! І імперія вже не імперія, і Новий рік уже не новий, а старий! У 1919 році постановою Раднаркому запроваджено григоріанський календар, літочислення збілося на добрих два тижні та з'явилося два Нових роки: один відзначають уночі проти 1 січня, а другий – уночі проти 14 січня, тобто на Маланки й Василя за народним звичаєм.

І це ще не всі пертурбації з улюбленим святом. У 1927 році в СРСР почалася організована й масова антирелігійна кампанія. Певна річ, Різдво не могло бути офіційним святом у всуціль атеїстичній країні. Заразом перепало і ялинці – їх оголосили релігійним пережитком. Але «красиво жити не запретиш!» Молодим людям, особливо артистичним натурам, праглася свята серед сірої одноманітної буденності. Тому Новий рік відзначали вже як цілком світську подію: тан-

Протягом ХХ століття в письменників, як і в їхніх читачів, не було аж так багато варіантів святкування. До того ж ритуали формувалися поступово, із часом, і колись давно ялинка була різдвяною, а не новорічною, подарунки діткам носив Святий Миколай, а сивий довгобородий дідуган Морозенко дихав лютою хугою, кусав за пальці, а в кращому разі малював на вікнах розкішні вітражі.

Цювали, жартували, веселилися та навіть випивали, як і годиться молоді. Із серединою ренесансних 1920-х пов'язано спогад Надії Суровцової: «Запам'яталася зустріч Нового року, тільки якого — 26-го чи 27-го? Либонь, перше.

Його зустрічали об'єднано письменники разом з артистами у фойє на другому поверсі «Березоля». Там було накрито столи і збиралася молодь — цвіт тодішньої культури! Які ж усі були молоді!

Я мало кого знала (тому й думаю, що це був, скоріше, 26 рік). Сиділи групою: Гриць Петренко з Наталкою Ужвій та я з Лесем Курбасом. Так ми й пішли танцювати — Ужвій у першій парі відкривала бал, я за нею. А що я була з Курбасом, то почувала себе дуже щасливою, бо з давніх іще часів він уявлявся мені істотою незвичайною й недосяжною якось по-дитячому. На цьому балі мені тра-

пилася пригода: я загубила старовинне гранатове кольє. Людей було сотні. Я написала записку й прикріпила до колони в залі. Через чверть години хтось приніс мені мої гранати, такий Полікратів перстень».

Аж наприкінці 1935 року партійне керівництво «змилувалося» над простими людьми. Павло Постишев, один із головних організаторів голodomору 1932—1933 років і репресій проти української інтелігенції, запропонував відновити традицію новорічної (не різдвяної!) ялинки: 28 грудня в центральній газеті «Правда» з'явилася його стаття «Давайте организуем к Новому году детям хорошую елку!» У вікнах будинків знову засяяли вогні цього релігійного й буржуазного пережитку, а з естрадним поетом Аркадієм Генкіним, котрого всі знали під псевдонімом Арген, трапився казус. Полюбляв Арген заглядати в чарку, а якщо по правді, то, за словами Юрія Смолича, п'яним був завжди. Історію цю теж занотував Смолич: «Десь у тридцятих роках Постишев дозволив влаштовувати заборонені до того різдвяні ялинки, і от на Благбазі в Харкові перед Новим роком навезли цілий ліс (бір) ялинок і влаштували продаж. Арген ішов через Благбаз, потрапив на привіз, захаращений деревцями на продаж, пішов через майдан та й заблукав між виставленими ялинами. Вирішивши, що трапив до бору й заблукав, перелякався й почав гукати на гвалт — пробі, рятуйте! Там його й знайшла міліція та оштрафувала за хуліганство».

Очевидно, саме через заборону ялинок та ідеологічну обмеженість свята, яке не пов'язувалося з досягненнями більшовицької партії, а, навпаки, загрожувало втягнути простих громадян у міщанське болото, на сторінках раннього «Молодняка» не подибуємо жодних згадок про Новий рік. Та це не означає, що молодняківці його не святкували. Ось, наприклад, жартівливе привітання й побажання від молодняківської родини Первомайських молодняківської родини Голованівських напередодні Нового 1965 року:

З Новим роком,
дорогий Саво, мила Катю
і кумедна Марічко!
Бажаємо для Сави —
Від роману грошей і слави;
Для Каті можна б написати
дві сторінки,
Але побажаємо їй тільки розкріпачення жінки;
А для Марічки чотири слова —
Рости велика, щаслива, здорована!

Переможний 1945 рік сім'я колишнього молодняківця Степана Крижанівського проводжала не дуже радісно: у переддень Нового року «швидка допомога» відвела дружину в лікарню з нападом апендициту. В одразу спорожнілій квартирі залишилося четверо чоловіків: Крижанівський із синами Андрійком і Льонею та його близький друг — партизан і поет Платон Воронько. І, як на зло, 1 січня старшому Андрійкові виповнювалося 10 років, тож годилося б відзначити першу «круглу» дату. «Правда, дома з продуктів була лише картопля та ще

МУЗИКА СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Вона характеризується духовністю й виступає невідривним елементом католицької меси. До того ж уже в ранньому Середньовіччі починає формуватися світська музика. Її першою помітною формою були пісні трубадурів провансальською мовою. З XI століття пісні трубадурів зберігають популярність у багатьох країнах, особливо на півночі Франції. Пік мистецтва трубадурів датують 1200 роком, коли стали відомими Бернард де Вентадорн, Жиро де Борнель, Фольк де Марсель.

ТРАДИЦІЯ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ СЬОГОДНІ

Віктор Погю писав: «Книга архітектури не належала більше духовенству, релігії, Риму, але — уяві, поезії, народу...

У цю епоху існує для думки, вираженої в камені, привілей, зовсім подібний нашій свободі друку: це свобода архітектури».

Не міг не позначитися середньовічний дух і на українській культурі, особливо на архітектурі доби Київської Русі. Собор Св. Софії в Києві збудовано ще за часів Ярослава Мудрого в 1035 році з безліччю фресок і мозаїкою («Святий Лаврентій», «Спас ієрей»). Будівництво такої величної споруди детально описано Павлом Загребельним в історичному романі «Диво». Тому, звісно, Софіївський собор залишається однією з кращих культурних пам'яток України та справжньою окрасою Києва, яка дійшла до нас з часів Русі. Але це не єдина споруда, що нагадує нам Середні віки. Архітектурними зразками такого типу в Україні є собор Бориса і Гліба, П'ятницька церква (м. Чернігів), Покровська церква (с. Сутківці, Хмельницька обл.), Горянська ротонда (м. Ужгород).

У 2005 році було відроджено значну пам'ятку Середньовіччя — замок Поттенброн в Австрії, а в серпні 2008-го в Нюрнберзі відбувся фестиваль під назвою «Лицар надягає зброю». 2010 рік також не залишився поза увагою, тому що 30 квітня цього року в Україні пройшов ще один фестиваль історичної реконструкції Середньовіччя — «Битва націй», він включав дві основні складові: з одного боку, це проект заходів історичної реконструкції Середньовіччя, а з іншого — спортивна подія, яка не має аналогів у світі. Та остання подія на честь цього періоду — Міжнародний фестиваль культури Середньовіччя, що відбувся у червні 2011 року в Білорусі та мав колосальний успіх.

Середньовіччя — доба напруженої духовного життя, складних та важких пошукув конструкцій бачення світу, які могли б синтезувати історичний досвід та знання попередніх тисячоліть.

У цю епоху люди змогли вийти на новий виток культурного розвитку, інакший, ніж знали попередні часи. Намагаючись виміряти віру та розум, будуючи картину світу на основі доступних ім знань, культура Середньовіччя створила нові художні стилі, новий міський спосіб життя. Усупереч думці мислителів італійського Відродження Середньовіччя залишило нам важливі досягнення духовної культури. Вдалим вимальовується образ, запропонований філософом, науковцем та культурологом М. К. Петровим. Він порівняв культуру Середньовіччя з будівельними лісами: «Звести будівництво без них неможливо. Та коли будівля завершена, ліси видаляють, і можна тільки здогадуватись, як вони виглядали та як були влаштовані». Культура Середньовіччя відіграла саме роль таких лісів: без неї західна культура не виникла б, хоча загалом культура Середньовіччя мало була на неї схожа.

Фото Марії Балабанової

ТАНЯ ДАВИДЕНКО: *«Це взагалі окрема ЧУДЕСНА ІСТОРІЯ...»*

Тетяна Давиденко належить до тієї рідкісної сьогодні категорії людей, які цікавляться сучасною літературою, при тому нічого не пишучи самі. Але навіть не це її найбільша заслуга. Те, який вигляд мали сучасні нам літератори та митці, наші діти й онуки знатимуть саме завдяки їй, бо ж це її фотокамера Nikon D80 завжди перша фіксує найцікавіші події літературного життя й найвідоміших письменників у момент виникнення таких подій. Про причини й етапи захоплення фотографією, про курйозні та веселі навколо літературні історії і про письменників у побуті ми й поговоримо з однією з найкращих на сьогодні культурних фотографів.

Р. Р.: Нечимо з початку. Ти з розібранкою сми? Як освітній ентузіаст.

Т. Д.: Економіст: «Бухгалтерський облік й аудит», «Менеджмент організації» та «Екологія й охорона навколишнього середовища».

Р. Р.: Нагадай відомі пісні фокутюриф усіх без винятку! Кожні пісні спікуються у українській літературі. Їх створили тинє «нахід у як»!

Т. Д.: У мене завжди було упереджене ставлення до російськомовних людей, але потім я зрозуміла, що це неправильно. Починаючи із шістнадцяти років почала думати, що я вже ні, але діти мої розмовлятимуть українською. Але як же вони в тебе розмовлятимуть українською, якщо ти сама не ю не говориш? У мене бабуся переїхала після Другої світової війни з Чорнобильського району до Києва й так і не навчилася розмовляти російською. При цьому вона вживала такі прекрасні українські слова, як «шибка» чи «впасті долу». Натомість мій рідний тато двох речень українською не зв'яже. Я не жартую. При тому він обожнює свою країну. Ну а мамині родичі з Харкова.

А от останньою краплею російської став наш відпочинок із подругою Валею Романенко в Чорногорії. Ми дуже не любимо, коли починається оце «Наташа, я тібя люблю», і тому почали розмовляти там виключно українською, і досі...

Р. Р.: І доті час ти є відпустимо. (Сміється.)

Т. Д.: І саме завдяки Валі я зрозуміла, що українські письменники – це не якісь мертві дяді, а що є серед них живі й цілком притомні люди, бо вона мене почала водити на всілякі зустрічі та читання. І по сьогодні не припинила.

Р. Р.: З літературою розібралися. А кому ти з якого фотоапарата розповієш про свої фотографії?

Т. Д.: А з якого фотоапарата, я вже, мабуть, ніколи не згадаю. Тому що тоді мала шістнадцять років. Нас зібрался цілий гурт таких. Хлопці були трішки старші, але, як не дивно, ми займалися фотографією. Це, по-моєму, були навіть не «Києви» і не «Зеніти», щось банальніше. Але в нас було все потрібне для фото: фіксаж, проявник –увесь набір. І що цікаво: уже коли ми починали займатися фото, то, щоб дістати фіксаж чи проявник, треба було проїхати півміста до спеціалізованого магазину. Зате потім, це вже я пам'ятаю, у мене були якісь фотоапарати-фотоапарати, був навіть «Київ», і аж тоді з'явився такий, як тепер, Nikon D80, тільки плівковий. Це така собі камера, але я її дуже люблю.

Р. Р.: А чи ти пам'ятаєш той момент, як ти однозначно мусив бути, коли роздрукували фоту і після цього? «Чес більше роздрукувати не буду?»

Т. Д.: Як не смішно, бо процеси ці абсолютно не пов'язані, але це було десь тоді, коли «Мертвий півень» записав «Вибраний народом» (2008 рік. – Р. Р.). Можливо, після того я ще щось і роздрукувала, але цього вже не згадати.

Р. Р.: А це то була за фото — «я тиши роздрукувана?»

Т. Д.: Боюся, чи не «Мертвий півень» і був. (Сміється дуже.)

Р. Р.: Стількичної непривычної задовільності, прощені.

Р. Р.: А у твоїх ляжках ляжки... Це ти сказала з боязнь підіймати підіймами? Чи не приводить часом підхід курятини, що підіймався, опригнувався?

Т. Д.: Так тут така історія, що є що пригадати й немає чого людям розповісти. Значить, перша історія така. Мене запросили щось

пофотографувати в Харкові. А щоб мені сумно не було, то я поїхала не сама, а з людиною, про яку б слід окремо розказати, інакше смішно не буде, Катею Несененко. Ну, для тих, хто не знає Несененко, бо другу дійову особу – Сергія Жадана – думаю, знають більше людей, то Катя – це така маленька, витончена дівчинка, знає багато мов (французьку досконало, так, що французи думають, що вона з Парижа). Не знаю, у якому вже поколінні киянка. Така маленька порцелянова статуеточка. При тому Катя може цілком спокійно висловитися дуже жорстко. Але це не слід сприймати серйозно. Це ж Катя. А Жадан же того не знав. І от я їх знайомлю: це – Катя, це – Сергій. На що Катя беззаперечно заявляє: «Значить так! Віршів я не люблю!» Вона має на увазі, що не любить читати вірші. А от слухати – то будь ласка. Тим паче Жадана. Але ж це не прозвучало. Я не пам'ятаю, як із цієї ситуації викрутівся Сергій, але інша наша чудова подружка майор міліції Маша Балабанова за нього продовжила: «Ну, тоді я пішов...»

Т. Д.: Я ще маю багато цікавих історій.

Р. Р.: То дімчики, дімчики...

Т. Д.: Абсолютно в процесі фотографування Юрія Андрушовича я інколи, time to time, ще й брала в нього автографи. Спочатку ж він мене не відізнавав і всі книжки підписував «Тані щиро». На якомусь етапі мені це перестало подобатися. Ну, і я попросила так не підписувати. На що Андрушович сказав: «Ну що, мені підписати «Тані нещиро»?» Багато хто знає, що 11.11.11 року об 11 годині 11 хвилин він презентував свою нову книгу, і от ті він мені підписав «Тані нещиро». Я попросила.

Р. Р.: Його відчутні архівальний пакет (Григорій Гайдук)

Т. Д.: Ну, я фотографую не тільки людей. У мене було десь шість виставок: дві присвячені митцям, одна – тваринам,

* «Ні що, мені підписати «Тані нещиро?»

* «Також, я не знаю, що зажадав Олександр Вакарчук, але ти краще погляди боку локальні усічки!»

* «Знаю я ці твої фотосесії. Тобі на роботі скажуть чинки не прорахуються, тоді сформографій пізно...»

кенійським справжнім тваринам, і, по-моєму, три — фото будинків. І тут я не можу не згадати Сергія Вікторовича Жадана.

Р. Р.: Іншого страшного, це не грах.

Т. Д.: Можна? Він цього літа організовував фестиваль «Акамулятор» і запропонував мені поїхати в Харків пофотографувати конструктивізм. Розповідати людям, які не були в Харкові, про харківський конструктивізм, — те саме, що говорити про Катю Несененко без бекграунду. Харківський конструктивізм — це величезні сірі будинки. Завжди величезні й завжди сірі. Жадан розповідав, що там у деяких із них не передбачено при плануванні кухонь. Думалось, що будуть ідальні, ресторани — нашо кухні. Ну великі, ну сірі будинки. Словом, вони мене зовсім не вразили. Але ми гуляли Харковом два дні, і коли Сергій всоте запитав «Правда ж, це красиво?», сказати, що це не красиво, я просто не могла. Зараз, дай Бог Сергію Вікторовичу здоров'я, ці фото розвісили десь у Харкові на ПМЖ.

Т. Д.: От була колись іще одна історія, пов'язана із виставками та Харковом. У неї й початок смішний, і закінчення теж. Є в мене подруга, майор міліції, Марія Балабанова. І от вона мене супроводила до Харкова, де ми мали домовитись про мою виставку в іншому планетарії. А супроводжувати мене вона почала ще вдома, де до неї приїхали родичі з Угринова й привезли якусь іншу горілку. І все б нічого, якби вони не змусили Марію випити її з ними. Відповідно, на сам харківський поїзд не вона моїм, а я її, скажімо так, ескортом була. У якийсь момент подорожі Маша встала та в капцях вийшла до вбиральні. І якось так сталося, що вона дорогою заблукала. Телефон її лишився в купе, мого номера вона не пам'ятала, пам'ятала свій і на нього дзвонила. А я збивала. Ну, бо думаю, мама Машина дзвонить, що я їй скажу, де її донька. Але найсмішніше те, що Марію привела міліція. Вона десь тільки там у поїзді зустріла, і вони ходили із нею, поки не знайшли, звідки цей майор пропала. І це був тільки початок історії. То був перший мій раз у Харкові та єдиний невдалий. Це мала бути виставка, яка перед тим виставлялась у Києві в «Купідоні» і називалась «Справжнє обличчя українського мистецтва» — моя перша виставка про митців. У нас були якісь знайомі з директором харківського, чомусь хочеться сказати зоопарку, планетарію, і ми мусили зустрітись і обумовити деталі. І треба жінку-директора також описати. Вона така вся інтелігентна, у неї такі гарні буклі... І тут вона побачила мої фото. А вони там були різні, як, зрештою, і митці наші. І серед усіх її найбільше вразила фотка, на якій був Іздрик на тлі голого чоловічого тіла. При тому це не був якийсь постановочний кадр, а просто у Львові у «Дзізі» була виставка фото, на одному із них був голий чоловік, і от на тлі нижньої його частини я і сфотографувала Іздрика. На інших моїх фотох хтось показував язика, здається Любка, Жадан виридав собі плоскогубцями зуба. Усі, словом, недалеко відійшли від Іздрика на тлі геніталій. Директор переглянула фото й сказала: «Виставку вашу ми розмістити зможемо десь між «утреніком» і сніжинками. Тільки давайте оцього чоловіка на фоні... торса ми показувати не будемо».

Р. Р.: Молодець, вийшла із ситуації.

Т. Д.: Так, але ми подумали, що між «утреніком» і сніжинками ми виставки не потягнемо, і повернулися в Київ.

Р. Р.: Продовжимо?

Т. Д.: Легко. Колись на Майдані була «Потейтохата», яку всі знали й любили. Ми там часто обідали. А я на той момент ще працювала в університеті не так, що могла сама собі вирішувати, коли й куди мені йти, як зараз. А коли мені треба було вийти кудись, то я одягала

такі окуляри великі, якусь хустку. Це мало кумедний вигляд. Люди, які мене бачили, говорили, що я бігла, як Сара Джесіка Паркер під парканом. От я втікала, і ми обідали в тій «Потейтохаті». А в Ірванця там було місце, яке називалось «біля моєї дівчини». Там було фото з дівчиною зі спини, від шіт і по торс, сказала б директор харківського планетарію. І на ньому так красivo виставлене світло, що видно всі, не скажеш волосинки — ворсиночки. І якось сиділи ми з моєю сестрою і Валею Романенко. А тут ще слід згадати важливу деталь, варту окремої історії, я собі, дорогі друзі, купила мертву лисичку. А ті, хто читав початок, пам'ятають, що я еколог. Лисичку мені шкода, навіть зараз, але вона мені пасує, тому час від часу я цей комір таки вдягаю. І оскільки в мені боровся еколог і естет, лисичку я забрала додому, називала Патріківна, саджала її в крісло і співала «Не пускати лісу на деревню». І от ми обідаємо, а Васильович запізнювався і моєго коміра зі здохлої лисиці не бачив ще. Ну, він прийшов, сів біля мене і, як знаний «дамський угодник», почав казати, яка в мене зачіска гарна. На що я, без задньої думки, кажу: «Ви ще моєї Патріківни не бачили». А обличчя Ірванця мені ж не видно, зате дуже добре видно обличчя дівчат. І Валя в цей момент каже: «Таню, я не знаю, що зараз подумав Олександр Васильович, але ти краще лисичку йому покажи, усе-таки».

Р. Р.: Багаторі хто, включаючи «Дінпром», публікує твої фото...

Т. Д.: Є такі, що крадуть, як «Фоліо».

Р. Р.: А є якісні фотографії літературів, які для тебе особливі дорогі, які ти николи нікому не показуєш?

Т. Д.: Є фото, які я спеціально не виставляю в Інтернет, бо їх крадуть. Наприклад, де Жадан собі плоскогубцями зуб вириває. Потім ще я йому таку фотосесію на даху робила...

Р. Р.: Це там діє кружечково?

Т. Д.: Так. Це ще одна прекрасна й кумедна історія. Після цієї фотосесії ми колись зустрілись. Я попросила про другу таку, а він каже: «Таню, знаю я ці твої фотосесії. Тобі на роботі сказали: чашки не продаються, піди сфотографуй якогось, щоб покращити продаж чашок».

Р. Р.: Гарні будуть там фото. А десь робили ту фотосесію?

Т. Д.: На даху. (Знов смеється.) Це взагалі окрема чудесна історія. У мене є знайомі руфери, і вони повели мене на дах. У цій справі є два моменти: спочатку треба зйті в будинок, а вони ж тепер усі на домофонах. Це порівняно легко. Якщо вас багато, дівчинка з красивим обличчям проходить із дядею, який заходить додому, а потім впускає решту. А от із тим, щоб потрапити на дах, може бути проблема, тому що там вішають замки. Але тоді ці мої знайомі-руфери повели мене на дах. Тут ще така деталь цікава для руферів-початківців: не обов'язково, щоб будинок був високий, він може мати одинадцять поверхів, але стояти в такому місці, що ти бачитимеш увесь Київ.

Перший раз ми пройшли за схемою «заходить красива дівчинка, за нею — решта».

Р. Р.: Читаю «Ділай» то мають сухійну і тому хто буде твою думкою.

Т. Д.: Чесно кажучи, я не пам'ятаю. (Усміхається.) А от коли ми із Жаданом прийшли фотографуватись, то ж міг бути варіант «прийшли — поцілували клямку — пішли». Довго тоді ніхто не заходив, тому я почала набирати вже якусь квартиру й казати, що я листоноша.

Р. Р.: Будуть із Жаданом, можна собі також зробити самозін на ім'я С. Жадана «Ви був листоношою в Амстердамі» — (Р. Р.)

Т. Д.: Ми якось потрапили на дах і чудесно пофотографувались... Коли ж я захотіла потрапити на той дах втретє, там уже була клямка, замок і вtrapити на сам дах не вдалося. Так що от — буквально раритетні foto.

Р. Р.: А чи нікому не скадувала, що стала гіллю фотографом, а іншим іншими?

Т. Д.: Була одна гарна історія. Це було в Острозі. Я фотографувала від Уніана п'ятдесятіроччя Ірванця. І от коли ми обідали, то Андрушович з Ірванцем, коли ім принесли деруни з м'ясом, почали експромтом складати вірша, кожна строфа якого закінчувалась словами «А я ж замовляв з грибами», і от у той момент я зрозуміла, що на такі заходи слід посыпати людину з диктофоном, а не з фотоапаратом.

Р. Р.: Але це було б тоді зовсім інше, ххх однозначно інше... Історія.

Чи може книжка змінити
людину?

Закріплений багатолітньою традицією «образ» жанру часом виражається в поезії безпосередньо: «Каже мудрість віків: є мотив, голосніший за сотні утопій, — серенада...» (Р. Трифанов).

Ба, зустрічається навіть поблажливо-поверхневе ставлення до традиційних жанрів: «Не все дано ввібрати у сонет — в житті є більш ніж чотирнадцять сутей», — глибокодумно стверджує Д. Кубай, вочевидь, перевершивши Франка Й Рильського в розумінні цього інтелектуального жанру. «Кому потрібні, до біса, сонети чи епіграми?» — розплачливо запитує Н. Позняк, у котрої ці два різних жанри чомусь злилися в один синонімічний ряд. «Якісь гульвіси потягли у ніч за ноги п'яну непритомну пісню», — помічає кмітливий та спостережливий П. Вольвач.

Такі примітивні «вироки» відлунюють часом, коли традиційним жанрам добряче дісталося на горіхи від «спеціалістів» у період формування нового світорозуміння і з трибун виголошувалося, як розповідає Тичина: «Кому потрібні рахітичні оті сонети та пісні?» «Нещасна, жалка ж та рука, що трюлетами годує робітника», а нова доба прагнула нового слова: «Нам треба нервів, наче з дроту, бажань, як залізобетон» (В. Еллан-Блакитний). Зараз, видно, «на будівництві» треба не дріт і залізобетон, а металопластик і гіпсокартон.

Але якщо йти в поезії тільки шляхом постмодерної компіляції, тільки іронії, тільки пародії, розглядати жанри поверхнево, тільки в рамках «прикрашальництва», можна втратити чималі набутки світового поетичного досвіду.

Наприклад, у сучасній поезії різко впадає в очі мода на верлібр (він є як строфічною формою, так і жанром). Сама по собі це, безперечно, мистецьки цінна форма, яка личить багатьом темам, але повальне бажання писати поезію верлібром указує на загальне прагнення втіти від самообмеження, шукати поезію ледь не поза кордонами самої поезії.

Вельми показове інтерв'ю з російським поетом Андрієм Коровіним, котрий у жанрі «легкого трепу», що на нього так ласі газетярі, висловлює свою думку про традиційне віршування: «У якийсь момент я зрозумів, що традиційна форма дуже утруднює свободу поетичного висловлення. Справа не тільки в римі, а й у всьому цьому жорсткому каркасі, неважливо, що це — чотиристопний ямб або, прости господи, анапест. У регулярних віршах занадто багато умовностей, і ти постійно мусиш їм слідувати». Дуже цікаво. За такою логікою, співвітчизники Коровіна Пушкін, Фет, Тютчев творили обмежену поезію, а ахматівські рядки «схала руки под темной вуалью», написані анапестом, — це, виявляється, «прости господи».

Схарапуджено дертися через паркан — це ще пошуки свободи. Так, розмір та жанр вимагають слідувати своїм законам, та поет, який прагне свободи, завжди може її знайти, ідучи вглиб. Чомусь така альтернатива не розглядається в блошиних стрибках новітніх «шукачів».

Над А. Коровіним посміявся би ще один його земляк Ю. Левітанський: «О, только б не попутал бес, и стих по форме и по мысли свободным был бы в этом смысле, а там - хоть в рифму или без!»

Колись Віктор Гюго, Бенедетто Кроче справедливо ганили жанрові умовності та старосвітський формалізм літератури. Але ми повинні враховувати, що поезія змогла досягти майстерності тільки по тому, як її перо вигострилося на мадригалах, рондо, трюлетах, сирвентах, пастореллах, сонетах, баладах, а високі вимоги до їх будови породили кращі зразки світового мистецтва. Зараз же про традиційні жанри збереглося лише формалізоване, масове уявлення, від них вимагається тільки епатажно презентувати себе.

Іноді сердито думаєш, якби сучасний поет відмовився від цієї утилітарності, він би міг багато корисного знайти у вибудуваній віками естетичній системі та правилах побудови думки. Пригадується, ще романтик (не класик!) У. Вордсворт розмірковував про користь від самообмеження, про небезпеки надмірної волі та внутрішню самодисципліну поета.

Іронія, пародія, клоунада, карнавал, кривляння, белькотіння, шаманське бурмотіння потішні, але чи ж це шлях, яким розвивається поезія?

Quo vadis, Поезія? — хочеться запитати в цій химерній дами, що останнім часом активно шукає нових доріг та стежок. Ми ж, у свою чергу, сподіваємося, що ці пошуки приведуть її таки до мистецьких вершин.

Зміниться багато поколінь перед тим, як здійсниться те, що ти передчуваєш. Ні, не багато поколінь: моя робота просувається наразі швидко, дедалі швидше щороку, але все-таки ти ще не ввійдеш у це царство моєї сестри, принаймні ти бачила його, ти знаєш майбутнє. Воно світле, воно прекрасне. Кажи всім: ось що в майбутньому, майбутнє світле й прекрасне. Любіть його, прагніть до нього, працюйте для нього, наблизайте його, переносяте з нього у сьогодення стільки, скільки зможете перенести: настільки буде світлим і добрим, багатим на радощі й насолоду ваше життя, наскільки ви вмієте перенести в нього з майбутнього...

Микола Чернишевський. Що робити?

На засіданні новоствореної Спілки письменників СРСР партійно-літературна номенклатура переконувала, що література може змінити світ, виховавши нову радянську людину. Проголошений концепт «переделкі чоловіка» був реалізований у тисячах виробничих романів, повістей, сценаріїв та драматичних п'єс, які мали перед собою ідеологічне завдання: змінити людину (була створена специфічна концепція героя, згадати хоча б твори О. Корнійчука). У СРСР книжкове виробництво було масовою індустрією: книжки дарували працівникам заводів і фабрик, які мали визначні досягнення. Книжки, наповнені радянськими ідеями, прихованими чи й не дуже, заповнювали полиці громадян Країни Рад від Камчатки до Криму. Витворені в книжках і фільмах культові образи сильної жінки-робітниці, чоловіка-раціоналізатора входили в маси, інтегрувалися в масову свідомість і змушували людей ставати подібними до цих образів.

Радянська партійна номенклатура чомусь надавала надзвичайне значення літературі, маючи переконання, що сила художнього слова колосальна і вплив від літератури може прислужитися в соціалістичному будівництві. Не випадково забороняли друкувати переклади сучасної світової літератури, яка була насичена «пороками» буржуазного суспільства. Опублікований у журналі «Всесвіт» роман Маріо П'юзо «Хрещений батько» (за часів редакторства Д. Павличка) став справжнім соціокультурним і політичним вибухом, проте за цим вибухом варто було чекати і на «доносі» з боку партійних літературознавців, як О. Полторацький (колишній головред «Всесвіту» і «гроза» літературних критиків у 1960–1970-ті), які звинувачували і редакцію, і перекладачів у тому, що вони інтегрують хибні буржуазні образи (де мафія зрослася з держапаратом) у радянську дійсність. Хоча начебто і Щербицький, і Шелест цей роман вподобали, і це врятувало перекладачів від екзекуцій.

Отже, за радянських часів вплив літератури на читачів культивувався і, поза всіляким сумнівом, відбувався. Книжковий ринок був контролюваним. Можна пригадати радянську екранизацію «Шерлока Холмса» з Лівановим і Соломіним. Після цього будь-який інший Шерлок, навіть англійський, видавався нетаким цікавим. Так само «Волшебник ізумрудного города» Волкова у свідомості радянських читачів (а це навіть окремі покоління!) перевершує «Чарівника з країни Оз».

Проте не лише у СРСР книжка стала культом. Про значний вплив художньої реальності на читачів говорили й на «буржуазному Заході». У реалізмі далекого XIX століття існувало твердження: саме література є формою препарування реальності, її об'єктивного вивчення. Романи, таким чином, препарували життя й формували уявлення про нього в читачів. Проте зі зникненням реалізму як провідного стилю і напряму епохи роль роману в житті людини не змінилася. У XX столітті Марк Чепмен після прочитання роману Д. Селінджера «Ловець у житті» (також відомий як «Над прірвою в житті») учинив замах на життя відомого бітла Джона Леннона. Роман «Чужинець у чужому світі» Роберта Гайнлайна виявився поштовхом (чи, як пишуть самі американці, став «Біблією») до сексуальної революції у США в середині ХХ ст.

У Радянському Союзі кілька поколінь виховувалися на гайдарівських історіях про Тимура та його команду. Підлітки хотіли наслідувати тимурівців, вони перебирали на себе риси головного героя, прагнули бути порядними й допомагати іншим. Образ Тимура був багато разів пародійований (зокрема в радянських «Єралашах»), проте саме Тимур став на десятиліття улюбленим героєм молоді.

Мабуть, роль Тимура для радянських підлітків можна порівняти із сьогоднішнім культом Гаррі Поттера. На сотнях форумів відвідувачі діляться враженнями про те, що саме ця книжка повернула їх до літератури й прищепила любов до художнього слова. Серія про Гаррі мала настільки величезний вплив на свідомість читачів, що навіть довелося втрутитися католицькій церкві, яка наклала табу на серію фентезі-романів про Гаррі Поттера. Якби книжки не змінювали світогляду людини, якби вони не були інструментом, за допомогою якого людина здатна змінити себе, то чому ж тоді священний Синод, Папа Римський чи інші «інституції моралі» втручаються в читацький процес і піддають «анафемі» твори? Можна пригадати й не менш резонантний для XIX століття процес над «Квітами зла» Ш. Бодлера. Та й цензура в царській Росії мала стежити за «книжковим простором». Саме цензура засвідчує, наскільки сильно владні інституції ще два століття тому боялися впливу «шкідливих» текстів на свідомість читачів.

Книжки здатні впливати на світогляд людини й змінювати його, якщо, звісно, буде зусилля з боку читачів. Перебуваючи під впливом праць Ф. Ніцше, багато письменників і письменниць витворили нову художню реальність сильних особистостей, зокрема й Ольга Кобилянська та Леся Українка. Книжки в минулому були потужним інструментом соціальних змін. Цього року американський літературно-мистецький журнал «Urban Titan» та видавництво «Easton Press» (США) уклали перелік десяти та п'ятдесяти найвизначніших книжок, які кардинально змінили світогляд людей. Ці списки очолюють Біблія та Коран, а також «Походження видів» Ч. Дарвіна (перша у світі книжка, яка похитнула роль католицької церкви, довівши, що людина сформувалася в результаті еволюційних процесів), «Тлумачення сновидінь» З. Фройда (перша книжка, у якій відкрито таємницю людського «Я», на кін соціальних процесів виведено «Его», проаналізовано важливу роль сновидінь). Також до десятки потрапила праця «Або-Або» С. К'єркегора, де накреслено шлях філософії екзистенціалізму й проголошено, що саме людина несе відповідальність за сенс свого життя, «Капітал» Карла Маркса (книга, яка навіть призвела до соціально-економічних революцій, події в Російській імперії повністю підтвердили прогнози Маркса, книжка змінила уявлення мільйонів про економічні процеси наприкінці XIX століття), «Відносність: спеціальна і загальна теорія» Альберта Ейнштейна (праця змінила уявлення людини про час і простір, а ім'я «Ейнштейн» стало синонімом до слова «геній»). Замикає десятку «Коханець леді Чаттерлей» Д. Г. Лоуренса (роман, який було спершу опубліковано у Флоренції в 1928 р. і лише в 1960-ті у Великій Британії; це був перший у світі роман про любовні стосунки між вихідцем із робочого класу та аристократкою, роман містив сцени кохання, а тому й збагатив англійську літературну традицію описами «інтимного»). Цей список можна розширювати. На підставі відповідей тисяч опитуваних можна бачити, як протягом століття і навіть тисячоліття формувалася суспільна думка, як ідея, вперше явлена в одній книжці, знаходила відгомін у сотнях інших пізніших книжок, і, зрештою, ця ідея ставала загальною. Так було з «Діалогами» Платона (де вперше сформульовано сутність «ідеї»), «Життєписами» Плутарха, «Державцем» Макіавеллі... Книжки мали феноменальний вплив на політичний устрій, розвиток філософії та й узагалі на еволюцію думки. Мабуть, до цього переліку варто було б додати і «Майн кампф» Гітлера, книгу нацистської ідеології, під вплив якої потрапили мільйони.

Отже, книжки завжди мали величезний вплив і на «пересічних читачів», і на самих творців літературного простору. На форумах у Інтернет-мережі можна натрапити на різні «сповіді» користувачів про те, наскільки змінилося їхнє життя після прочитання деяких книжок, наприклад «Легкий спосіб кинути курити» А. Кар. Або ж «Дюна» Френка Герберта навчила когось розглядати різні варіанти розвитку подій і бути готовим до різних поворотів долі. Можна пригадати й численні відгуки читачів на роман О. Забужко «Польові дослідження з українськогоексу», який змінив світогляд багатьох жінок. Або вірші Ліни Костенко, які ще в радянський час студенти філфаків переписували від руки й вивчали напам'ять (скажімо, вірш про загибель племені інків чи інтимну лірику поетки). Література – це простір діалогічний, і Бах-

ТІНЬ ГОГОЛЯ НАД УКРАЇНОЮ

Про оповідання Олесі Гулько-Козій «Скрипаль»*

Спеціалісти видавничого маркетингу знають, що твір на сільську тему заздалегідь приречений на комерційний провал. Несприйняття міським читачем села стосується не лише України, де польські, румунські, угорські й російські колонізатори століттями намагалися прищепити українцям зневажливе ставлення до свого села як до джерела всього національного, протиставляючи йому місто – цей осередок чужої культури. Зневажливе ставлення міста до села характерне загалом для людської цивілізації. Я б назвав це міською погордою, яка тягнеться з того часу, як Каїн убив Авеля Й, щоб сховатися від гніву Господа, побудував місто. Місто – це гніздо зла, яке зневажає село, де людина щодня відчуває подих живої природи, чує мову трави й тварин, неквапливу зміну пір року й вічність, що струмує від зоряного пилу бездонного сільського неба.

Однак є тема, органічно вплетена в сільський побут, що сприймається міською культурою, паралізованою страхом перед невідомим. Це тема сільської дияволіади, яка для міського жителя дикіша й екзотичніша за тисячі міських демонів, із якими щодня стикається житель сучасної урбаністичної цивілізації. Якщо зло міста – це природне щоденне явище, до якого всі звикли та яке стало органічною частиною душі міської людини, то сільське зло персоналізоване, конкретне й жахливе у своєму первісному вигляді. У місті диявол багатоликий, він усюди, тож до цієї багатолікості всі звикли, а в селі в нього менше простору, тому свої повноваження він покладає на персональних слуг, яких одразу виявляють спостережливі сільські мешканці, адже в селі від людського ока нічого неможливо втіти: ані лихих намірів, ані крутійства, ані перелюбу, ані відьми.

Велич Гоголя в тому й полягає, що він нічого не вигадував. Він описав українську дияволіаду, узявши її із життя. І Олеся Гулько-Козій в оповіданні «Скрипаль» знає про це не з «Вечорів на хуторі біля Диканьки», а із сільського побуту, тому в її оповіданнях так багато від Гоголя.

За жанром оповідання «Скрипаль» відноситься до літератури жахів, витоки якої слід шукати в готичному романі. Класичними зразками літератури жахів є роман Мері Шеллі «Франкенштайн», казки німецьких романтиків Ернста Теодора Амадея Гофмана, Вільгельма Гауфа, Альберта фон Шаміссо, оповідання Едгара По, Амброза Бірса, твори Говарда Філіпса Лавкрафта.

У літературі жахів головний конфлікт полягає в зіткненні раціонального, логічного, морального з ірраціональним, нелогічним, аморальним. Підтримка напруги, неспокою, нагнітання страху – психологічні механізми, на яких тримається жанр хоррору.

В українській літературі хоррор так міцно з'єднаний з національним світоглядом, вірою, забобонами, що може простежуватися в будь-якій любовній чи побутовій історії. Національною специфікою української літератури жахів виступає гумор, чого немає в класичному зарубіжному хоррорі. У найстрашніших творах Гоголя поруч із жахом завжди є стихія гумору.

В оповіданні Олесі Гулько-Козій теж простежується стихія грубуватого народного гумору. Відхиляючи пропозицію для приїжджого музиканта сільської жінки Олени, яка хотіла взяти його на постій, щоб познайомити зі своєю незаміжньою дочкою, один із сільських дядьків говорить, що музиканту потрібна вищукана дівчина, муз: «А яка з твоєї Надії муз? Вона більше на танці схожа. Хіба з такою дупою злетиш?» Із гумором описано, як сільські чоловіки напоїли деліктного до харчів й алкоголя міського молодика та він заснув у розпал пиятики зі скрипкою в руках: «Талант! – вигукнув Варламович. – Навіть уві сні зі скрипкою не прощається». Класичним національним прийомом в українській літературі жахів є використання страху, що переходить у гумор, а гумор – у страх. В оповіданні «Скрипаль» такий ефект спостерігається, коли після пострілу з рушниці в грубу налякані чоловіки сподівалися вбити чорта, але з груби вискочила кішка, яка потім виявилася перевертнем.

В оповіданні атмосфера чогось непевного нагнітається одразу, тільки-но молодий скрипаль з'явився в селі Катеринівці й сільські чоловіки запропонували йому поселитися у самотньої бабці, у якої в грубій звісі завелося й виє, лякаючи господиню. Відвідини чоловічою компанією хати самотньої старої жінки ще більше посилюють настрій непевності, невідомості. Навіть сільський вечірній краєвид викликає страх: «Аж раптом порив вітру здер із надщерблена молодого місяця хмару – стало неприродно світло... Вітер

тін, як ніхто інший, мав рацію. Література завжди існує як «двоголосе слово», вона відкривається лише в момент зустрічі з читацьким «Я», однак сама література виникає в результаті змагання з іншим. Ще до «Страху впливу» Г. Блума американський письменник-мачо Ернест Гемінгвей написав, що кращий письменник – це завжди борець з іншим письменником: аби написати справді гарну річ, потрібно уявити, як ти викликаєш на бій когось із літературної братії. І тоді процес піде – можна сміливо сідати за стіл і писати. Усі письменники перебувають під впливом одне одного – і реалісти, і романтики, і авангардисти. Скажімо, «День і ніч: хроніка сімнадцяти хвилин» Ігоря Костецького насправді – пародія на новелу «Сімнадцять хвилин» Майка Йогансена. Прикладів подібних реляцій можна навести багато.

Проте не лише письменники борються одне з одним. З письменниками також бореться й «суспільна мораль»: можна згадати резонансні судові справи над «Квітами зла» Бодлера чи віршами Алана Гінзбурга. Порушником суспільної моралі вважали й Оскара Уайлда, якого було ув'язнено в Лондоні. Олесь Ульяненко став розбурхувачем української моралі, викликавши на себе вогонь «морального» профільного комітету. І навіть порівняння обелісків із фалосами у «Вирваних сторінках із автобіографії» Марії Матіос спричинило втручання прокуратори й вилучення книжки.

Література споконвіку мала величезний вплив і на дорослих, і на дітей. Причому все прочитане в ранньому віці з часом відбивалося на процесі соціалізації підлітка в дорослу світі, на успішне самостановлення. Психологи у ХХІ столітті одностайні в тому, що перше знайомство дитини з реальністю має відбуватися за допомогою казок. Здавалося б, казка спотворює відчуття реальності «з класичної точки зору». Реальність жорстокіша, у ній не завжди добро перемагає зло. А проте саме казки виховують у дитині моральні якості, вони розширяють уяву. Покоління виростають на казках. І саме казки є тим першим гумусом, із якого виростають паростки людської свідомості.

Що ж відбувається з людиною в момент читання? На це прагнули дати відповідь психологи й літературознавці. Досягнення феноменологічної школи та прихильників школи читацького відгуку, починаючи від Г. Яусса, В. Ізера, Р. Інгардена (доречі, феноменологічна школа має українські витоки, оскільки Інгарден працював у Львові), заторкують питання про функціонування художнього простору в рецепції, тобто в просторі читацької уяви. Книжка може бути поштовхом до змін тоді, коли досвід від описаного знаходить відлуння в персональному досвіді читача. Тобто, кажучи простіше, коли читач і герой книжки «говорять однією мовою».

Сьогодні питання про те, що відбувається в момент читання та після прочитання книжки, входить до пріоритетних у дослідженнях нейроестетики (ця сучасна наука вивчає на рівні нейронних структур мозку особливості сприйняття людиною об'єктів мистецтва: літературних творів, що визнані шедеврами; картин, театральних постановок тощо).

Розвій нейроестетики на пострадянському просторі почався з цікавого епізоду наприкінці 1990-х. До одного з науковців звернувся російський художник, поскаржившись, що він вкладає багато зусиль у свої твори, але реалізувати продукцію не може. Науковець вирішив допомогти, попросив у нього диск із картинами та показав їх знайомим, які погодилися взяти участь в експерименті. Було виявлено, що мозок експертів по-різному реагував на витвори мистецтва. З'ясувалося, що певні художні твори потрібно демонструвати в певні річні цикли, у які активізуються специфічні міжлівульні взаємини, що підвищують імовірність вибору того чи іншого витвору..

Результати нейроестетичних досліджень щодо читацької рецепції такі: коли людина читає текст, вона якоюсь міті на соту долю хвилини вимикає «свідомісний рівень» сприйняття, який пов'язаний із простором власного «Я». У цей момент в уяві відбувається несвідома візуалізація прочитаного. Цей процес «занурення» у книжкову реальність надзвичайно короткий у часі. У процесі візуалізації тексту на рівні «несвідомого» людина стає «заручником» книжкової реальності. Вона переноситься в художній простір.

Отже, книжка помітно впливає на психіку читача (не випадково в англо-саксонському літературознавстві використовують поняття «суб'єктність тексту»). Вона має свою свідомість. Можливо, Борхес мав рацію: ми живемо у величезній бібліотеці, і читаемо не ми, а нас... Головне, щоб книжка й сьогодні залишалася інструментом, який допомагав би сучасному читачеві внутрішньо зростати й відкривати незнані обрії.

ВТЕЧА ЗА МЕЖІ ФОРМИ

Жанри поезії – складна тема, над якою, утім, цікаво роздумувати. З одного боку, поезія, починаючи з 18-го століття стала тяжіти до «позажанровості». З іншого – цей процес усе одно мирно співіснує із жанровістю. Жанри старіють, вимирають, а потім іноді несподівано відроджуються. Одні теоретики стверджують, що утворення нових жанрів можливе тільки завдяки синтезу вже існуючих. Інші кажуть, що нові жанри насправді утворюються, і у великій кількості, але так само швидко зникають, не встигнувши про себе широко заявити. Тому розмірковуєш: чи актуальна згадка про жанр при аналізі віршованого твору, за якими критеріями класифікувати поезію і кому взагалі потрібна така класифікація?

завив, скрикнуло якесь нічне створіння — чи то птах, чи то тварина, несамовито загавкали чи то на інший вулиці, чи то в іншому селі собаки». Похмурий вигляд будинку, пронизливий скріп хвіртки, оскажена стара жінка, яка почала дряпати й кусати гостей, кішка, що збільшилась у розмірах і заступила вихід із двору, ще більше додають моторошного ефекту. У кульмінації оповідання, відстрілюючись, чоловіки тікають на підводі нічним селом, а за ними женеться велетенських розмірів кішка. Чим не сюжет для фільму жахів?

Важливу роль в оповіданні відіграє вставна історія, яка відкриває завісу над потаємним життям старої Катерини та її дочки Полі, що покінчила життя самогубством через нерозділене кохання. Душа мертвої дочки вселилась у кішку, яка приблизилася до свого дому й знову перетворилася на небаченої вроди молоду жінку.

Оповідання «Скрипаль» перегукується з повістю Миколи Гоголя «Вій». В обох творах сторонній чоловік потрапляє в чуже поселення та стикається з диявольськими силами. У «Вії» джерелом дявольських сил стає панночка, в оповіданні «Скрипаль» — стара відьма та її воскресла донька, яка при людях перетворюється на кішку. І дівчина Олесі Гулько-Козій, і панночка Миколи Гоголя були надзвичайної вроди й володіли надприродною силою. Гогольська панночка могла перетворюватись у бабу, а дівчина Гулько-Козій — у кішку. В обох творах заїжджаючі молоді чоловіки (у Гоголя — Хома Брут, а в Гулько-Козій — скрипаль Корній) нічого не знають про чарі вродливих дівчат, і їм розповідають про це місцеві мешканці. В обох творах наділені демонічними силами молоді жінки мають невтолимі любовні бажання до заїджих молодиків.

У забороненому в радянські часи досліджені «Гоголь і чорт» російський письменник Дмитро Мережковський доводить, що у своїй творчості Гоголь відкрив диференціальне обчислення добра та зла. Використуючи листування й твори Гоголя, Мережковський говорить, що Гоголь витоки вселенського зла відчував в елементарних поруках людської душі, інакше кажучи, у дрібницях. Гоголь перший побачив диявола в людині. У Гоголя диявол — як усі, це перенесений дворянин, міщанин, чиновник. Диявольське пробуджується в людині, коли вона перестає бути собою, коли вдає із себе того, ким не є насправді.

В оповіданні Олесі Гулько-Козій зло починає свою дію з того моменту, коли спрагла любові молоді жінки, котра через нерозділене кохання не мала спокою на тому світі, намовила свою матір заманити приїжджого музиканта на постій. Зло завжди починається з великих пристрастей, але це зло не мало б сили, якби сільські чоловіки не спокусилися горілкою старої відьми й не заманили скрипаля до неї в хату, наперед знаючи, що стара — непевна жінка й може йому зашкодити. Через егоїзм і дрібну меркантильність сільські чоловіки затягають міського

молодика в страшну катавасію, яка ледь не коштувала йому та ім життя. У Гулько-Козій показано гоголівський механізм дії зла, яке починається з великих бажань, а приводиться в рух дрібними вигодами та байдужістю людини до допінших.

Усмішка Гоголя, мов іржа, роз'їдала духовні основи Російської імперії, із яких просили згодом революції, більшовицький терор і війни. Гоголь бачив здатність людського страху демонізувати карликів, перетворюючи їх на велетнів. Як Гофман у «Малюку Цахесі» побачив склонність до гіперболізації та оман німецької нації, яка через сто років після його смерті народила фашизм, так Гоголь бачив у глибинах російської нації страх перед карликами при владі, і на цьому страху, помноженому на шовінізм, нетерпимість до інших та агресію, менш ніж через сто років після його смерті виріс сталінізм.

Демони Олесі Гулько-Козій сховані в дріб'язковості української душі. Її оповідання — це ніби маленька модель сучасної України, у якій є романтична й піднесена національна еліта в особі музиканта Корнія, відірвана від життя та мало зрозуміла суспільством, і спраглі кохання жінки, що через своє сексуальне невдоволення нищать навколо себе світ, і приземлені люди, здатні продати близького за слоjk самогону. А коли ці люди приходять до влади, то їхні апетити множаться, і самогон як натуральна сільська валюта конвертується в мільйонні прибутки.

Якось у київській крамниці, розговорившись із продавщицею про те, що життя погіршується, я почув від неї пояснення українського зла: «У нас уже четвертий президент, — сказала вона, — але ми як жили погано, так і живемо. Справа не у владі. Справа в нас. Це зло в нас».

Отож оповідання «Скрипаль» — це дослідження людського зла в його первісному вигляді в розкраденому пострадянському селі, де колгосп «уже встигли розграбувати ферму розібрали на цеглу, трактори й машини або продали, або здали на металобрухт».

Демонічний світ Олесі Гулько-Козій міцно тримається на традиційному для української літератури жахів поєднанні реалізму, гумору, сатири, містичності, сплавлених у класичні зразки національного хорору ще із часів Григорія Квітки-Основ'яненка та Миколи Гоголя. Літературна вправність письменниці та знання світу, про який вона пише, дозволяють їй успішно розвиватися в обраному нею жанрі, колекціонуючи нові ліки сучасних українських демонів.

■ Ілюстрація до «Одісей» Гомера (Джон Флаксман, 1805 р.)

1

Традиційні поетичні жанри дісталися нам у спадок ще з тих часів, коли поезія не мала власної цінності та існуvalа лише як частина іншого цілого –

ритуалу, вистави, танцю, пісні, у надрах яких вона, наче зародок життя в яєчній шкаралупі, започатковувалася та плекалася. Це було, поза всяким сумнівом, прикладне мистецтво, бо вірша в розумінні тогочасної людини справді треба було до чогось «прикладти»: панегірика виголосити з нагоди приїзду почесних гos-

тей, мадrigal скрутити в рурку й переслати прекрасній дамі, сонет присвятити багатому покровителю. Заодно зовнішні обставини диктували й форму вірша (розмір, вживання чи невживання певних висловів), що достеменно збігалася з відведененою нішою. Тож протягом багатьох століть поезія вирос-

тала в корсетах строгих жанрів, що направляли її та підтримували, і не мислила себе поза ними.

Проте з часом історичні передумови мінялися, корсети ставали затісними, їх розширювали або відкидали геть. Категорія жанру стала втрачати чіткі обриси, більше цінувалася закладена у віршовані рядки думка та точність і сила її вираження. Поезія ставала свідомою своєї власної художньої цінності й набувала індивідуалізованих рис. У 18–19-му століттях жанри існували вже здебільшого як жанрова традиція, приміром, оди та елегії в чистому вигляді заміняли елегійна та одична поезії, які підхоплювали ціннісний контекст, але мали ширші функції.

У 20-му столітті зазвучали думки, що прагнення класифікувати поезію – забобон, формалізм, який не має нічого спільногого з дослідженням розвитку художнього духу (Бенедетто Кроче).

У цьому було чимало слушних поглядів, адже багато жанрів свого часу перехворіли на формалізм: любовна лірика старого Провансу справляє на читана враження одноманітності та монотонності, епоха бароко позначилася суцільним валом масової поезії, ба навіть японські танки певних періодів грішили механічною версифікацією.

Тому поети цілком логічно противились звичним рамкам, і бурхливий потік літературних творів, що аж змагалися один з одним в оригінальності, став приводом для розмов про атрофію жанрів.

2

У самій назві «позажанрова лірика» гніздиться суперечність: як вірш може бути «поза жанром», якщо жанр – синонім «форми», а форма

є в усього, що претендує на існування в цьому світі? Інша річ, що, схоже, у 18–21-му століттях форму вже не задають наперед, а виливають одночасно з віршем, добиваючись таким чином її якнайвідповіднішого злиття зі змістом. Вона певною мірою одноразова, оскільки сучасний автор здебільшого прагне до неповторності, витворення власного «фасону» письма, і позажанрову епоху логічніше було б назвати «епохою одноразових форм».

«Саме так ми всі й хотіли б писати – одноразово», – зізнається поет Д. Самойлов у спогадах І. Шайтанова, що дуже схоже на вирок жанру. Але «...творчий результат, проте, у жодні часи не збігався з наміром... Жанр працює ізсередини, прокладаючи собі дорогу» [І. Шайтанов. Одноразова форма. «Вопросы литературы», 2011, № 1].

Поривання створити неповторну річ цілком зрозуміле. Та жоден поет не зможе повністю відірватися від привитих йому загальнолюдською естетикою смаків. Гратися-переплітати жанри – так, звертатися до прозових, драматургічних традицій – так, можна позичати настроєвість у мальстрі, музиці, утворювати гнучкі синтетичні конструкції, але чим далі поет захоче відірватися від жанру, тим більше підійде до знаменитого «Чорного квадрату». Відмова від жанру «закономірно обертається відмовою від поетики» [В. Козлов. Использовать при прочтении. О жанровом анализе лирического произведения. «Вопросы литературы», 2011, № 1].

На задоволення від читання літературного твору, серед іншого, впливає почуття новизни й одночасно впізнавання знайо-

мого. Тому жанр як сума естетичних прийомів, доступних автору та вже відомих читачу, не зникне ніколи.

Але якщо в сучасній поезії жанрів утворюється надто багато, ледь не по одному на кожен вірш, то чи є сенс у намаганні зловити, привести до якоїсь класифікації оци-отневловиму, мінливу форму?

Відповідь опосередковано дають літературні критики, котрих усе-таки приваблює гранично сконденсована характеристика, якої можна досягнути визначенням жанру. Вони часто оперують різними «самостійними» назвами жанрів, наприклад, поетична мініатюра, молитва, сон, філософська притча, пастелі, сповідь, мозаїка, новела, уламки, етюд.

Нехай ці назви стихійні, але вони вказують на те, що намагання жанрово визначити твір – це природне прагнення реципієнта поезії. Тому звучать слушні думки, що літературознавцям слід зайнятися перетворенням стихійно виниклих жанрових назв – одні з них відкидаючи, інші зберігаючи – у наукові терміни з якимсь певним, хоч би й умовним, значенням, а іноді доведеться пропонувати і якісь нові терміни.

Безперечно, складне завдання визначення жанру не може мати одновимірного підходу. Навіть у традиційній класифікації його немає: у народній творчості, наприклад, жанри класифікуються за практичним призначенням (обрядові, ігрові), в античній літературі – за формами виконання (сольна, хорова лірика), в європейській літературі епохи класицизму – за естетичною тоналістю та соціальною функцією (ода, елегія, послання, пісня), у 19-му столітті – переважно за тематичною ознакою (філософська, громадянська, любовна, пейзажна). І хтозна, може, зараз, в епоху медіавибуху, інтернетної єдності людей, но-

Уважніше
придивляючись
до світу

КЛОД СІМОН

НОБЕЛІВКА 1985

Більше не пояснювати, а показувати,
більше не відтворювати, а творити,
більше не виражати, а відкривати

Клод Сімон

Ніхто не має визначеного життєвого
шляху, наші рішення завжди лише часткові.

(...) Ми всі є частками, поєднаними
настільки нетривко й хаотично, що кожна
деталь, кожна мить робить свою гру

Монтењ

Таким епіграфом Клод Сімон починає один зі своїх романів «Le jardin des plantes» («Зоосад»). Ці слова — характеристика не тільки наступних сторінок, які йтимуть слідом за ними та складатимуть видиму, матеріальну частину роману, а й усієї творчості автора. Також вони виступають методом, яким автор послуговувався, створюючи вишукані плетива, неначе корзинки з лози, у які складають усіляке начиння або ставлять горщики з квітами, — свої книги.

Клод Сімон народився 10 жовтня 1913 року в Тананааріву (зараз Антананаріву), столиці Мадагаскару. Але вже в 1914 році родина Сімона переїхала до Франції в

вих способів спілкування, окреслюються зачатки нового жанрового розгалуження поезії.

Зрозуміло, що попередні жанри завжди будуть явно чи опосередковано присутні в цих нових формах. Це доводить російський дослідник В. Козлов [В. Козлов. Использовать при прочтении. О жанровом анализе лирического произведения. «Вопросы литературы», 2011, № 1], що визначає в поезії первинний (за фігурами, строфічною формою) і вторинний (за ціннісним контекстом) жанри (наприклад, формально за вжитими фігурами, характером розповіді вірш є баладою, а по суті, за почуттями, які він викликає, – одою).

Визначення жанру – складна й водночас захоплива задача, що допомагає узагальнити естетичні цінності поетичного покоління або окремого автора.

3

Цікаве явище також авторське жанрове визначення. Назви «жанрам одного вірша» беруться звідки завгодно, часто це запозичення з інших напрямів мистецтва, як-от «Африканський етюд» (В. Кикоть), «Аріозо» (І. Бондар-Терещенко), «Лубок» (І. Малкович), «Літографії старого Станіслава», «Фотоетюди» (Ю. Андрушович), «Триптих з новели «Полудень» (Р. Скиба), «Феєрія про диригента свічок» (О. Забужко). Основна риса таких самоназв – асоціативне походження, наприклад «непроявлені знімки» (Б. Матіаш), «фотоспалахи» (І. Малкович).

В авторських назвах бачимо парадокс: з одного боку – претензія на унікальність, з іншого – ілюзія, ніби вірш є одним із великої серії подібних, хоча ця серія має початок і продовження лише в уявному світі. Наприклад, через таку оригінальну назву вірша Р.Скиби, як «Із серветкової лірики. Клапоть перший», створюється ілюзія, ніби традиція писати на серветках вірші є повальною, як колись сонетарство. Аж уявляється літературознавчий опус з альтернативної історії: «Серветковою лірикою називали зазвичай маленькі вірші, що писалися ситуативно та мали меланхолійну настроєність, зображаючи переважно філіжанку кави, столик, бармена в кутку та інші атрибути життя тодішньої української богеми. Після творчих посиденьок до зорі поетах залишалося багацько клаптів серветок з віршами, котрі меткі бармени призбиравали й продавали в літературні журнали...»

Дослідники вбачають у тенденції авторського жанрового визначення одну з ознак кризи жанрового мислення [Т. Маркова]. Але тут знову такий самий парадокс, як у терміні «позажанрова поезія»: яка ж це криза, якщо автора тягне визначити жанр? Нехай нестандартно, але ж він його називає, а не «не називає». Навпаки – це доказ того, що жанрові категорії все ще залишаються живою реальністю в свідомості як читачів, так і авторів.

4

Тому й традиційні жанри –
сонети, серенади, послання,
елегії, пісні – теж ніколи пов-
ністю не зникали, вони про-
довжують існувати – у чисто-

му вигляді, у вигляді жанрового настрою чи навіть антижанру.
Пояснюються це величезними набутками, що їх зібрано протягом
віків. Це і шліфування жанру поколіннями митців, і багатий вибір
стилістичних фігур та образів, і оберемок історичних алюзій.

Традиційні жанри залишаються артефактами, знаковими
місцями, куди поети періодично здійснюють паломництво, вико-
ристовуючи їх кожен на свій штиб. Скажімо, такий композиційно
довершений жанр, як сонет, І. Франко використовував, щоб, се-
ред усього іншого, розширити можливості своєї мови, довести
світові, що їй доступні будь-які вершини. А для М. Рильського він
був більше засобом настійного вправляння думки, інструментом
роздумування.

Особливим робом застосовують традиційні жанри поети пост-
модернізму, що його ми, як правлять культурологи, споглядаємо за-
раз за вікном. Використання готових форм, рімейк, інтерпретація –
ось основоположний принцип цієї течії, і жанри, як і інші культурні
знаки та символи, не стали в цьому процесі винятком. Поети, що яви-
ли себе енергійними шукачами артефактів, широко послуговуються
популярними та забутими, місцевими та чужоземними жанрами.
У канву постмодерного дискурсу сучасної поезії вплітається й ба-
ладне «Люба сестро, стільки живеш» М. Савки, і елегійне «Я при-
ходитиму до тебе» В. Кикотя, і пісенне «Час будити вже треті півні»
В. Терещука, і навіть писані в жанрі негритянських «спірічуелс» про-
низливо-печальні, стъобно-знущальні вірші С. Жадана. Часто ім'я
того чи іншого жанру фігурує в назві твору: «Романс мартопляса»,
«Балада про повернення» Ю. Андрушовича, «Епітафія одній ілюзії»
Н. Позняк, «Канцони» І. Бондаря-Терещенка та Ю. Бедрика, «Альба
Мелеагрові» О. Степаненко, «Біла елегія» Б. Матіаш, «Жасминна еле-
гія» І. Кушніра, «Послання то Т.» І. Малковича, «Мадrigal» Б. Руб-
чака, «Рондо» П. Михайленко, «Буколіки» І. Малковича. Причому
характерно, що слідом може йти текст, котрий стилістично чи ідейно
або підпадає під визначення, або взагалі не підпадає, бо найчастіше
автор ставить собі за мету не зануритися в жанр, а створити алюзив-
не поле та управляти таким чином читацьким сприйняттям. Проте
навіть якщо вимоги жанру й повністю дотримуються, однаково ста-
ровинний жанр, відроджений в сучасності, сприймається читачем
як така собі цитата, не спонтанність, а стилізація під «зразки».

Сучасний поет ставиться до жанру як до клаптя, котрий мож-
на прифастигувати до якогось новомодного панно. Його приваб-
лює оригінальність настрою того чи іншого жанру, примхлива кри-
вулястість форм, з яких можна витворити нову естетику.

Жанр стає вже не формою, а образом, він цінний тим, що
має свою історію, свій емоційний знак, котрий можна обіграти в
творі.

Пишучи «Буковинські хокку і танка», український поет
Г. Рузвій, бесперечно, розраховує на ефект від контрастно-
го поєднання знаної всіма форми японських віршів та місцевої
прив'язки. В. Махно («Лист другові сьомий»), М. Стріха («Листи з
Деснянського походу») апелюють до «Листів Сенеки до Люцілія»
та іншої урочистої епістолярії, бурлесково обігруючи її.

містечко Перпіньян, поблизу іспанського кордону. Того ж року в Першій світовій війні загинув його батько, а згодом, коли Клоду було 11, померла мати, тож він рано став сиротою. Його матір була дуже набожною й хотіла, щоб він отримав релігійне виховання, тому майбутнього письменника віддали в Колеж Станіслав у Парижі, а в 1930 році він вступив до ліцею Сен-Луї, із якого був виключений за порушення внутрішнього розпорядку. Сам Сімон в одному зі своїх інтерв'ю згадував, що таке виховання впливало на нього таким чином, що врешті-решт він став атеїстом.

Вищу освіту письменник здобув в Оксфордському та Кембриджському університетах.

Свою творчу кар'єру Сімон почав як маляр, працював в ательє художника Андре Лота. Його романи — представляючи синкретизм письма й живопису — яскраві замальовки картин, описи із численними епітетами на позначення кольорів, зшиті ниткою настрою, ідеї, які інакше ніж художніми альбомами не назвеш. Довжелезні речення з розкиданими знаками пунктуації, непослідовно розставленими, є широкими імпресіоністичними мазками, які складно розглядати впритул — чіткий образ вимальовується лише тоді, коли стаєш на певній відстані від картини. Своє захоплення описами письменник пояснює словами Пруста: «Я намагався знайти красу там, де я ніколи не міг би її собі уявити: у найбуденніших речах, у глибиннім житті натюрмортів». Також у «Стокгольмській промові» він згадує статтю Тинянова, у якій ідеться про можливість іншої поетики, де дія відіграє тільки другорядну роль, поєднуючи між собою описи. Таким чином, зображення стає наріжним каменем творчості письменника, способом, яким він передає світ, природу: не через думку, логічні ланцюжки висновків і просте називання речей, а саме через візуальне відтворення, показування (а не розповідання) світу в його справжньому, не спонтанному вигляді, а отже, і враження, які викликатиме читання, будуть не нав'язаними автором, не викривленими через призму його бачення, а сuto індивідуальними, так само, як враження від споглядання картин найвідоміших світових художників. «Так само, як і малярство, роман більше не пропонує визначати власну значущість через певні асоціації з важливою темою, його цінність визначається через намагання відтворити, як і в музиці, певну гармонію», — підтверджує автор.

Разом із тим Клод Сімона вважають одним із найяскравіших представників «нового роману» у Франції, до якого також належать Наталі Саррот, Ален Робб-Гріє, Мішель Бютор. А також із його ім'ям пов'язують смерть реалістичного роману. На це вже згаданій «Стокгольмській промові» автор відповідає такими словами: «Цікавішим видається мені констатація того факту, що на початку нашого сторіччя два велетні — Пруст і Джойс, відкривши цілковито інші напрями, визначили повільний шлях еволюції, упродовж якої так званий реалістичний роман поступово сам собою загинув». Та й в одному інтерв'ю для журналу «Паризький огляд» (*"The Paris Review"*) оголосив: якщо хтось і приніс нове в роман, то це були Пруст і Джойс, а отже, неправильно зараховувати його до представників «нового» роману. Хоч би яким скромним був письменник, 1985 року він отримав заслужену нагороду — Нобелівську премію, це дозвело, що його новаторство — значний вклад у літературу.

Серед інших премій, одержаних Клодом Сімоном, варто згадати також і премію «Експрес» (1961 рік) за роман «Дорога Фландрії» (*«La Route des Flandres»*) та премію Медічі (1967 рік) за роман «Історія» (*«Histoire»*).

Свій перший роман «Шахрай» (*«Le Tricheur»*) Сімон почав писати перед початком Другої світової війни й закінчив його в 1941 році. Проте коли він зустрівся зі своїм видавцем-євреєм, той пояснив, що видавництво конфіскували, і попросив зачекати до кінця війни, тому текст було опубліковано лише в 1945 році. Цей твір часто порівнюють із романом Камю «Сторонній», але, за словами самого письменника, «Шахрай» написаний раніше, і вони не мають нічого спільногого. Разом з іншими ранніми романами (*«Gulliver»*, *«Le Sacre du printemps»*) цей роман написаний у більш традиційній формі, на відміну від пізнішої творчості автора, — вони мають сюжет та чітко окреслені характеристики персонажів. Світове ім'я письменник здобув, коли його роман *«Вітер»* (*«Le Vent»*, 1959) було перекладено англійською.

Потяг до візуалізації та заплутаної оповіді, мета, яку автор окреслив словами Тинянова, оголошеними на початку статті, домінують у його творчості, починаючи з роману «Трава» (*«L'Herbe»*, 1958). Роман відносить нас до початку Другої світової війни, коли Франція була окупована військами Німеччини, розповідається про Марі — стару жінку, яка знаходиться при смерті. Епіграфом служить цитата з вірша Пастернака: «Ніхто не створює історію, ніхто не бачив, як вона відбувається, ніхто не бачив, як росте трава». Цей роман зачіпає традиційний метод написання історії, у ньому фактично нічого не відбувається, і в більшій мірі він заповнений довжелезними описами садків та будинків. Для Сімона це і є те, щотворить історію — буденна діяльність, щоденні звичайні речі.

Продовженням цієї історії виступає наступний роман автора «Дорога Фландрії» (*«La Route des Flandres»*, 1960), у якому розповідається про племінника Марі Жоржа. Іде Друга світова війна, і Жорж служить у кавалерійському полку. Сам Сімон також служив у кавалерії та брав участь у громадянській війні в Іспанії, займався постачанням зброї для республіканців, та в битві під Мессе 1940 року, де його загін потрапив у засідку, Сімон був одним із небагатьох, кому вдалося вижити. Після цього він потрапив у німецький полон, але втік та приєднався до сил опору: «...Як і для багатьох жителів нашої старої Європи перша частина моєго життя здавалася дуже бурхливою: я був свідком революції, брав участь у війні за особливо вбивчих обставин (я входив до одного з тих полків, якими штаби наперед холоднокровно пожертвували та від яких за тиждень майже нічого не залишилося), я був у полоні, пізнав голод, фізичну роботу до знемоги, я тікав, був тяжко хворим, не раз на волосину від смерті, насильницької чи природної, я був ухожий до різних людей — як до священників, так і до підпалювачів церков, як до мирних буржуа, так і до анархістів, як до філософів, так і до безграмотних, я ділив свій хліб із жебраками та, урешті, я багатенько помандрував світом... — сам письменник такими словами коротко окреслює своє життя, і, продовжуючи речення, додає, — і все ж таки у сімдесят два роки я й досі не знайшов жодного сенсу в усьому цьому, і як сказав, здається, Барт, перефразовуючи Шек-

спіра: «Якщо світ і має якийсь сенс, то він полягає в тому, що світ не має жодного сенсу» – окрім того, що він існує».

Таким чином, власний досвід був основним джерелом, із якого Клод Сімон брав свої образи, описи, теми, – це і війни, і його подорожі світом, і навчання в університеті, і смерть батька та спогади про матір. На його думку, такий роман більш реалістичний, ніж романи

XIX століття, адже в ньому зовсім мало вигадки. А в останніх романах письменника («Трамвай» («Le Tramway», 2001), «Акація» («L'Acacia», 1989), «Гвортіки» («Les Gorgiques», 1981) та інших) її немає. У них єдеться про спогади письменника, частини картин, які спливають в уяві, уривки давно почутих розмов. Адже що може бути правдивішим за людську пам'ять, та й хто міг би присягнутися, що пам'ятає правильніше, реалістичніше за когось іншого. Оскільки час, мить постійно існують у теперішньому часі, і все, що ми знаємо про минуле та майбутнє, у тому числі про написані чи прочитані нами тексти, – це туманні пригадування, незрозумілі, перемішані з оточуючими звуками, вигуками батьків, які кличуть обідати, або розмовами випадкових людей у кав'яні, – і все ж вони викликають у нас насолоду, різноманітні чуття, заповнюють увесь вільний простір, ми бажаємо відтворювати певні події знову й знову, раз по раз переживаючи радість згадуваного моменту, і з кожним новим спогадом гострі кути картинки стираються, вона набирає ідеальної геометричної форми, концентруючи в собі нові враження, відчуття, примножуючи радість. Тому так приємно в зрілому віці згадувати своє дитинство, адже все погане забулося, загубилося в лабіринтах пам'яті. В одному зі своїх інтерв'ю Клод Сімон навіть зізнався, що основним його повідомленням для читачів є задоволення, і навіть подав два його типи: перший, за Бартом, – впізнавання, коли людина бачить у прочитаному досвід, який вона вже переживала, це схоже на відчуття спільноти. Другий – пізнавання нового досвіду, відкриття прихованих у собі речей, такий тип задоволення Йоган Себастьян Бах назвав «очікуване неочікуване».

Водночас така манера ведення оповіді вимагає від наратора постійних повторів, повернень, обривів, пауз, комбінування непоєднуваних думок, раптових стрибків з однієї теми на іншу, адже такою є сама природа людської пам'яті – недосконала, уривчаста, деконцентрована. Час у таких творах нелінійний, миттєвості розтягнені в детальних описах, століття спресовані до одного речення, минулого не існує, є лише теперішній час, час читача. Тому його пізні романі є яскравим експериментом форми: від колажу зі стислих словосполучень та речень, обривків образів, розміщених на одній сторінці у вигляді перехрещених стовпчиків до довжелезного скучення речень без переходів, абзаців, перемішаних із кусками прихованих і позначеніх цитат. Одного разу Клод Сімон навіть заявив, що ті, хто дорікають його романам за відсутність початку та кінця, безперечно, мають рацію. Часом автор настільки заграється із читачем, що просто доводить його до божевілля. Уже зовсім не зрозуміло: хто, де, коли та про що говорить, доводиться зупинятися, повернатися, перегортати сторінки назад, перечитувати, шукати початок або принаймні умовне слово (навіть не крапку, якою закінчується попереднє речення), яке позначало б початок нової думки. З кожним новим перечитуванням речення

Врешті читання може настільки переплітатись із життям самого читача, що годі вже буде розібрати, де кінчається текст, а де починається реальність.

чи сукупність слів прочитується інакше, наче постають під іншим ракурсом, світлом. Читач помічає слова, які раніше лишилися поза увагою, додає нові відтінки значень, виділяє раніше не помічені деталі. Таким чином, твір стає об'ємнішим: до ста сторінок тексту читач домислює ще триста, створюючи разом з автором новий роман, який називатиметься «Дорога Фландрії» чи «Зоосад», але матиме інше значення, інше наповнення залежно від того, хто відкриє книжку – інтелектуал, філософ, шахрай, лірик, міщанин або людина, обмежена у своїх поглядах. Це виразна прикмета нового постмодернного роману, коли письменник працює не сам, а залишає до своєї творчості читача.

Погодьтеся, цікавіше читати книжку, коли ти не стоїш осторонь, якщо автор тільки показує правила, а гра ведеться командна, де суддю можна обвісти довкола пальця, а переможених у такій грі немає. Хіба лише ті, хто не захотів читати, а отже, грati, але невідомо, чи вони справді не беруть участі у грі, адже теж впливають на процес читання. Таким чином, якщо вірити перекладачу романів Клода Сімона українською Роману Осадчуку, «врешті читання може настільки переплітатись із життям самого читача, що годі вже буде розібрати, де кінчається текст, а де починається реальність. Коли читач доходить до останньої сторінки, на цьому все не закінчується, гру можна продовжити, варто лише уважніше придивлятися до світу, що оточує нас».

Долар – півлітра горілки
Драпок – віник (старий)
Друшляки пускати – говорити дурниці
Дурман – вино саморобне

Жлоктати – пити
Жужка – вино поганої якості
Жульман – кишенськовий злодій
Жучара – нечесний продавець

Заквецяно – забруднено
Заклевлювати – заробляти
Збагрити, втюкати – гарно, вигідно продати
щось (як правило, неякісне)
Змитрити – украсти

Інвалід – овоч або фрукт із відрізаною, як
правило, попсованою гнилизою м'якоттю,
який коштує дешевше за непошкоджений
Ішачка – садово-городня ділянка

Йок – нема
Йосипів дід – вигук, який виражає досаду

Кільчики – саморобні дерев'яні сережки
Клава – жінка, яка торгує самогонкою
Клізма – порожня пластикова пляшка з-під
прохолодних напоїв
Колійова справа – добре, чудово
Коштовня – цінна, дорога річ
Крам – товар
Красняк – саморобне червоне сухе вино із
синього винограду
Кріпиш, кріплак – кріплена саморобне вино
Кукла – пакунок або посудина, що імітує
повноцінний товар (наприклад, пластикова
пляшка з білою рідиною, замість молока)
Куль – поліетиленовий пакет
Купило – гроші
Кальгадос – горілка домашнього виго-
товлення, що продається на розлив

Каша – чай із різnotрав'я, збір
Кера, керосин – спиртні напої
Кіло, утюг – 1 л горілки у пляшці з ручкою
Кільо – кілограм
Кровальниця – крамниця
Кручений – дурний
Кузіка – земляна груша
Купленина – куплені речі
Купля – покупка
Купчити – продавати
Кучмовоз, кучмучка – господарська сумка
на колещатах 1994–2004 років

Лотик – 10 шт. яєць у спеціальній коробці
Ляпший – кращий
Льовко – спритно
Лівак – товар, підроблений під фірмовий
виріб
Лопатник – гаманець

Мазепка – купюра вартістю десять гривень
Мазурчик – крадій, кишенськовий злодій
Майонезка – двістіграмова баночка з-під
майонезу із саморобним спиртним (само-
гонкою)
Маланка – жінка із села
Манка – гроші
Марганцівка – дешеве саморобне вино
Мармелада – варення з кабачків
Мастьовий – людина, якій таланить
Матрона – середнього віку жінка
Мерзавчик – пляшка самогону, саморобно-
го коньяку місткістю 0,25 л
Метикувати – думати
Морелевий – абрикосовий

Наничку – потаємно щось робити
Наперсток – стограмова чарка
Наплечник – рюкзак

Обарінок – бублик

(продовження шукайте в січневому номері ж. «Дніпро»)

Збиралі: Драгана Даля та Владієвська Леся

І, звісно, цікаві й теплі листи-західки слів та лановитих мовотворців
(редакція дякує Вам та, як домовлялися, безкоштовно передплачує
Вас журнал «Дніпро»).

Доброго ранку (дня, вечора), шановна редакція журналу «Дніпро»! Щойно погратив
мені до рук Ваш десятій у цьому році випуск. Зацікавила рубрика «ДО ВУС». Оригі-
нально! Сподіваюсь, що ще не пізно надіслати Вам результати власного синонімічно-
го пошуку на деякі сучасні слова і вирази.

Копія – коєра, дублет, дзеркаляж, клон, такийсамчик, такежрило.

Теракотовий колір – хтознажийалемодний колір.

З повагою, відтепер уже постійна Ваша читачка та шанувальниця
Ольга ПРАВДИВЕЦЬ, смт Куликівка, Чернігівська обл.

Відмінні риси в натальній карті **ЛЮДИНИ**, що вказують на професію **«ЮРИСТ»**

За допомогою астрологічного дослідження карти народження людини можна з'ясувати схильності до вибору діяльності й дійти висновку, наскільки вона відповідає вимогам професії «юрист» і чому зробила саме такий вибір.

За спостереженнями відомих американських астрологів Маріон Марч і Джоан Мак-Еверс, «кар'єра юриста вимагає уважного аналізу. Існує багато різновидів людей, які

мають відношення до права. Можливо, адвокати, які займаються майновими відносинами, повинні мати інші здібності, аніж ті, що пов'язані з кримінальним правом». На тему належності юриста до адвокатури та практики юриста-консультанта є докладна наукова робота А.Г. Фроленко (школа С.В. Шестопалова). Автор дає характеристику спеціалістам, які працюють у галузі господарського права. Я згодна з багатьма висновками, наведеними в роботі, порівнявши їх із власними спостереженнями.

Переглянувши кілька десятків карт юристів, які мають відношення до адвокатури, цивільного, фінансового, корпоративного, податкового права, я все-таки спробувала зауважити деякі особливості. У багатьох із них простежувалися кармічні вказівки на причини обраного шляху. Людина не змогла зробити іншого вибору, окрім як стати юристом. Так, виразна напруженість взаємодія елементів першого та сьомого домів, що знаходить розрядження в дев'ятому, говорить про те, що людина вирішуватиме проблему з партнерами або опонентами, звертаючись до судових інстанцій. Життя буде постійно її «зіштовхувати чолами» із супротивником, і вихід один — стати досвідченим фахівцем у правовій справі, аби гідно відбивати удари.

Практично в усіх юристів виражені третій і дев'ятий доми, часто з напруженими аспектами — судові справи, кропітка робота з інформацією, оформлення документів.

Бажання уникнути розбірок нічого не дасть. У житті рано чи пізно виникне ситуація, що зумується вирішувати проблему особистого партнерства в суді. Перевести енергію в професійне русло — це один із виходів розрядки та внутрішнього розвантаження. Зазвичай внутрішня конфліктність — один із показників юриста, що і є тією рушійною силою, яка підштовхує до з'ясування стосунків із супротивником та надає сміливості йти до кінця й відстоювати свою точку зору.

Якими мають бути вказівки в карті народження людини, що свідчать на користь юридичної спрямованості? Більшість астрологів погоджуються, що справжній юрист повинен мати декілька планет в астрологічно-гарному положенні. По-перше, сильний за знаком і за домом Юпітер. «Великий благодійник» — як називають Юпітера в астрології — дає людині відчуття авторитетності та впевненості у своєму баченні закону (знаю, як треба). Якщо Юпітер у карті розташований у куто-

вому домі, особливо в першому чи десятому, то людина — юрист за покликанням. Зрозуміло, він мусить бути добре аспектованім і в знаку свого управління (Стрілець, Риби) чи екзальтації (Рак). Він також не має бути ретроградним і попереду Сонця (довгота має бути більшою за Сонячну). Зв'язок Юпітера із Сатурном надає вміння правильно застосовувати знання закону для служіння суспільству. Підтримка від Венери додає великолодушності й здатності до миротворчої діяльності.

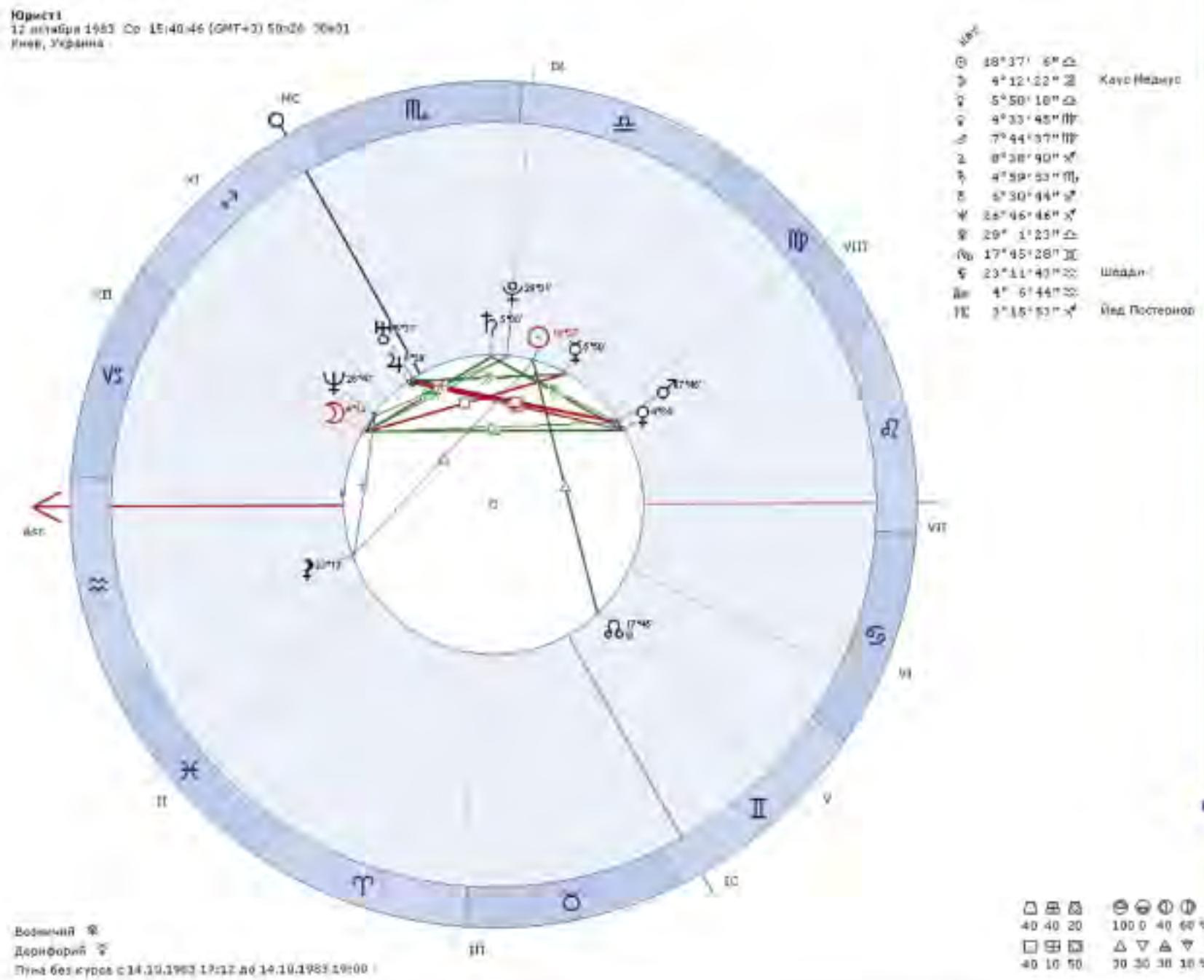
По-друге, гарний Меркурій, що дозволяє запам'ятати велику кількість нормативного матеріалу, з'ясувати, налагоджувати контакти, висловлювати свою думку так, аби сказане подіяло. Зчаста Меркурій у картах юристів підтримується планетами, які надають сили та гостроти розуму та впливають на тембр голосу. Наприклад, Сонце, Марс, Сатурн, Плутон, Уран. Такі люди виявляють винахідливість і кмітливість у нестандартних ситуаціях завдяки активній розумовій діяльності, глибоким знанням, оригінальності.

Залежно від спрямованості юридичної діяльності по-різному акцентуються доми (тобто зачіпаються різні сфери застосування права) і проходять зв'язки між планетами. Так, для адвокатів і тих, хто працює юристом-консультантом, має значення і перший, і сьомий доми. Для них бажана Венера в гармонійному аспекті з Меркурієм, що допомагає красиво оформити свою промову, надає легкості в налагодженні контактів. А також виражений знак Лева. Якщо в натальній карті Юпітер і Венера пов'язані аспектом, то її власник уміє своєю допомогою позитивно впливати й обнадіювати клієнта.

Особливе місце в карті поруч із Юпітером і Меркурієм посідає Сатурн, що уособлює порядок, а також досвід і перевірку. Він надає суверості, чіткості, незалежності від емоцій. Сильний вплив має в картах людей, пов'язаних із податковими, виконавчими, слідчими органами. Це важлива планета для суддів і прокурорів. Дуже часто Сатурн має напружені аспекти з Марсом або Плутоном, що знову ж таки свідчить про конфліктність.

Звісно, без участі особистих планет Сонця й Місяця в «потребних» знаках не обйтися. Бажано, аби Сонце було в Терезах, Стрільці, Близнюках, Леві або Тільці, Козерозі, а Місяць мав багато аспектів і потрапляв до знаків Овна, Козерога.

Як приклад, можна навести карту жінки, котра працює провідним юристом на підприємстві понад п'ять років.

Копія – відбивачка, двійниця, ксероксниця, ідентичка, сканерка, дзеркальниця.
 Відповідальний – пригильновенець; вішніплений у роботу; сліпий до всього, крім праці; вузькошоренко; запрацьовананий.
 Забезпечувати – віслокувати; розбити лоба задля чогось; упасти з ніг, але домогтися і самозагонитися.
 Одного разу – там тоді; як Бог дасть; як грім з ясного неба; припиндрохалося.
 До побачення – витріпай себе на вулиці; згинь з очей, але потім повернися; чао, бамбіно; шуруйте ненадовго.
 Теракотовий колір – бронзовмитий; дитячопоносенко; невірница після шлюбної ночі; жива цеглинка.
 Інтернетний твір – списувачка, помагайленко, виручалочка, підказайло, гальмо для мозку, лінівлеко, рятівничок.

Богдан МЕЛЬНИЧУК.
 (м. Тернопіль).

Для пошуку ми пропонуємо уважно придивитися й знайти нові вирази й синоніми до таких слів:

Шикарна робота (у позитивному сенсі) _____

Кавалер _____

Стіл _____

Ліхтарик _____

Душа _____

Передавати у спадщину _____

Заздрість _____

Дихати _____

Радісної Вам зустрічі Нового Із часливого 2012 Року!
 І з Новими Вдалими Словами – У Майбутні Вдалі Роки!!!

З професійною повагою, безвусий До ВУС Євген Юхниця
 lit-jur-dnipro-vus@cas-ua.com

Можна було б не сумніватися в тому, що людина зробить кар'єру у сфері юриспруденції. Дуже показовий кутовий Юпітер у Стрільці в десятому домі. Поєднання його з Ураном свідчить про несподівані повороти в роботі, причому зміни переважно позитивні. Північний вузол у Близнюках, що вказує шлях розвитку особистості у сфері контактів, навчання, обміну інформацією, на вміння логічно усвідомлювати ситуацію без зайвих емоцій. Окрім того, людина має навчитися конструктивному діалогу. Звісно, це непросто, маючи Південний вузол у Стрільці в десятому домі. Стрілець, який «краще за всіх знає», відчуває закон, розуміє мораль і здатен кожному казати, що йому робити, схильний більше моралізувати й повчати, аніж дослухатися до інших.

У нашому прикладі Меркурій стоїть у Терезах, у не найсильнішому положенні, але все-таки він дає навички вмілого, грамотного мовлення, що важливо для професії. Та ще й у символічному знаку партнерства. Те, що в карті Південний вузол перебуває в десятому домі в Стрільці майже в поєднанні з Юпітером, говорить про те, що людині даетсяя кар'єра від самого початку й кармічно обумовлено шлях правозахисника. Добре аспектованій Сатурн у дев'ятому домі (сфера судів, законотворчості, закордонного партнерства) сприяє успішному вирішенню конфліктів у судових інстанціях. У карті виразно проглядається конфлікт між людиною та «відкритими ворогами», але, на щастя, його результат позитивний для власника карти. Керівник первого domu Уран у кутовому домі сильніший за Сонце в Терезах у восьмому домі, що змальовує його опонентів.

Це приклад юриста-професіонала, здатного на керівну посаду. А як виявляються здібності рядового фахівця? У другому прикладі, на рис. 2, показано карту юриста, котрий працює в команді. Юпітер у кутовому домі, не в найсильнішому знаку, але надає власнику відчуття правильного співвідношення між законом і мораллю, а також здатність до стратегічного планування. Сильний Меркурій в Овні й Сонце в Овні допомагають виявити активність і сміливість у контактах із зовнішнім світом. Північний вузол у дев'ятому домі в Близнюках указує на тему закону й судових справ. Але оскільки верхня півсфера не дуже виразна, то людина більше буде зайнята виконанням своїх службових обов'язків, аніж керуванням.

Трапляються й інші випадки, коли вибір професії зроблено в юному віці, не цілком усвідомлено. Людина вважає, що зможе працювати у сфері права, їй цікаві зовнішні атрибути, соціальний рейтинг, але вона не володіє повною інформацією про підводне каміння, тому її уявлення формуються неправильно. Такі людині буде непросто пристосуватися до реальних вимог професії. Бувають й інші причини невідповідності здібностей людини її роботі, пов'язані з моральними засадами, вихованням, життєвими принципами.

На рис. 3 можна розглянути карту жінки, яка одержала гарну юридичну освіту, але пропрацювала в правовій сфері недовго.

Як видно з карти, людина може, звісно, працювати юристом, але без особливих досягнень. Юпітер перебуває в шостому домі, що відповідає за види діяльності в астрології, але планети в ньому мають слабкий статус. А перебування в напруженій взаємодії із Сонцем свідчить про гордінню власника карти чи неправильне розуміння моралі, її перекручування. Шостим домом у карті керує Місяць, що стоїть в Овні й має відношення до дому професії. Він у гарному для юриста знаку, але потрапляє до зони затемнення й не має підтримки від інших планет. Це говорить про те, що власниця карти обрала професію не зовсім усвідомлено. У результаті згодом змінила своє рішення.

Іноді підказку вдається прочитати в указівках Місячних вузлів. У якому знаку й домі вони стоять, ті сфери життя й притягуватимуть людину, вона шукатиме можливості стати на шлях, що сприятиме її еволюційному розвитку. Південний вузол більш показовий у першій половині життя. Професію загалом обирають, дотримуючись його принципів. Не дивно, що ті, у кого риси Стрільця напрацьовано краще, тобто Південний вузол у Стрільці, відчувають покликання до професії юриста. Адже керує Стрільцем Юпітер – планета, пов’язана із законом і мораллю. Майбутнім юристам також непогано мати Південний вузол у знаках Козеріг, Терези (управління та екзальтація Сатурна). Тобто Північний вузол у Близнюках, Раку, Овні. Приблизно в другій половині життя впливати починає Північний вузол. І ті, у кого він перебуває у знаках Водо-

ДНІПРО

ФЕСТИВАЛЬНИЙ

▼ Автори «Дніпра», Валерій та Наталя Лагікури

12 листопада у рамках щорічної книжкової ярмарки «Медвінь» відбулась зустріч із журналом «Дніпро», на якій постійні наші автори, знані в Україні майстри детективного жанру Валерій та Наталя Лагікури, провели майстер-клас «Як написати детективне оповідання». Ми пропонуємо вашій увазі деякі правила, запропоновані письменниками-профессионалами, і радимо взяти їх на замітку не лише тим, хто пише детективи давно, а й тим, хто лише виношує в голові сюжет свого першого, потенційно геніального, твору.

ПРАВИЛА НАПИСАННЯ ЦІКАВОГО ДЕТЕКТИВА:

- Слід забезпечити читачеві рівні зі слідчим можливості розпутування таємниць, для цього треба зрозуміло і точно повідомити всі доступні відомості.
- Автор має право обманювати й заплутувати читача лише так, як би робив злочинець зі слідчим.
- До розкриття мають вести логічні висновки. Не дозволяється випадкові чи необґрунтовані зізнання.
- У детективі не може не бути слідчого, котрий би методично віднаходив викривальні докази, які дозволили б дійти до розгадки таємниці.
- Обов'язковий для детектива злочин — убивство.
- Злочинцем має бути або одна з найбільш, або з найменш відомих дійових осіб.
- Неприпустиме «дешеве» вирішення, коли вбивцею є хтось зі слуг.
- Хоч у злочинця можуть бути спільноки, в основному, історія повинна розвиватися довкола стеження за однією людиною.
- Методи вбивства та його розкриття мусить бути розумними й науково обґрунтованими.
- Злочинець не повинен бути професійним злодієм.
- У детективі немає місця літературній, описам складних характерів, розцінчуванню ситуації художніми засобами.

лія, Тільця, Козерога, активно виявляти тимуть себе на правовому полі. Тобто Південний вузол у Леві, Скорпіоні, Раку. Щоправда, самі по собі Місячні вузли у згаданих знаках мало що можуть важити для юристів без аспектів до професійних планет – Сатурна, Юпітера.

Також я помітила, що Уран у багатьох картах бере активну участь. Найчастіше він має аспекти до Юпітера чи Сонця. Це свідчить про оригінальність, незалежність і прогресивність поглядів юристів.

Підсумувавши все викладене, можна дійти такого висновку. На обрання професії юриста впливають:

1. Переконливе положення Юпітера в карті, а саме в кутовому домі, знаку управління чи екзальтації.
2. Юпітер, Сатурн, Меркурій, що мають відношення до домів професій, – другого, шостого, десятого.
3. Сильні за знаком чи розташуванням Сатурн, Меркурій, Уран – бажано в гарному зв'язку одне з одним і з Юпітером. Для адвокатів важливі також гарні Сонце, Венера, Марс.
4. Місячні вузли повинні підтримувати аспектами Сатурн чи Юпітер. Крім того, Південний вузол може бути в знаках Стрільця, Козерога, Терезів, Лева.
5. Виразні знаки Близнюків, Терезів, Стрільця, Лева.
6. Акцентовані domi перший – сьомий, третій – дев'ятий, причому зчаста в напруженій взаємодії.

Важливий, звісно, синтез, тобто не одна вказівка, а кілька. Оскільки складна професія вимагає неординарних здібностей і багатьох позитивних рис.

Часто таким людям дано розуміння вищої справедливості, вони тонко відчувають Божественний закон і переконані в тому, що розуміють, як слід чинити. Особливо якщо присутні зв'язки Сонця, Місяця й Нептуна. Трапляються, щоправда, іноді винятки, які прагнуть у нашому суспільстві стати правилом. Це коли знання нормативної бази та вміння її застосовувати може стати спокусою до маніпуляцій і перекручень фактів. Таке буває, якщо Юпітер, Меркурій або планети, пов'язані в гороскопі з темою інформації та контактів (третій дім натальної карти в астрології), уражені тим самим Нептуном, що може ввести в оману з приводу своєї точки зору. Робота юриста – це боротьба за право, що не завжди веде до перемоги, незважаючи на те, що вони діють відповідно до закону. Адже його тлумачення завжди залежить від самоусвідомлення й духовного рівня людини, його совіті.

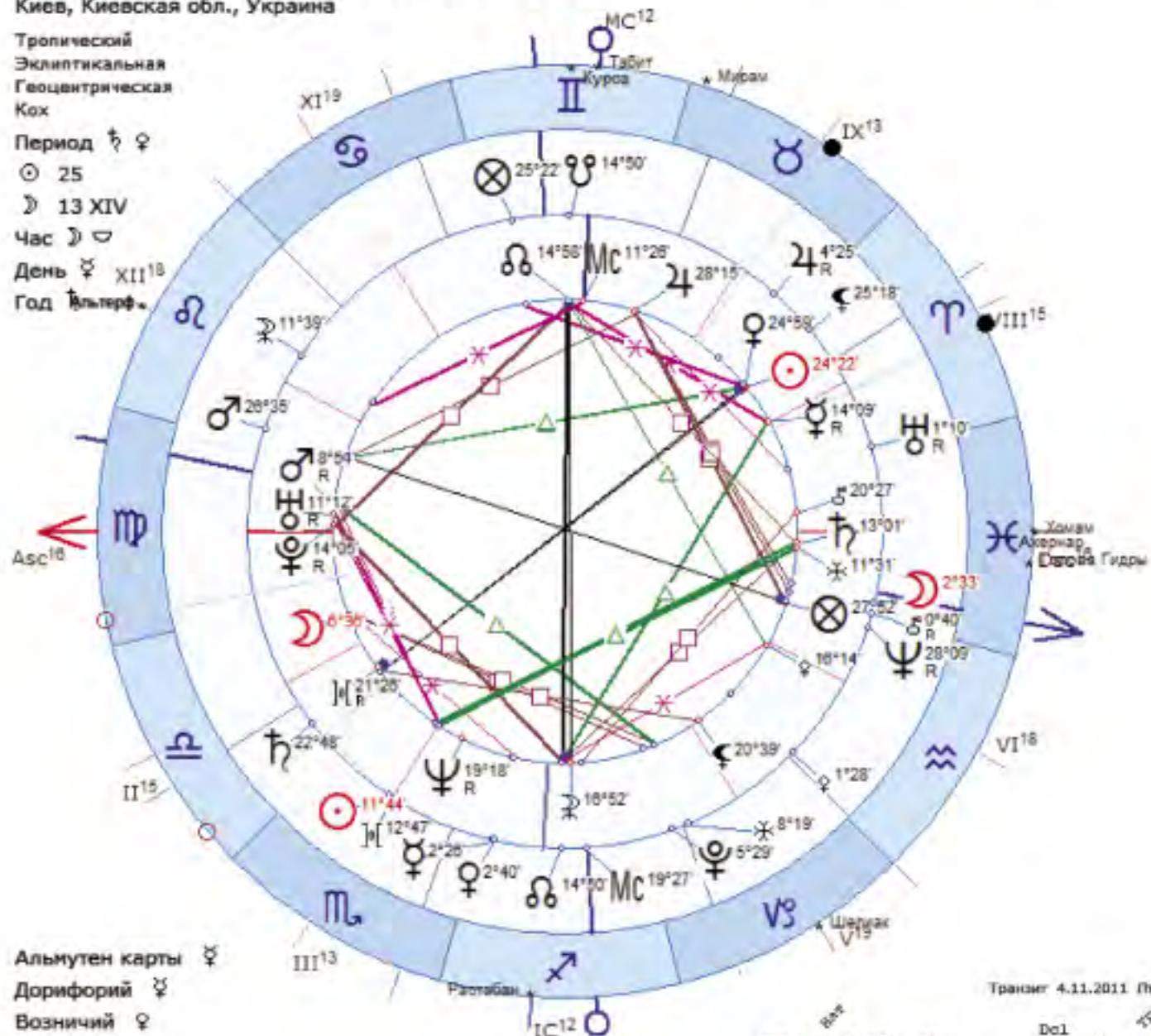
ПОЕТИКА Й ОБРАЗНІСТЬ В АСТРОЛОГІЇ

Поетика у Астрології

14 апреля 1965 Ср 16:07:31 (GMT+3) 50n26 30e31
Киев, Киевская обл., Украина

Тропический
Эклиптическая
Геоцентрическая
Кох

Период ♀ ♀
⌚ 25
⌚ 13 XIV
Час ⌚ □
День ♀ XII 18
Год Ільярф.

Альмутен карты ♀

Дорифорий ♀

Возничий ♀

Транзит 4.11.2011 Пр 13:18:25 GMT+1

	♂	♂
♂	9°26'54"	♂ 11°43'30" ♀
♀	1°44'25"	♀ 2°33'21" Н
♀	6°25'39"	♀ 2°25'52" Х
♂	8°38'43"	♂ 2°30'53" З
♂	10°46'54"	♂ 26°34'36" О
♀	19° 8' 2"	♀ 4°24'58" С
♂	-8°12'18"	♂ 22°57'15" Д
♂	8° 6'53"	♂ 1° 51'38" В
♀	-15°48'27"	♀ 28° 2'42" СС
♀	19°40'49"	♀ 5°29'29" З
♂	22°35'48"	♂ 14°50' 8" Х
♀	24°43'30"	♀ 25°17'33" В
♂	-22°47'31"	♂ 11°39'28" О
Нр	-6°28'36"	Н 12°46'50" МЛ
♀	10°46'46"	♀ 1°27'28" СС
♂	0° 9'57"	♂ 0°39'46" Н
♂	-12°12'56"	♂ 25°21'31" Д
♀	-7°14'46"	♀ 8°18'53" С
MC	22° 9'26"	MC 19°26'51" Х
♂	5°39'46"	♂ 4°32' 1" Н
♀	-5°33'30"	
♂	12°20'45" ♀	♂ -15°32'43"
MC	12°25'53" Х	MC 9°22' 9'26" Раставан
♂	18°16'31" С	♂ 8-22'11'50" Шелнек
♂	17°23' 9'28"	♂ 15°37'37"
♂	18°38'24" Х	♂ 5°39'46" Ахернар
♂	14° 5'25" ♀	♂ 5°33'30"
♂	12°20'45" О	♂ 15°3
MC	11°25'53" Д	MC 22°
♂	18°16'31" ♀	♂ 22°1
♂	17°23' 9'28" О	♂ 15°3

Для поетичних особистостей з астрологічним спрямуванням друкуємо дуже неоднозначну карту-транзит, де закладено безліч фігур одночасно сприятливого та попереджуvalного змісту. Чекаємо на наш е-мейл: lit-jur-dnipro-astrolog@kas-ua.com – Ваші думки, літературні твори, трактування фігур і комбінацій, поезію та драматургію в рядочках і посиланнях! Ми опублікуємо Ваші думки та твори!!!

до вашої уваги зав'язка детективної історії, яку під час презентації склали спільно автори і слухачі. Усі персонажі були запропоновані різними людьми, і їхні особистісні характеристики — результат спільнотворчості всіх присутніх на майстер-класі.

1. Уранці вівторка прибіральниця знаходить вбитою у своєму кабінеті керівника агентства нерухомості, яке знімає офіс в самому центрі Києва.
2. Директором агентства була молода жінка з тих, що їх називають «жінка-вампі»: мала вона 37 років, була модельного зросту (180 см), фарбувала волосся у колір темного шоколаду. у кабінеті, де лежало її тіло, був страшний безлад, однак прибіральниця, яка приходить щоденно, зауважила, що нічого з приміщення не зникло. Прибіральниця ж помітила і страшну дірку на ший вбитої. Як з'ясувалося, дірка була діаметром у 8 мм
3. Цю кримінальну таємницю було доручено розкрити майорові міліції, Микиті Сергійовичу Втомленому. Крім того, він не лаявся і ніколи не брав хабарів.
4. Точно відомо, що в день вбивства Наталії Арєлівни, покійна, прийшла на роботу по обіді й мала прекрасний настрій — це розповіла секретарка Людка, яка заносила каву директору й прощалася перед виходом додому о 19.00. Робочий день закінчується о 18-ї, але Люда мала ще деякі справи, зокрема, відксерити для начальниці «Атлас історичних битв часів національно-визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького» (200 сторінок).

Секретарка чомусь не розповіла, що в день убивства в кабінеті Наталії Арєлівни, покійна, через що та її прийшла на роботу по обіді, хоч зазвичай приходить пів на дев'яту і вважає прихід точно на 9.00 спізнем. Працював там якийсь електрик Микола із Мелітополя. До речі, секретарка Людка родом із поселення з-під Мелітополя — Мордвинівки.

Бухгалтер агентства постійно змінювала свої рішення, могла виселити людей, яких щойно поселила, бо їй не подобалося чиєсь прізвище, могла позбавити премій усе агентство через те, що секретарка подала їй два кубики цукру, а вона п'є з трьома. із цього випливає, що спокій і задоволення життям директора в день вбивства, про які розповідає секретарка, величезні для тих, хто працював із Наталією Арєлівною.

Охоронець Алім повідав, що бухгалтер постійно конфліктував із директором, як і секретарка, яка через день писала заяви на звільнення і, можливо, крутила роман із електриком.

Брокер агентства розповів, що Алім домагався якось Наталії Арєлівну, за що йому врізали зарплату наполовину, але не звільнили, бо він мав кредит у директора й не міг звільнитися, поки його не виплатить.

Електрик Микола розповів, що брокери давно підсиджували покійну, прагнучи зgrabastati її агентство. Про це він дізнався від Людки, яка, за його словами, була подружкою його молодшої сестри, хоч і старша за нього на шість років.

5. Наступного ранку, в середу, прибіральниця знову прийшла до офісу. Щойно вона зайшла до підсобки, як побачила закривлену викрутку. Викрутка стирчала в горлі людки-секретарки

Ваших детективних оповідань з нетерпінням чекаємо на скриньку
Lit-jur-dnipro-proza-humor@kas.ua.com

▼ Валерій Лопішко є членом «Лініро».

Вічний Вступ

Шановні читачі журналу «Дніпро», просто наші люди, вчителі, мовознавці, культурологи, дотепні, язикасті чарівні язички, студенти, учні, домогосподарки і... і... і... Як Ви вже начулися, ми започаткували у «Дніпрі» постійну рубрику: «Дотепні та вдалі українські синоніми», скорочено – «До ВУС». Бурхливий, неконтрольований валун і нових закордонних слів до опису зростаючих технологій з одного боку, і потреба в українсько-лунаючих, точних, вдалих, співучих назвах предметів, відносин, явищ – і є запальною частиною існування «До ВУС». Безмежна історична гуморескна увага українця завжди народжувала різnobарвне мовне багатство з різних, колись нечисленних, регіонів. Тепер, коли до мови долучається поступово Одеса, Харків, Луганськ, Донецьк, Дніпропетровськ та вся країна, «вихід» нових українських слів зроста і зростатиме!

Євген Юхніця

От і закінчується наш такий цікавий, плодовитий, результативний 2011 рік, рік синонімчного різnobарв'я. Нові вирази, несподівані слова, оживлення архаїзмів у зовсім неочікуваних значеннях слів — наш 2011 рік. Автори, з'явилися читачі і користувачі, професійні літератори ставлять ж, «Дніпро» з «До Вусом» — праворуч від аркушів. Кажуть, надзвичайно корисно! І нам, звісно, це приемно! Наприкінці року ми починаємо друкувати дуже незвичні тематичні підбірки професійного слововживання (і закликаємо читачів приєднуватися до формування подібних словничків — надсилайте, ми надрукуємо, — усі користуватимуться, і Ви почитаєте завжди щось новеньке!). На наше прохання молодий колектив літературного відділу ж. «Дніпро» сам зібрав по селах та базарах збірочку професіоналізмів 2011 року, яку ми із задоволенням друкуємо! (І особлива подяка за організацію цієї роботи — Михайліу Іванову). Тож...

Сленг продавців власної с/г продукції (на стихійних ринках)

Баб-вокзал, баб-привал — стихійний ринок біля станцій метро і підземних переходів

Базарувати — ходити за покупками на базар

Балон — пляшка місткістю 1,5 л

Бараки — буряки

Батя — пляшка зі спиртним

Бізнес-леді — криклива продавщиця

Бобка — олімпійка

Болсанка — банка

Бормотуха — дешеве вино низької або сумнівної якості

Будка — павільйон для торгівлі

Буза — скандал, бійка

Бульбонавти — місцеві алкоголіки

Бурячиха — самогон із буряків

Бутлегер — людина, яка виготовляє самогон для продажу

Бухара — рибальський базар біля ст. м. «Дніпро» в Києві

Буцьо — сорт яблук

Вагани — довгаста дерев'яна миска для іжі
Валюх — пиріг із картоплею та пшоном (Ковель)

Ваня — пляшка будь-якого спиртного напою

Варенуха — горілка

Варійка — маленький горошок

Варка — рибна голова

Варьоха — горілка

Ватовка — куфайка

Видзигони — прикраси

Відоймити — відібрати

Відсапувати — відпрацьовувати

Відстебнути — дати (віддати) комусь велику суму грошей

Вогнегасник — саморобний портвейн у пляшці місткістю 1 л

Вошарник, купцевус, торгаш — купець

Всичрити — дати, вигідно продати

Вторяк — повторно заварений чай

Вчуhatи — продати товар, який не відповідає якісним показникам

Газолін, гаро, зеленька, синька, молоко зі скаженої корови, оковита, самжене, біленька, сивуха, дуст — самогонка

Гальйо — субпродукти при роздлі туші (нижні частини ніжок з ракотицями, голова і т.ін.)

Гамазей — магазин-склад

Гаман — гаманець

Гамуз — м'якоть (овочева, фруктова)

Гардаман — міцна горілка

Гардибурка — картопля

Гектопаскаль — дешеве вино

Гиндик — індик

Гичка — самогон гарної якості

Глазити — пильнувати

Глизявий — клейкий, в'язкий (про хліб)

Гнилички — сушені груші

Гнилоїд — скряга, скупець

Гриб — дерев'яна ложка

Грілка — пляшка спиртного

Дрек — щось поганої якості, нічого не варте

Даровизна — подаровані речі

Дим, самосад — тютюн, вирощений на присадибній ділянці для продажу

Довгунці — огірки

БДЖОЛЫ

гумористичне
оповідання

Бджоли були тихі-мирні й ніколи не кусалися, хіба що тоді, коли дід Станіслав дивився до вуликів або виходив рій, або від тебе несло цибулею чи часником, або пахло одеколоном, або... ні, це все. Ні не все, іще бджоли кусали, коли ти стояв на їхньому

шляху до вуликів. Ну, це зрозуміло, летить бджола, пре додому повну тару нектару та пилку, з усіх сил тягне на останньому подиху, ось уже й вулик видно, а тут стоїть якесь одоробло на шляху, облітай іще його, та на тобі жало в пику – не стій де попало!

Кого кусали бджоли, той знає: коли бджола хоче тебе вкусити – вона підлітає з таким специфічним, усе наростаючим дзинчанням. І ти розумієш, що пора хутко тікати. Є один прийом, як відірватися від переслідування, – ти зриваєшся з місця та біжиш, а потім різко присідаєш, аж припадаєш до землі. Бджола по інерції пролітає над тобою й губить твій слід. Вона, звісно, ішево-подивиться ліворуч-праворуч, нюхне повітря, але якщо вітер дме у твій бік – ти врятований. Та біда в тому, що ти не завжди можеш визначити момент, коли треба тікати, або повільно починаєш старт із місця й бджола опиняється у твоєму волоссі на голові раніше. Чому вона цілить саме туди – невідомо. І ось ти відчуваєш, що вона заплуталася в чубі й пнеться із жил, аби дістатися голови та втяти. Тебе пробирає жах, і ти усвідомлюєш неминучість цієї страшної події. Мурашки біжать по шкірі, а холодок по спині. Але десь глибоко в душі жевріє надія на порятунок, і ти біжиш до бабці Мані.

— Ой-йо-йой, бабцю-ю-ю! У мене бджола в голові-і-і!

— Де? Дай подивлюся.

Ти пригинаєш голову, і бабця Маня вглядается у волосся.

— Щось не бачу, зараз окуляри надіну, — нарешті каже вона та прямує до хати їх шукати. Це все, ти приречений. Відчуваєш, як бджола ворушиться, відвояовує у волосяних хащів черговий міліметр і просувається ближче до голови. Час спливає, і ти вже готовий змиритися бути черговий раз втятим бджолою. Але ось клацає лямка на дверях віранди і з'являється бабця Маня в окулярах. Зараз вона для тебе — як Ляпідевський для челюскінців. Бабуня знову вглядается у волосся, розводить натрудженими руками та коли знаходить бджолу, то її радісний вигук «уже знайшла!» зливається з твоїм криком: «А-а-а, вона мене вкусила!» Ти вириваєшся та біжиш незрозуміло куди.

— Дай жало ви-йму, — чуєш слова бабці Мані і повертаеться до неї.

А потім ти йдеш у хату і весь в очікуванні лягаєш на ліжко. Бджоли майстри правильно тяти. Вони зажди вstromлять жало чи в якийсь місцевий нервовий центр, чи в кров'яну судину — так, щоб наслідки для втятого були тяжкими. і через деякий час ти відчуваєш, як пухне твое лице і тіло. Але чомусь тільки з лівого боку — ну хоч це добре. «І як ій так вдалося?» — міркуєши, дивлячись на себе одним правим оком у дзеркало на стіні. А виглядаєш ти вкрай мальовничо! По-перше, уся ліва частина тіла набула якогось рожевого кольору. Ліве око запливло, схоже на сливку, і навіть щілина вздовж ока-сливки — зовсім як у справжньої. Ліва частина верхньої губи загнулася і стала діставати носа, а ліва частина нижньої — злилася з підборіддям. Ліва рука збільшилась втрічі. «Оце біцепс!» — захоплено промовляєш ти, дивлячись на зігнуту ліву руку і порівнюючи її з правою, яку чомусь не торкнулися перетворення. «Не рельєфний, але який же здоровий! — продовжується твое захоплення. — Ех, от би все знову стало таким, як

було, а біцепс лишився. Тоді б я ще й праву сторону підставив».

Кілька днів ти маєш вигляд, як гуінплевний циклон, чи як циклонічний гуінплен, але потроху набряки спадають і лишаються тільки спогади від пережитого, від яких інколи прокидаєшся по ноках.

А ще бджоли кусали, коли в них відбирали мед. Качання меду — це дуже цікава і відповідальна подія. У віранду встановлювалася медогонка — така бочка з чотирма рамкоприймачами всередині та ручкою згори. Одним боком медогонка спиралася на лаву, а іншим — на табуретку. Під злив підставлялося відро, обмотане марлею,

щоб мед проціджувався, і можна було починати. Дід Станіслав наперед знат, із якого вулика та які рамки треба брати. Він знімав дах у такого вулика, діставав рамки, соти яких були заповнені медом та закупорені воском, зрізав саморобним, спеціально для цих цілей зробленим плоским ножем кришечки сот і вставляв рамку в медогонку. А Юрко крутив ручку. Спочатку потихеньку, щоб соти не ламалися, потім хутчіше — і так, доки весь мед не витече. Він стікав на дно бочки, а потім помалу так, поблагородному збігав у підставлене відро.

От якогось разу ми качали мед. Як завжди, бджоли наче показались, кидалися на всіх

і тяли без розбору. і так сталося, що саме в цей день дядя Славик приїхав навідати батьків — діда Станіслава та бабцю Маню. Біля воріт зупинилася машина, із неї вийшов дядя Славик. Він був колись головою колгоспу, а потім великим начальством у районі, тому, як завжди, був у костюмі, білій сорочці із затягнутою краваткою та в чорних туфлях. Ішов він помалу, поважно, відкрив хвіртку та зробив крок на подвір'я. Бджоли, побачивши таке начальство, виришили поскаржитися йому на долю, але дядя Славик тільки недбало відмахнувся, наче не з бджолами виріс і не знат, що махати не можна. Далі він чомусь пригнувся і побіг. Дядько мчав від хвіртки та кричав щось ніби схоже на «відкрийте двері!», але Юрко, який був зайнятий із медогонкою, не розчув. Дядя Славик зрозумів, що якщо він зупиниться хоч на мить, наприклад, біля віранди, щоб відчинити двері, то бджолине невдоволення повністю впаде на нього,

Бджоли були тихі-
мирні й ніколи
не кусалися, хіба
що тоді, коли дід
Станіслав дивився до
вуликів або виходив
рій, або від тебе
несло цибулею чи
часником, або пахло
одеколоном, або... ні,
це все. Ні не все, що
бджоли кусали, коли
ти стояв на їхньому
шляху до вуликів.

і тому хутко прийняв мудре, єдино правильне рішення – біти. А там уже, подумав він, відірвусь або хтось таки відчинить двері. І він побіг навколо хати, не забиваючи вигукувати бойовий клич «Відкрийте двері!»

Веранда була світла, бо три стіни,вище від пояса, складалися зі скляних вікон. Тому Юркові було дуже добре видно, як дядя Славик, завжди такий поважний і неспішний, чомусь гайнув повз веранду й побіг за кут хати. «Непогано бігає, – подумав Юрко. – Одразу видно – спортсмен». Слід зауважити, що дядько Славик таки справді був спортсменом, колись навіть чемпіоном області з гирьового спорту, але потягу до легкої атлетики за ним до цього випадку не помічалося.

«...рийте две...» – донеслися до Юрка слова з бойового кличу, «І що його рити? – не зрозумів Юрко. – І що то за две? Може две? Рите две... Отже ж, доведеться щось рити...»

Поява дядька Славика з іншого кута хати перервала роздуми Юрка. «Молодець, – подумки похвалив Юрко дядька, – у костюмі та в туфлях, а ганяє непогано».

– Відкрийте двері! – знову крикнув дядя Славик.

– Да ви що? Я ж тут мед качаю, лише трохи відчиню – у веранді буде повно бджіл.

Дядя Славик зрозумів тільки те, що й на цей раз потрапити до веранди не вдасться, і погнав на друге коло.

– Відкривай две-рі! – уже заволав дядя Славик, знову з'явившись з іншого кута хати.

– Я заховаюсь у хаті, а ви забігайте, – проголосив Юрко.

Але дядько Славик чи то за звичкою, чи то за інерцією промайнув повз двері й погнав третє коло. Судячи з того, що він навіть не намагався повернутися після прорахунку, бджоли не відставали в марафоні.

«Треба рятувати дядька, сили його вже покидають – темп не той, – зрозумів Юрко. – Навіщо той мед, якщо дядька затнуть, та й рити вже нічого не треба». – І Юрко рішуче відчинив двері веранди та біgom майнув назад до хати.

Завершуючи третє коло, дядя Славик нарешті побачив відчинені двері, наче шлюз до рятувальної капсули. Але вони відчинялися в його бік, і тому треба було їх оминути, перш ніж забігти у веранду. Від такого маневру дядько

втратив швидкість, і тут його наздогнали бджоли. Лаючись, дядя Славик з останніх сил зачинив двері й, промайнувши веранду, убіг у хату. Він був розпарений від незапланованого змагання. Марафон таки дався взнаки, сорочка спереду та з одного боку вишарпнулася зі штанів і біліла з-під піджака, вірхній гудзик чи то був розстебнений самим дядьком Славиком (але коли б він встиг?), чи сам відірвався від напружених шийних м'язів, вузол краватки розтягнутий, а сама краватка була схожа на ласо, накинуте на дядькову шию.

Дядя Славик зупинився на середині кімнати, деякий час плескав себе долонями по голові, судячи з усього, струшуючи бджіл, потім глянув на Юрка й вимовив:

– Три таки додали й дали меду, – додав: – Добрий день.

Уже тут і бабця Маня, і дід Станіслав підійшли, привіталися, сіли обідати, бо який уже там медогін – дядько Славик своїми олімпійськими рекордами підбурив усіх бджіл. Вінувесь обід журався, що бджоли його додали. Сидів за столом із трохи почервонілим лицем: але чи то від укусів бджіл, чи то від біганини – невідомо.

Юрко дивився на дядька й думав, що коли б його покусали три бджоли, то в нього не тільки були б здоровенні біцепси на обох руках, а й трапеція на спині. ■

Олег-Михаїл
БІЛКО

Роман Кручинин

<http://www.stihi.ru/aytor/romank1>

ПОПОЗИРУЙ ЖЕ МНЕ ОБНАЖЕННОЮ...

есть мужья –
не любуются женами,
то не жены –
мужья ненормальные.

Владимир Шарков

ЛЕТАЕТ СНЕГ

Летает снег с утра и скаты крыш
Уже укрылись пеленою белой
Летает снег и ты опять грустишь
Что незаметно лето пролетело
Не надо так душою не криви
Пускай с бедою малой нету слада
Когда живешь давно уж без любви
Об остальном печалиться не надо

Вадим Шарипов

<http://www.stihi.ru/avtor/yadimi>

СОЛНЦА НЕТ

Солнца нет,
и день тосклиwyй,

Сел на душу
депрессняк.

С кислой рожей
еду к милой,

Завернув
сперва
в кабак.

Сергей Бондарук

<http://www.stihi.ru/avtor/sbondaruk>

МУЖСКОЕ...

Что для мужчины крайне важно?
Светить звездой в полночном мраке,
Влюблять в себя, пройдясь
вальяжно,
и ПРОДЕРЖАТЬСЯ В ПЕРВОЙ
ДРАКЕ...

Марк Дубинский

<http://www.seih.ru/avtor/litselite>
<http://www.vlgaz.ru/avtor/dubin>

РАССЕЯННОЕ Биби***

Вовсе не было печали
Ни снаружи, ни внутри,
Вы чего-то отвечали,
Я чего-то говорил.

Потекло за словом слово —
Все о суетных вещах...
В общем, ничего такого
Разговор не предвещал.

Отчего ж через неделю
Полыхнуло, как в костре?
То ли вы недоглядели?
То ли я недосмотрел?

Разгорается все пуще —
Ни унять, ни загасить...
Угодили наши души,
Как в сметану караси.

Вроде вам того не надо.
Да и мне-то ни к чему...
Вот такая клоунада...
Как случилось?.. почему?..

Сергей Шведников

ЗИМНЯЯ СКАЗКА

Вот скоро залягут снега,
Тропинки метель заметет,
Скорючится Баба Яга
В избушке своей и заснет.

Замерзнет в озерах вода,
Зима нарисует красу
Роскошную, как борода
У Деда Мороза в лесу.

И нам эту сказку опять
Придется вот-вот пережить,
Все надо как есть принимать,
Все надо как есть полюбить.

Оливия Клэллио

ЗАПАХ ЖЕНЩИНЫ (ПОЭТИЧЕСКИЕ ИГРУШКИ)

ВИОЛОНЧЕЛЬ

Голосом томным и формами тоже
Виолончель на фемину похожа,
А уж меж женских зажатая ножек –
Только лишь женщиной пахнуть и может.

СКАЛКА

Скалка. Ну, это знакомо до боли!
Истину ищешь когда в алкоголе,
В дом заходя, не забудь про смекалку –
Можешь нарваться башкою на скалку.

ТЕЦЦА

Может быть, кто-то из вас удивится,
Только и теща когда-то, в девицах,
Женщиной пахла так сильно для тестя,
Что он проверить решился на месте!

ТАБУРЕТКА

Дочку просили по праздникам предки
Продекламировать стих с табуретки.
Нынче уже сорок пять той дочурке,
А табурет распилили на чурки.

СЕРП

Прошлого времени статная музा,
Дама с серпом – это символ Союза!
Знать бы, что клич «мы пожнем и построим»
Вдруг обернется таким геморроем!

РЕПЕЙ

Может случиться семейная драма,
Если репью уподобится дама –
Вцепится крепко в чужого супруга
И уведет из домашнего круга.

КРОКОДИЛ

Льет крокодил крокодиловы слезы,
Новость заслушав про женские грезы:
Дама недавно в бутик заходила
В поисках сумочки из крокодила..

ХЛОПУШКА

Ой, ну хлопушка – известная штука!
Дамы пугаются громкого звука,
И всегда в новогодние ночи
Все в конфетти и визжат что есть мочи.

КУБЫШКА

Дама гламурная, а вот, поди ж ка,
Очень влечет эту даму кубышка.
Спустит партнеру брюшко, одичалость,
Лишь бы в кубышке деньги не кончались!

ЧУЛОК

Даме чулки – превосходное средство
Продемонстрировать стиль и кокетство.
Но аккуратнее с цветом глоксиний:
Редко чулок кому нравится синий!

ВЕДЬМА

Всякая ведьма с рождения фемина:
Пусть у нее и отвратная мина,
Гнусный характер и злые повадки,
Гендерный признак, однако, в порядке!

МОЗОЛЬ

Если вас женщина держит в неволе,
Хуже она застарелой мозоли!
Шагу ступить не дает, если дама,
С ней расставайтесь немедленно прямо!

Анатолий Ягудин

<http://www.stib.ru/tvito/yaqudin/>

РИМСКИЕ КАНИКУЛЫ

От мокрого снега, от грязных ступеней,
 Московской сырой непогоды осенней
 Ты вдруг попадаешь на римскую почву,
 Не веришь, но знаешь, что видишь воочию
 Огромные кедры, бульваров круженье
 И птиц перелетных знакомое пенье,
 Распутную зелень, цветы вдоль обочин,
 Грейпфруты, орехи, лимоны и прочее.

Зрачок-Колизей в городском интерьере,
 Сработанный в грубой дорийской манере,
 Глядит в поднебесье разрушенным веком,
 Где боги вершили судьбу человека,
 Когда гладиатор, сраженный мечом,
 Пощады просить не хотел ни почем.

Седой Ватикан — островок в государстве
 С деньгами своими, как в сказочном царстве,
 С отцом всех католиков, правда, без мамы.
 Он веру свою нам внедряет упрямо
 Молитвой в соборе Святого Петра,
 Где сам Рафаэль был как будто вчера.

Вокруг, как ни странно, одни итальянцы —
 Шумят, веселятся, не то что германцы.
 На улицах женщины, словно вакханки:
 Изящны, как Барби, но с лицом цыганки.
 Свистит полицейский — он женщина тоже,
 И так же изящна, и так же пригожа.
 Машины несутся, на мопсов похожи,
 Меж ними безумно снуют скутера,
 Надеясь, что жизнь — это тоже игра.

Но вот — остановка, фонтан «Ди Треви»;
 Душа замирает в преддверье любви...
 Журчанье воды, словно ржанье коней,
 Что дружно склонились, как парочки, к ней.
 Вся площадь, что комната, — негой полна,
 Ведь рядом подруга, а может, жена,
 Воды надо вместе коснуться рукой,
 Чтоб в любящем сердце был мир и покой.

Монетку бросаем — вернемся ль сюда?
 И сердце мне тихо ответило: «Да...»

Алекс Василен

КРИВОЙ РОГ

Это город в степи, это город легенда.
 Здесь добыча руды, варят сталь и чугун.
 Город добрых людей, а любовь их безмерна.
 Я один с горожан и гордиться могу,

Что живу на земле металлургов, шахтеров,
 Здесь я вырос, учился, любовь повстречал.
 Криворожский впитал разговор я и норов,
 Кривой Рог в моей жизни — надежный причал.

И куда бы меня вдаль дорога ни звала,
 И в какой красоте в мире я ни бывал...
 В этот город труда мысль меня возвращала,
 Он скучал без меня и по-своему ждал.

Ждал, когда мне откроется дверца вагона,
 Ну а я сквозь стекло его видел вокзал.
 Словно коврик стелил он мне плитку перрона,
 Я вернулся домой — он меня понимал.

Он улыбкой встречал зеленеющих парков,
 Взглядом женщин, которых нет краше нигде.
 Он встречал, и без разницы — холодно, жарко
 Или весь отсыревший в недельном дожде.

Город свой не предам, не уеду, не брошу..
 Моя Родина здесь. Это мой Кривой Рог.
 И нести нам вдвоем Богом данную ношу,
 Разделяя года судьбоносных дорог.

Твой Лешка

ЖИВАНШИ, ИЛИ ЗАПАХ СЧАСТЬЯ

Точеные шпильки на тающий лед...
 Задорная мини... Улыбка...
 Небесно прелестна! Идет – как плывет
 из солнечных зайчиков рыбка.
 Идет королевой. Гудки из машин...
 Весна зацепилась за хлястик...
 Одетая в кокон духов Живанши
 и с примесью запаха счастья.

В прелестной головке – прелестная чушь
 про моду, про планы на вечер.
 Что сменит помаду, а с нею – и тушь,
 что зонт не по-“Burberry” клетчат...
 Она никуда ни кому не спешит,
 ведь время – само в ее власти.
 Чарующий запах духов Живанши
 и с примесью сладкого счастья...

Случайно влюбленный в нее ветерок
 играво завил ее локон.
 Собачки-мужчинки – как пАжи у ног:
 по дюжине с каждого бока,

„пропала! Лишь только иди к ней решил...
 смутила, влюбила отчасти...
 Оставила шлейф от духов Живанши,
 оставила запахом счастья...

Лина Илларионова
<http://lalinash.ru/avtor/nataliil>

ПОЛОЖИШЬ МЯГКО ТЫ ЛАДОНИ

Положишь мягко ты ладони
 И о щеку потрёшься колко.
 И сразу это мне напомнит
 Сосны пахучие иголки.

Я только что пришла с работы.
 Ты, видно, хочешь поберечь
 Излом моих уставших плеч
 И разделить мои заботы.

С тобой не чувствую мгновенье.
 Пусть делятся нежные касанья.
 Заменит пылкие признанья
 Ладоней легкое движенье.

Людмила Ганяк

ВЗЯТЬ УРОК РИСОВАНИЯ

Взять урок рисования я хочу у дождя,
А дождинки заранее барабанят, что зря
Ты приходишь с букетами и печалишь луну,
Сколько раз не распрашивай, все равно обману.
Не приду к тебе вечером, на заре и в обед,
И терять время нечего, я скажу снова НЕТ!
Что в тебе есть хорошего, чтобы сердце открыть?
Не привыкла я к роскоши, так чего же мудрить.
Лучше с милым без устали рисовать снова чушь,
Чем с тобою за ужином распивать винный пунш.
На пейзаже любимые и глаза, и цветы,
А сердечными ритмами с «Вы» мы стали на «Ты».
Не богат и не знатен он, но зато в час ночной
Он всегда в ушко шепчет мне: «Я с тобой, я с тобой!»
За окошком без устали дождь опять моросит,
А в объятьях любимого пульс безумно шалит.

Олеся Емельянова

<http://www.olesya-emeljanova.ru/index-bene.html>

БЕНЕФИС. БАСНЯ О ПОХВАЛЕ
(БАСНЯ В СТИХАХ)

По городу афиши разошлись,
«Сегодня в цирке! Тигра бенефис!
И юбилейный выход на арену!
Спешите! Приходите непременно!»
А рядом с кутерьмой цветастых фраз –
Рычащий тигр в ошейнике из страэ.
И хоть в разгаре самом было лето,
Мгновенно все распродали билеты.
Поставили на площади шатер,
У входа – обезьяна-билетер.
Сам тигр, хоть день и ночь тренировался,
Пред выходом ужасно волновался –
Ведь бенефис и с города всего
Придут полюбоваться на него!
Но вот цирк полон и объявлен номер.
Тигр выпрыгнул рыча – зал чуть не помер!
Красавицу похитил у раджи,
Ловил зубами стрелы и ножи,
Под куполом неистово кружился,
На угли раскаленные ложился,
Достал из вазы мышку и слона
И поборол злодея-колдуна.
Корона на главе тигриной блещет,
И публика усердно рукоплещет,
Артистов вызывая на поклон.
Выходит тигр, выходят мышь и слон,
Раджа, принцесса... Вдруг, пробивши стену,
Свинья вбежала с визгом на арену
И всех в своей измазала грязи
С ног до ушей, хоть в баню их вези.
Восторг толпы досужей нынче дешев –
Ей публика захлопала в ладости.
Свинье с трибун кричали: «Браво!», «Бис!».
Забыв, что в цирке тигра бенефис.
А тот смотрел безумным взором мутным
На результат злой выходки минутной,
Поняв, что «Браво!» честное его
Не стоит ровным счетом ничего.
И для таких же зрительских оваций
Достаточно в помоях изваляться.

Как всем дарам от смертных на земле,
Своя цена есть каждой похвале,
И нет средь них приятней и дороже
Похвал того, кто дрянь хвалить не может.
Слова же тех, кто хвалит все подряд,
Как брызги грязи от свиньи летят.

Александр Янушевский
<http://www.yanushhevsky.com.ua/>

Поэт, милейший мой дружочек,
 Творишь опять? Но, как на грех,
 Ты тяжестью убойных строчек
 Читателей угробил... всех.

Лютый Кузнец

*Сидел на лавочке мужчина. Вдруг, Она...
 В слезах из тучной и заржавленной обиды
 Остановилась... вся... одышкой бегуна
 И села рядом неокисленным сульфидом...*

Е. Юхнича

ВЕЧЕРОМ НА ЛАВОЧКЕ...
 (ПАРОДИЯ)

На лавочке в саду сидел мужчина,
 А лавочка заржавленной была.
 Вот девушка присела с кислой миной,
 С собою ланч в пакете принесла.

И так бы ничего и не случилось,
 Но химия немного подвела.
 Окислился сульфид, и все пролилось,
 Сульфидом тучного мужчину облила.

Конец был прост - она бежала,
 Дышала шумною "одышкой" бегунца...
 С собою не бери ты что попало,
 Когда идешь ты к лавке, Юхница!

Ольга Субачева

МОЛЧАНКА

Я снова молча вылечу в окно
 И молча с твоего ??? чего холодной
 каплей
 Стеку... Смолчу запретнейшей
 из нот —
 Я — неуклюжий молчаливый
 Чаплин,
 Что в не моем пустом немом
 кино
 Играет роль не главную
 Печали
 Твоей... И в титрах имя проскользнет,
 Очерченное гранями молчаний.

Юлия Андреева

ССОРА

словесная дуэль
 ломаем копья
 да сколько можно
 голова болит...

 не рыцарский турнир
 а... бабья склока
 когда никто не слышит
 кто что говорит

 сосед давно стучит
 по батарее
 с ночной наверно
 бедненький не спит

 нотише говорить
 я не умею
 любовь и ненависть
 во мне кипит

Михаїл Литвиненко

<http://www.stihi.ru/2011/11/27/4483>

ЕВГЕНІЙ ЮХНИЦА...

Евгений Юхнича –
Совсем не отнюдь –
И певчая птица,
И громы, и ртуть...

Гнездятся Шекспири
У дома в траве,
Играют клавиры
В его голове...

И в марте, и в мае
Струится родник...
И Моцарт снимает
Кудрявый парик...

Диана Лунина

УСНУТЬ И ВИДЕТЬ СНЫ

Быть бедным и непризнанным художником банально и вредно для здоровья. Так решил для себя Кирилл, парень безмерно одаренный и в меру предпримчивый. Долгое время он пытался найти сносно оплачиваемую работу. Активные поиски хорошего места пока что были безуспешными и заканчивались в лучшем случае собеседованием с работодателями. Но Кирилл не отчаялся и, несмотря на отсутствие опыта во всех востребованных видах деятельности, продолжал обзванивать организации, предлагающие трудоустройство.

Необычайно впечатлительный парень накануне каждого назначенного собеседования переживал нервный срыв, не мог заснуть, лихорадочно подбирал козырные фразы для разговора с представителями даже самой непредставительной фирмы. Как-то раз, прогуливаясь во время одной из дежурных бессонниц по городу, встретил он занятного старика, Важного, в цивильном костюме. Одним словом, респектабельного. Поначалу тот молча шел рядом с молодым человеком. А потом завел с ним обычную светскую беседу ни о чем и обо всем. Времени для общения у бесцельно блуждающих было хоть отбавляй, и старику заговорил о себе. Звали его Виталий Борисович. Биография Виталия Борисовича была под стать его солидной внешности. Он оказался директором фабрики, производящей необходимые всем и каждому вещи: постельное белье, носовые платки и т. п. Старику поделился с Кириллом своими бедами: дела на фабрике обстояли не лучшим образом. Энергичный зам престарелого директора, давно мечтающий сместить шефа, распустил слухи о банкротстве предприятия. Виновником этого якобы являлся «давно исчерпавший свои возможности маразматик», т. е. Виталий Борисо-

вич. «И я не в состоянии опровергнуть эти гнусные обвинения! — досадовал старик. — У меня нет ни одной спасительной идеи, чтобы исправить положение. Наверное, мне действительно пора на пенсию...». Парень почувствовал, что это шанс, который ни в коем случае нельзя прозевать. За десять минут он выдал уйму смелых предложений. Витиеватое воображение творца рисовало оригинальные орнаменты для наволочек и простыней, эксклюзивные модели белья, украшенные неожиданными художествами и коллажами. Вершиной полета фантазии Кирилла стали носки «Ахиллесова пятна». Выигрышной особенностью этих расписанных античными сюжетами носочков было отсутствие пяточек, делавшее носочный век тысячелетием. Разумеется, заняться изготовлением «Ахиллесовых пят» могли все кому не лень, но, по мнению Кирилла, авторы этого «ноу-хау» успели бы разбогатеть на своей находке и явиться чуть ли не законодателями нового модного стиля. Красноречию «будущего законодателя моды» не было предела. Виталий Борисович, немного подуставший от фантастических замыслов и звонкого голоса юного компаньона, снисходительно слушал и улыбался. Ему явно импонировали энтузиазм и энергичность юноши. На прощание старик назначил Кириллу аудиенцию на предстоящее утро. Чтоб у парня не возникло проблем на проходной или с секретарем, Виталий Борисович подарил ему свою визитную карточку с надписью «памятка рождения моей дружбы с Кириллом». Дата и подпись. На том они распрошались.

Взбудораженный, не веряший своей фортуне парень заснул лишь на рассвете. Очнувшись от жуткого трезвона пяти перестраховочных будильников, он чуть было не развернулся в реальности ночного происшествия. Но

Владимир Ласточкин

ИНТЕРНЕТНАЯ ЛЮБОВЬ

Любовь бывает разная;
Детская. В расцвете.
Простая и заразная,
Теперь и в Интернете.

Я тут в одну влюбился,
Краснел, чего там уж.
Потом, как оказалось,
Писал мнё ее муж.

Владимир Наливайко

О ПОТЕРЯХ И ПРОЧЕМ

Крестьянин быками вспахал
преогромное поле.
Пшеницей засеял — с мечтою
о счастье и доле.
И видит: на поле слетаются стаями
птицы,
Воруют зерно уродившей неплохо
пшеницы.
Крестьянин быкам говорит:
«Не получите корма,
Украдена птицами вам
отведенная норма»,

Рассказывать дальше историю
эту не станем.
Как будет пахать по весне свое
поле крестьянин?

Татьяна Ильченко

НЕОТПРАВЛЕННОЕ...

Акварелью на листе,
яркой краской на холсте,
неотправленным письмом
робко я войду в Ваш дом.

Буду пламенем в камине
Ваш покой обогревать.
Светом ласковым торшера
Ваши руки освещать...

Прошепчу слова признания
со страниц старинных книг...
Потревожить Вас словами
не решусь на краткий миг...

Окружу своею силой
от завистливой вражды.
Стану бурною рекою,
чтоб не возвели мосты.

Выходя в сад, Вы улыбнетесь,
глядя ясно на рассвет.
Изумленно я услышу:
“Жаль, тебя со мной здесь нет”.

Владимир Наlivайко

О КАЧЕСТВЕ ЖЕН

По странной прихоти судьбы
Был случай, вас прошу послушать:
В одной компашке лев и бык
Собрались водочки откушать.
И тут у льва мобильник спел
Британский гимн. Он трубку к уху:
— Да, милая, нет, не успел,
Да, поспешаю что есть духу.
И лев откланялся спешит,
Мол, ждет семья, гуляйте чинно.
Быка такой расклад смешит:
— Да что ты, Лева, не мужчина?
Вот я б своей так промычал:
«Жуй сено и бывай здоровая!»
А лев на это отвечал:
— Так у тебя жена — корова,
А мне нет смысла веселиться,
Коль ждет рассерженная львица.

визитка подтверждала действительность всего произошедшего. Кирилл молниеносно оделся и отправился к будущему боссу. Сбивчивая речь и волнение юноши показались охраннику подозрительными. Заветная визитка лишь усилила недоверие стража порядка. Парень чуть было вконец не растерялся, но наличие ценностного автографа вернуло ему присутствие духа. Он попросил связаться с Виталием Борисовичем. Услышав просьбу Кирилла, в спор неожиданно вмешался некто, чье появление моментально усмирило прилежного цербера. Вероятно, это был весьма влиятельный в конторе человек. Инцидент с настырным визитером его чрезвычайно заинтересовал. Он спросил юношу, какое тот имеет отношение к Виталию Борисовичу. Когда Кирилл рассказал о своем ночном знакомстве со стариком, важный тип из снисходительно вежливого мужчины превратился в буйного монстра. Крайне раздраженный, он орал: «Что ты мелешь?! Это чья-то идиотская шутка? Кто тебя надоумил? Отвечай мне!». Оторопевший от неожиданного хамства Кирилл не знал, что говорить. Стаясь не растерять остатки самообладания, он произнес: «Меня удивляет ваше неадекватное поведение. Я всего лишь хотел увидеться с Виталием Борисовичем, у нас с ним был уговор. Ведь я все равно свяжусь с ним! И мне придется сообщить ему причину, по которой мне не удалось к нему попасть. Я сегодня же ему позвоню!» Сказав это, Кирилл направился к выходу, но бесцеремонный незнакомец окликнул его: «Молодой человек, постойте... тут какое-то недоразумение, нам стоит в нем разобраться. Пожалуйста, расскажите еще раз вашу историю». — «Ладно».

Влиятельный господин слушал, выслушивая подробности минувшей ночи. Он был в состоянии, граничащем с обмороком; лицо его, утратившее человеческое выражение, стало зеркалом страха. Кирилл умолк, не понимая, чем он мог ужаснуть незнакомца. После паузы-рекордсменки перепуганный господин сообщил молодому человеку, что Виталий Борисович умер три года назад от инфаркта, и что сам он — не кто иной, как бывший заместитель старика, новый директор фабрики — Анатолий Барсов...

Кириллу было наплевать, что он не получил перспективного места. Его занимало совсем иное. Остаток дня и всю последующую ночь он потерянно блуждал по городу, смутно надеясь вновь повстречать призрачного друга. В его душе смешались невероятность и явь. Он силился постичь, насколько взаправдашим было видение. Но если старик ему померещился, то нет предприятия, где он действительно побывал, и не может быть никакого Барсова. «А может быть, бред и то, и другое?», — спрашивал себя Кирилл. И чем больше он задавался этим вопросом, тем невозможнее было на него ответить. Несчастный парень — кто знает, что с ним приключилось и где он теперь!. Одно вне всяких сомнений: если он существует, то, где бы он ни оказался, ему, пусть и не смыкающему глаз, предстоит спать и видеть сны.

Нестримний РОЗВИТОК журналу «Дніпро», що розпочався ще в далекому 1927 році, спонукав сьогодні до створення майданчика для літературного полілогу.

Таким плацдармом став Сайт журналу «Дніпро»

<http://www.dnipro-ukr.com.ua>.

Це ресурс, покликаний прокласти шлях **для творчості обдарованої Молоді та її Наставників**, котрі прагнуть бути почутими. Анонси літературних читань та виставок, презентацій нових КНИГ не покинуть талановиту молодь на узбіччі літературотворчого процесу. **Літкритика, інтерв'ю з авторами, аналітика** видавничої діяльності допоможе поринути в **літературно-художній процес** у цілому.

До того ж на інтернет-ресурсі «Дніпра», **окрім електронного варіанта журналу**, Ви зможете прочитати **додаткові цікаві твори** авторів, **які не ввійшли** до друкованого видання, **знайти інформацію** про літературні премії, гуртки, фестивалі, завжди **будете в курсі** всіх **літературних новин** не лише України, а й **усього світу**.

Сайт журналу «Дніпро» - справжня знахідка для вчителів та учнів навчальних закладів. Адже тепер не потрібно серфінгувати сторінками Всесвітньої мережі в пошуку необхідного твору: за **МІТЬ усі передбачені шкільною програмою тексти** можна знайти **на електронному ресурсі «Дніпра»**. Портал "Скарбничка вчителя", який створено на Сайті спеціально для педагогів, допоможе без зайвих зусиль швидко **віднайти сценарії до свят, презентацій**, а також **додаткові матеріали**, що зроблять урок цікавішим.

Іще одним **приємним відкриттям** для поціновувачів літератури стане **бібліотека української та світової класики поезії**, яку протягом останніх семи з половиною років по крихтах збирала редакція журналу «Дніпро». Також для Вашої зручності створено формати обговорень творів за різними тематиками.

Бажаємо Вам творчого розвитку та приємного відпочинку разом із **Сайтом журналу «Дніпро»!**

11 лютого 2011 року ЧИТАЙТЕ БІЛЬШ ПОВНУ
ЕЛЕКТРОНІЧНУ ВЕРСІЮ ЖУРНАЛУ «ДНІПРО»
за адресою віртуального магазину www.dipro.ua (зверніть увагу)

ДЕ МОЖНА ПРИДБАТИ ЖУРНАЛ «ДНІПРО»

м. Київ

- вул. Грушевського, 4 – Книгарня видавництва «Наукова думка» НАН України
- вул. Межигірська, 21 – ТОВ «Смолоскіп», українське незалежне видавництво
- вул. Мельникова, 36/1 – Інститут міжнародних відносин
- пр-т Повітрофлотський, 33/2 – ТОВ «Книгарня «Є»
- вул. Пушкінська, 8А – магазин «Книги»
- вул. Саксаганського, 107/47 – ТОВ «Книгарня «Є»
- вул. Спаська, 5 – ТОВ «Книгарня «Є»
- вул. Хрестатик, 44 – книжковий магазин «Знання»
- метро «Петрівка» – книжковий ринок (ряд 46, місце 7, ряд 48, місце 7)
- Мережа кіосків міської дирекції УДППЗ «Укрпошта»
- вул. Богдана Хмельницького, 23 – супермаркет «Прем'єра»
- вул. Глушкова, 13Б – ТЦ «Магелан» (3-й поверх), книжковий магазин «Емпік»
- б-р Дружби народів, 35 – автозаправка «ONIO»
- пл. Львівська, у сквері – магазин «Словники-САМобранки»
- вул. Мішуги, 4 – ст. м. Позняки, ТЦ «Піраміда» (1-й поверх), книжковий магазин «Емпік»
- вул. Стрітенська, 17 – магазин «Академкнига»
- Мережа кіосків ТОВ «Агентство Союздрук»
- вул. Толстого, 11/61 – магазин «Літера»
- вул. Дегтярівська, 38–44 – ТОВ «Редакція журналу «Дніпро»

м. Дніпропетровськ

- вул. Донецьке шосе, 9А – ТЦ «Рейнфорд», «Атма Свіжа преса»
- б-р Зоряній, 1А – ТЦ «Дафі», «Атма Свіжа преса»
- пр-т Карла Маркса, 18 – магазин «Мамай»
- вул. Калинова, 9А – ТЦ «Міріада», «Атма Свіжа преса»
- вул. Малиновського, 2 – Торгове місто «Вавилон», «Атма Свіжа преса»
- вул. Привокзальна, 2 – ТЦ «Експрес», «Атма Свіжа преса»
- вул. Червона Площа, 3 – Мистецька агенція «Арт-Вертел»

м. Львів

- вул. Городоцька, 179 – ТРЦ «Скриня»
- вул. Зелена, 147 – супермаркет «Арсен»
- вул. Княгині Ольги, 120 – супермаркет «Арсен»
- вул. Патона, 37 – супермаркет «Арсен»
- пр-т Свободи, 7 – ТОВ «Книгарня «Є»
- пр-т Ч. Калини, 3Б – супермаркет «Арсен»
- пр-т Чорновола, 93 – супермаркет «Арсен»
- вул. Шевченка, 358А – супермаркет «Сільпо»
- пр-т Шевченка, 8 – книгарня «Наукове товариство ім. Шевченка»

м. Вінниця

- пр-т Юності, 43 – ТРЦ «Магіstrand», книгарня «Читай»

м. Дніпродзержинськ

- б-р Будівельників, 27А – ТРЦ «Материк», «Атма Свіжа преса»

м. Донецьк

- вул. Соколина, 38 – супермаркет «Амстор», «Атма Свіжа преса»
- вул. Стадіонна, 3Д – супермаркет «Амстор», «Атма Свіжа преса»

м. Житомир

- вул. Київська, 77 – ТРЦ «Глобал–UA», книгарня «Читай»
- вул. Київська, 17/1 – книжковий магазин «Світ Книг»

м. Запоріжжя

- вул. Бородинська, 20Б – супермаркет «Амстор», «Атма Свіжа преса»
- вул. Перемоги, 64 – супермаркет «Амстор», «Атма Свіжа преса»

м. Івано-Франківськ

- вул. Миколайчука, 2 – супермаркет «Арсен»

м. Кременчук

- вул. Халаменюка, 7 – супермаркет «Амстор», «Атма Свіжа преса»

м. Миколаїв

- вул. Героїв Сталінграда, 9Р – супермаркет «Амстор», «Атма Свіжа преса»
- вул. Лазурна, 17 – супермаркет «Амстор», «Атма Свіжа преса»
- вул. Спаська, 43 – магазин «Читай»

м. Полтава

- вул. Фрунзе, 60А – ТРЦ «Конкорд», «Атма Свіжа преса»

м. Рівне

- вул. Гагаріна, 16 – ТРЦ «Чайка», книгарня «Читай»
- вул. Коновалець, 20 – супермаркет «Арсен»

м. Жмельницький

- вул. Соборна, 71 – магазин «Читай»

м. Одеса

- селище Фонтанка, ТРК «Рів'єра», гіпермаркет «Real»

Дорогі читачі! Ви маєте УНІКАЛЬНУ МОЖЛИВІСТЬ зробити незабутній подарунок своїм близьким — річний КОМПЛЕКТ ЖУРНАЛУ «ДНІПРО» за редакційною ЦІНОЮ 300 грн!!!

Дніпро

популярний літературно-художній журнал, № 12, 2011
видається з 1927 року

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС: **37583**

[ЯК ПЕРЕДПЛАТИТИ ЖУРНАЛ?](#)

Вартість редакційної передплати на 2012 рік становить:

- 1 Зателефонувати за номером (044) 495-20-60
 - 2 Отримати рахунок (на e-mail/поштою/факсом)
 - 3 Сплатити рахунок у найближчому банківському чи поштовому відділенні
 - 4 Отримувати «Дніпро» додому/до установи щомісяця

Вартість поштової передплати на 2012 рік становить:

- 1 Вирізати квитанцію передплатного абонемента
 - 2 Прийти до найближчого поштового відділення
 - 3 Передплатити в працівника Укрпошти журнал
 - 4 Отримувати «Дніпро» додому/до установи щомісяця

[Передплата на сайті](#)

<http://www.dnipro-ukr.com.ua/eldnipro.html>

ЧЕКАЄМО НА ВСІ ВАШІ ЗАПИТАННЯ
ЩОДО ПЕРЕДПЛАТИ Й ДОСТАВКИ
ЗА НОМЕРОМ ТЕЛЕФОНУ: (044) 495-20-60

Ф. СП-1

ПВ	місце	літер.	На <u>газету</u> журнал	37583 (індекс видання)										
Дніпро														
(найменування видання)														
Вартість	передплата	<u> </u> грн	<u> </u> коп.	Кількість комплектів										
	переадресування	<u> </u> грн	<u> </u> коп.											
на 2012 рік по місяцях														
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12			
поштовий індекс _____			місто / село _____			область _____			район _____			вулиця _____		
код вулиці	буд.	корп.	кв.											
прізвище ініїліни														

Відділ маркетингу журналу «Дніпро»:
Наталя Денисенко, тел.: (+380 44) 483 26 99,
моб. тел., (+380 67) 50179 63
e-mail: dnmadm.zh.drozdr@kaz.ua.com

Відділ збути журналу «Дніпро»:
(044) 483-30-53 e-mail: zhurnal_dnipro@ukr.net

Електронні скриньки:
lit-jur-dnipro-proza@kas-ua.com,
lit-jur-dnipro-proza-humor@kas-ua.com,
lit-jur-dnipro-poet@kas-ua.com,
lit-jur-dnipro-drama@kas-ua.com,
lit-jur-dnipro-krytyka@kas-ua.com,
lit-jur-dnipro-vus@kas-ua.com,
lit-jur-dnipro-molodnyak@kas-ua.com

Матеріали, що надаються до редакції, не мають бути опублкованими або переданими для друку в інші видання. Редакція може не поділяти точку зору автора. Редакція не несе відповідальності за зміст друкованих матеріалів. Надіслані до редакції рукописи не рецензуються й не повертаються. Редакція залишає за собою право редагувати та скорочувати надіслані матеріали, а також публікувати, розповсюджувати й використовувати надані матеріали в друкованому (друкована версія журналу «Дніпро») й електронному (електронна версія журналу «Дніпро») вигляді. Переодрукування творів можливе лише з письмового дозволу редакції.

«Дніпро» – літературно-художній журнал
Засновник і видавець ТОВ «Редакція журналу «Дніпро»
Головний редактор: М. В. Луків
Свідоцтво серія ДК №3442 від 31.03.2009 року

Відруковано: ТОВ «Формула-1»

Віддруковано: ГОВ «Формула-Адреса» м. Київ, вул. Маршала Гречка, 13

тел.: (044) 498-39-30.

Свідоцтво серія ДК № 3316 від

Замовлення: №1370

Наклад – 10200 примірників.

Передплатний індекс видання: 3758

© Усі права захищені та належать
ТОВ «Редакція журналу «Дніпро», 2011

Свя-
то про-
довжується
разом із січне-
вим «Дніпром»! У
першому числі нового
року журнал святкує не
круглий, але приємний ювілей.
Уже 85 років, як «Дніпро» стараєть-
ся не впустити жодної нової зірочки на
літературному небосхилі. Не хочеться зай-
вий раз вихвалятися, але «Дніпру» це вдається!
У ювілейному номері
читайте про унікальні першо-
публікації, про твори видатних
українських письменників, які почали
свій творчий шлях саме зі сторінок «Дніпра».
Як завжди, буде що почитати на актуаль-
ну тему. Мегапопулярний у Франції детектив
«Вампір стадіону Болаер» Жана-Крістофа Маке від-
криватиме новий рік найновіших світових детективів
на сторінках «Дніпра». Напередодні Євро-2012 ми ставимо
попереджуvalьну історію про за-
гадкове убивство на футбольному
стадіоні просто під час матчу. Три смерті,
два голих трупи, одна розв'язка –
не пропустіть. Драма «Гастарбайтерські
сезони» допоможе зрозуміти, що відчувають наші
заробітчани в інших країнах далеко від дому. Отже,
друзі, про унікальні публікації, якими славиться «Дніпро»,
ви дізнаєтесь з наступного випуску, а свідком нинішніх винят-
кових публікацій можете стати вже зараз! Можливо, через
кілька років ви почуете ім'я українського лауреата Нобелівської премії
та згадаєте про те, як уперше читали його твір тихого зимового вечора
2012 року в «Дніпрі».

Збирайте
ПОВНУ
колекцію бухгалтерських
знань
«ПРО ПОДАТКОВИЙ КОДЕКС.
ПРАКТИКА»

Читачі газети
**«Все про
бухгалтерський
облік»**
отримають
4
частини
по 144 сторінки
кожна!

Приєднуйтесь
і Ви!
(044) 495-20-60

www.vobu.com.ua

